

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

Bugyáki Attila

**A pénzmosás, mint biztonságpolitikai kihívás az Európai Unió
gazdaságpolitikájának tükrében**

**(Tervezett új cím: A pénzmosás, mint biztonságpolitikai
kockázat a 21. században)**

Doktori (PhD) értekezés tervezet

Témavezető:

Dr. Remek Éva PhD egyetemi docens

.....

Budapest, 2017

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS

.....	5
Számbavételezés – tudományos kutatások a témában	
.....	5
A tudományos probléma megfogalmazása	
.....	9
A kutatás hipotézisei	11
Kutatási célok	12
Kutatási módszerek	
.....	13
A kutatás időtartama	13
Kutatás korlátai, megkötések	
.....	14
Az értekezés felépítése	
.....	14
1. BIZTONSÁG – BIZTONSÁGPOLITIKA ÚJRA ÉRTELMEZÉSE A 21. SZÁZADBAN	17
1.1 A megváltozott biztonsági környezet	
.....	17
1.2. Biztonságtudomány – biztonság	
.....	19
1.3. Biztonságpolitika	
.....	25
1.4. A biztonság megközelítése	
.....	27
1.4.1. A biztonsági tanulmányok és a nemzetközi kapcsolatok elmélete	
.....	28
1.4.2. A szektorelmélet	30
1.5. Gazdasági biztonság – pénzügyi biztonság	
.....	38
1.6. A biztonsági kockázatok nemzetközi megítélése napjainkban	
.....	44

1.7.	A	globalizáció	gazdasági	hatásai	48
1.8.	Az	Európai	Unió	Biztonsági	Stratégiaja
					51
1.9.	A	fejezet		következtetései	55
2. A PÉNZMOSÁS MINT BIZTONSÁGPOLITIKAI KOCKÁZAT57					
2.1.	A	pénzmosás	kialakulása	és	meghatározása
					57
2.2.	A	pénzmosás	folyamata	–	fontosabb modellek
					60
2.2.1.	A	Három	fázis		modell
					61
2.2.2.	A	Bayer-féle			lépcsőmodell
					63
2.2.3.	A	Bernasconi-féle			fázismodell
					63
2.2.4.	A	Zünd-féle			körfogásmodell
					64
2.2.5. A Ciklusmodell64					
2.2.6.	Az	Ackermann-féle			célmodell
					65
2.3.	Pénzmosási	technikák	és		módszerek
					67
2.4.	A	pénzmosás	mérése	–	becsült nagysága
					82
2.5. A pénzmosás gazdasági és azon keresztül társadalmi hatásai – lehetséges valutái86					
2.6. A pénzmosás biztonságiasítása (szekurizáció)90					
2.7. A legjelentősebb pénzmosás elleni nemzetközi szervezetek kialakulásának főbb állomásai és szerepe az Európai Unióban					
					92

2.7.1. A pénzmosás elleni küzdelemben résztvevő nemzetközi intézményrendszer kialakulásának	fontosabb	szakaszai
.....	93	
2.7.1.1. Európa Tanács	ajánlása	
.....	97	
2.7.1.2. Bécsi	Konvenció/Egyezmény	
.....	98	
2.7.1.3. Baseli	Nyilatkozat	
.....	98	
2.7.1.4. Strasbourgi	Konvenció	
.....	99	
2.7.1.5. Európai Unió	I. irányelve	
.....	101	
2.7.1.6. Nemzetközi Pénzmosás	Információs Hálózat	
.....	102	
2.7.1.7. Pénzmosás Elleni	Globális Program	
.....	102	
2.7.1.8. Európai Unió Tanácsa	98/699/JHA számú Együttes Fellépése	
.....	102	
2.7.1.9. Európai Tanács	tamperei következtetései	
.....	103	
2.7.1.10. Wolfsberg Csoport		104
2.7.1.11. Palermói	Egyezmény	
.....	104	
2.7.1.12. Európai Unió Tanácsa	2000/642/JHA számú határozata	
.....	105	
2.7.1.13. Európai Unió Tanácsa	2001/500/IB számú kerethatározata	
.....	105	
2.7.14. Európai Unió	II. irányelve	
.....	106	
2.7.1.15.	Modelltörvény	
.....	107	
2.7.1.16. Európa Tanács	Varsói Egyezménye	
.....	108	

2.7.1.17.	Európai Unió Tanácsa	2005/212/IB	számú	Kerethatározata	
.....					108
2.7.1.18.	Európai Unió	III.	irányelve		
.....					109
2.7.1.19.	Európai Unió	IV.	irányelve		
.....					112
2.7.2.	A pénzmosás elleni	nemzetközi	szervezetek		
.....					115
2.7.2.1.	Pénzmosás Elleni	Pénzügyi Akció	Munkacsoport		
.....					116
2.7.2.2.			Moneyval		
.....					119
2.7.2.3.		Egmont	Csoport		
.....					119
2.7.2.4.	Egyéb	nemzetközi	intézmények		
.....					121
2.7.2.4.1.	Európai	Rendőrségi	Hivatal		
.....					122
2.7.2.4.2.	Európai	Csalás	Elleni	Hivatal	
.....					122
2.7.2.4.3.	Európai	Igazságügyi	Együttműködési	Egység	
.....					122
2.7.2.4.4.	Pénzügyi	Bűncselekményeket	Kivizsgáló	Hálózat	
.....					122
2.8.	A magyarországi pénzmosás megjelenése – kialakulása –				
általános jellemzői					122
2.9.	A	fejezet	következtetései		
.....					135
3.	ALTERNATÍV	PÉNZMOSÁSI	MÓDSZEREK		
.....					137
3.1.	Pénzmosás a földalatti	bankrendszer	árnyékában		
.....					137
3.1.1.	A	földalatti	bankrendszer		
.....					139

3.1.2. Az informális érték átviteli rendszerek csoportosítása – a hawala	142
3.1.3. A földalatti bankrendszer néhány árnyoldala	145
3.2. Bitcoin az internet „sötét” árnyoldalán	146
3.2.1. A „sötét internet” – a virtuális világ árnyoldala	147
3.2.2. Virtuális pénzek – Bitcoin	149
3.2.3. A bűnözők térnyerése a sötét interneten keresztül	155
3.2.4. Fellépés a virtuális pénzek ellen	158
3.3. A fejezet következtetései	160
4. A PÉNZMOSÁS GYAKORLATA – A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ÉS A TERRORIZMUS ÖSSZEFONÓDÁSÁBAN	163
4.1. A szervezett bűnözés megjelenése – kialakulása – általános jellemzői	164
4.2. A terrorizmus megjelenése – kialakulása – általános jellemzői	167
4.3. A terrorizmus és a szervezett bűnözés kapcsolata	171
4.4. A terrorizmus finanszírozása	174
4.5. A fejezet következtetései	180
BEFEJEZÉS	182
A kutatómunka eredményeinek összegzése, tézisek	183
Az új tudományos eredmények	185

A kutatási eredmények lehetséges felhasználási területei	
.....	186
További kutatások	
.....	186
Köszönetnyilvánítás	187
Rövidítések jegyzéke	188
Ábra- és táblázatjegyzék	
.....	189
Irodalomjegyzék	
.....	190
Internetes forrás	
.....	197
Publikációs lista	
.....	208
Melléklet	210
BEVEZETÉS	

„A pénznek nincs szaga”¹

Számbavételezés – tudományos kutatások a témában

A kutatási témámul választott a pénzmosás területén eddig keletkezett disszertációk számbavételezése során megállapítható, hogy Magyarországon – ebben a viszonylag ritkán kutatott témakörben – ez idáig három doktori értekezés született.² Ezek mindegyikét a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának hallgatói készítették. Ezek a munkák elsősorban büntetőjogi aspektusból dolgozták fel a témát. Az első értekezést – megteremtve ezzel a tudományos alapokat – 2005-ben Prof. Dr. Gál István László egyetemi docens *A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései* címmel készítette és védte meg sikeresen summa

¹ A híressé vált mondást (latinul: Pecunia non olet) az első században urakodó Titus Flavius Vespasianus római császárnak tulajdonítják, aki a polgárháború eredményeként – Néro császár halálát követően – a kiürült államkassza feltöltésére – sokak tiltakozása ellenére – Róma utcai illemhelyeire adót vetett ki. Az undorítóan tartott adónem ellen fia, Titus is panaszkodott, mire az apja elővett egy aranypénzt az első bevételből, megszagoltatta vele, majd közölte: nem büdös. A szállóigévé vált mondás lényege: a pénz eredete mellékes, a lényeg az, hogy sok legyen belőle. Németh György: A pénznek nincs szaga. http://www.romaikor.hu/romai_epiteszet/vizvezetetek_es_vizhalozatok/csatornazas_es_hulladekszállitas_a_gorog%E2%80%9393romai_vilagban/cikk/a_penznek_nincs_szaga (2017. január 21.)

² Pénzmosás témában az első elismert hazai kutató Gál István László, aki a doktori képzésben résztvevő, Pintér Beatrix és Szendrei Ferenc témavezetője is volt egyben.

cum laude minősítéssel.³ Kutatásának célkitűzése „a pénzmosás, mint büntetőjogi és gazdasági jelenség komplex (közgazdasági és jogi szempontokat egyaránt figyelembe vevő) vizsgálata, az ellene folytatott küzdelem eddigi eredményeinek összefoglalása, a hazai szabályozási környezet elemzése, és tovább fejlesztési lehetőségeinek a felvázolása” volt.⁴ A második értekezést 2010-ben Dr. Szendrei Ferenc r. alezredes *A pénzmosás* címmel készítette.⁵ Munkájának középpontjában a közgazdasági és jogi szempontokon túlhaladva – a nyomozóhatóság részére tett elméleti és gyakorlati ajánlások mellett – büntetőjogi és azon belül kriminológiai megközelítés alapján dolgozta fel a pénzmosást. A szerző munkájában kitért „a pénzmosás elleni küzdelem eredményeinek, és szabályozásának elemzésére, valamint a pénzmosás és a hozzá kapcsolható speciális területek (offshore, gazdasági és szervezett bűnözés, terrorizmus finanszírozás) komplex vizsgálatára, az esetleges hiányosságok feltárása és a továbblépés lehetőségeinek felvázolására is.”⁶ A harmadik művet Dr. Pintér Beatrix 2012-ben készítette *A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban* címmel.⁷ Kutatásának célkitűzése „a pénzmosás büntetőjogi és gazdasági jelenség komplex, közgazdasági és jogi aspektusból való vizsgálata, az eddigi eredmények összefoglalása, továbbá a hazai szabályozás elemzése, a jövőbeli lehetőségek körvonalazása” volt.⁸ A fentiekén kívül számos hazai tudományos publikáció is készült a témában (ezek a felhasznált irodalom részét képezik), amelyek szerzői közül – a teljesség igénye nélkül – álljon itt néhány meghatározó személy, úgy mint Auer Katalin, Bereczki Zoltán, Cech András, Dusik Sándor, Fejes Eleonóra, Jacsó Judit, Marton Bernadett, Molnár

³ Gál István László: *A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései* – PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2005. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/gal-istvan-laszlo/gal-istvan-laszlo-vedes-ertekezes.pdf> (2016. november 10.)

⁴ Gál István László: *A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései* – PhD értekezés tézisei, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2005. 4. p. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/gal-istvan-laszlo/gal-istvan-laszlo-vedes-tezisek.pdf> (2016. november 10.)

⁵ Szendrei Ferenc: *A pénzmosás*. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/szendrei-ferenc/szendrei-ferenc-vedes-ertekezes.pdf> (2016. november 10.)

⁶ Szendrei Ferenc: *A pénzmosás*. PhD értekezés tézisei, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010. 3. p. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/szendrei-ferenc/szendrei-ferenc-vedes-tezisek.pdf> (2016. november 10.)

⁷ Pintér Beatrix: *A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban*. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2012. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/pinter-beatrix/pinter-beatrix-vedes-ertekezes.pdf> (2016. november 10.)

⁸ Pintér Beatrix: *A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban*. Doktori értekezés tézisei, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2012. 4. p. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/pinter-beatrix/pinter-beatrix-vedes-tezisek.pdf> (2016. november 10.)

Csaba, Papp Zsófia, Pintér Dániel, Simonka Gábor Aurél, Tóth Mihály és Udvarhelyi Bence.

A külföldi szakirodalomban – elsősorban angol nyelven – számos, kisebb-nagyobb terjedelmű és szerteágazóbb tudományos munkák és könyvek találhatók, melyek a pénzmosást, mint lehetséges kockázatot különböző gazdasági, politikai, katonai, jogi és társadalmi szempontok szerint elemezték. A téma biztonsági tanulmányok (biztonságpolitikai⁹) szempontok szerintiújként írtam be értékelése azonban még nem történt meg. Az idegennyelven írt a pénzmosást kiemelve iskolateremtő és így egyben az elemzésekben a legtöbbször idézet szerzők neve többek között: Dini Lamberto, Donato Masciandro, Friedrich Schneider, Gerald Moebius, Jeffrey Robinson, Michael Levi, Patric Moulette, Peter Lilley, Raffaella Baroni és Wolfgang Hetzer.

A fentiek alátámasztják, hogy a kérdés mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban ismert, illetve dinamikus jellegéből adódóan további vizsgálatokra érdemes. Motivációm elsősorban innen eredt.

A fenti számbavételezést követően disszertációm elkészítésében alapvetően az *inspirált*, hogy a pénzmosás előbb említett kereteiből kicsit kilépve – hiánypótló jelleggel – biztonságpolitikai, azon belül is elsősorban a gazdasági biztonság oldalról közelítsem meg a témát, mint 21. századi kockázatot.¹⁰

A 20. század végére egyértelművé vált, hogy az egyre növekvő méretű pénzmosás már nem csak nemzeti, illetve regionális keretek között zajlik, hanem a technológiai innováció és a szervezett bűnözői csoportok fokozatos térnyerése következtében világméretű, globális kockázatot jelent az államok számára. Pontos adatok ugyan nem állnak rendelkezésre, csak becslések, ha azonban elfogadjuk azt a feltételezést, hogy a globális pénzmosás összege évente – elsősorban a kábítószerkereskedelem, a fegyverkereskedelem, a prostitúció, az embercsempészet, a korrupció és az egyéb bűnözők illegális tevékenysége révén – ezermilliárd dollár körül

⁹ A megnevezés kettősségét („a biztonsági tanulmányok tudomány szak egy szakpolitika, a biztonságpolitika terminusai közé szorult”) nem vizsgálva, munkámban a biztonságpolitika megnevezést használok. A kettősség magyarázatára lásd Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011, pp. 20-22.

¹⁰ A későbbiekben kitérek a biztonságot veszélyeztető kihívások, kockázatok és fenyegetések fogalmak tisztázására is, de előljáróban megjegyzem, hogy e fogalmak meghatározása az elméleti meghatározás miatt fontos, a gyakorlatban gyakran fedik egymást. A kockázat megnevezést elsősorban az indokolja, hogy a pénzmosás kérdését egy „*lehetséges veszély magasabb megnyilvánulásának*” tekintettem, illetve az állam számára veszteséget okozó, instabilitást növelő a gazdasági rendszerek sebezhetőségét növelő tényezőnek értelmezem.

mozog, akkor láthatóvá válik a probléma nagysága. Ezentúl az is egyértelmű, – elemzésemben a Barry Buzan-féle öt dimenziós modelljét¹¹ alapul véve –, hogy a pénzmosás egyszerre jelent közvetlen és közvetett (a világ egészét érintően és a disszertáció központi vizsgálati tárgyát képező Európai Uniót érintően is) biztonságpolitikai, azon belül elsősorban gazdasági biztonság kockázatot.

A bűncselekményekből származó pénzek tisztára mosása minden évben jelentős kárt okoz a világnak, és minél inkább növekszik az ezzel legalizálni szánt összeg, az annál inkább veszélyezteti az egyes nemzetgazdaságok működését, erősítve ezzel az illegális gazdaságot és a szervezett bűnözést. A kormányok és a nemzetközi szervezetek a 2001. szeptember 11-i Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadás óta fordítanak különösen kiemelt figyelmet erre a problémára, mivel ekkor vált világossá, hogy a pénzmosás a legális és illegális gazdaság mellett, a terrorszervezetek finanszírozásával is szorosan összefonódik. Feltételezem, hogy disszertációmban igazolhatóvá válik, hogy a pénzmosás a legális és illegális gazdaság mellett, a terrorszervezetek finanszírozásával is szorosan összefonódik. Céлом, hogy disszertációmban igazolást nyerjen az a tétel, miszerint a pénzmosás napjainkban már akkora üzletággá vált a világban, hogy az erre épülő szervezett bűnözés – és sok esetben a terrorizmus is – folyamatosan igénybe veszi ezen törvénytelen szolgáltatásokat. Továbbá sok esetben – az eltérő alapmotiváció ellenére – még együtt is működnek, növelve ezzel illegális tevékenységük hatékonyságukat.

Az elmúlt évek folyamán a nemzetközi szervezett bűnözés gazdasági befolyásának folyamatos növekedésével párhuzamosan tevékenységük is egyre szervezettebbé vált. Ennek során sok esetben kihasználva a globalizáció, továbbá az Európai Unió adta négy szabadság (munkaerő, tőke, áru és szolgáltatás) szabad áramlását, az újabb és kifinomultabb pénzmosási technikákat, illetve módszereket, a bűnözői körök már egymással sok esetben együttműködve, egyre jobban rátelepültek a legális gazdaság adta lehetőségekre. A nemzetközi szervezetek szerepének folyamatos felértékelődésével különösen nagy nyomás nehezedik a regionális szervezetekre is, így éppen az Európai Unió tagállamaira, ahol a törvények és direktívák egyre szigorodnak, míg más esetekben – pl. az offshore pénzügyi központoknak¹² helyszínt biztosító

¹¹ Szektorelmélet, később bemutatva.

¹² Az offshore angol szó, jelentése parttól távol fekvő, illetve partmenti. Alapításuk és fenntartásuk viszonylag olcsó, egyszerű és gyors. Az offshore központok kormányai az önös gazdasági érdekeiket szem előtt tartva gyakran nem vagy csak részben működnek együtt a nemzetközi szervezetekkel, illetve

adóparadicsomokban¹³ – továbbra sincs, vagy nem megfelelő szintű szabályozás került kialakításra.

A tudományos probléma megfogalmazása

A fent említett gondolatok összességében jelentik azt a globális biztonságpolitikai kockázatot, amiért ezt a témát választottam doktori disszertációmul. Ezen szempontokat figyelembe véve a *tudományos probléma az alábbi négy pontban fogalmazható meg*:

1. A hidegháború lezárását követően a világban megjelenő „új típusú”¹⁴ kihívások, kockázatok és fenyegetések egyre összetettebb és kiszámíthatatlanabb formában jelentek meg, megnehezítve ezzel az ellenük való – egyébként sem könnyű – védekezést. A hirtelen bekövetkezett változások eredményeként a biztonság különböző szektorai viharos gyorsasággal fel-, illetve egyben át is értékeltedtek, melynek egyik eredményeként az egyes dimenziók egymással még inkább szoros kölcsönhatásba kerültek. A világon végigsöprő globalizáció következtében a határok fizikai lebomlásával az addig statikus állapotában lévő nemzetközi környezet is gyökeresen átalakult. Mindezek a változások a pénzmosást sem hagyták érintetlenül, éppen ezért *kijelenthető*, hogy az ellene

ezen a helyszíneken teljes vagy részleges mértékben hiányoznak elrettentés eszközei, beleértve a felügyeletet működését is, melyek így még vonzóbbá teszik. Elsősorban adóoptimalizálás céljából szokták létrehozni, illetve igénybe venni, de lehetőséget nagyon jó lehetőséget biztosít pénzmosásra is. Napjainkban számos „kulcsrakész” offshore vállalkozás közül lehet választani, a versenyt sokszor az nyeri, amelyik nagyobb pénzügyi kedvezmény mellett titoktartást, illetve anonimitást is tud biztosítani. Alapesetben az adófizetés elkerülése (kedvezőbb adózási szabályok igénybevétele) nem minősül pénzmosásnak, kivéve, ha az adócsalásból származik, de ilyenkor már adókikerülésről beszélünk, amely viszont bűncselekmény. Ennek révén a disszertáció nem tér ki bővebben az adóelkerülés, az adókikerülés, illetve az adócsalás témakörére. Mi az offshore? http://www.gooffshore.hu/mi_az_az_offshore (2017. január 15.)

¹³ Az adóparadicsom a tax haven angol kifejezésből erdő magyar szó, mely adókikötőt, illetve adómenedéket jelent. Azokat az államokat, illetve gazdasági szempontból önálló, de politikailag függő területeket tömöríti, amelyek az offshore cégalapítás számára különösen (elsősorban adózási) kedvező feltételeket biztosítanak. Az IMF nyilvántartása alapján offshore központnak számít: Andorra, Anguilla, Aruba, Bahamák, Belize, Bermuda, Brit Virgin-szigetek, Cook-szigetek, Ciprus, Gibraltár, Guernsey, Holland Antillák, Jersey, Kajmán-szigetek, Liechtenstein, Man-sziget, Makaó, Malajzia, Monaco, Montserrat, Palau, Panama, Samoa, Seychelles, Turks- és Caicos-szigetek és Vanuatu. Offshore Financial Centers (OFCs): IMF Staff Assessments, November 20, 2014. <http://www.imf.org/external/NP/ofca/OECA.aspx> (2017. január 20.)

¹⁴ Megítélésem szerint az új típusú biztonságpolitikai kihívás megnevezés csak annyiban helytálló – és a következőkben is eszerint használok általánosságban –, hogy a biztonságra ható szerepük, valamint fokozódó intenzitásuk miatt – amellet, hogy ezek sok esetben már jóval régebbi múlttal rendelkeznek – egyre többször jelennek meg a mindennapjainkban, ezáltal szerepük vitathatatlanul felértékelődött.

folytatott harcot sem lehet már hagyományos eszközökkel folytatni. A Barry Buzan-féle szektorelméletet alapul véve *megállapítható*, hogy a gazdasági biztonságon¹⁵ belül a pénzmosás – mint a 21. század egyik új típusú biztonságpolitikai kockázata – jellege, fejlődési dinamikája és felhasználási köre alapján egyre jobban kezd tért hódítani a világban, ezért folyamatosan nyomon követve kockázatként kell kezelni a jövőben.¹⁶

2. A nemzetközi szervezetek egyre fokozódó hatása következtében a pénzmosás visszaszorítására az elmúlt közel négy évtizedben számos törekvés irányult, melynek egyik élenjáró harcosa az Európai Unió. A kezdeti nehézségek ellenére *kimutatható*, hogy a képviselt irány jó, a folyamatosan szigorodó szabályzók és irányelvek – még ha nem is szüntetik meg teljesen a pénzmosást, illetve a terrorizmus finanszírozását – egyre nehezebbé teszik az illegálist pénzt mosni szándékozók dolgát. *Megállapítható* azonban az is, hogy a további siker eléréséhez új szemléletre és a nemzetközi közösség szereplőinek egyre fokozottabb együttműködésére van szükség, melyben az Európai Uniónak is meg kell újulnia, mely során a befolyásának növelésével párhuzamosan, továbbá is kiemelt hangsúlyt kell fektetni a preventív, illetve a represszív intézkedésekre is a jövőben.
3. A világban lezajlott technológiai és informatikai fejlődésnek köszönhetően egyfajta gazdasági és pénzügyi *paradigmaváltás tanúi lehetünk*, aminek következtében a pénzügyi elszámolások nagy része olyan új trend felé halad, ahol már egyre inkább nem a készpénz dominál, hanem az elektronikus számlapénz és az ehhez hasonló készpénzkímélő fizetési módszerek kezdenek elterjedni. Emellett az is megfigyelhető, hogy a világ lakosságának egy része – pénzintézet és infrastruktúra hiányában – még mindig tradicionális

¹⁵ A kérdés összetettségét jelzi, hogy bár a vizsgálat valóban a gazdasági szegmenst érinti, valójában a pénzmosás kérdéskör a katonai és a politikai szektorokban is megjelenik. A katonai szektorban pl. a kihívások egyik új dimenzióját a hadviselés megváltozott formája jelenti: első helyen pl. az ún. aszimmetrikus fenyegetés (a fogalom a 2001. szeptember 11-ei esemény után terjedt el gyorsan, az al-Kaida terrorszervezethez köthetően). E tevékenység három jellemzőjéből a parazitizmus az, ami érinti a kutatói kérdést (a terrorszervezetek pénzelése miatt). A szektorok érintettségének vizsgálatakor nem szabad megelégedezni a katonai szektorral sem, ahol pedig éppen a nemzetközi szervezett bűnözés kapcsán, a korrupciós ügyek miatt kerül képbe a pénzmosás probléma. Ennek további részleteit lásd Gazdag Ferenc: A biztonságpolitikai kihívások természetéről szóló tanulmányát pp. 1-35. http://www.grotius.hu/doc/pub/CEKOFW/2012_35_gazdag_a_biztonsagpolitikai_kihivasok_termeszeterol.pdf (2017. február 01.)

¹⁶ Disszertációmban elsősorban a gazdasági biztonságot tekintem mérvadónak. Az elemzés részleteiben a többi biztonsági szektor is megjelenik, de csak érintőlegesen annyiban, amit az éppen elmezett problémakör megkíván. Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: Security: A New Framework for Analysis. Lynne Rienner, London, 1998. című munkára építve.

hagyományokon alapulva az informális földalatti banrendszert igénybevéve végez pénzügyi műveleteket (hawala), míg másfelől egy kialakulóban lévő társadalmi réteg a virtuális kriptovalutákkal (pl. Bitcoin) teszi ugyanezt. Bár természetüknek fogva ezek az alternatív megoldások alapvetően nem pénzmosás céljából alakultak ki, ettől függetlenül anonim, gyors és biztonságos mivoltjuk révén előszeretettel használják a bűnözők is a piszkos pénzek legalizálására.

4. A pénzmosás továbbra is arctalan, de a fejlődések eredményeként globálissá vált, illetve transznacionális formát öltött, nemzetköziesedett. Ennek eredményeként *megállapítható*, hogy a pénzmosást használók köre is megváltozott, kibővült a szervezett bűnözői csoportok szinte valamennyi csoportjával, valamint már a terroristák is egyre többször igénybe veszi a pénzmosók szolgáltatásait, melynek hatása révén még inkább kockázatot, illetve fenyegetést jelentenek a globális biztonságra.

Mindezek tükrében a tudományos probléma úgy fogalmazható meg, hogy a *pénzmosás korunk egyik olyan biztonságpolitikai kockázata, amely ellen a védekezés csak komplex módon, a témában érintettek hatékony összefogásával, egyeztetésekkel lehetséges. Terjedése révén már nem csak az illegális, hanem a legális gazdaságot is megfertőzte, valamint a szervezett bűnözéssel és a terrorizmus finanszírozásával is szoros kapcsolatban áll, ezáltal globális biztonsági kockázatot jelent.*

Megállapítható, hogy rövid és hosszú távon tevékenységük közvetve fenyegetést jelent a társadalomra és magára az államra nézve is.

A kutatás hipotézisei

A téma részletes elemzése előtt, a kutatási célok elérése érdekében az összefüggések és jellegzetességek áttekintését követően fogalmaztam meg hipotéziseimet:

1. Globalizálódó világunkban a pénzmosással megtisztított illegális pénzek volumene évről-évre egyre nagyobb méretet ölt, majd visszakerülve az illegális, illetve legális pénzügyi rendszerbe, a Barry Buzan szektorelmélet valamennyi dimenziójára közvetlen, illetve közvetett módon kihatással van. Mivel ennek

eredménye és kockázata a hétköznapi életben is egyre jobban érezhető, ezért elengedhetetlen, hogy a pénzmosást alapvető biztonsági kérdésként vizsgáljuk. *Első hipotézisem szerint a pénzmosásra, mint a 21. század egyik új típusú biztonságpolitikai kockázatként kell tekinteni. Ezentúl akár már rövid távon, de hosszú távon minndenképpen fenyegetést jelent az állam részére.*

2. A globalizációt, az Európai Unió adta nemzetközi áru- és tőkemozgások liberalizálását, az internetet, a pénz- és tőkepiacok fejlődést kihasználva – a nemzeti határokat ledöntve – a pénzmosók már globális szinten és egyre szervezettebben végzik illegális tevékenységüket, mely ellen csakis globálisan, valamint szoros nemzetközi összefogással és együttműködéssel lehet védekezni. *Második hipotézisem szerint a jövőben egyre nagyobb szerep hárul a pénzmosás elleni harcban a nemzetközi szervezetekre, illetve régiókban az Európai Unióra.*
3. A hagyományos pénzügyi rendszer egyre szigorodó szabályozása révén a pénzmosásra szakosodott bűnelkövetők, a korábban jól bevált módszerek mellett egyre gyakrabban veszik igénybe a különböző alternatív megoldást kínáló pénzügyi szolgáltatásokat is. *Harmadik hipotézisem alapján a pénzmosás új tendenciái között a hagyományos formális bankrendszer használata mellett a jövőben fokozatosan felértékelődik az anonim földalatti bankrendszer és a virtuális valuták szerepe.*
4. A pénzmosás a szervezett bűnözés és a terrorizmus finanszírozásának egyik melegágya, melyek szövetségre lépve egymással kihasználnak minden olyan pénzmosás adta lehetőséget, mellyel még hatékonyabban érhetik el céljaikat. Szerepük és tevékenységük révén a globális pénzmosási piacnak már olyan meghatározó résztvevőivé váltak, melyet megkerülni nem lehet. *Negyedik hipotézisem szerint a szervezett bűnözés, illetve a terrorizmus 21. századi megjelenése, tevékenysége a pénzmosás területén önmagában, de akár külön-külön is jelentős biztonsági kockázatot, illetve új típusú (intenzívebb) fenyegetést jelent az egész világ számára.*

Disszertációban a pénzmosás biztonságpolitikai kihívásai, kockázatai globális szinten jelennek meg, de kezelésük regionális szinten kaphat gyógyírt, s lehet hatékony. Erre, egy célravezetőmegoldás, példa lehet, egy regionális, gazdasági alapokra épült szervezet, az Európai Unió szabályozási gyakorlata.

Kutatási célok

A fenti tapasztalatokat és gondolatokat összefoglalva – a hipotézisekben foglaltak alapján – doktori értekezésemben a következő célokat fogalmaztam meg:

1. Áttekinteni a biztonság és a biztonságpolitika fogalmi kereteit, majd a Barry Buzan-féle szektorelméletből kiindulva – figyelembe véve a globális biztonsági kockázatok nemzetközi megítélését – a gazdasági biztonság alapján meghatározni a pénzmosást, mint új típusú biztonsági kockázatot.
2. Bemutatni kronológiai sorrendben a nemzetközi szervezetek – különös tekintettel az Európai Unióra – legjelentősebb pénzmosás elleni törekvéseit, annak megvalósult főbb állomásait, valamint a szabályozás során kialakult jelenlegi helyzetet.
3. Megvizsgálni, hogy pénzmosás az elmúlt időszak alatt milyen változásokon ment keresztül a formális és informális, valamint a virtuális pénzügy lehetőségek kihasználása terén – különös tekintettel az anonim földalatti bankrendszerre és az egyre terjedő digitális kriptovalutákra – és ezeknek milyen hatással vannak a biztonságra.
4. Feltárni és összegezni a szervezett bűnözés és a terrorizmus finanszírozásának pénzmosással kapcsolatos tendenciáit.

Kutatási módszerek

1. Kutatásom során a dokumentum-elemzés módszerét alkalmaztam, mely során a korábbi összefüggésekre alapozva feltártam és strukturált formába öntöttem a kutatásom szempontjából releváns – elsődleges, illetve másodlagos forrásokból származó – szakmai információkat, valamint azokból következtetéseket vontam le.
2. Ennek keretében deduktív és induktív (mind a két esetben analízis, szintézis) megközelítéssel is feldolgoztam a meghatározó hazai és külföldi (elsősorban angol nyelvű) szakirodalmakat, publikációkat, tanulmányokat, elemzéseket és az ezekhez kapcsolódó nemzetközi jogszabálykörnyezetet.

3. Témám vizsgálata során korábbi banki alkalmazottként gyakorlati betekintést is nyertem a pénzmosás elleni kezdeti harcba, ennek kézzelfogható eredménye hozzáadott értéként jelenik meg.
4. A kutatás időszaka alatt a témámmal kapcsolatban részt vettem szakmai előadásokon, illetve konferenciákon, ahol a résztvevőkkel nézeteim kifejtésére és megvitatására is alkalmam nyílt. Ezek tapasztalatait is beépítettem a munkámba.
5. Kutatási eredményeimet folyamatosan publikáltam, valamint rendszeresen konzultáltam a szakterület képviselőivel, amelyek eredményeit szintén felhasználtam a disszertációmban.

A kutatás időtartama

A pénzmosással és az ellenne folytatott küzdelemmel kapcsolatos kutatásaim kezdete a 2000-es évek legelején kezdődött, amikor egy nemzetközi bank alkalmazottjaként, illetve azt követően egy globális export- és importszállítmányozással foglalkozó cég munkatársként, bepillantást nyerhettem a pénz- és tőkepiacok titkos világába, ahol a másodpercek tört része alatt milliárdok cseréltek gazdát, szinte ellenőrizetlenül. Azóta természetesen nagyon sok változás és fejlődés történt e területen, de még mindig elmondható, hogy a pénzmosók továbbra is egy lépéssel a hatóságok előtt járnak, így a küzdelem aktualitása mit sem veszített fontosságából, sőt egyre inkább felértékelődött.

Az értekezésben felhasználásra került anyagok összegyűjtését, tematizálását, a tényleges kutatómunkát 2017. február 05-én fejeztem be. Jelen kézirat lezárásának ideje: 2017. május 31.

A kutatás korlátai, megkötések

A biztonságpolitika adta elméleti keretet Barry Buzan szektorelmélete biztosítja. A szektorok a mindennapi életben egymással szoros és kölcsönös összefüggésben vannak, de a doktori értekezésem elsősorban gazdasági biztonság, azon belül is pénzügyi biztonság szemléletű. A célkitűzéseket, illetve a terjedelmi korlátokat is figyelembe véve, a többi szektor (elsősorban a katonai, és a politikai) bemutatására csak

annyiban kerül sor, amennyiben az éppen elemzett, bemutatásra kerülő probléma azt szükségessé teszi.

Az értekezés felépítése

A disszertáció bevezető része a hazai és a külföldi pénzmosás területén eddig keletkezett tudományos munkák számbavételezésével kezdődött, majd a témaválasztás indoklása során meghatároztam a személyes inspirációm. Ezt követte a tudományos probléma megfogalmazása, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó kutatás hipotézisei, céljai, módszerei, időtartamat, illetve korlátai(megkötései) bevezető rész.

1. fejezet BIZTONSÁG – BIZTONSÁGPOLITIKA ÚJRA ÉRTELMEZÉSE A 21. SZÁZADBAN

Az első fejezetben a témám szempontjából összefüggő fogalmak és az azokhoz kapcsolódó elméleti háttér áttekintésével bemutatom a hidegháborút követően megváltozott biztonsági környezetet, majd ezt folytatva vázolom a biztonság és a biztonságpolitika fogalmát, a meghatározás nehézségét, azok újra értelmezését, valamint a biztonság felfogásáról kialakult különböző irányzatokat, különös tekintettel a Barry Buzan-féle szektorelméletre. Ezt követően részletesen megvizsgálom a gazdasági és azon belül a pénzügyi biztonságot, illetve érintőlegesen a többi dimenziót. Néhány példa bemutatásával képet adok a napjainkat leginkább érintő biztonsági kockázatok nemzetközi megítéléséről, illetve a globalizációs hatásokról. Továbbá bemutatom a biztonságpolitikai megfontolásokat az Európai Unió Biztonsági Stratégiájában. A fejezet végén sor kerül az elméleti rész értékelésére, illetve összegzésére.

2. fejezet A PÉNZMOSÁS MINT BIZTONSÁGPOLITIKAI KOCKÁZAT

A második fejezetben átfogóan ismertetem a pénzmosás fogalmi kereteit, annak különböző folyamatait, módszereit, becsült nagyságát, majd az elmélet adta módszerek és eszközök segítségével elemzem a pénzmosás gazdasági hatásait, biztonságpolitikai kockázatait, valamint bemutatom az ellene történő védekezés és ellenőrzés mechanizmusait. Végezetül következtetésemben rámutatok, hogy a pénzmosás a 21.

század egyik új típusú biztonságpolitikai kockázata, amely ellen hatékony védekezést a nemzetközi szervezetek és intézmények összefogása, illetve együttműködése jelent.

3. fejezet ALTERNATÍV PÉNZMOSÁSI MÓDSZEREK

A harmadik fejezetben bemutatásra kerül az informális földalatti bankrendszer és a virtuális valuta, melyek az új évezred küszöbén jellegüknél fogva rendelkeznek és így megfelelnek a törvénytelen eredetű pénzt tisztára mosni vágyók sajátos elvárásainak. A fejezet végén összegzésre és megállapításra kerül, hogy az *anonim* alternatív informális és virtuális pénzmosási módszerek szerepe fokozatosan felértékelődik.

4. fejezet A PÉNZMOSÁS GYAKORLATA – A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ÉS A TERRORIZMUS ÖSSZEFONÓDÁSA

A negyedik fejezetben behatóan a szervezett bűnözés, illetve a terrorizmus különböző fogalmi meghatározásait, fejlődését, általános jellemzőit, majd ismertetem összefonódásuk okait, azok sajátosságait, illetve motivációit a pénzmosás tekintetében. Kitérek a terrorizmus finanszírozására is. A fejezet végén igazolom, hogy a szervezett bűnözői csoportok, mellett a terroristák is gyakran igénybe veszi a pénzmosók szolgáltatásait, ezzel egyre nagyobb kockázatot, illetve fenyegetést jelentve a globális biztonságra.

BEFEJEZÉS

A befejezésben összegzem és bemutatom a témában elért kutatásom tudományos eredményeit, valamint ajánlásokat teszek a megfogalmazott eredmények felhasználhatóságára, illetve további kutatási területek megnyitására.

1. BIZTONSÁG – BIZTONSÁGPOLITIKA ÚJRA ÉRTELMEZÉSE A 21. SZÁZADBAN

1.1. A megváltozott biztonsági környezet

Az elmúlt évtizedek megélt tapasztalatai azt támasztják alá,¹⁷ hogy az egyre fokozódó globalizáció szoros összefüggésben van a megváltozott biztonsági környezettel, ami számos – az emberiség számára felkészületlenül és váratlanul ért – új

¹⁷ Bill Clinton volt amerikai elnök 2003-ban egy beszédében a következőket mondta: „*A globális egymásrautaltság csodálatos dolog azoknak, akiknek az előnyére válik, de a politikai, vallási, gazdasági és társadalmi megosztottságoktól terhes világban a nyitottság a sebezhetőségüket is növeli, és erősíti azoknak a fájdalmát, akik úgy érzik, nem részesülnek az egymásrautaltság előnyeiből. Ne feledjük, 2001. szeptember 11-én az al-Kaida úgy tudott megölni hetven országból származó 3100 embert – köztük több mint kétszáz muzulmán –, hogy az általuk természetesnek tekintett nyitott határokat, utazási lehetőségeket, technológiai és információs eszközökhöz való könnyű hozzáférést használta ki.*” Clinton, Bill: Vezetni vagy uralni? HVG, 2003, XXIV. 1. 44. p.

típusú kihívást eredményezett a világban, megteremtve ezzel a globális biztonság alap gondolatát és annak újra értelmezését. A hidegháború alatt (1945-1991) a biztonság kérdésében elsősorban (csak¹⁸) a katonai dimenzió volt a meghatározó, melynek legfőbb eszközét a hatalom megtartásához a nukleáris fegyverzet biztosította. Ezt a korszakot egyértelműen a fegyverkezési verseny, az egymás ellen vívott helyi és ideológia háborúk jellemezték. Az 1970-es évektől azonban már egyre inkább kezdtek előtérbe kerülni a gazdasági (pl. 1973-as olajválság) és környezeti (pl. ipari szennyezések, Csernobil) kérdések, amit tovább fokozott a 1990-es években megjelent társadalmi identitással kapcsolatos konfliktusok (pl. délszláv válság), valamint az országhatárokon átnyúló szervezett bűnözéssel kapcsolatos félelmek is.¹⁹ Az akkori két szuperhatalom – az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió – szembenállásának megszűnésével jelentősen megnövekedtek az ideológia, vallási és etnikai nézetektől sem mentes véres helyi és regionális konfliktusok száma, valamint a szervezett bűnözés (elsősorban a kábítószerkereskedelem, fegyverkereskedelem, embercsempészet, prostitúció és korrupció, illetve ezek legalizálását szolgáló pénzmosás) mellett egyre jobban kezdett teret hódítani a nemzetközi terrorizmus is.²⁰ Az emberi civilizáció mentén, olyan kulturális és vallási törésvonalak alakultak ki, mely törésvonal-konfliktusokhoz, illetve háborúkhoz vezetett.²¹ A váratlanul kialakult helyzet magával hozta az emberek csalódottságát, ezáltal előtérbe helyezve a tömeges elvándorlást, a migrációt is. A fordulópont 2001. szeptember 11-én következett be az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadás során, mely ettől kezdve alapjaiban megváltoztatta és meghatározta a jövő biztonságpolitikáját. Míg az emberek biztonságérzete a bipoláris világrend alatt „kiszámíthatóbb” volt, addigra ez teljesen megváltozott, a félelem lett úrrá a regionális terrorizmusból nemzetközivé kinőtt sorozatos és szinte már rendszeresnek mondható állandó fenyegetések miatt. A korábbi katonai és politikai erőre épülő hidegháború

¹⁸ Eltekintve az objektívnek tekinthető katasztrófák formájától, azaz a természeti csapásoktól és katasztrófáktól (pl. földrengés, tűzhányók kitörése, járvány).

¹⁹ Póti László: Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok – Önértelmezés és viták a hidegháború utáni korszakban – Biztonság a XXI. században. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. 54. p.

²⁰ Szabó A. Ferenc: A nemzetközi migráció és korunk biztonságpolitikai kihívásai. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. 148. p.

²¹ „*Napjainkban dúló háborúk jó része lényegében nem más, mint az elhúzódozó véres történelmi konfliktusok kiújulás.*” A törésvonal-háborúk jellemzője, hogy nevükből adódóan olyan törésvonalak mentén alakulnak ki, ahol az egymással szembenálló különböző civilizációk célja a terület és a hatalom megszerzése. A konfliktusban a felek nem csak etnikumnak, hanem egy másik civilizációnak tekintik egymást, ezért az összeütközés civilizációk összezsapásává alakul át. Természetükre jellemző a kiszámíthatatlanság, a hirtelen és véres fellángolás, ami könnyen eszkalálódhat, ezáltal hosszabb időszakra is elnyúlhat, továbbá nem mentes az etnikai tisztogatás, a tömegmészárlás és terrorista akciók végrehajtásától sem. Hungtinton, P. Samuel: A civilizációk összezsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1999. pp. 430-431.

megszűnésével a nukleáris háború kirobbanásának a veszélye ugyan megszűnt, de az instabilitás miatt egy bizonytalan és kevésbé biztonságos irányba kezdett eltolódni a világ. Ebben a megváltozott, új biztonsági környezetben – a korábbi elsősorban katonai fenyegetések mellett – a világnak fel kellett tudnia venni a harcot az új olyan típusú kihívásokkal is, mint például a terrorizmus, a kábítószerkereskedelem, az illegális migráció, a fegyverkereskedelem, a tömegpusztító fegyverek elterjedése vagy a szervezett bűnözés keretein belül egyre jobban megjelenő pénzügyi, gazdasági és informatikai bűncselekmények. Reagálva a világban végbemenő eseményekre az Európai Unió a 2003. december 12-én elfogadott Európai Biztonsági Stratégiában úgy fogalmazott, hogy a hidegháború idején tapasztalt fenyegetésekkel szemben az új típusúak már nem mindegyike feltétlenül katonai jellegű, ezért azok ellen nem is lehet csak pusztán katonai eszközökkel fellépni, az több eszköz komplex alkalmazását igényli.²² A külső és belső biztonság közötti határvonal elhalványodásával a nemzetközi rendszer régi és új szereplőinek a feladata és jelentősége is egyre jobban felértékelődött, a kivitelezéséhez pedig elengedhetetlen követelményé vált a nemzetállamok, illetve azok szervezeteinek az összefogása, amelynek során folyamatosan alkalmazkodniuk, megújulniuk és együttműködniük szükséges a túlélés érdekében. A tét már nem kevesebb, mint a globális biztonság megőrzése, mely garantálja a békés együttélést és az emberi civilizáció fennmaradását.

1.2. Biztonsági tanulmányok – biztonság

Dolgozatom biztonságpolitikai jellegű, ezért szükségesnek tartom néhány ezzel kapcsolatos alapvető fogalom, illetve elméleti összefüggés tisztázását, melyek későbbi felhasználása során a koppenhágai iskola vezetője, Barry Buzan által az 1980-as évek elején kimunkált ötdimenziós modelljét veszem alapul.²³

A biztonság elméleti művelésével, kutatásával, szakmai gyarapításával, valamint a különböző hipotézisekre adott válaszokkal, mint tudományággal a biztonsági tanulmányok,²⁴ vagy más meghatározásban a biztonságpolitika foglalkozik, melynek

²² Biztonságos Európa egy jobb világban – Európai Biztonsági Stratégia. Brüsszel, 2003. december 12. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIHU.pdf> (2016. december 28.) 7. p.

²³ Gazdag Ferenc: A biztonságpolitikai kihívások természetéről. http://www.grotius.hu/doc/pub/CEKOFW/2012_35_gazdag_a_biztonsagpolitikai_kihivasok_termeszeterol.pdf (2017. február 01.) 14. p.

²⁴ „A biztonsági tanulmányok relatíve új terület a bevett tudományos diszciplínák között (a magyar szóhasználatban korlátozó módon a biztonságpolitika honosodott meg), s legnagyobb hatású iskolái közé tartozik a Barry Buzan vezette koppenhágai iskola.” Dolgozatomban ezen értelmezést tekintem mérvadónak, miszerint a biztonság fogalma „a hidegháborús katonai biztonságon túllépő, a nemzetközi

célja az elméletben megalkotott tézisek és válaszok gyakorlatba történő alkalmazására tett kísérlet. Fogalmi behatározásához célszerű még a katonai értelemezést is megnézni, ami szintén a legtagabb értelmezésen alapul. E szerint a biztonságelmélet „*a nemzeti, a nemzetközi biztonságot befolyásoló kihívások, veszélyek és kockázatok megszüntetésére, a lehető legkisebb szintre mérséklésére hivatott nemzeti, szövetségi, regionális, nemzetközi szervezetek tevékenységének sikerét meghatározó elméleti tételeket és gyakorlati tapasztalatokat összefoglaló ismeretrendszer.*”²⁵

Ugyanúgy, mint a 21. századnak, minden korszaknak megvan a biztonságról alkotott saját elképzelése, amely az emberiség fejlődésével és a nemzetközi rendszer változásaival párhuzamosan az elmúlt több mint két ezer év során folyamatosan kibővült, átalakult, illetve új értelmezést nyert. Ebből kifolyólag a *biztonságot*, mint fogalmat nagyon nehéz, ezért nem is lehet egységes keretek között meghatározni, illetve leszűkíteni egyetlen olyan definícióra, amely maradéktalanul kielégítene, lefedne minden időszakot és igényt. Azzal azonban mindenki egyetért, hogy egy társadalom akkor működik jól, ha a biztonságot – úgy, mint létbiztonságot, valamint konstans belső- és külső fenyegetettség hiányát – az állam alapvető szükségletként képes biztosítani, illetve azt folyamatosan és tartósan fenn is tudja tartani polgárai számára.

Maga a biztonság, mint szóhasználat az 1950-es évek második felében a nemzetközi deklarációk, tárgyalások és egyezménykísérletek időszakában kezdett meghatározóvá válni, de ettől függetlenül a brüsszeli szerződés azonban még nem említi ilyen aspektusból, illetve a NATO is mást, a kollektív védelmet használja az tagországok és azok térségeinek biztonságfenntartására.²⁶

A biztonság a latin „securus” szóból ered (se=nélkül, cura=félelem, aggodalom), amely lefordítva félelem, illetve aggodalom nélküli állapotot fejez ki.²⁷ Ebből kiindulva a legegyszerűbb hétköznapi de facto meghatározás szerint a biztonság nem más, mint a *fenyegetés hiánya vagy annak megakadályozása, illetve az arra irányuló reagálás képessége, vagyis egyfajta kockázatmentes (védett) állapot.* Arnold Wolfers több mint hatvan évvel ezelőtt megjelent írásában ezt úgy fogalmazta meg, hogy a biztonság „*az*

biztonság fogalmát új területekkel kibővítő (politikai, a gazdasági, a társadalmi és a környezeti biztonság) értelmezés”. Gazdag: A biztonságpolitikai kihívások természetéről i.m. 1. p.

²⁵ Kőszegvári Tibor: A hadtudomány mai problémái, területei és új fogalma. In: Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest XVII. Évfolyam, 2007/1. szám, 13. p.

²⁶ Deák Péter: Biztonságpolitika a hétköznapiakban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, 44. p.

²⁷ Gazdag Ferenc – A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Köszolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013, pp. 16-17.

elért gazdasági, kulturális és morális javak (acquired values) fenyegetettségének a hiányát jelenti.”²⁸

1995-ben a Magyar Hadtudományi Társaság által kiadott Hadtudományi Lexikon is részletesen foglalkozik a biztonság kérdésével, ahol továbbra is a politikai és a katonai szerepvállaláson van a legnagyobb hangsúly, de ugyanakkor már megemlíti társadalmi, gazdasági és kulturális elemeket is: „*A biztonság egyéneknek, csoportoknak, országoknak, régióknak (szövetségi rendszereknek) a maguk reális képességein és más hatalmak, nemzetközi szervezetek hatékony garanciáin nyugvó olyan állapota, helyzete (és annak tudati tükröződése), amelyben kizárható vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély, illetve adottak az ellen való védekezés feltételei.*”²⁹

Az eredményes védekezés, az elmélet adta jó gyakorlat megvalósításához elengedhetetlen a biztonságot veszélyeztető tényezők beazonosíthatósága és ezekhez a jellemzőinek ismerete. A biztonságot veszélyeztető tényezők egyik legáltalánosabb csoportosítása az eredet szerinti, mely alapján az lehet természetes vagy mesterséges úton előidézett.³⁰ A természetes úton kialakuló jelenségek³¹ többsége független az embertől, de napjaink technikai vívmányainak köszönhetően már sok olyan környezeti (csapadék és éghajlat megváltoztatása) háborút is elő tudunk idézni támadó céllal, melyek az ellenfél meggyengítése mellett súlyos környezetszennyezést okoznak. A mesterséges eredetű biztonságra ható tényezők egyértelműen az emberhez köthetők, akár tudatos magatartásból vagy gondatlanságból elkövetve, melyek a legkülönbözőbb féle irányultságukat tekintve felöleli az összes nem természetes eredetű kihívást.

²⁸ Wolfers, Arnold: “National Security” as an Ambiguous Symbol. Political Science Quarterly, Vol. 67, No. 4. (Dec. 1952) 485. p. [http://lindsay-hundley-ta.s3-website-us-west-1.amazonaws.com/Wolfers%20\(1952\)%20-%20National%20Security%20as%20an%20Ambiguous%20Symbol.pdf](http://lindsay-hundley-ta.s3-website-us-west-1.amazonaws.com/Wolfers%20(1952)%20-%20National%20Security%20as%20an%20Ambiguous%20Symbol.pdf) (2016. október 05.)

²⁹ Ez azt jelenti, hogy „*egy országban a biztonság átfogó értelemben akkor áll fenn, ha: békében nincs külső támadási veszély, a belső rend szilárd, kezelhetők a kockázatok, kihívások, a lakosságnak (a nemzetiségeknek és a kisebbségeknek), az egyes állampolgároknak lehetőségük van a progresszív irányú fejlődésre, a boldogulásra, az érvényesülésre az állami, a társadalmi, gazdasági, szellemi élet valamennyi fontos szférájában; válsághelyzetben megvannak a konfliktuskezelésnek és – visszafejlesztésnek, az élet normalizálásának lehetőségei; egy esetleges háború, fegyveres összeütközés (katonai konfliktus) idején pedig adottak a fokozatos visszafejlesztés, a korlátozás, az eredményes védekezés, a személyi- és anyagi károk, ártalmak és veszteségek elviselhető szinten tartásának, a nemzeti túlélésnek, az állami szuverenitásnak és működőképességnek a feltételei.* Szabó József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon – Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. 144. p.

³⁰ Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. pp. 99-100.

³¹ Ilyenek többek között például az árvíz, a földrengés, a vulkánkitörés és szélvihar.

A biztonság egységes fogalmának megalkotását nagyban nehezíti, hogy azt tudati (mint érzet, percepció³²), jogi vagy netalán politikai szemszögből közelítjük-e meg, valamint az egyén, a közösség, a társadalom vagy az állam érdekei dominálnak-e.³³ Amellett, hogy közös célként a biztonságra való törekvés egységesnek tekinthető, a szereplők biztonságról alkotott prioritási foka eltérő lehet, így a megvalósításukra (illetve a kockázatok elkerülésére) tett intézkedések köre is különböző eszközökkel történhet. A tudati megközelítés nem más, mint az a pszichés érzés, amely alapján érezzük (tapasztaljuk vagy vizionáljuk) a biztonság aspektusait. Jogi és politikai szempont alapján a biztonságot egyfajta külső és belső garanciák rendszereként foghatjuk fel, melyet a nemzetközi szerződések rögzítenek és ezáltal legitimálnak. Az egyén számára az jelent biztonságot, ha a jóléti faktorok – első sorban társadalmi, szociális és pénzügyi – megfelelően és zökkenőmentesen működnek, valamint a bűnözés és annak veszélyei nem érintik. Egy közösség, illetve társadalom esetén külön kell választani a külső és belső biztonságot.³⁴ Az előbbi esetében meghatározó a belső társadalmi normák megfelelő és szabályozott működése, illetve az ezekre ható zavaró tényezők nagysága, míg az utóbbinál más államok, szervezetek vagy csoportok jelenthetnek veszélyt. Az állam alapvető biztonsági szempontjait az előzők figyelembevételével, de azon túlmutatva alakítja ki, a hatalom és a stabilitás megőrzése mellett, melynek eléréséhez három eszközzel rendelkezik: *a diplomácia, a gazdasági potenciál és a katonai erő képességeivel*.³⁵ Fontos azonban megjegyezni, hogy ez elmúlt évtizedekben – a törekvések ellenére – nem sikerült az egyes érdekcsoportok igényeit kiegyenlíteni, kezelve ezáltal az egyre súlyosodó biztonsági problémákat, melynek egyik legfőbb okát a gazdaságilag fejletlen és fejletlen országok közötti különbségek generálják. Ezenkívül további problémát jelent az ezekre ható szubjektív (érezelt fenyegetés) és objektív (reális fenyegetés) tényezők egész sora is, melyek mértéke és küszöbértéke nem minden esetben esik egybe a szereplők fenyegetés szintének

³² Tóth Péter: Szélgjegyzet a biztonság szubjektív percepciójának a veszélyeiről II. In: Nemzet és Biztonság, 2009/5. szám. pp. 32-33. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/talas_peter-szeljegyzet-a-biztonsag-szubjektiv-percepciojanak-veszelyeir-1-ii-.pdf (2017. január 21.)

³³ Gazdag Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013, 25. p.

³⁴ Napjainkban a globalizáció, a modernizáció és a biztonsági szektorok internacionalizálódása következtében már egyre nehezebb szétválasztani a külső és belső biztonságot, melynek következtében a korábban élesen elhatárolt és külön-külön értelmezett funkciók fokozatosan egybeolvadnak, illetve újabb kihívásokkal, kockázatokkal, illetve fenyegetésekkel bővülnek (pl. migráció, fegyver- és kábítószerkereskedelem, szervezett bűnözés). Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. pp. 37-38.

³⁵ Matus János: A biztonság és a védelem problémái a változó nemzetközi rendszerben. Hadtudomány XV. évfolyam, 2005. december 4. szám

felfogásáról.³⁶ Ezt tovább nehezíti, hogy az érzés, mint megítélés valós, téves vagy netalán mesterségesen befolyásolt tényeken alapszik-e, valamint egy olyan jövőről kell a jelenben véleményt nyilvánítani, ami több változós tényezőktől függ, így nehezen kiszámítható.

A biztonság kiterjesztésének szintjei vagy más megfogalmazás alapján földrajzi kiterjedésük, azaz méretük alapján fontos rögzíteni, hogy megkülönböztetünk:³⁷

- Lokális vagy helyi biztonság: Ez a legalacsonyabb szint, amikor is a jelenségek nem terjednek az ország határain túl. Ezen belső konfliktusok kezelésére az állam olyan feltételeket alakít ki maga körül, amelyek megakadályozzák a lehetséges fenyegetéseket. Ennek eszközei lehet a stabilizáció, korlátozás, függőségbe vonás, illetve annexió.³⁸
- Regionális biztonság: Az állam – mely megfelelő eszközökkel rendelkezik – a körülötte lévő egész régió biztonságát a saját igényeihez mérten alakítja át, kiküszöbölve ezzel a lehetséges fenyegetéseket (eszközei megegyeznek a lokálissal).
- Kontinentális biztonság: Itt már az állam egy egész földrész vagy kontinens esetében törekszik a biztonsági igényeinek a kiteljesítésére.
- Globális biztonság: A jelenkori felgyorsult fejlődéshez kapcsolódik, mely már meghaladja a biztonság szűken vett katonai értelmezését és egyre inkább eltolódik az egyes államok által megoldatlan, globális természetű kihívások irányába, melynek következményei mindenkire hatással van.³⁹

Termesztésen ezek a fenti területi behatárolások szoros kölcsönhatásban állnak egymással, ezért folyamatos figyelemmel követésük és kezelésük még akkor is

³⁶ Nyilván a legcélszerűbb az interszubjektív, azaz a kölcsönösen tudatos módot választani, de ez sem lehet garancia a sikerre. Póti László: Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok – Önértelmezés és viták a hidegháború utáni korszakban – Biztonság a XXI. században. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. pp. 86-88.

³⁷ Az egyes nézeteltérések összetettsége és szerteágazó mivolta révén gyakran nagyon nehéz eldönteni, hogy a biztonság valójában melyik mértébe is tartozik, ok esetben ezek összemosódnak. Gazdag Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013, pp. 13-14.

³⁸ Megegyezéssel vagy erőszakosan valamely országhoz csatol, elfoglal, illetve bekebelez területet. <http://www.kislexikon.hu/annektal.html> (2016. október 05.)

³⁹ Napjainkban a világot leginkább sújtó globális biztonsági kérdés a globális felmelegedés okozta probléma, a túlnépesedés, a migráció, az élelmiszer- és édesvízhiány, az urbanizáció, de ide sorolható a globális terrorizmus is, mely szinte már bárhol megjelenhet. Kaiser Ferenc: A túlnépesedés és globális biztonsági kihívásai I-II. In: Nemzet és Biztonság. 2011/8 és 9. szám. pp. 27-36. és pp. 15-27. <http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kaiser-ferenc-a-tulnepesedes-es-globalis-biztonsagi-kihivasai.pdf>
<http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kaiser-ferenc-a-tulnepesedes-es-globalis-biztonsagi-kihivasai-ii.pdf> (2017. január 05.)

szükséges, ha adott esetben kezdetben egy, az ország határvonalaitól távolieső regionális problémáról beszélünk, miután az pillanatok alatt begyűrűzhet és ezáltal az egész világra kihatással bírhat. Ezek a preventív intézkedések azért is szükségesek, mert az egyes nemzetállamok – az erő-, és érdekviszonyaikkal arányosan – kölcsönös függőségben állnak egymással, így a nemzetközi (globális) szinten megtett óvintézkedések sokkal hatékonyabban érhetnek célra.⁴⁰ A sikeres megoldás érdekében a hangsúly a hatalommegosztás, az együttműködés és a konfliktuskezelés képességein van.

Egy ország biztonságát hatókör szerint külső és/vagy belső tényezők veszélyeztethetik, melyek között napjainkban – a felgyorsult globalizációnak és a töretlenül transznacionálódó világnak köszönhetően – egyre vékonyabb a határvonal. Az alapvető szuverenitás (területi biztonság) fenntartása mellett alapvető szempont a társadalom belső biztonságának és nemzeti érdekeinek a védelme. A behatásként jelentkező tényezőket fokozatosságuk, illetve intenzitásuk alapján az alábbiak szerint rangsorolhatjuk, melyek nem mindig különíthetők el élesen egymástól:⁴¹

- Kihívás: A veszélyek legalacsonyabb és legáltalánosabb szintje, de miután hatással van a külső és belső stabilitásra, ezáltal befolyással bír az adott régió viszonyaira is.
- Kockázat:⁴² A veszélyek – a megnövekedett bizonytalanság és instabilitás következtében – már nemzeti érdekeket sértenek, így veszteségek keletkezhetnek, melynek lehet passzív (kedvezőtlen eshetősége) vagy aktív (a kockázat tudatos lehetősége) kialakulási formája.
- Fenyegetés: A veszélyek legmagasabb intenzitási foka, amikor a nemzeti érdekek sérülése már hatással van a nemzeti értékekre is, lehetséges megoldásként pedig magában hordozza az agresszív végkifejletet.
- Válság: Alapvetően még a katonai fenyegetés szintje alatt kezelhető ellentétek és problémák generálják, melyek bármikor elmélyülhetnek.

⁴⁰ Ez az ún. regionális biztonsági komplexumok teóriájának az alapgondolata, melyet Barry Buzan és Ole Wæver dolgozott ki a Buzan, Barry – Wæver, Ole: *Regions and Powers – The Structure of International Security*. Cambridge, University Press, 2003, című munkájában.

⁴¹ Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. In: *Felderítő szemle*, XII. évfolyam 3. szám, Budapest, 2013. december, pp. 5-6.

⁴² „A kockázat valamely cselekvéssel járó veszély, veszteség lehetősége.” Matus János: Válságkezelés és konfliktusok megelőzése. In: *Új Honvédségi Szemle*, 1995/10. 47. p.

- Konfliktus:⁴³ Akaratérvényesítés erőszakos eszközökkel, mely során a szemben álló felek viselkedése gátolja egyikük vagy másikuk jogosnak vélt igényérvényesítését, így a fegyveres erő alkalmazása sem kizárt.⁴⁴
- Háború:⁴⁵ A megoldatlan konfliktus helyzet politikai folytatása fegyveres eszközökkel, ahol a hadviselők céljaik sikeres elérése érdekében bevethetik haderőjük teljes arzenálját.⁴⁶

Fontos megemlíteni, hogy amíg a kockázatok és a kihívások szintjén elsősorban a környezeti és gazdasági és némi katonai elemek kapcsolhatók, addig a fokozottabb intenzitású szinteknél már a politikai, a diplomáciai és a katonai elemek a meghatározók.⁴⁷ Az intenzitási fok helyes behatárolását követően fontos meghatározni az állami beavatkozás kezdeti válaszlépéseit is, melyek a kármegelőzés és kárcsökkentés preventív, illetve korrekciós intézkedéseinek megtétele mellett, a szükséges és a kitűzött célok elérése érdekében minden eszközt felhasználhat.

Végezetül a biztonság fogalmát értelmezhetjük szűkebb és tágabb összefüggésrendszerben is.⁴⁸ Szűkebb értelmezésben az egyéni mellett beszélhetünk kollektív és nemzeti szintről. Az egyéni, az egyén azon képessége, hogy fizikai létének biztosítása érdekében megvédje saját magát a ráirányító hatásokkal szemben. Ezzel szemben a kollektív már kisebb embercsoportok, illetve közösségek biztonsági rendszerét jelenti,⁴⁹ míg a nemzeti már egy egész nemzetközösség által elfogadott értékek és érdekek biztonsága, valamint az állam területének és az országhatárok

⁴³ A konfliktus a latin *conflictus* szóból származik, ami fegyveres összeütközést jelent.

⁴⁴ Miután a konfliktus és a háború kialakulásban szerepet játszó erőszakérvényesítés megítélése nem egységes – Zbigniew Brzezinski is három intenzitást, alacsonyt, közepest és magasat különít el –, ezért számos békekutató intézet az érintett felek és a konfliktus intenzitása mellett a halálos áldozatok száma alapján határozza meg a kialakult helyzetet. Gazdag Ferenc (szerk.): *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. pp. 106-109.

⁴⁵ „*A háború nem más, mint az állampolitika folytatása megváltozott eszközökkel.*” Clausewitz Károly: *A Háborúról*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Kiadása, Budapest, 1917. 7. p.

⁴⁶ Gazdag Ferenc: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Nemzeti Közszerológiai és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013. 37. p.

⁴⁷ Resperger István: *Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig*. In: *Felderítő szemle*, XII. évfolyam 3. szám, Budapest, 2013. december, pp. 5-6.

⁴⁸ Gazdag Ferenc (szerk.): *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. 22. p. és pp. 37-38.

⁴⁹ A kollektív biztonság rendszer tagjai kötelezik magukat arra, hogy a rendszer egy vagy több tagjának egy másik vagy több tag általi fenyegetettsége vagy megtámadása esetén katonai eszközök bevonásával közösen segítséget nyújtanak egymásnak. A rendszer alapkonceptiója révén befelé és nem egy bizonyos állam vagy államcsoport ellen irányul, az ellenség ennek megfelelően nincs meghatározva. A tagoknak fel kell készülniük, hogy ha a helyzet úgy hozza, tegyék meg a szükséges kényszerintézkedéseket egymás kölcsönös támogatására. A kollektív biztonságban ez a koncepciója először a Népszövetség 1919-es alapszabályában, valamint az ENSZ 1945-ös alapokmányában jutott kifejezésre. *Nemzet és Biztonság*, Kilexikon, 2012/2. szám, 95. p. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_02_kislexikon.pdf (2017. január 20.)

védelmét is magában foglalja. Tágabb értelmezésben nemzetközi biztonságról akkor beszélhetünk, amikor az államok biztonsága a köztük lévő kooperáció vagy konfrontáció viszonya alapján határozható meg, majd a kialakuló együttműködés (diplomácia, párbeszéd) kereteit az integráció, az interdependencia, illetve a globalizáció adja meg, melyek segítségével (elfogadásával) az kölcsönösen erősíthető.⁵⁰

Dolgozatomban a fentieket figyelembe véve a biztonság kibővített változatát tekintem mérvadónak.

1.3. Biztonságpolitika

A biztonság fogalmi kereteinek meghatározását követően szükséges foglalkozni a biztonságpolitika (biztonsági tanulmányok),⁵¹ mint önálló tudományág kialakulásáról és annak a világban egyre meghatározóbb szerepével is, mely a folyamatok mélyebb elemzésén keresztül segít jobban eligazodni a hétköznapiakat egyre inkább behatároló biztonságpolitikai kérdésekben. Jelentősége a második világháborút követően került előtérbe, amikor a korábban definiált tudományágak már nem voltak képesek teljes egészében lefedni az időközben kialakult és egyre eszkalálódó hidegháborús politikai és katonai helyzetet.⁵² A biztonság kiszélesedett és egyre összetettebb jellegét már nem lehetett a múltbeli tapasztalatok alapján megfogalmazni, az sokkal átfogóbb és komplexebb értelmezést kívánt, melynek megoldására egyetlen nemzetállam sem volt képes egyedül, ezért elengedhetetlenné vált a nemzetközi összefogás.⁵³ Az események felgyorsulása és a hiányzó válaszokra felvetett sürgető kérdések mind abba az irányba vezettek, hogy a biztonságpolitika hamar önálló tudományterületté tudott válni, mely

⁵⁰ Hegedűs Henrik: A biztonság fogalmának tágabb és szűkebb értelmezése, a humánbiztonság, avagy egy konferencia tanulmányai. Humánstratégia a Magyar Honvédségben című konferencia, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Diszterem, 2008. február 14.

⁵¹ Hivatalos elnevezése biztonsági tanulmányok, de ettől függetlenül a köztudatba a divatosabb biztonságpolitika terjedt el. Disszertációmban én is ez utóbbit használom.

⁵² Gazdag Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013. 18. p.

⁵³ Ezen felismerésekre kiválóan rávilágít a NATO Tanács 1967. december 12-én elfogadott Harmel-jelentése, mely egyben a NATO biztonságpolitikájának megújulását is jelentette. Pierre Harmel belga külügyminiszter által megfogalmazottak – a hiteles katonai erő fenntartása mellett – a szövetség politikai-diplomácia rugalmasságát, azon belül a Szovjetunióval és Kelet-Európával történő konstruktív párbeszéd elősegítését, a kétoldalú kapcsolattartást és a détente elvének gyakorlati definiálását, majd később a (1981-től) a fegyverzetkorlátozást tűzte ki célul. Ezek gyakorlati megvalósítása révén – amellet, hogy nőtt a NATO diplomáciai mozgástere és megerősödött a szövetség tagállamai közti belső szolidaritás, így védelmi ereje is – jobb politikai kapcsolat és stabilabb katonai egyensúly alakult ki a szembenálló felek között, mely később végig kísérte az egész hidegháborús korszakot. Szemerkényi Réka: A Harmel-jelentés. A NATO biztonságpolitikájának megújítása. In: Rubicon 1997/5-6., Történelmi folyóirat/Európa – VIII. évfolyam 69-70. szám, Rubicon-Ház Bt. (Budapest), 1997. pp. 90-91.

napjainkban is az egyik legfontosabb szerepet tölti be. Az interdiszciplináris természetű biztonságpolitika elsősorban az államok, illetve azok területeinek a biztonságával kapcsolatos értelmezésekkel foglalkozik, valamint szorosan kapcsolódik a politikatudomány, a nemzetközi tanulmányok, a közgazdaságtudomány, a hadtudomány, a történelemtudomány és az állam- és jogtudomány azon területeihez, mely a szervezett emberi közösségek és az államok által létrehozott nemzetközi rendszert vizsgálja (1. sz. ábra).

1. sz. ábra A biztonsági tanulmányok helye a tudományterületek között.⁵⁴

Miután az egyes államok nemzeti érdekei és értékei között eltérő prioritás figyelhető meg, így – ugyanúgy, mint a biztonság – a biztonságpolitika fogalmának meghatározása sem lehet egységes és általánosan elfogadott. Abban azonban egyetértés tapasztalható, hogy az egyes nemzetek biztonságpolitikájuk kialakítása során kiemelt figyelmet szentelnek a létük fenntartásával, valamint identitásuk és politikai függetlenségük megőrzésével kapcsolatos kérdésekre. Az 1985-ben kiadott nyugatnémet Biztonságpolitikai Szótár a biztonságpolitikát „...azon politikai célok, stratégiák és eszközök összesége, amely a háború megakadályozását szolgálják a politikai önmeghatározás képességének megőrzésével...” definiálja.⁵⁵ Továbbá lefekteti az állam politikai és társadalmi érdekeinek, illetve a béke fenntartásának biztosítását is, melyhez a fenyegetésekkel szembeni fellépéshez (elrettentéshez) biztosítja a szükséges eszközöket és feltételeket. Célként fogalmazza meg a konfliktusok erőszakmentes megoldását, melynek egyik lehetséges eszköze a párbeszéd (tárgyalás). Ebből kiindulva a magyar Hadtudományi Lexikon a biztonságpolitikát az alábbiak szerint határozza meg: „...az általános politika része, az ország törvényhozása által a

⁵⁴ Gazdag Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerződési és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013, pp. 18-19.

⁵⁵ Wörterbuch zur Sicherheitspolitik, Mitter Kiadó, 1985. 125. p.

*biztonság szavatolására meghatározott célok és elvek, az állami végrehajtó intézmények és szervek részéről fogantatott rendszabályok, tevékenységek, s a lakosság cselekvő hozzájárulásának összessége...*⁵⁶ Ennek értelmezése alapján a biztonságpolitika kialakítása és érvényesítése a mindenkori hatalmon lévő kormány döntési jogkörébe tartozik, mely a végrehajtásnál figyelembe veszi a társadalom által elvárt alapvető biztonsági normákat.

1.4. A biztonság megközelítése

Míg a biztonság megközelítése évszázadokon keresztül Carl von Clausewitz nézetei alapján elsősorban katonai és politikai síkon nyert értelmezést – melyről a porosz tábornok *A Háborúról* című művében így ír: „...a politikai szándék a cél, a háború pedig az eszköz a cél szolgálatában: az eszközt pedig cél nélkül sohasem gondolhatjuk,⁵⁷ – addigra ez a katonai erővel kivívott és fenntartott államközpontú megközelítést helyett (mellett) napjainkban egyre inkább a többszereplős és a jólétet is meghatározó szektorális megközelítést alapul vevő gazdasági, társadalmi, környezeti tényezőket is magában foglaló humánbiztonság⁵⁸ irányába halad.⁵⁹

Az elmúlt évszázadokban a biztonság felfogásával kapcsolatban számos nézet és irányvonal alakult ki, mely követői különböző elemzői iskolák tagjaként hirdették álláspontjaikat.

1.4.1. A biztonsági tanulmányok és a nemzetközi kapcsolatok elmélete

A biztonsági tanulmányok korábban említett interdiszciplináris jellege megkívánja, hogy az egyik, a biztonság értelmezését segítő, elméleteket leíró nemzetközi kapcsolatok tudomány területével röviden foglalkozzák. A rendszerváltozás időszaka a biztonsági tanulmányok megújulást hozta magával, azaz a nemzeti

⁵⁶ Szabó József (főszerk.): *Hadtudományi Lexikon – Magyar Hadtudományi Társaság*, Budapest, 1995. 146. p.

⁵⁷ Clausewitz Károly: *A Háborúról*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Kiadása, Budapest, 1917. 31. p.

⁵⁸ A humánbiztonság elképzelésének alapjait az ENSZ Fejlesztési Programjának az 1994-es Humán Fejlődés Jelentése rakta le. A hangsúly – az elnevezésből is adódóan – az egyénen van, melyben a tágabb körben értelmezett fenyegetések során nagyszerepe van a preventív intézkedések megtételének.

⁵⁹ Szenes Zoltán (szerk.): *Biztonságpolitika és válságkezelés*. In: Nagy Károly – Molnár Anna – Marsai Viktor: *Államépítés és a nemzetközi kapcsolatok*, NKE, Budapest, 2013. szeptember 26. 62. p.

biztonsági kérdések visszatértek a nemzetközi eseményekkel, történesekkel foglalkozó szakemberek kutatási kérdései közé.

A nemzetközi rendszer működésére, kapcsolatainak leírására két nagy elméleti iskola született: a realista és a liberális. Igaz, nem mehetünk el az idealista felfogás mellett sem, amely az *„elvont filozófia és a morális értékeknek tulajdonít domináns szerepet”* a nemzetközi szereplők közötti kapcsolatokban.⁶⁰ A disszertációnak ugyan nem kitűzött célja az elméleti iskolák és azok változatainak a bemutatása, de a gazdasági biztonság, illetve konkrétan a pénzmosás értelmezését nagyban egyszerűbbé, láthatóbbá teszik ezen elméletek. A korábbi fogalmak tisztázáshoz kiegészítésképpen röviden felsorolásra kerül a nemzetközi rendszerben a vizsgált időszakon belüli elméleti iskolák főbb jellemzőinek a bemutatása.⁶¹

Kellő bizonyítékot ad erre Kenneth Waltz *„A nemzetközi politika elmélete”* című könyve. A szerző bemutatja a realista elgondolások változásait, amit a *„realizmusnak a nemzetközi politikai gazdaságtanban tapasztalt térnyerése segített”*.⁶² Ebben az időszakban (az 1980-as évek) néhány liberális elméleteket leíró szakértő álláspontja közeledett a realista elgondolásokhoz.⁶³

A hidegháború után, a megváltozott világban a gazdaság és a biztonság kérdései központi kérdéssé váltak, az érdeklődés középpontjába kerültek. Ennek több oka van, amiből egy-két ok már korábban említésre került. De nézzük meg e régi-új okokat immár felsorolásszerűen: a haderő kérdése és a gazdaság teljesítménye közötti összefüggések, a gazdasági erőforrások stratégiai fontossága (nemzetközi konfliktusok okozói lehetnek), a diplomácia-gazdasági szankciók jelentősége, illetve a katonai-ipari komplexumok politikai befolyása, s máris igazolást nyert a korábbi tétel, miszerint a pénzmosás probléma a szektor elmélet három szektornak szerves részét képezi (gazdaság, katonai, politikai, amelyeknek részleteit lásd később). Igaz a disszertáció fókusza a gazdaságra irányul.⁶⁴

⁶⁰ Részletekről lásd Egedy Gergely: Bevezetés a nemzetközi kapcsolatok elméletébe. HVG-Orac Kiadó Kft., Budapest, 2007, pp. 30-31.

⁶¹ Az elméleti iskolák részletes bemutatásáért lásd Mingst, Karen A.: A nemzetközi kapcsolatok alapjai. Napvilág Kiadó Kft., 2008. pp. 69-89.

⁶² Gärtner, Heinz: Nemzetközi biztonság – Fogalmak A-tól Z-ig. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. pp. 21-22.

⁶³ Így pl. Keohane, Robert – Nye, Joseph S.: Komplex interdependencia elmélet. Keohane, Robert O.-Nye, Joseph S.: Power and Inter-dependence. New York: Longman, 2001.

⁶⁴ A téma további kutatásait segítő irodalom felelhető In.: Tálas Péter (szerk.): Nemzetközi biztonsági tanulmányok, Zrínyi Kiadó, 2006, pp. 33-34.

A téma miatt joggal vetődik fel a kérdés, hogy a 21. században vajon a realista vagy a liberális látásmód, illetve azok neo változata ad-e segítséget a különböző biztonsággal kapcsolatos feladatok megoldására? A válaszhoz valószínűleg akkor járunk a legközelebb, ha mind két esetben igennel válaszolunk. A neorealista álláspont szerint a globalizáció ugyan bizonyos mértékű kotlátozást jelent az államok szuverenitásában, de a nemzetközi politika még mindig „elsősorban” az államok közötti politika.⁶⁵

A neoliberalizmust képviselők szerint a demokratikus berendezkedésű országok egymás ellen nem alkalmaznak erőszakot, így a *„kormányoknak nem szabad akadályozni a globalizációt”*.⁶⁶

Ha az összképet nézzük, akkor fontosak a neoidealisták is, akik a liberális elgondolások nagy részét elfogadják, továbbá a nemzetközi intézmények demokratikusabbá tételét,⁶⁷ illetve a globális folyamatokba való nagyobb mértékű társadalmi bevonást is feladatnak tekintik a 21. században.

Az 1970-es évektől kezdve a nemzetközi kapcsolatok egyre intenzívebb érdeklődést kezdtek mutatni a közgazdasági elméletek és a gazdasági problémák iránt.⁶⁸ Adam Smith harmóniaelméletének megalapításával azt hirdette, hogy egy demokratikus jogállam keretein belül, megfelelő politikai ellenőrzés alatt a piac, mint egy „láthatatlan kéz” összhangba hozza valamennyi gazdasági szereplő érdekeit.

1.4.2. A szektorelmélet

Disszertációmban – ahogy már korábban említettem – a Barry Buzan-féle megközelítést veszem alapul, aki 1983-ban felvázolta a biztonság kiszélesítésének lehetőségét, mely szerint *„...a biztonság tekintetében a fejtegetések tárgya a fenyegetettségtől való szabadságra törekvés. Amennyiben e vita a nemzetközi rendszer kontextusában bontakozik ki, úgy a biztonság az államok és a társadalmak azon képességére vonatkozik, hogy hogyan tudják fenntartani független identitásukat és*

⁶⁵ Egedy i.m. 41. p.

⁶⁶ Egedy i.m. 42. p.

⁶⁷ David Held politológus szerint a *„vesztfáliei modell”* a demokrácia *„kozopolitia modelljévé”* kell tenni, s olyan integrációs szervezeteknek, mint az Európai Unió nagyobb súlyt kell biztosítani. Uo.

⁶⁸ Matus János: A jövő árnyéka – Nemzetközi hatások biztonságunkra és jólétünkre. Pesti Csoport Kft., Budapest, 2005, pp. 45-46.

funkcionális integritásukat.”⁶⁹ A kezdeti meghatározáson túlhaladva Buzan a koppenhágai iskola két vezető kutatójával, Ole Wæverttel és Jaap de Willedal később közösen kidolgozták a biztonság szektorelméletét. A *Security: A New Framework for Analysis* tanulmányukban a biztonságot már „a túlélés és a fennmaradás lehetősége és képessége a létet fenyegető veszélyekkel szemben”,⁷⁰ mint egzisztenciális fenyegetettség hiánya⁷¹ határozta meg, majd azt öt elméleti szektorra – katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti – bontották, melyek ugyan szoros kapcsolatban állnak egymással, de tagolását a megváltozott biztonsági környezet és új típusú kihívások mélyebb megértése tette szükségessé. Az egyes szektorok – melyek további számos alrendszerre bonthatók – között ugyan számos átfedés található, de ezzel, valamint a nemzetállami (globális) szint mellett a regionális szinten történő bevonásával a biztonság elméleti átfogó értelmezése egyszerűbbé vált. A szektorok közötti sorrendet alapvetően az adott állam célja, érdekviszonya és elhelyezkedése határozza meg. Ez a fajta új megközelítés magával hozta a különböző veszélyek, kihívások, kockázatok és fenyegetések meghatározását is,⁷² melyben az állami szereplők mellett megjelentek a nem kormányzati szervek, a nemzetközi szervezetek, multinacionális vállalatok, valamint illegális csoportok is, mint a szervezett bűnözés vagy a terrorizmus. A globális „összemosódások”⁷³ következtében a különböző szektorokat ért külső- és/vagy belső hatások már együttesen, váratlanul és nemzetközi szinten is jelentkeznek, mely által egyre nehezebb prognosztizálhatók előre. Megjegyzendő, hogy napjainkban egyre elfogadottabb egy önálló hatodik dimenzió, az informatikai (információs) szektor beemelése is a rendszerbe, melyet a jelenleg is zajló informatikai forradalomban

⁶⁹ Buzan, Barry: *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*. London, 1991, Prentice-Hall, 1991. 191. p.

⁷⁰ Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner, London, 1998. 7. p.

⁷¹ Remek Éva: Gondolatok az Európai Unió válságkezeléséről, In: Karlovitz János Tibor (szerk.) – *Tanulmányok az emberi gondolkodás tárgykörében*. Komárno: International Research Institute, 2013. 107.p.

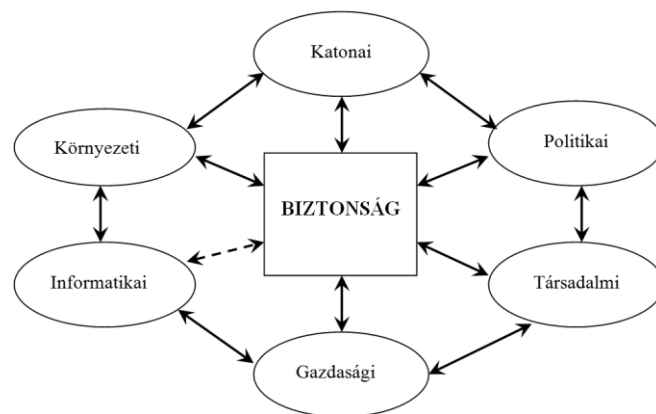
⁷² A biztonságpolitikai kihívások, kockázatok és fenyegetések „azok ... a veszélyt és fenyegetést magukban hordozó helyzetek és állapotok, amelyek általában negatívan befolyásolják az adott országban az átfogó biztonságot, annak egyes összetevőit, s gyengítik a belső és külső stabilitást.” Szabó József: *Hadtudományi Lexikon*. 42. p. Vö: Kőszegvári Tibor: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években. OKTK, 1996, 14. p.

⁷³ A Pulitzer-díjas amerikai Thomas L. Friedman a nagy sikerű – de sokat vitatott riportkönyvében – És mégis lapos a földben azt taglalja, hogy az infokommunikációs technológiák elképesztő fejlődése az elmúlt pár évtized folyamán végérvényesen és visszavonhatatlanul egybekapcsolta, egy szintre hozta, azaz kilaposította a világot. Véleménye szerint a korábban egymástól távol eső, vagy egymással semmilyen kapcsolatban nem álló egységek a globalizáció eredményeként közelebb kerültek egymáshoz, melynek következtében a háromdimenziós világ kétdimenzióssá vált, ezáltal egyre több szereplő tud, illetve képes „a pálya széléről beszólni vagy leülni a nagyok asztalához”. Friedman, Thomas L.: És mégis lapos a föld – A XXI. század rövid története. HVG Kiadói Zrt., Budapest, 2008. pp. 142-152. ISBN 9789639686557

felgyorsult és ezáltal szinte mindennapjainkat átszövő digitális információáramlás tett szükségessé. Az informatika ez irányú térhódításával oly mértékben megnőtt az igény a gyors és hatékony információk képességei iránt, hogy ennek biztonsága hiányában szintén komoly biztonsági problémák merülhetnek fel.

A Buzan által kidolgozott modell újdonsága abban rejlik, hogy a biztonságot komplexen értelmezi és több dimenzióként határozza meg, mely így az emberiség egészére kihatással van: „...a biztonság nem egy egysíkú fogalom, hanem egy többdimenziós rendszer és állapot, amelynek komplex jellege csak úgy értelmezhető, ha figyelembe vesszük minden olyan egymással egyre inkább kölcsönhatásba kerülő kihívást kockázatot-fenyegetést, amely az egyéni vagy társadalmi lét normál működését, fenntartható gyarapodását potenciálisan vagy ténylegesen veszélyezteti...”⁷⁴

A biztonság komplex értelmezése révén az egyes dimenziók ugyan elkülönülnek egymástól, de miután számos esetben szoros ok-okozati összefüggésben állnak egymással, ezért meghatározásukkor sem lehet teljesen szétválasztani őket. Továbbá azt is figyelembe kell venni, hogy a rájuk ható egyedi (sajátos) biztonsági kihívások ebben az értelmezésben már a többi biztonsági szektorra is hatást gyakorolhatnak (2. sz. ábra).

2. sz. ábra Barry Buzan a biztonság szektorális elmélet dimenziói, kibővítve az informatikai biztonsággal (szerkesztette: Bugyáki Attila).⁷⁵

⁷⁴ Collins, Alan (szerk.): Contemporary security studies. Oxford, United Kingdom, Oxford University Press, 2012. 30. p.

⁷⁵ Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: Security: A New Framework for Analysis. Lynne Rienner, London, 1998.

Az alábbiakban röviden bemutatásra kerülnek az egyes szektorokat jellemző főbb elemek, de csak abban a mértékben, amennyi a disszertáció fő kérdésköréhez elengedhetetlenül szükséges.

1. Katonai biztonság

A katonai biztonság alatt elsősorban egy adott ország területének és lakosságának a védelmét értjük. A legnagyobb veszélyt azok az államok (vagy állam nélküli társadalmi csoportok)⁷⁶ jelentik, amelyek elégedetlenek a jelenlegi helyzetükkel és ezért céljaik eléréséhez erőszakos szándékkal lépnek fel. Vizsgálata során alapvető szempont a potenciális katonai erő kiépítése a fegyveres támadó és védekező képességek fenntartásához, valamint az egymás szándékairól alkotott elképzeléseinek kétszintű elemzése, mely során egyre fontosabb szempont a bizalom növelése mellett az agresszió megelőzése. Az elmúlt évtizedek, illetve napjaink konfliktusaira és háborúira jellemző, hogy azok többnyire nem országok között, hanem azokon belül folyt, illetve folyik és a legtöbb áldozat ártatlan civil polgárok milliói. A hidegháborút követően egyértelműen a válságkezelés és a békeművelet voltak a meghatározó katonai folyamatok, majd az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadást követően az egyre terjedő *aszimmetrikus hadviselés*⁷⁷ következtében, – a preventív intézkedések bevezetésével – a megelőző háborúra tolódott át a hangsúly, mely mellett továbbra is nagy szerep hárult az addig elért stabilizációs folyamatok megszilárdításának fenntartásában. Az aszimmetrikus fenyegetésekre adott válaszlépés a *hatásalapú megközelítésben*,⁷⁸ valamint a *hálózatközpontú*-,⁷⁹ és *távolsági hadviselésben*⁸⁰

⁷⁶ Ilyen például a kb. 30 millió főt számláló kurd népesség, mely a világban szétszórva különböző államokon belül él, miközben az önálló kurd állam létrehozásáért küzd. Közel fele Törökországban, a többi pedig különböző ázsiai államokban (Irán, Irak, Szíria, Libanon, Örményország és Azerbajdzsán), valamint az utóbbi években tapasztalt kivándorlásnak köszönhetően több európai országban (elsősorban Németország) és az Amerikai Egyesült Államokban található. Deiry, Majid: A kurdok eredettörténetétől a nemzeti elismerésig. In: Korunk, 2003. november. <http://www.korunk.org/?q=node/7356#> (2017. január 12.)

⁷⁷ Aszimmetrikus hadviselés meghatározása: „Pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó, közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, melyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratomat az ellenségre.” Resperger István: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. Resperger István – Kis Álmos Péter – Somkuti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. 23.p.

⁷⁸ A hatásalapú megközelítés lényege, hogy nem feltétlen a célpontok megsemmisítésre irányul, hanem a célul kitűzött hatások elérésére összpontosít, mely során a katonai és nem katonai erők és eszközök összevontan kerülnek bevetésre. Nagy László: A 21. század fegyveres küzdelmeinek irányai és kihívásai

nyilvánul meg, mely során az országhatárokon túl, esetenként más földrészeken kell különböző katonai műveleteket végrehajtani, melyek sok esetben akadályokba ütköznek, így pusztán csak katonai eszközökkel nem orvosolhatók, azok komplex és több dimenziós megoldást igényelnek. A premodern kor legnagyobb katonai kihívását egyértelműen a terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek⁸¹ proliferációja, illetve ezek találkozása és összefonódása jelenti, amely probléma kétséget kizáróan érinti a pénzmosás területét is. A nemzetközi szervezetek által bevezetett egyre szigorodó intézkedések a pénzforrások fokozatos beszűkülését eredményezték, mely révén a terrorizmus finanszírozása egyre jobban kötődik a pénzmosáshoz.

2. Politikai biztonság

A politikai biztonság tárgya a szuverénitás veszélyeztetési fokában fejeződik ki, mely az államok, kormányzati rendszerek belső stabilitásában és az ezeket legitimáló fenyegetésmentes kül- és nemzetközi kapcsolataiban valósulnak meg.⁸² A hatalom stabilitását nagymértékben meghatározza a belső és/vagy külső működőképesség megléte vagy annak hiánya. Ennek egyik kiváló példája azok az elmúlt húsz évben felbomló nemzetállamok, ahol az etnikai konfliktusok következtében a politikai (és egyben gazdasági) intézmények sorra váltak működésképtelenné, ezáltal instabillá, melyek így már önmagukban is kihívást jelentettek. Stabilitás szempontjából egy állam lehet stabil, aggodalomra okot adó és bukott. A stabil országok esetén az állam kellően erős, így képes és tudja is garantálni biztonságot, a társadalmi és gazdasági jólétet és ehhez élvezni a lakosság, illetve a nemzetközi közösség bizalmát. Az aggodalomra okot adó államok kormányával szemben elsősorban akkor merülnek fel fenntartások, ha azokkal szemben más államok és nemzetközi szervezetek olyan kockázati tényezőket

a NATO szemszögéből. In.: Hadtudomány, XV. évfolyam 4. szám, 2005 december. http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_4.html (2017. január 11.)

⁷⁹ A hálózatközpontú hadviselésben a hangsúly az információ, illetve annak azonnali megosztásán van, abból a célból, hogy az a vezetés minden szintjén, azonos időben álljon rendelkezésre és ezzel döntés előnybe kerüljön az ellenéges erőkkal szemben. Ennek hatékony megvalósítás érdekében az érzékelőket, a döntéshozókat és a fegyverrendszereket egyetlen integrált rendszerbe foglalja. Uo.

⁸⁰ Távolsgági hadviselés során a kockázatok minimalizálása és egyben áthárítása érdekében a földrajzilag távol eső területeken a beavatkozó fél a helyi szövetségesek erőit használja céljai eléréséhez, mint egy meghosszabbított kéz. Révész Béla: Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához. JATE, Szeged, 2010. pp. 239-240.

⁸¹ A tömegpusztító fegyverek esetén a nukleáris (atom-, hidrogén- és neutronbomba) mellett főként a „szegény emberek atombombái”, mint a biológiai, a kémiai (vegyi) és a radiológiai fegyverek értendők. Uo.

⁸² Deák Péter (szerk.): Biztonságpolitikai kézikönyv – A biztonság fogalmi és tartalmi megközelítése, új értelmezései. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. pp. 14-15.

állapítanak meg – mint például terrorizmus finanszírozása, tömegpusztító fegyverek előállítás és birtoklása, szélsőséges nézetek vallása –, amik már önmagában, de együttesen még inkább fenyegetést jelent számukra. Bukott államokról akkor beszélhetünk, ha megszűnik az állami kontroll a biztonság több vagy valamennyi dimenziójában és az ország instabillá, irányíthatatlanná válik, mely ezáltal kockázatot jelent a nemzetközi közösség valamennyi tagjára. Az egyik legjelentősebb politikai biztonságra ható negatív tényező a szervezett bűnözés, mely ugyan alapjaiban a gazdasági szektorban fejti ki hatását, de méretét és befolyását tekintve már fenyegetést jelent egy-egy nemzet számára is. A prosperáló államformák meghatározója az intézményeinek a zavartalan és hatékony működőképességében rejlik, melynek kereteit a mindenkor politikai irányítás határozza meg. Azonban nem szabad megfeledkezni, hogy a korrupció⁸³ és az ehhez kapcsolódó pénzmosás a politikai elitben is jelen van, mely így sok esetben negatív befolyással bír egy-egy döntés meghozatalára.

3. Gazdasági biztonság

A gazdasági biztonság legfőbb kulcsa – melyek az utóbbi évtizedekben egyre jobban felértékelődtek – az adott ország gazdasági kitettségének, illetve függőségének a mértéke az alapvető nyersanyagokhoz és energiahordozókhoz, továbbá meghatározó tényezővel bír az is, hogy a világban zajló nemzetközi gazdasági és pénzügyi folyamatok milyen hatással vannak a zavartalan mindennapi működés fenntartására.⁸⁴ A gazdasági biztonság témaköréhez szorosan kapcsolódik a szociális dimenzió, melyek közé tartozik többek között az infláció, a munkanélküliség foka és a gazdasági esélyegyenlőség is. A gazdasági biztonságra leginkább a szervezett bűnözés, a pénzmosás, a kábítószerkereskedelem, a fegyverkereskedelem, a korrupció és a kulcsfontosságú nyersanyagokhoz, illetve energiahordozókhoz való hozzáférés körülményei gyakorolnak hatást. A témám szempontjából kiemelten fontosnak tartott gazdasági biztonsággal a továbbiakban részletesen foglalkozom.

⁸³ A korrupció útján legalizált pénzek során az elkövetők az anyagi haszon mellett gazdasági, politikai hatalomra, illetve befolyásra is szert tesznek, és a továbbiakban is érdekelté válnak ennek hosszútávú fenntartásában.

⁸⁴ Deák Péter (szerk.): Biztonságpolitikai kézikönyv – A biztonság fogalmi és tartalmi megközelítése, új értelmezései. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. pp. 15-16.

4. Társadalmi biztonság

A társadalmi biztonság elsősorban az egyes társadalmakon belül jelentkező eltérő nemzetiségi, vallási, etnikumi, kulturális, nyelvi, jogi és jövedelembéli (anyagi és szociális) különbségekre vonatkozik, mely törésvonalak a társadalom nagy részének biztonságát határozzák meg.⁸⁵ A feltételek biztonságos kialakításában és fenntartásában kiemelt szerep hárul az államra, miután egyetlen ilyen konfliktus kirobbanása pillanatok alatt tovaterjedhet. Ehhez a szektorhoz tartozik szorosan a migráció kérdésköre is, különösen a napjainkban egyre terjedő tömeges, illegális változata, mely során a már gyökereiben eltérő vallási és kulturális különbségek miatt a bevándorlók képtelenek integrálódni a társadalomba, így kirekesztetté válva párhuzamos társadalmakat hoznak létre országokon belül is. Ezen kívül a társadalmi szektor kihívásai közé tartozik még többek között a technológiai (pl. nukleáris katasztrófa) és a közegészségügyi (pl. különféle járványok) kockázatok, a természeti csapások (pl. földrengés, aszály, árvíz) is. A pénzmosás ma – ha nem is közvetlenül, de közvetve annál inkább – a társadalom egészét fenyegető olyan kockázat, melynek egyik központi kérdése az egyén mindennapi megélhetési szükségletének fenntartásán keresztül, annak erkölcsi megítélése. Éppen ezért fontos, hogy a társadalom különféle tájékoztatások útján megismerje az ezzel járó hátrányokat, illetve elítélje a pénzmosás minden formáját, elősegítve ezzel a hatóságok munkáját. A hatóságok feladata ugyanakkor ezzel párhuzamosan megvédeni a tisztességes többségi társadalmat.

5. Környezeti (ökológiai) biztonság

A környezeti biztonságra ható különféle környezeti veszélyek nagy része független az emberektől,⁸⁶ de ugyanakkor – miután nem áll meg országhatároknál – egységesen, közvetlenül érinti a Föld valamennyi élőlényét. A már bekövetkezett, illetve a jövőben várható változások alapvetően formálhatják meg az emberi életkörülményeket, teremtve ezzel sokszor visszafordíthatatlan biztonsági kihívást. Globális jellegük miatt megoldásuk, illetve megelőzésük csak nemzetközi összefogással

⁸⁵ Rada Péter: Átalakuló biztonsági kihívások – A biztonság dimenziói. In: Új világrend? Nemzetközi kapcsolatok a hidegháború utáni világban. Grotius Könyvtár I. kötet, Budapest, 2007. pp. 65-67.

⁸⁶ Természetesen a környezetszennyezésért – annak ellenére, hogy tisztában vagyunk károsító jellegével – közvetlenül mi emberek vagyunk a felelősek és azt is tudjuk, hogy ezek a hatások sok esetben csak évekkel (évtizedekkel) később jelentkeznek majd. Éppen ezért rendkívül fontos a környezettudatos magatartás következetes betartása, valamint a gazdasági növekedés vég nélküli ütemének elválasztása az erőforrások felhasználásának mértékétől, a természet és az utókor jövőbeni megóvása érdekében.

valósítható meg. Legfontosabb környezeti biztonsági problémák közé tartozik pl. az ivóvíz hiány, a klímaváltozás, az olajkitermelés és a mezőgazdasági termelékenység megváltozása. A pénzmosással kapcsolatos tevékenységek – igaz közvetve – természetesen ezt a biztonsági szektort sem hagyták érintetlenül. Az alvilági szervezetek világszerte számos olyan kulcspárát tudhatnak irányításuk alatt, melyek a hatalmas profit tisztára mosása mellett komoly környezetkárosító hatással is bírnak.⁸⁷

+1.) Informatikai (információ) biztonság

A 21. században az informatikai és kommunikációs eszközök, rendszerek, illetve hálózatok (pl. internet, okostelefonok) rohamos fejlődésével és egyre kiszélesedő elterjedésével szinte nincs olyan szegmense a világnak, ahol ne használnák ezeket az eszközöket napi szinten az élet minden területén. Az informatikai, illetve az információbiztonság tárgya is az adat (információ), melyet folyamatosan védeni szükséges az illetéktelen felhasználók elől. Az informatikai biztonságot és az információbiztonságot azonban sokszor hajlamosak vagyunk összekeverni, pedig a két fogalom meghatározása merőben eltérő egymástól. *„Az informatikai biztonság az informatikai rendszer olyan – az érintett számára kielégítő mértékű – állapota, amelyben annak védelme az informatikai rendszerben kezelt adatok bizalmassága, sértetlensége és rendelkezésre állása, valamint a rendszer elemeinek sértetlensége és rendelkezésre állása szempontjából zárt, teljes körű, folytonos és a kockázatokkal arányos. «...» Az információbiztonság a szóban, rajzban, írásban, a kommunikációs, informatikai és más elektronikus rendszerekben, vagy bármilyen más módon kezelt*

⁸⁷ A maffia által felügyelt legjellemzőbb legális iparágak, mint pl. a szemétszállításból, a vízszolgáltatásból, az építőiparból, olajkitermelésből, szélenergiaiparból vagy az egészségügyből származó hatalmas törvénytelen vagyontok tisztára mosására nyújt alternatív lehetőséget a pénzmosás. Az olasz belügyminisztérium 2011-es számításai szerint csak a szemét évi 600 millió eurós üzletet jelent a maffiának. Ezekre rátelepedve, a környezetszennyezéssel kapcsolatos egyik kiváló példa az olaszországi Nápolyban található illegális szeméthygek, melyeket a helyi bűnszervezet, a camorra tart kézben. Az ilyen és ehhez hasonló törvénytelen hulladék lerakóhelyek kialakulásához – a benne rejlő „üzleti” lehetőségeket felismerve – az egyre szigorodó európai szabályozás vezetett, melyet a környezetvédelmi szabályok kijátszásával és a hatóság korrumpálásával kötelező (nem választható) megoldásként kínálnak a helyi lakosságnak. Az így elhelyezett több tonna illegális hulladék az orrfacsaró bűz és a korábbi idilikus tájkép rombolása mellett, komoly környezeti és nem utolsósorban egészségügyi katasztrófával is járhat a jövőben. Ismét szemétként fuldoklik Nápoly, 2011. június 29. <http://www.origo.hu/idojaras/20110629-szemet-napoly-camorra-nincs-ujrahasznositas-a-lakohazak-elso-emeleteig-er.html> (2017. január 02.)

adatok védelmére vonatkozik.”⁸⁸ A modernizáció a pénzmosást sem hagyta érintetlenül, fejlődésének eredményeként számos olyan új pénzmosási technika és módszer alakult ki, melyek komoly informatikai biztonság kédést hordoznak magukban.⁸⁹ A fejlett digitális korszaknak megfelelően a másodperc tört része alatt adatok – köztük személyes, bizalmas vagy titkos is – és pénzek milliárdjai áramlanak keresztül a virtuális valóság világában, mely így maga után hozza a kiberbiztonság alapvető kérdéseit, illetve azon keresztül a bűnözők által kíméletlenül kihasznált, kiberbűnözést és kiberhadviselést is.⁹⁰ A számítógépek és a mobiltelefonok, valamint a hozzájuk kapcsolt világháló elterjedése önmagában nem jelentene veszélyt, azonban a felhasználásuk módja már annál több fenyegetést hordoz magában, mely során az átlag felhasználók kiszolgáltatottá válnak.

Buzan szektorelméletét alapul véve érintőlegesen bemutatásra került, hogy a pénzmosás és az azzal kapcsolatos illegális tevékenység mind az öt (plusz egy az informatikai) dimenzióra – közvetve vagy közvetlenül – kölcsönhatással van, mely indokolja a pénzmosás témájával való kiemelt foglalkozást. Mivel disszertációm szempontjából a gazdasági biztonság a meghatározó, ezért a következőkben elsősorban ezzel foglalkozom.

1.5. Gazdasági biztonság – pénzügyi biztonság

A gazdasági biztonság összefügg a politikai és a katonai biztonsággal, nem más, mint egy kiegyensúlyozott kapcsolat. Heinz Gärtner megfogalmazásában *„a gazdasági biztonság kiegyensúlyozott kapcsolat az anarchia politikai struktúrája és a gazdaság piaci struktúrája között.”*⁹¹ A hidegháború lezárását követően kiéleződött világpolitikai

⁸⁸ Muha Lajos: Az Informatikai Biztonság egy lehetséges rendszertana – Szekcióülés II. Információ-biztonság. 139. p. és 145. p.

http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2008/4/10_Muha_Lajos.pdf (2016. december 02.)

⁸⁹ Az Europol kimutatása alapján az internetes ügyletek (money muling) több mint 90 százaléka kapcsolódik valamilyen számítógépes bűnözéshez, mely jól érzékelteti a probléma súlyosságát, hisz ma már egyre kevesebb azok száma, akik ne használnának valamilyen internet alapú technikai vagy informatikai eszközt. Ilyen bűnelkövetési forma például az adathalászat, a rosszindulatú támadások, az online vagy elektronikus kereskedelmi vásárlások során elkövetett csalások, vagy a fizetési csalások. Az ezekből származó illegális pénzek pedig szintén a pénzmosás útján kerülnek megtisztulásra. Money Muling – Public awareness and prevention. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/public-awareness-and-prevention-guides/money-muling> (2017. január 21.)

⁹⁰ A technikai fejlődés érdekessége, hogy ma még könnyebb egy kibertámadást véghezvinni, mint megoldani annak komplett védelmét. A helyzetet tovább nehezíti az anonim módon végrehajtott akciók, valamint az ellenük történő védekezés során kialakítandó közös magatartási szabályok teljes hiánya.

⁹¹ Gärtner, Heinz: Nemzetközi biztonság – Fogalmak A-tól Z-ig. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. 39. p.

események következtében a gazdasági biztonság dimenziója átértékelődött, szerepe egyre jobban kezdett felerősödni. Ezt a fajta felértékelődést azonban nem követte a gazdaság teljesítményének elvárt expanziója, a várt fejlődés helyett a világgazdaság növekedési üteme lelassult, amely révén egyfajta paradoxon hatás alakult ki.⁹² Az addig katonai erővel elnyomott gazdasági problémák hirtelen felszínre kerülése mellett, a nukleáris elrettentés szerepét fokozatosan átvevő gazdasági teljesítőképesség – az időközben átrendeződött globális jövedelmi viszonyok közepette – a nemzetközi kapcsolatok kialakítása és az együttműködések során egyre markánsabb erőt kezdett képviselni. A konfliktusok kialakulásának többsége legtöbbször már nem katonai célú volt, hanem gazdasági jelleget kezdett öltetni, mely azonban sok esetben szintén fegyveres, katonai konfliktusba torkollottak.⁹³ Ez a fajta ellentmondás napjainkban is fokozottan érezhető.⁹⁴

A gazdasági és azon belül a pénzügyi irányelvek kialakítása a mindenkori hatalmon lévő kormányok feladata, melynek alapvető célja a nemzetgazdaság pénzügyi egyensúlyának, állandóságának és a gazdaság növekedésének biztosítása mellett, az alapvető társadalmi jólét megteremtése. Miután egy ország vagy nemzet biztonsága szempontjából meghatározó erővel bír annak gazdasági súlya, illetve ereje, ezért nagyon fontos, hogy a világban zajló, egymással szorosan összefüggő pénzügyi, gazdasági és politikai eseményeket megfelelő módon és a lehető legpontosabban tudja előre prognosztizálni, kivédve ezzel az esetleges kockázatokat. Az utóbbi időben egyre sűrűbben jelentkező gazdasági és pénzügyi stabilitást veszélyeztető események időben történő felismerése és elhárítása azért is élvezhet elsődleges prioritást, mert azok – az ország gazdasági érdekeinek minél hatékonyabb érdekérvényesülése mellett – már meghatározó erővel bírnak a nemzetgazdaság egészének működésére és fejlődésére,

⁹² Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. 130. p.

⁹³ Ennek egyik kiváló példája az a paradoxon, hogy míg a fegyveres konfliktusok száma ugyan csökkent, addig a világ katonai védelmi kiadása – a nagyhatalmak közül elsősorban az Amerikai Egyesült Államoké – jelentősen megnőtt. Napjainkban a fegyverkereskedelem az 1950-es évek reneszánszát éli, melyben a modern drága technikai fegyverzeteszközök alacsonyabb volumenű, de összértékben dollár milliárdos forgalma figyelhető meg, az egyszerűbb, előállítási költségét tekintve olcsóbb kézfegyverek hatalmas tömeggyártása mellett

⁹⁴ Ilyen esetleges fegyveres konfliktus kimenetelét hordozza magában már évtizedek óta pl. a Dél-kínai-tengeren található szigetek vitatott hovatartozása, amiket Kína és az Amerikai Egyesült Államok mellett, Vietnám, Tajvan, Malajzia, Brunei és Fülöp-szigetek is szeretne magáénak tudni, annak stratégiai területi (kereskedelmi útvonal) ellenőrzése és nem utolsósorban a halászati javak és az energiahordozók (kőolaj és földgáz) megszerzése szempontjából. Eszterhai Viktor – Klemensits Péter: A dél-kínai-tengeri szigetek ügyében hozott hágai ítélet geopolitikai következményei. Pallas Athéné Geopolitikai Alapítvány – Policy Brief, 2016. Július 25. pp. 2-3. http://www.geopolitika.hu/wp-content/uploads/2016/08/Policy-Brief-01-D%C3%A9l-k%C3%ADnai-tenger_final_public-6.pdf (2017. január 16.)

valamint a pénzügyi egyensúly fenntartására, ezen keresztül pedig a nemzetközi pénzügyi rendszerben betöltött szerepére is. Ezek alapján „*legáltalánosabb formában akkor beszélünk gazdasági biztonságról, ha egy ország rendelkezik azzal a képességgel, hogy az állami szuverénitás és függetlenség megőrzésén túlmenően nem csak az ország területi védelmének a biztosítását szavatolja egy esetleges külső támadással szemben, hanem függetlenül minden külső fenyegetéstől és nyomástól képes arra is, hogy fenntartsa és folytassa nemzeti életét és létét.*”⁹⁵ Azonban ezek gyakorlati megvalósítása számos akadályokba ütközik, sőt maga a fogalom, mint gazdasági biztonság egyértelmű és konszenzuson alapuló megalkotása is nehézségeket vett fel. Az első ilyen problémakör a gazdaság „normális állapotának” a meghatározása lenne, mely annak állandó változása és kockázatvállalása miatt szinte lehetetlen feladat. Ugyancsak nagyon nehéz megállapítani a konkrét létfenyegetettséget is.⁹⁶ Az egyes nemzetgazdaságok – a háború kivételével – akkor kerülhetnek gazdasági biztonság veszélybe, ha a lakosság létfenyegetettsége már olyan alacsony szintre süllyed, hogy az állam nem képes biztosítani az alapvető szükségleteket és a megélhetés minimális feltételeit. Mindezek következtében a gazdasági biztonság megléte nem csak mint fogalom értelmezhető, hanem rendszerállapotot is meghatároz, melynek „normális” működése a különböző kockázatok aktivizálódásának a megszokott mértékétől függ.⁹⁷

A világ hatalmi rendszerét meghatározó és megváltozott geopolitikai tényezők mellett a 20. század végén egyre markánsabbak lettek a gazdasági és azon belül a pénzügyi biztonság dimenziók is. A fenntartható fejlődéshez elengedhetetlen követelménnyé vált a folyamatos gazdasági növekedés és az ehhez szükséges stabilitás megteremtése, mely csak egy jól működő piaci hátérrel és kellően likvid tőkével rendelkező, illetve a külső és belső változásokat hatékonyan leereagáló irányítással valósulhatott meg. Ezek alapján „*...a pénzügyi biztonság az az állapot, amelyben a pénzügyi rendszer, azaz a kulcsfontosságú pénzügyi piacok és pénzügyi intézményrendszer ellenálló a gazdasági kihívásokkal szemben, és képes zökkenőmentesen ellátni alapvető funkcióit: a pénzügyi források közvetítését, a*

⁹⁵ Balázs Judit: A gazdaság biztonságának megnövekedett szerepe. In: Deák Péter (szerk.): Biztonságpolitikai kézikönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2007. 205. p.

⁹⁶ Gazdag Ferenc – Tóth Péter: A biztonság fogalmának határaitól. In: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle, 1. évfolyam 1. szám, 2008. január. 7. p.

⁹⁷ „A gazdasági biztonság, mint állapot úgy értelmezhető, hogy a gazdaság normál működését és fenntartható bővülését veszélyeztető tényezők és folyamatok aktivizálódásának a kockázata a megszokott mértéknél nem magasabb.” Tóth Balázs: Gazdasági biztonsági kihívások napjaink globalizált világában. Doktori (PhD) értekezés, NKE, Budapest, 2013. 25. p.
http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/taksas_balazs.pdf (2017. január 11.)

kockázatok kezelését és a fizetési forgalom lebonyolítását.”⁹⁸ Miután a pénz az alapja mindennek – az mozgat mindent –, megállapítható, ha bármilyen közvetett vagy közvetlen negatív hatás éri a gazdaságot, az nem hagyja következmények nélkül a többi biztonsági dimenziót sem, az fokozatosan vagy akár hirtelen átgyűrűzik azokba is.

Az 1970-es években lezajlott – elsősorban az olajválság körül kialakult⁹⁹ – világpolitikai események rávilágítottak arra, hogy az egyes nemzetállami és nemzetközi gazdasági dimenziók fokozódó hatással bírnak a biztonságra. Ezzel egy időben egyre több olyan gazdasági szegmens jutott kiemelt szerephez, amelyeknek korábban nem szenteltek kulcsfontosságú figyelmet a politikai vezetők.¹⁰⁰ Ezek a meghatározó tényezők kezdetben elsősorban a piaci versenyképesség és energiaellátás fenntartásához, valamint a technológiai fejlődéshez és a külgazdasági és kereskedelmi kapcsolatokhoz kialakításához kötődtek, majd ezekkel párhuzamosan, illetve ezek következményeként a pénzügyi krízisek is egyre gyakrabban előtérbe kerültek, mely így már a fejletlen, illetve a fejlődő országok mellett, a fejlett országok gazdasági és pénzügyi biztonságát is veszélyeztette.¹⁰¹ Az értékesítés biztonság vagy más meghatározás alapján piacbiztonság a globalizáció növekvő térfelvétele révén hatalmas, eddig meghódítatlan piacokat tett elérhetővé, fokozva ezzel a versenyképességet. Ehhez szorosan kapcsolódik az ellátásbiztonság kérdésköre, melyben meghatározó

⁹⁸ Gazdag Ferenc: Biztonsági tanulmányok alapjai. 116. p.

⁹⁹ Meghatározó világgazdasági esemény volt az 1973 októberében kirobbant első olajválság, mely során a Perzsa öböl területére koncentrálódó Kőolaj-exportáló Országok Nemzetközi Szervezete (OPEC) – a jóm kippúri háborúban résztvevő arab államok iránti támogatásból – bejelentette az olajkitermelés csökkentését és ezzel egy időben embargót hirdetett az Izraelt támogató országok, többek között az Egyesült Államok, Japán és Hollandia ellen. A döntés a kínálat drasztikus csökkentését és az árak emelkedését (az addig 3 dolláros hordónkénti ár 5 dollárra emelkedett) vont maga után, mely nyersanyaghiány (a fejlődő országokkal együtt a fejlett országot sem kímélve) szinte valamennyi gazdasági szektorban azonnal éreztette hatását. A bevezetett szükségintézkedések ellenére az olajválság eredményeként jelentősen visszaesett a világkereskedelem, melyet pénzügyi és bankkrízisek is követtek. A fekete aranytól való függés 1979-ben, Irak és Irán háborúja révén kirobbant második olajválsággal tovább nehezítette a világgazdasági helyzetet, miután a nyersolaj ára tartósan 50 dollár fölé emelkedett. Tarján M. Tamás: 1973. október 17., kirobban az első olajválság. Rubiconline.

[http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1973 oktober 17 kirobban az első olajvalsag/](http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1973_oktober_17_kirobban_az_első_olajvalsag/) (2017. január 18.)

¹⁰⁰ „A gazdasági biztonság megítélésének alapvető eleme a gazdasági függés mértéke. Ezt a nyersanyagokhoz és az energiahordozókhoz való hozzájutás biztosítottságán, az adóssághelyzetén, az ország nyersanyagbázisa, ipara valamint mezőgazdasága monokultúras jellegén, valutáris kiszolgáltatottságán, a nemzetközi recesszió átgyűrűzésén, a cserearányok helyzetén, a piacvesztés vagy piacbiztosítás mértékén, valamint az adott állam belső költségvetési, növekedési, inflációs mutatóin, általános gazdasági helyzetén, árviszonyain, regulációmentes állami befolyásolás fokán mérhetjük le. »...« Gazdag Ferenc: Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. 15. p. és 23. p.

¹⁰¹ Az energia- és nyersanyagforrásokban gazdag fejlett országok korábban hitt sérthetlensége megdőlt, miután az olajsokk követte 1980-as évek elejétől egyre megszoruló kisebb-nagyobb pénzügyi válságok őket sem hagyták érintetlenül, ezért számukra is egyre fontosabbá vált a pénzügyi biztonság kérdésének hatékony kezelése.

szerreppel bírnak a földön található egyre kifogyóban lévő nem-megújuló energiaforrások¹⁰² kitermelési mennyisége, szállítási hajlandósága és annak biztonságos megoldása, valamint az ezek következtében kialakuló világpiaci ára is. A nyersanyagoktól és energiaforrásoktól való kitettség a nemzetállamok vezetőit arra sarkalták, hogy saját energiabiztonságuk érdekében a zavartalan gazdasági és társadalmi működés, illetve fejlődés biztosításához ellátásukat – a naprakész információk birtokában – kellően diverzifikálják, rugalmassá tegyék, melyben a beszerzési források és lehetőségek számának növelése mellett, kiemelt szerephez kell jutniuk a megújuló energiáknak¹⁰³ is. A Föld fosszilis természeti kincsei fokozatos kimerülésének felismerését követően egy páratlan technológiai fejlődés vette kezdetét a világban, ahol az innovatív és korszerű fizikai folyamatokkal együtt már a szellemi tőke is meghatározóvá vált, megteremtve ezzel a technológiabiztonságot és annak védelmét.

Az ellátásbiztonság minőségének és mennyiségének a meghatározója az adott ország finanszírozási biztonság képességével határozható meg, miután ennek megvalósítása, illetve folyamatos szinten tartása olyan állandóan rendelkezésre álló tőkét igényel, mely likviditást az állam hazai és külföldi forrásokból biztosít.¹⁰⁴ Ahhoz, hogy ennek minnél nagyobb fedezetét bevételi oldalon tudja előállítani – és ne kelljen különböző hitelekért folyamodnia – nagyon fontos szempont a munkaerő-piaci biztonság megteremtése, mely a megfelelően és jólképzett munkaerőre épül, olyanokra, akik a színvonalas oktatás mellett folyamatosan képesek aktívan részt venni a nemzetgazdaság termelési és szolgáltatási folyamatában, hozzájárulva ezzel a hazai bruttó össztermék (GDP) növekedéséhez.

A gazdasági biztonság felértékelődésének közvetlen előzményekhez hozzátartozik még, hogy Richard Nixon akkori amerikai elnök az 1971. augusztus 15-ei televíziós beszédében rendeletben szüntette meg a dollár aranyhoz való rögzítését: „*Utasítottam Connally minisztert, hogy a dollár konvertibilitását az aranyhoz képest átmenetileg függessze fel.*”¹⁰⁵ Ezzel a lépéssel feloldotta az amerikai dollár

¹⁰² Napjaink legfontosabb fosszilis nyersanyagai: kőolaj, kőszén, földgáz és az urán.

¹⁰³ A fenntartható fejlődés egyik alappillére – és így egyben a jövőnk egyik meghatározó eleme –, hogy lehetőség szerint minél több olyan megújuló energiaforrást (pl. szél, nap, víz, biomassza) használjunk fel a jövőben, amelyek nem károsítják, illetve terhelik a környezetünket, elkerülve ezzel az üvegházhatást, valamint a víz- és levegőszennyezést.

¹⁰⁴ A legkedvezőbb megoldás a saját bevételekből történő finanszírozás, de amennyiben ez nem megoldott, úgy az eladósodottság – és ezzel a gazdasági kitettség – növekedése mellett, a hiányzó tőke származhat hitelből, illetve nemzetközi segítyből.

¹⁰⁵ Tatár Attila: Az arany deviza standard rendszer. 2012. szeptember 20.

<http://aranycenter.hu/2012/09/az-arany-deviza-standard-rendszer/> (2017. január 14.)

aranyfedezetét – a dollár fedezetnélküli pénzzé vált – mellyel így megszűnt az 1944 júniusában létrehozott Bretton Woods-i Egyezmény és az addig rögzített 35 amerikai dollár 1 uncia aranyra történő átváltása.¹⁰⁶ A világpénz és tartalékvaluta szerepét betöltő dollár aranyhoz kötött pályafutásának végét az Amerikai Egyesült Államok Vietnám elleni háború során megnövekvő költségei révén generált fedezetlen pénzkibocsátás, a reálgazdaság hanyatlása, az infláció, és a spekulációs pénzpiac kifejlődése idézte elő. A köztudatba „Nixon-sokk”-ként bevonult esemény az olajárak és az inflációs ráta világszerte történő további megemelkedéséhez vezetett, de egyben újtára indította a mai „modern” piacgazdaságot és gazdaságpolitikát is, mely merőben átrendezte a világ gazdaságát, ahol már nem csak a gazdasági, hanem a pénzügyi függés is meghatározóvá vált.

A hidegháború lezárását követően a NATO-nak is közel másfél évre volt szüksége ahhoz, hogy az 1991 novemberében megtartott római csúcstalálkozóján, az új stratégiai koncepciójában megfogalmazza a megváltozott fenyegetések körét, melyben a biztonság és a stabilitás fenntartásához a katonai elemek mellett a politikai, gazdasági, társadalmi, valamint az ellátásbiztonságot, a terrorizmust és a szabotázsakciókat is nevesítette.¹⁰⁷

A gazdasági szektorban jelentkező növekvő és egyre nagyobb volumenű veszélyekre utaló konkrét jelek, ahogy már említettem korábban is tapasztalhatók voltak,¹⁰⁸ azonban kétséget kizáróan a 2008-as pénzügyi-gazdasági világválság hívta fel

¹⁰⁶ Bretton Woods-i Egyezmény egy olyan közel három évtizeden keresztül működő nemzetközi pénzügyi rendszer volt, amit az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia vezetésével a nyugati nagyhatalmak a II. világháború befejezése előtt egy évvel az újjáépítés érdekében hoztak létre, melyben valutáikat oly módon rögzítették, hogy azt az aranyhoz kötötték, ennek meghatározója pedig az amerikai dollár lett.

¹⁰⁷ The Alliance's New Strategic Concept – agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council. Security Challenges and Risks 7-12. pont, Róma, 07 Nov. 1991 - 08 Nov. 1991., http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (2017. január 14.)

¹⁰⁸ Az elmúlt másfél évszázadban sűrűn fordultak elő hosszabb-rövidebb ideig tartó pénzügyi-gazdasági válságok. Az első – mely gyors lefolyású volt (mindössze egy éven át tartott) – globális krízis 1857-ben az agrárszektorból indult ki, amikor az európai piacokon a krími háború lezárása után hirtelen megjelent az orosz gabona, aminek következtében az amerikai kereskedők nem tudták értékesíteni a sajátjukat. Ez, az árfolyam csökkenése miatt előbb tőzsde-, majd hitel-, végül pedig kereskedelmiválságot idézett elő. A 19. század legsúlyosabb krízise az 1873-as volt, mely recesszióhoz már az ipari túltermelés vezetett és közel egy évtizeden keresztül stagnált. A köztudatban talán leginkább ismert 1929-1933-as válság is az ipari túltermelés következtében alakult ki, amikor a felhalmozott és eladhatatlan áruk miatt defláció következett be, de a hirtelen megugró és tartós munkanélküliség miatt ezekre nem tudott fizetőképessé válni. Az amerikai Dow Jones tőzszeindex értékének 90 százalékát veszítette el, a reálszférában az USA ipari termelése a felére csökkent, a világkereskedelem pedig kétharmadával esett vissza. A '80-as és '90-es éveknek is megvoltak a maguk sajátos válságai, gondoljunk csak Latin-Amerikára (1982-83), Mexikóra (1994-95), Kelet-Ázsiára (1997-98) vagy Oroszországra (1998). Szegő Iván Miklós: Nagy válságok 1857 óta – mi a tanulság? I-II. rész, HVG, Budapest, 2010. szeptember 01.

újra erre a figyelmet, melynek következtében a gazdasági biztonság napjainkban egyre meghatározóbb szerephez jut a másik négy (az informatikai biztonságot is beleértve öt) fő szektor mellett, illetve azzal párhuzamosan.¹⁰⁹

A Barry Buzan-féle szektorelméletet alapul véve „a gazdasági biztonság vizsgálata a népjólét és az államhatalom elfogadható szinten tartásához szükséges erőforrásokhoz, pénzeszközökhöz és piacokhoz való hozzáféréssel foglalkozik.”¹¹⁰ A hangsúly itt nem feltétlen a létbiztonságon, hanem sokkal inkább a versenyképességen és azon keresztül a minél nagyobb profit realizálásán van, mely a kiszámíthatatlansága révén komoly kockázati tényezőként jelentkezik az egész nemzetközi gazdasági rendszerben.¹¹¹ A fenti megközelítés alapján a pénzmossást a gazdasági szektoron belül pénzügyi biztonsággént kezelem az elkövetkezendőkben, figyelembe véve, hogy ezen kihívások már tendenciaszerűen és globális szinten jelentkeznek, ezért azok értelmezése, illetve megoldása sok esetben nem is orvosolható helyi (állami) szinten.

A fent említettek igazolják, hogy a korábban elsősorban csak katonai, illetve politikai síkon értelmezett biztonság már nem állja meg a helyét, a többi dimenzióval egyetemben a gazdasági biztonság kérdéseivel és az azokra adott válaszokkal is mélyrehatóan kell foglalkozni a jövőben. Természetesen a gazdaság és azon belül a pénzügy, mint a hatalmon lévő kormányokat védelmi és támadóképessegekkel ellátó anyagi bázist biztosító funkciója (pl. hadiipar fejlesztése) továbbra is meghatározó, de

http://hvg.hu/tudomany/20100901_valsg_1857_1873_gazdasagi (2016. november 20.)

¹⁰⁹ A 2008-ban (valójában már 2007 nyarán) kirobbant pénzügyi-gazdasági világválság az 1929-33-as nagy gazdasági világválság óta a legsúlyosabb krízis, amely a globális pénzpiacokról indult ki és menetközben a gazdaság valamennyi ágazatára áterjedt. A válság kiinduló pontja az alacsony amerikai alapkamat melletti beruházási (elsősorban ingatlanépítés és tartós fogyasztási cikkek vásárlás) kedv hirtelen megugrása volt, mely során a bankok – különösebb hitelbírálat nélkül – jelentős (jelzálog) hitelezésbe kezdtek. A pénzintézetek közötti fokozódó verseny odavezetett, hogy a rendszerbe egyre több megbízhatatlan adós is bekerült, mely kockázatos hiteleket (subprime hitel) a bank egyszerűen átsomagolta és profit reményében azokat újra értékesítette a befektetőknek. Egy idő után (2006 körül) azonban az ingatlanok értéke kezdett tetőzni, ellehetetlenítve ezzel az újabb hitelek felvételét, mely így – a lakás árak zuhanása miatt – végül az ingatlan lufi kipukkanásához vezetett. A bankok – köztük a neves Lehman Brothers is – ezután sorra jelentettek csődöt és a beindult a visszafordíthatatlan láncreakció, ami az ingatlankrízisből tőzsdeválsággá, majd azt követően hitelválsággá alakult, mely maga után hozta a kereskedelmi és ipari termelés lassulását, a növekvő munkanélküliséget, valamint a reálszférán keresztül a hétköznapi embereket is érintette, akik tömegesen veszítették el vagyonukat (házukat, autójukat, stb.). Szabó Zsuzsanna: A globális gazdasági és pénzügyi válság kialakulása és lefolyása 2008 végéig. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2009. május 04. pp. 4-13. http://elib.kkf.hu/edip/D_14645.pdf (2017. január 12.)

¹¹⁰ Póti László: Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok – Önértelmezés és viták a hidegháború utáni korszakban – Biztonság a XXI. században. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. 61. p.

¹¹¹ Matus János: A jövő árnyéka – Nemzetközi hatások biztonságunkra és jólétünkre. Pesti Csoport Kft., Budapest, 2005. 212. p.

szerepük napjainkban azon már túlmutat, mivel sebezhetőségük révén egy egész társadalom dőlhet romba.

1.6. A biztonsági kockázatok nemzetközi megítélése napjainkban

2017 januárjában a World Economic Forum¹¹² által kiadott *The Global Risks Report 2017*¹¹³ első fejezetében a világra veselkedő várható kockázatok közül valószínűségi sorrendben a szélsőséges időjárást, a tömeges kényszer migrációt, a súlyos természeti katasztrófákat, a terrortámadásokat és a jelentős adatcsalást/adatlopást emelte ki (3. sz. ábra).

¹¹² A Világgazdasági Fórum 1971-ben alakult semleges, non profit alapítvány, melynek központja a svájci Genfben található. Alapvető célja a nagyhatalmi vezetők egy asztalhoz ültetése és párbeszédje révén a világot fenntarthatóvá, jobbá tenni. Ezt szolgálja a Davosban évente megtartott csúcstalálkozó is.

¹¹³ World Economic Forum: *The Global Risks Report 2017*. 12th Edition, World Economic Forum, Genova, 2017. pp. 10-21.

3. sz. ábra Globális kockázatok a világon (2012–2017).

*Az első öt kockázati tényező valószínűség, illetve súlyosság szerint.*¹¹⁴

A táblázatból jól kivehető, hogy az első két helyen az előző évhez hasonlóan továbbra is a szélsőséges időjárás és az (illegális) migráció található, csak éppen a köztük lévő sorrend – a mérséklődő migráns beáramlás következtében – felcserélődött. A tanulmány érdekessége viszont nem ez, hanem az, hogy az államok közötti háborús konfliktus már nem található az első számú fenyegetések körében, helyét a világban az egyre nagyobb félelmet kiváltó terrorizmus vette át. Az elemzés a valószínűség mellett

¹¹⁴ Diós Anita: Világgaazdasági Fórum: Ezek a globális kockázatok 2017-ben. 2017. január 19. <http://eloben.hu/kulfold/2017-01-19/vilaggaazdasagi-forum-ezek-a-globalis-kockazatok-2017-ben> (2017. január 30.)

a kockázatok lehetséges hatásai, azaz súlyosságuk alapján is felállított egy rangsort, mely alapján az elkövetkező 2017-es évben a tömegpusztító fegyverek mellett a szélsőséges időjárás, az ivóvízhiány, a természeti katasztrófák és a sikertelen alkalmazkodás a klímaváltozáshoz jelenthet világméretű problémát. Míg jellemzően 2008 és 2014 között, az akkor kirobbant pénzügyi-gazdasági világválság globális hatása éveken keresztül érezte hatását, addig az elmúlt utóbbi pár év tendenciái alapján az látszik körvonalazódni, hogy a pénzügyi és gazdasági kockázatok mérséklődésével párhuzamosan a hangsúly egyre inkább a környezeti kockázatokkal kapcsolatos veszélyek irányába tolódott el, mely szoros összefüggésben van a természet klímaváltozásával. A Föld felmelegedésének további megakadályozása és a természet megóvása azonnali és hathatós beavatkozást igényel minden résztvevőtől.

Az elmúlt időszakban tapasztalt lassuló globális növekedésben a világ vezetőinek továbbra is folyamatosan szembe kell nézniük a globális fellendülés fenntartásának nehézségeivel és az egyre kiéleződő geopolitikai helyzettel. Nemzetközi előrejelzések alapján a pénzügyi és a gazdasági biztonság téren a következő években ugyan nem várható nagy változás, de a gazdasági instabilitás körüli kérdések napirenden maradnak, melynek több kiemelt tényezője került a figyelem középpontjába.¹¹⁵ Az elsőre a Nemzetközi Valutaalap hívta fel a figyelmet, mely szerint a növekvő populizmus és a protekcionizmus összefüggésben áll a stagnáló gazdasági növekedéssel.¹¹⁶ A kereskedelem korlátozása ugyanis negatívan hat a növekedésre, a munkahelyekre és a bérekre, tovább gyengítve ezzel a globális növekedést. A megoldás kulcsa a viszonylag laza monetáris politika fenntartása mellett a strukturális reformok bevezetésével, mint például munkahelyteremtéssel és a piacra történő belépés költségeinek csökkentésével lehetne elérhető. A második az Európai Unió instabilitásával kapcsolatos aggályokhoz köthető, melyben a 2017-re kitűzött német, francia és holland parlamenti választások előre nehezen prognosztizálható kimenetele és jövője,¹¹⁷ valamint az idén márciusban Nagy-Britannia eurózónából történő

¹¹⁵ Fensom, Anthony: The 5 Biggest Challenges the Global Economy Faces in 2017. The National Interest, October 23, 2016. <http://nationalinterest.org/feature/the-5-biggest-challenges-the-global-economy-faces-2017-18144> (2017. január 21.)

¹¹⁶ IMF Sees Subdued Global Growth, Warns Economic Stagnation Could Fuel Protectionist Calls. October 4, 2016. <http://www.imf.org/en/News/Articles/2016/10/03/AM2016-NA100416-WEO> (2017. január 20.)

¹¹⁷ Hollandiában a jobboldali liberális Mark Rutte kormányfő nyerte a márciusi parlamenti választást. A májusi francia elnökválasztáson a centrista Emmanuel Macron legyőzte a szélsőjobboldali Marine Le Pen, hivatalát május 14-én foglalja el. A német szövetségi választások szeptemberben lesznek.

kiválása¹¹⁸ (Brexit¹¹⁹) jelent bizonytalansági faktort. A brit kilépési folyamatok elhúzódása hosszabb távon a pénzügyi bizonytalanság velejárója is lehet, mely így az európai gazdaságot is labilissá teheti.¹²⁰ A harmadik a közel kilenc évvel ezelőtti pénzügyi-gazdasági világválság kirobbanása óta a Központi Bankok által folytatott expanzív monetáris politika¹²¹ rendelkezésére álló eszközök tárházának kimerülésében rejlik. Ez, valamint a folyamatosan csökkenő hozamok és az egyre növekvő spekulációk a monetáris politika szigorítását vetítik előre. Természetesen emellett komolyan kell venni és nem szabad figyelmen kívül hagyni az olyan új típusú kihívásokat sem, mint például az egyre jobban terjedő kiberbűnözéssel összefüggő támadások, már csak azért sem, mert a világ a jelenlegi problémákkal is csak nagyon nehezen tud megküzdeni, még egy globális sokkot feltehetően nem vagy csak nagyon nehezen tudna elviselni.

1.7. A globalizáció gazdasági hatásai

¹¹⁸ „Theresa May brit miniszterelnök 2017. március 29-én aláírta és átadta Brüsszelnek a Lisszaboni Szerződés 50. cikkelyének aktiválását bejelentő levelet, mellyel hivatalosan is elindította a brit EU-tagság megszűnéséhez vezető utat, kétévnnyi időtávot meghatározva a kilépés feltételeiről szóló tárgyalásokra. A brit EU-tagság megszűnése azt jelenti, hogy a törvényeket a jövőben „nem Brüsszel, hanem a londoni, az edinburghi, a belfasti és cardiffi parlamentek” hozzák. A tárgyalási folyamat során az Egyesült Királyság minden lakójának érdekeit képviselik majd, beleértve azokat a külföldi EU-állampolgárokat is, akik az Egyesült Királyságot választották hazájuknak. A brit miniszterelnök elmondta azt is, London továbbra is az EU-tagországok szoros és elkötelezett szövetségese marad, annál is inkább, mivel a világnak most nagyobb szüksége van a liberális demokrácia Európában honos értékeire, mint valaha, és az Egyesült Királyság is magáénak vallja ezeket az értékeket. A kilépés pillanatáig érvényesek maradnak a szigetország szerződéses jogai és kötelezettségei, de egyik félnek sem lesz könnyű a folyamat.” Hivatalosan is elkezdődött a Brexit, 2017. március 29. <http://24.hu/kulfold/2017/03/29/a-brit-kormany-bejelentette-a-brexitet/> (2017. május 01.)

¹¹⁹ A Brexit egy nemzetközileg elfogadott és használt rövidítés az Egyesült Királyság tervezett kilépésre az Európai Unióból, mely a „British” és az „exit” szavak összevonásából származik. A kifejezést Peter Wilding használhatta először, 2012. május 15-én egy Euractive blog bejegyzésben. Wilding, Peter: Stumbling towards the Brexit – Britain, a referendum and an ever-closer reckoning, May 15, 2012. <http://blogactiv.eu/blog/2012/05/15/stumbling-towards-the-brexit/> (2017. január 20.)

¹²⁰ A kilépési folyamatok eredményeként a britek várhatóan elveszítik a belső piac adta négy alapvető szabad elemet, az áru, a munkaerő, a tőke és a szolgáltatás szabadságát. Ezek – különösen a tőke és a szolgáltatás szabad mozgásának – hiánya jelentős hátrányt fog okozni a brit bankszektornak, valamint előrevetíti az alacsonyabb növekedési kilátásokat és a növekvő recessziós félelmeket. Koller Boglárka – Halmai Péter – Bóka János: Válás „angolosan” – A BREXIT politikai, jogi és gazdasági agendái. Államtudományi műhelytanulmányok, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2016. évi 20. szám, 18. p.

¹²¹ A forgalomban lévő pénz mennyiségének növelését (expanzív) vagy szűkítését (restriktív) jelenti az irányadó kamatláb szintjének meghatározásával. A stabil gazdasági növekedés biztosítása érdekében célja az árstabilitás elérése és hosszú távú fenntartása. Mi az árstabilitás? Magyar Nemzeti Bank <https://www.mnb.hu/monetaris-politika/a-monetaris-politika-keretrendszer/mi-az-arstabilitas> (2017. január 20.)

A teljesség igénye nélkül¹²² érdemes néhány szót említeni a globalizációról és annak gazdasági hatásairól is, mely alapjaiban változtatta meg a világot az elmúlt pár évtizedben.¹²³ A globalizációt a szakirodalom – annak, összetett és szerteágazó mivolta révén – számos különböző felfogásban és értelmezésben aposztrofálta. Az egyik ilyen megfogalmazásban: „*A globalizáció olyan, alapvetően hatalmi-gazdasági természetű folyamat, amelynek során a világgazdaság legerősebbé váló szereplői a legjelentősebb nemzetközi intézményeken keresztül, az adott és általuk formált jogi keretek között, saját érdekeik alapján egységesítik és általános érvényűvé teszik a gazdasági és politikai szabályokat.*”¹²⁴ Hétköznapi megvilágításban az egész földet átfogó világméretű együttműködés (erőcentrum kiterjesztés), ahol a tőke, a munkaerő, az áru és a szolgáltatások piaca a lebomló határok következtében globálissá vált, így ezek hatására már világméretű szinten jelenik meg, mely ezáltal kihatással van a nemzetközi élet valamennyi szereplőjére. A globalizáció kiindulópontja a gazdasági verseny, egy olyan szintér, ahol az együttműködés érdekében – de ugyanakkor az egymástól való függés okán – sérül a résztvevők joga az érdekek érvényesítésében, emiatt döntéseikben korlátozottá válnak, ezért végsősoron nemzetek feletti döntések születnek. Ebben a felgyorsult világban már az elektronikus kapcsolati rendszer dominál, melynek célja a világ valamennyi területének az integrálása. A globalizáció azonban nem csak egy gazdasági folyamat, kapcsolatban van az államok és intézmények szerepével, az ember és a környezet hétköznapi viszonyával, a természeti erőforrások felosztásával és birtoklásával is,¹²⁵ melynek következtében megbontja a társadalom korábbi megszokott szerkezetét és egyben átrendezi a világ gazdasági és politikai erőviszonyait. A határok nélkül maradt nemzetállamok képességeik ilyen irányú gyengülése révén sokkal kiszolgáltatottabbá és sebezhetőbbé válnak, melyet tovább nehezít az információ és a tőke korábban elképzelhetetlennek hitt gyorsasággal bíró szabad áramlása.

A globalizáció látványos gazdasági növekedést eredményezett az elmúlt években, azonban a 2008-as pénzügyi-gazdasági világválság, illetve a világban zajló geopolitikai feszültségek és társadalmi aggodalmak növekedése révén kialakult egyre nagyobb gazdasági, társadalmi egyenlőtlenségek és az ezekkel párosuló államok közötti

¹²² Összetettsége és különböző irányultsága okán, a különböző globalizációról alkotott értelmezésekkel jelen disszertációmban csak oly mértékben kívánok foglalkozni, mely közvetlen kihatással van témám szempontjából.

¹²³ A globalizáció ugyan már több száz éves múltra tekint vissza, de a kommunikáció és a távközlési eszközök robbanásszerű fejlődésével a 20. század vége felé vált teljessé.

¹²⁴ Veress József: Gazdaságpolitika a globalizált világban. Typotex Kft., Budapest, 2009. 11. p.

¹²⁵ Remek Éva: Biztonságunk a globalizáció árnyékában. Európai Tükör, 2009. 3. szám. 84. p.

érdek-, valamint véleménykülönbségek azt vetítik előre, hogy ez a fejlődés csak egy generációnak adatik meg. A problémát jól szemlélteti az a paradoxon hatás, mely szerint a Föld amellet, hogy vertikálisan összement, horizontálisan egyben szélesedik is, vagyis a globalizáció nyertesei és vesztesei közötti különbségek okán – az eltérő normák és értékek következtében – egyáltalán nem a fenntartható fejlődés¹²⁶ irányába mutat. A globalizáció előnyei között szokták többek között említeni a teret és időt összekötő internetet, a rohamos technikai és technológiai fejlődést, az uniformizálódás következtében gyorsan és kényelmesen elérhető világméretű piacot, valamint az egységes politikát és a szabad munkaerő és tőkeáramlást. A számos előny mellett azonban megannyi negatív velejárói is vannak, melyek már részben kifejtették hatásukat, illetve várhatóan a közel jövőben be fognak következni, ezért szükséges a mérséklésük érdekében cselekedni. Ezek közül általánosságban a legjelentősebbek a környezetpusztítás (azon belül is leginkább a globális felmelegedés), a túlnépesedés, az élelmezési gondok, az urbanizációs válság, az édesvíz hiány, a migráció és a terrorizmus. Emellet számos, a gazdaságra közvetlenül hatással bíró folyamat is kezd egyre inkább előtérbe kerülni, mint például az egyenlőtlen jövedelemkülönbségek okozta politikai, társadalmi és gazdasági feszültségek fokozott felerősödése (nyomor versus jólét); a növekvő munkanélküliség; a hatalmi pozíciók differenciálódása; a spekulációs és illegális tőke kontrollálatlan áramlása; a nemzeti szuverénitás csökkenése; vagy a fehérgalléros bűnözés és a korrupció térnyerése.

A globalizáció egyik eredményeképpen a gazdasági – és azon belül a pénzügyi – szektor szerepe egyértelműen felértékelődött, azonban az elmúlt évtizedben tapasztalt gazdasági fejlődés ütemének visszaesése révén még nem tudott olyan meghatározó funkciót betölteni, amely ne tenné szükségessé a katonai erő fenntartását és annak alkalmazását is. A biztonság biztosítása rövidtávon továbbra is katonai megoldással lehetséges, míg hosszabb távon – egy kedvezőbb gazdasági környezetet feltételezve – már

¹²⁶ Az ENSZ 1992-ben, Rio de Janeiróban rendezett Környezet és Fejlődés Világbizottságának konferenciája (Brundtland-jelentés) fogadta el a fenntartható fejlődés koncepcióját, melynek értelmében ez, *“a fejlődés olyan formája, amely a jelen szükségleteinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő generációit saját szükségleteik kielégítésének lehetőségétől.”* A fenntartható fejlődés három alappillérenek a társadalomnak, a gazdaságnak és az ökológiának azonos súlyú és jelentőségű tényezőknek kell lenniük. Persányi Miklós (szerk.): Közös jövőnk. A Környezet és fejlesztés világbizottság jelentése. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1988. 62. p.

a gazdasági eszközök alapozhatják meg a biztonságot,¹²⁷ de nem leértékelve ezzel a katonai képességeket.

Az elmúlt évtizedekben a pénzpiacok folyamatos liberalizálása (deregulációja) következtében – elsősorban az elektronikus fizetések terén – a forgalom a pénz-, és tőkepiacokon akkora mértékben megemelkedett és felgyorsult, hogy az már olyan egyensúlyi problémákhoz vezetett, amit a legfejlettebb állami és nemzetközi ellenőrzés sem volt képes állandó kontroll alatt tartani. Ennek ellensúlyozására – a pénzügyi és tőkepiacok ilyen szintű globalizációjának következtében – szükségessé vált a nemzeti mellett olyan nemzetközi felügyeleti rendszer kialakítása, mely magában foglalja az egységes és összehangolt standardok kialakítása mellett az információk megosztását is.

A globalizáció a biztonságot sem hagyta érintetlenül, melynek következtében az is globálissá vált, de úgyis fogalmazhatnánk, mely szerint valójában a bizonytalanság vált globálissá. A globalizáció eredményeként a veszélyek, kihívások, kockázatok és fenyegetések átalakultak, illetve új formát öltöttek, melyek már bárhol, bármikor megjelenhetnek. Biztonságpolitikai szempontból a globalizáció egyik legfőbb problémája a globális szabályozás hiánya.¹²⁸ Ez azt jelenti, hogy az egyes nemzetállamok között nincs olyan együttműködési mechanizmus (fék), amely képes lenne az ezekből fakadó egyensúlytalanságokat oly módon kezelni, hogy ezzel megvédjék a világot egy – újabb – globális világgazdasági válság kialakulásától.¹²⁹ Ebben az egész világot átölelő folyamatban nem feltétlen a globalizációval van gond, hanem inkább a résztvevők hozzáállásával, akik minnél többet szeretnének profitálni ennek a hzadéából, úgy, hogy közben saját nemzeti szuverénitásuk nem sérül.

A nemzetközi intézmények közül a globalizáció kérdéseinek megvitatásával kapcsolatban elsősorban a Nemzetközi Valutaalap,¹³⁰ a Világbank,¹³¹ a Világkereskedelmi Szervezet¹³² és a Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete¹³³ foglalkozik, valamint hatást próbál gyakorolni folyamatokra a G8

¹²⁷ „Ha hosszú az árnyék, akkor a gazdasági eszközök, ha rövid, akkor a katonai eszközök jelentik a jövő megoldásait, s alapozzák meg a biztonságot.” Matus János: A jövő árnyéka – Nemzetközi hatások biztonságunkra és jólétünkre. Pesti Csoport Kft., Budapest, 2005, 173. p.

¹²⁸ Remek Éva: Biztonságunk a globalizáció árnyékában. Európai Tükör, 2009. 3. szám. 89. p.

¹²⁹ Csáki György: A nemzetközi gazdaságtan és a világgazdaságtan alapjai. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. 240. p.

¹³⁰ International Monetary Fund (IMF)

¹³¹ A Világbank (World Bank, WB) elnevezést a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD), valamint a Nemzetközi Fejlesztési Társulás (IDA) jelölésére használják.

¹³² World Trade Organization (WTO)

¹³³ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

Csoport, illetve az évenként összeülő Világgazdasági Fórum is. Az együttműködési törekvések ellenére, azonban sok esetben kézzel tapintható az eltérő érdekviszonyok révén kialakított szabályozottság.¹³⁴ A nemzetközi szervezetekkel párhuzamosan egyre növekszik azon független, kormányokhoz nem köthető szervezetek száma is, melyek befolyásaikat kihasználva próbálnak hatást gyakorolni a globalizációs folyamatokra. Természetesen számos globalizációt ellenző csoport is létezik, melyek egyre aktívabbak és erőszakos megnyilvánulásaikkal már nyomatékot is adnak követeléseiknek.¹³⁵

A globalizációs folyamatok jelentős hatással voltak a témám szempontjából fontos pénzmosás mai formájának a kialakulására is. A gyökeresen átalakult nemzetközi pénzügyi és gazdasági életben, a pénz- és tőkepiacok liberalizálása következtében a pénzmosók tevékenysége is egyre globálisabbá kezdett válni, melynek keretében együttműködésük során megosztották regionális tapasztalataikat, majd ezek racionalizálását követően egymással összekapcsolódva, közösen léptek ki a nemzetközi porondra, kihasználva az ezzel járó szinergiahatásokat. A szövetségre lépéssel, az így kialakított zárt, integrált és szabályozott rendszerben a gyors és határokon átívelő fejlődés adta lehetőség mellett sokkal hatékonyabb és erőteljesebb érdekérvényesítő képességet alakítottak ki, mely amellett, hogy hosszabb távon képessé tette a feleket egymás nézeteinek tiszteletben tartására, még potenciális lehetőséget is nyújtott erőfölényük kiterjesztésére. Ezt figyelembe véve érdemes áttekinteni az Európai Unió „válaszát” az új típusú kihívásokra. Ez azért is érdekes, mert amint azt majd később látni fogjuk, a pénzmosással kapcsolatos szabályzás nem sokkal, de megelőzi az uniós Biztonsági Stratégia megszületését.

1.8. Az Európai Unió Biztonsági Stratégiája

2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadást követően egy évvel az amerikai kormány előbb az új Nemzetbiztonsági Stratégiáját, majd nem sokkal utána a terrorizmus elleni harc nemzeti stratégiáját is közzétette. Válaszul erre, 2003 júniusában a thesszaloniki Európai Tanács gyűlésén – az akkor még 25 tagországból és 450 milliós lakosággal rendelkező Európai Unió – Javier Solana, az

¹³⁴ A 20. század második felében lezajlott politikai, katonai, társadalmi, illetve gazdasági események az egyes földrészek, országok, régiók és térségek közötti kapcsolatrendszer alapjaiban változtatta meg, mely így az egyes nemzetek egymáshoz, illetve egymástól való függésre is hatással volt.

¹³⁵ Ilyen például környezetvédelemért harcoló Greenpeace, vagy az emberi jogokért kiálló Amnesty International.

EU kül- és biztonsági főmegbízottja bemutatta az Európai Unió első biztonsági stratégiájának koncepcióját, mely 2003. december 12-én a *Biztonságos Európa egy jobb világban* néven került elfogadásra.¹³⁶ A dokumentum elkészítésének közvetlen háttérében a tagállamok között – az iraki háború és Szaddam Husszein körül – kialakult nézeteltérések húzódtak meg. Az Unión belüli megosztottság ellenére a közös fellépések egységesebbé tétele érdekében – az alapértékekből kiindulva – megalkotott Stratégia alapvetően optimista¹³⁷ hangvételen készült és három kiemelt biztonsági kihívásra hívta fel a figyelmet, melyek az Európai Unió érdekeinek hatékony megvalósulására irányuló célokat foglalták össze, melyek akkor is veszélyt jelentenek, ha adott esetben az Unió határvonalaitól távol esnek:

1. A biztonsági környezet: globális kihívások és fő veszélyek (terrorizmus; tömegpusztító fegyverek elterjedése; regionális konfliktusok; az állam kudarca; szervezett bűnözés).
2. Stratégia célok (válasz a fenyegetésekre; biztonságépítés a szomszédságunkban; hatékony multilateralizmuson alapuló nemzetközi trend).
3. Politikai következmények Európa számára (aktivitás; fokozott képesség; nagyobb koherencia, együttműködés a partnerekkel).

A Stratégia összegzésében kitért arra, hogy Európai Unió ugyan új veszélyekkel néz szembe, de ezek egyben új lehetőségeket is hordoznak magukban, aminek kezelésében az uniónak lehetősége nyílik egy olyan fontos jövőbeni szerep betöltésére, amivel globális szintű hatást érhet el. Ennek magvalósulása esetén a világ egy méltányosabb, egységesebb és biztonságosabb irányba haladhat.

A 2003-as Stratégiában megfogalmazottak ugyan 2008 decemberében felülvizsgálatra kerültek, de miután nem született egyetlen megegyezés sem egy új közös stratégia kialakítására, ezért a régi uniós biztonsági stratégia még évekig érvényben maradt. Kutatási témám szempontjából itt fontos megjegyezni, hogy ebben a felülvizsgálatban – amely valójában egyfajta megerősítése a korábbi stratégiának – már nevesítésre került a pénzmosás, mint lehetséges fenyegetés: „A szervezett bűnözés –

¹³⁶ Biztonságos Európa egy jobb világban – Európai Biztonsági Stratégia. Brüsszel, 2003. december 12. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIHU.pdf> (2016. december 28.)

¹³⁷ „Európa sosem élt ekkora jólétben, biztonságban és szabadságban. A XX. század első felében dúló erőszakot az európai történelemben példa nélkül álló békés és stabil időszak váltotta fel.” Uo. 1. p.

kábítószer-, ember- és fegyverkereskedelem, valamint nemzetközi szinten elkövetett csalás és pénzmosás formájában – továbbra is fenyegeti társadalmunkat.”¹³⁸

A felülvizsgálatot követő években lett volna – sőt a megváltozott biztonsági környezet ezt indokolta is – igény egy átfogó, új biztonsági stratégia kialakítására, azonban ezt a 2008-ban kezdődő pénzügyi-gazdasági világválság globális kiterjedése, valamint az ebből fakadó uniós gazdasági nehézségek háttérbe szorították. Ennek eredményeként kézzel fogható, konkrét változást csak 2016 nyara hozott, amikor Federica Mogherini, az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviseleje – több mint másfél év előkészítést követően – bemutatta a *Közös jövőkép, közös cselekvés: erősebb Európa. Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája* című globális kül- és biztonságpolitikai stratégiát,¹³⁹ melyet az Európai Tanács 2016. június 28-án fogadott el. A globális stratégia az erősebb Európa megvalósítása érdekében a biztonsággal – mint fő prioritás – párhuzamosan a jólétet, az értékek érvényesítését, a demokráciát, illetve a szabályokon alapuló nemzetközi rendszert tűzte ki elérendő fő célként, melyhez vezérlő elvként az egység, az elkötelezettség, a felelősség és a partnerség négyesfogatát szabta meg útmutatásul.¹⁴⁰ Az előző stratégiához képest pragmatikus felfogásban íródott, sokkal összetettebb és kidolgozottabb,¹⁴¹ valamint a realitásokkal azonosulni képes új biztonsági stratégia ezen kívül további négy prioritást is előtérbe helyezett:

1. A déli, illetve keleti államok és társadalmak ellenálló képességének megnövelése a kapcsolatok kiépítésével, mélyítésével, de nem feltétlenül csatlakozási lehetőség felkínálásával.
2. Konfliktusok és válságok integrált megközelítése különösen a humán biztonság területén a szinergia hatások kihasználásával.
3. Együttműködésre épülő regionális rendszerek elősegítése.
4. A 21. századi globális kormányzás kitételeinek támogatása.

¹³⁸ Jelentés az európai biztonsági stratégia végrehajtásáról – A biztonság megteremtése a változó világban. Brüsszel, 2008. december 11.
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/HU/reports/104644.pdf (2016. december 28.) 4. p.

¹³⁹ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe – A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, June 2016.
http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (2016. december 28.)

¹⁴⁰ Molnár Anna: Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája. Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések 2016/9. 2016. július 11. http://netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-elemzesek-2016-9-az-eu-globalis-strategiaja-molnar-a.original.pdf (2016. december 28.)

¹⁴¹ Ennek érzékeltetésére kiváló példa, hogy míg a 2003-ban kelt biztonság stratégia 15 oldalas, addig az új már 60.

A célok megvalósításához az Uniónak nagyobb felelősséget kell vállalnia a jövőben, de ezzel párhuzamosan európai hadsereg megszervezését jelenleg nem helyezett kilátásba. Ugyanakkor a korábban mellőzött katonai képességek fejlesztése hangsúlyosabbá vált, mellyel az Európai Unió nyíltan vállalt „puha” hatalmi státusza – a védelmi és biztonsági kapacitás növelésének bevonásával – keményebb irányba mozdult el. Ezzel összhangban megfogalmazott egy olyan uniós „stratégiai autonómiást,” amely során – a NATO és az Amerikai Egyesült Államok szerepének elismert helyen történő kezelése, illetve partnersége mellett – önállóan is képes megállni a helyét a világban zajló események hatékony kezelésére. A Stratégia egyik meghatározó elemévé – az Európa Szomszédságpolitika hangsúlyozása helyett – a stabilitás lépett, mely az Uniót körülvevő országok sajátosságai alapján, azok ellenálló képességére helyezve a hangsúlyt, már egyéni megközelítés alapján értékeli. Ez alapján rögzítette, hogy Oroszország stratégia partnerből napjainkra stratégiai kihívássá vált. Előre lépésnek tekinthető, hogy – elődjétől eltérően – az új stratégia meg is határozta azokat a módszereket és eszközöket, melyekkel a kitűzött célok megvalósíthatók, segítve ezzel a gyakorlatba történő átültetést. A Stratégia mind ezek mellett rögzítette, hogy a világban zajló globális eseményekkel szemben a tagországoknak a közös és együttes fellépés mellett hitelesnek, válaszképesnek és összeharóbbnak kell lennie, továbbá a gyorsan változó kihívások miatt szükséges az évenkénti felülvizsgálat.

Természetesen az új Stratégia sem tökéletes, a kritikusok által megfogalmazott problémák több hiányosságra hívták fel a figyelmet, melyek remélhetőleg az évenkénti felülvizsgálat során hasznos kiegészítőként szolgálnak.¹⁴² A teljesség igény nélkül érdemes néhány ilyen elmaradásra rámutatni. Az első, hogy nem foglalkozik az Európai Unió átalakító képességeiben bekövetkezett látványos bukás strukturális okaival, ami a későbbi külpolitika javításához mindenképpen elvárható lett volna. A másik ilyen, a jövőbeni tagbővítés körül kialakult bizonytalanság (nem csak Törökország esetében), mely szintén kulcsfontosságú külpolitikai eszközként lenne használható. Harmadrészt nem tesz említést arra vonatkozólag, hogy a Lisszaboni Szerződés ténylegesen milyen mértékben gyengítette az unió külpolitikáját. Végezetül – amely talán a legnagyobb hiányossága – hiányzik az olyan nagy ambíciók, mint a stratégiai autonómiává váláshoz vezető út konkrét körvonalazása. Mindezek ellenére megállapítható, hogy hosszú évek

¹⁴² Techau, Jan: The EU's New Global Strategy: Useful or Pointless? – The recently unveiled EU global strategy is an unusually thoughtful and rich document. The EU's leaders would be well-advised to study it. July 01, 2016. <http://carnegieeurope.eu/strategiceurope/?fa=63994> (2016. december 28.)

kihagyását követően újra elindult valami az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikai stratégiájában, ami előreláthatólag tovább erősödik és a nehézségek ellenére meghozza az Unió számára a biztonságosabb és kiszámíthatóbb jövőt.

1.9. A fejezet következtetései

A harmadik évezred kezdete egy merőben új világ, tele új kihívásokkal, ahol egyre jobban kezdenek kibontakozni azok, a már korábban elkezdődött világgazdasági- és politikai folyamatok, melyek jelenős befolyással vannak mindennapi életünkre. A korábban elképzelhetetlennek hitt mértékű változások senkit és semmit sem hagytak érintetlenül, nem csak az egész világ globalizálódott, hanem ezzel párhuzamosan – illetve ennek eredményként – a világot veszélyeztető folyamatok is globálissá váltak. Az egyes nemzetgazdaságok – illetve azon belül az egyes rétegek – között már olyan hatalmas társadalmi különbségek kezdenek kialakulni, melyek következtében az ebből adódó feszültségek egyre nehezebben kezelhetők, veszélyeztetve ezzel a világgazdaság működőképességét. Ennek megfelelően a biztonságról kialakult általános megítélés is átalakult, ami a mai napig alkalmazkodást kíván a már bekövetkezett, illetve a jövőben várható eseményekhez.

A 20. század második felét meghatározó kétpólusú politikára épülő nemzetközi globális biztonság keretei a hidegháború lezárásával megszűntek és új értelmezést nyertek. A biztonság garantálásához és fenntartásához, az addig csak kimondottan katonai síkon ragaszkodó és politikailag bebetonozott nemzetállamok a megváltozott körülmények hatására a nem katonai elemek irányába is elkezdtek fordulni, mely lehetőséget biztosított számukra a biztonság komplexebb és mélyebb értelmezésére. Ennek egyik eredményeképp a korábban meghatározó és kiemelt szerepkörrel felruházott **katonai dimenzió irányából** egyfajta súlypont eltolódás tanúi lehettünk a többi biztonsági szektor, de elősorban a gazdaság dimenzió felé. A **gazdasági biztonság**, a folyamatos **felértékelődése** révén – az egzisztenciális jólét megteremtése mellett – egyre jelentősebb stratégiai erővé lépett elő, mely így meghatározó és egyben megkerülhetetlen tényezővé vált a világgazdaságban lezajló újra pozicionálás kérdésében. Az is megfigyelhető ellenben, hogy ez az egyre erősödő gazdasági motiváció a különböző pénzügyi és gazdasági válságok, valamint geopolitikai nézeteltérések következtében, még nem tudta teljes egészében kifejteni hatását, éppen

ezért a katonai képességek fenntartására továbbra is szükség van. Ezen változások egyenes következményeként rögtön tapinthatóvá – és egyúttal paradoxonná is – vált, a korábban kölcsönös függőségre épült elméleti egység megbomlása, miután ettől kezdve minden állam a saját nemzete irányába tett biztonságára irányuló intézkedés növelése során már a globális kölcsönös biztonságot veszélyeztette, melyek sok esetben a gazdasági tényezők térnyerése ellenére csak katonai erővel volt kivitelezhető.

A hidegháborús korszakváltás eredményeként a nukleáris elrettentés filozófiája ugyan háttérbe szorult, helyette viszont előtérbe kerültek az addig mesterségesen lefolytatott gazdasági, környezeti, társadalmi identitásbeli, valamint a szerevezett bűnözéssel és terrorizmussal kapcsolatos aggodalmak, melyek számos esetben fegyveres konfliktusokba torkoltak. Olyan **új típusú biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések jelentek meg a világban, melyek mindegyike már önmagában is külön veszélyt hordoz magában, és nagyon nehéz védekezni ellene.** Ezzel kétség kívül egy új korszak kezdődött, melyben az addig megszokott kiszámítható stabilitást egy kiszámíthatatlan, egyre kevésbé előre jelezhető kockázatokkal és fenyegetésekkel teli világkép váltotta fel, utat nyitva ezzel a félelmekkel teli destabilizáció irányába.

A biztonságpolitika kialakításában alapvető célként jelenik meg a biztonságra való törekvés és annak tartós fenntartása, mely minden társadalom és egyén számára alapvető szükségletként jelentkezik. A Buzan-féle biztonság szektorális elméletet alapul véve az egyes dimenziók közötti prioritás országonként eltérhet, azonban általánosságban megfigyelhető, hogy minden ország komplexen törekszik kialakítani biztonságpolitikáját, miután a biztonság bármelyik elemének hiányában a többi is veszélybe kerülhet, azok csak együttesen képesek a biztonságot szavatolni. Egy nemzetállam akkor tud hatékony és eredményes biztonságpolitikát kialakítani, ha a biztonságát fenyegető veszélyeket, kihívásokat, kockázatokat vagy fenyegetéseket időben felismeri és ezek kezeléséhez megfelelő erővel rendelkezik. Ezt felismerve az Európai Unió – ha kicsit megkésve is – megalkotta biztonsági stratégiáját, melyben a felmért és meghatározott képességekkel remélhetőleg sikeresen és hatékonyan tud majd szembenézni az egyre fokozódó, illetve gyorsan változó kihívásokkal.

2. A PÉNZMOSÁS MINT BIZTONSÁGPOLITIKAI KOCKÁZAT

2.1. A pénzmosás kialakulása és meghatározása

Az első fejezetben történt fogalmi és elméleti megalapozás után bemutatásra kerül a pénzmosás, mint a biztonságot veszélyeztető kockázat.

Magát a pénzmosás kifejezést a közbeszéd szerint a hírhedt amerikai gengszter, Al Capone találta ki, aki Chicagóban működtetett pénzbedobós, önkiszolgáló mosodákat, melyek segítségével akkoriban tökéletesen álcázta a szerencsejátékból, prostitúcióból, panamázásból és a szeszcsempészetből származó illegális jövedelmeket.¹⁴³ Tény, hogy a kifejezés nagyon találó, hiszen a gyakorlatban képletesen és pontosan lefedi azt a tevékenységet – a „piszkos” pénzek sorozatos átforgatását, vagyis tisztítását, mosását –, aminek a végén tiszta pénz kerül vissza a forgalomba. A valóság azonban egy kicsit más. A kialakult, és a mai köztudatba beépült tévhit eredeti alapját az amerikai szesztilalom idején (1920-1933) a feketén értékesített alkoholos italokkal kereskedő bűnbandák adták, akik hirtelen, mérhetetlenül hatalmas összegekre tettek szert, amit valamilyen úton legalizálniuk kellett. Ennek érdekében sorra olyan hétköznapi tevékenységet végző vállalkozásokat (pl. taxi; autó- és/vagy ruhamosó), illetve bankokat kebelezték be vagy vették át felettük a közvetlen irányítást, ahol a nagy készpénzforgalom mellett gond nélkül „belekeverhették” a saját, törvénytelen úton megszerzett pénzüket is, biztosítva ezzel annak későbbi törvényes eredetét. Az elmúlt közel száz évben ez az alapötlet nem sokat változott,¹⁴⁴ csak a kivitelezés módja finomodott és alkalmazkodóbb lett a világon végig söprő globalizációs – elsősorban technikai és informatikai –, illetve transznacionalizációs fejlődésnek köszönhetően.

A pénzmosás, mint kifejezés nyomtatásban 1973-ban jelent meg először a Watergate-botrányról¹⁴⁵ beszámoló Washington Post, majd New York Times újságcikkben.¹⁴⁶ Richard Nixon amerikai elnök hivatali idejének meghosszabbítására, egy az Elnök Újraavasztását Támogató Bizottságot hozatott létre, amely anonim adományok elfogadására is hivatott volt. Ez nem volt más, mint a támogatók pénzmosás

¹⁴³ Robinson, Jeffrey: Pénzmososda – A világharmadik legnagyobb üzlete belülről. Park Kiadó, Budapest, 1996, 9. p.

¹⁴⁴ Továbbra is sok esetben készpénzintenzív vállalkozásokat (pl. étterem, éjszakai klub, parkolóház, játékkaszinó) használnak fel a szennyes pénzek beillesztésére, majd ezen keresztül azok legalizálására.

¹⁴⁵ A Watergate-botrány egy nagy port felkavart amerikai belpolitika botrány volt a 70-es évek elején, mely arról a szállodáról kapta a nevét, ahol az ügyet kiobbantó betörés elindult.

¹⁴⁶ Robinson, Jeffrey: Pénzmososda – A világharmadik legnagyobb üzlete belülről. Park Kiadó, Budapest, 1996, pp. 11-17.

után átjátszott pénzei, mellyel Nixon a saját maga és a republikánus pártja kampányát kívánta finanszírozni. Amellett azonban, hogy már a kapott pénzek tisztára mosását is amatőr módszerekkel próbálták végrehajtani, végül nem ebbe bukott bele, hisz ez időtájt a pénzmosás még nem is számított bűncselekménynek.¹⁴⁷ Végzetét az jelentette, hogy utasítást adott embereinek, hogy törjenek be Larry O'Brien, az amerikai Demokrata Párt akkori elnökének a washingtoni Watergate Hotel épületében található irodájába és onnan iratokat lopjanak el, illetve egy lehallgató készüléket is helyezzenek el. Az ezt követő sorozatos hazudozások és ellentmondások végül odavezettek, hogy Nixon 1974 augusztusában lemondott.¹⁴⁸

Ha kicsit közelebbről megvizsgáljuk, hogy más országok nyelvén, hogyan is vált közismertté a pénzmosás szó, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy néhány példától eltekintve, szinte mindenhol ennek tükörfordítása az elfogadott.¹⁴⁹ A néhány kivétel közül érdekességképpen kettőt kiemelnék. Az egyik az olasz kifejezés az „*il riciclaggio di denaro*”, ami fordítás szerint pénz újrafeldolgozást, a másik pedig a francia meghatározás a „*le blanchiment d'argent*”, mely pénzfehérítést jelent. Ezek talán még markánsabban utalnak a tevékenység mivoltára, vagyis a „szennyezett” pénz átalakítására, kifehérítésére.

A pénzmosás egyik¹⁵⁰ nemzetközileg is használt definíciója nagyon jól levezethető az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) két egyezményéből, az 1988-ban Bécsben kábítószeres és a pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni, és a 2000-ben Palermóban a Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezményben elfogadott irányelvek alapján. E szerint a pénzmosás „...*úgy értelmezhető, mint olyan cselekmény, amelynek során az elkövetők azt a látszatot keltik, mintha a bűncselekményből származó dolgok („eszközök”) törvényes eredetűek lennének. Ennek érdekében a bűnözők, illetve azok csoportjai igyekeznek elrejteni, leplezni a vagyontárgyak vagy egyéb rendelkezésükre álló dolgok, eszközök valódi eredetét, sok*

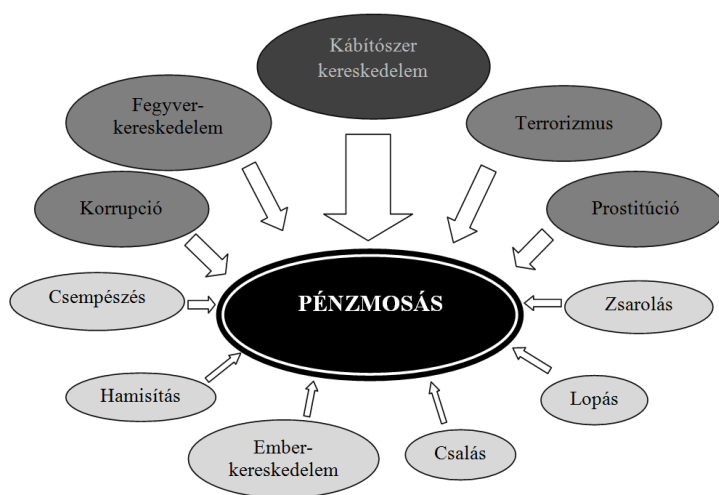
¹⁴⁷ A pénzmosás egy amerikai bírósági eljárásban, 1976-ban került először rögzítésre, de csak tíz évvel később vált önálló bűncselekmény kategóriává. Handbook on Anti-Drug Abuse Act of 1986 – U.S. Department of Justice – Criminal Division, March 1987, 59. p.
<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Photocopy/157817NCJRS.pdf> (2016. október 23.)

¹⁴⁸ A sors iróniája, hogy Nixon a közvélemény kutatások alapján simán nyert volna, még akkor is, ha ki sem mozdul dolgozó szobájából.

¹⁴⁹ Néhány idegen kifejezés, mely szó szerint pénzmosását jelent: német – Geldwäsche; orosz – отмывание денег; spanyol – el lavado de dinero; latin – pecuniam lavare; román – spălare de bani; lengyel – pranie pieniędzy.

¹⁵⁰ A pénzmosásnak – is mint sok más területnek – nincs általános érvennyel bíró meghatározása, országoként eltérhet, melynek fő oka a nemzeti és nemzetközi büntülőzési alapszabályok közötti különbség megítélésben keresendő.

esetben a pénzügyi közvetítő rendszer felhasználásával.”¹⁵¹ A fent ratifikált Egyezmények – igaz kicsit megkésve – felismerték, hogy elsősorban¹⁵² a kábítószer- és fegyverkereskedelemből, prostitúcióból és korrupcióból – valamint csempészésből, hamisításból, emberkereskedelemből, csalásból, lopásból és zsarolásból is – olyan hatalmas mennyiségű illegális pénz keletkezik nap mint nap, amire a szervezett bűnözői csoportok jól prosperáló külön üzletágakat hoztak létre (4. sz. ábra). A tisztítási folyamat végeztével a rendszerbe visszakerülő, már kifehérített pénzek – a terrorista célokra történő felhasználás lehetősége mellett – pedig újabb bűncselekmények elkövetéséhez nyújtanak kiváló táptalajt, veszélyeztetve ezzel a gazdasági és pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat, valamint a stabilitást és biztonságot.

4. sz. ábra. A pénzmosással leginkább érintett illegális bűncselekmények

(szerkesztette: Bugyáki Attila).

A pénzmosás egyfajta illegális gazdasági szolgáltatásként fogható fel, melynek alapvető célja a törvénytelen úton megszerzett pénzek különböző technikákkal történő „kifehérítése”, majd visszajuttatása a legális gazdaságba.¹⁵³ Fontos azonban tisztázni, hogy az eljárásnak nem célkitűzése a profitrealizálás, hanem kimondottan a piszkos pénzek törvénybe ütköző eredetének az elfedése, illetve felismerhetetlenné

¹⁵¹ A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés nemzetközi háttere. In: Nemzetgazdasági Minisztérium – Szakmai területek, 2014. július 24. <http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/a-penzmosas-es-a-terrorizmus-finanszirozasa-elleni-fellepes-nemzetkozi-hattere> (2017. január 30.)

¹⁵² Felmérések alapján napjainkban a kábítószer- és csempészésből és a fegyverkereskedelemből származik akkora rendszeres bevétel, amit legalizálni szükséges. Turksen, Umut – Misirlioglu, Ismail Ufuk – Yukselturk Osman: Anti-money laundering law of Turkey and the EU: an example of convergence? In: Journal of Money Laundering Control 2011, J.M.L.C. 2011, 14(3), 279. p.

¹⁵³ Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései – PhD értekezés, Pécs, 2005, pp. 8-10.

tétele a meghatározó szempont, mely így – az igénybe vett pénzügyi szolgáltatások révén – járulékos költséget, kiadást generál a pénzt mosni szándékozó félnek. Továbbá azt is lényeges megemlíteni, hogy a különböző pénzügyi műveletek igénybevételével végzett pénzmosás egyes fázisai önmagukban többnyire legálisak, viszont a leplezési szándék miatt maga az egész tevékenység már törvénytelen. Ezek alapján, ha tovább megyünk, akkor általánosságban a pénzmosás *„minden olyan cselekmény vagy cselekvési kísérlet, amely arra irányul, hogy eltitkolja vagy elleplezze az illegális forrásból szerzett javak eredetét, és azokat legálisan szerzett jövedelemként tüntesse fel.”*¹⁵⁴ E letisztult meghatározás után pedig eljuthatunk a pénzmosás kriminológiai fogalmának megalkotásához, mely szerint *„a pénzmosás olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától.”*¹⁵⁵

2.2. A pénzmosás folyamatának meghatározó modelljei

A pénzmosást, mint szolgáltatást leggyakrabban azokon a helyeken veszik igénybe, ahol hirtelen és viszonylag nagy mennyiségű kétes eredetű készpénz leplezés nélkül történő felhasználása akadályokba ütközik vagy lebukással jár. Ilyen leginkább készpénzintenzív bűnelkövetési forma a kábítószerkereskedelem¹⁵⁶ mellett a fegyver- és emberkereskedelem, a prostitúció, valamint a korrupció.¹⁵⁷ A pénzmosás folyamatára többféle séma létezik, azonban négy meghatározó elem általánosságban mindegyikre jellemző:¹⁵⁸

- az eredeti pénz (érték) formája megváltozik

¹⁵⁴ Az Interpol megfogalmazása alapján. Financial Crime, Money laundering, Interpol. <https://www.interpol.int/Crime-areas/Financial-crime/Money-laundering> (2017. január 30.)

¹⁵⁵ Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, 19. p.

¹⁵⁶ Érdekességként érdemes megemlíteni, hogy egy 2009-ben elvégzett mikroszkopikus tanulmány alapján az Amerikában használt dollár bankjegyek 90 százalékán nyomokban kokainnal volt szennyezett, mely leginkább az 5, 10, 20 és 50 dolláros bankókat érintette. Megjegyzendő azonban, hogy a legtöbb papírpénz nem közvetlenül a kábítószerrel történt érintkezés során, hanem a pénzszámláló gépekben koszolódik be. Park, Madison: 90 percent of U.S. bills carry traces of cocaine. August 17, 2009. <http://edition.cnn.com/2009/HEALTH/08/14/cocaine.traces.money/index.html> (2017. február 12.)

¹⁵⁷ Ide sorolható még a kereskedelmi hamisítvány, a gyógyszerkereskedelem, illetve a veszélyes hulladék kereskedelem is.

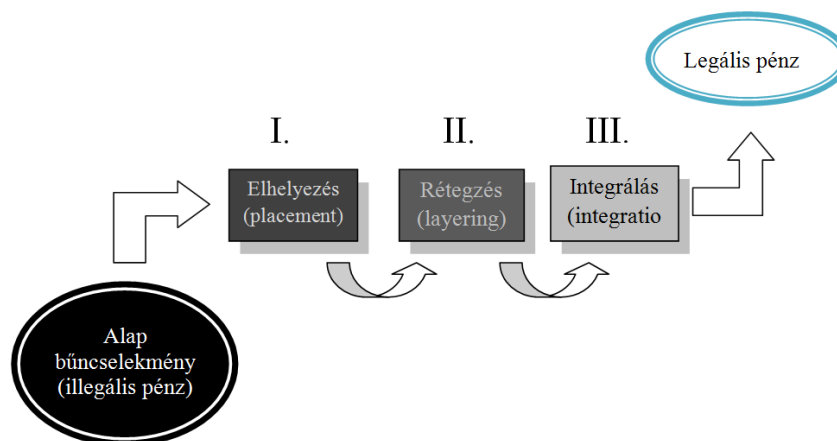
¹⁵⁸ Magyar Fejlesztési Bank Zrt. – A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem. 1. p. https://www.mfb.hu/sites/default/files/magyar_penzmosas_es_terrorizmus_finanszirozas_elleni_kuzdelem.pdf (2016. november 05.)

- a pénzmosók törekednek a nyomok minél precízebb eltüntetésére
- végső célja az illegális úton megszerzett pénz valódi eredetének és tulajdonosának a leplezése
- a folyamat mindvégig kontrollált.

Ebből az alaptól kiindulva a pénzmosás folyamatának ábrázolására két általános séma, a *fázismodell*, illetve a *körforgásmodell* terjedt el a világban. A fázismodellek jellemzője, hogy egymástól jól elhatárolható szakaszokra bontva írja le a piszkos pénzek útját egészen a megtisztulásig. Az egyes részeknek ugyan külön-külön is meghatározó és fontos szerepe van a folyamatban, de ettől függetlenül előfordulhat, hogy egy fázis kimarad. Alkalmazott főbb fázismodellek:

2.2.1. Három fázis modell

A leginkább ismert és legtöbbször hivatkozott klasszikus fázismodell az Amerikai Egyesült Államokból származik és nevéből adódóan három szakaszból áll (5. sz. ábra).

5. sz. ábra. A pénzmosás folyamata – Három fázis modell

(szerkesztette: Bugyáki Attila)¹⁵⁹

1. Az első szakaszban, az elhelyezés¹⁶⁰ fázisában válik el az illegális pénz (érték) az alapbűncselekménytől. Ennek egyik legegyszerűbb módja a kétes eredetű

¹⁵⁹ The Money-Laundering Cycle – United Nations Office on Drugs and Crime
<https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/laundrycycle.html> (2017. január 20.)

¹⁶⁰ A szakirodalom használja erre még az áztatás, az egyesítés, illetve a behelyezés kifejezést is.

pénz bejuttatása a bankrendszerbe, lehetőleg minél messzebb a forrástól és a minél kisebb feltűnés érdekében ügyelve az azonosítási kötelezettség alá eső értékhatárookra.¹⁶¹ A tevékenységet végzők – miután a piszkos pénz eredete itt köthető még leginkább az alaphüccselekményhez – ebben a fázisban a legsebezhetőbbek, éppen ezért minél hamarabb igyekeznek annak fizikai voltától megválni.¹⁶² A feladat végrehajtására – a lebukás és azonosítás kockázatának minimalizálása érdekében – gyakran igénybe vesznek olyan fedhetetlen előéletű személyek szolgálatát is – úgynevezett strómant¹⁶³ –, akik némi anyagi juttatás fejében vállalják a pénz befizetését a megjelölt pénzintézetbe. A számos ötletes kivitelezés mellett a pénz elhelyezése a tárgyasult vagyonforma (pl. ékszer, műkincs, drágakő, nemesfém) öltésétől kezdve történhet még többek között fedőcégek,¹⁶⁴ készpénzintenzív vállalkozások (pl. kaszinó, pénzváltó, étterem) vagy hamis dokumentumok felhasználásával létrehozott személyazonossággal rendelkező egyének beiktatásával is, mely során az illegális pénzek elektronikus átutalást vagy fizikai szállítást (csempészés) követően kerülnek be a rendszerbe.

2. A második szakaszban, a rétegzés¹⁶⁵ fázisában a pénzmosó jövedelme fokozatosan elválik annak törvénytelen forrásától. A folyamat nem más, mint olyan pénzügyi tranzakciók vagy egyéb műveletek sokasága szerte a világon, mely révén az újabb és újabb álcázó rétegeknek köszönhetően a pénz végül teljesen elhatárolódik az alaphüccselekménytől. Leggyakoribb eszközei a fedőműveletek, vásárlások és többszöri átutalások.

¹⁶¹ Amikor az elkövetők tudatosan úgy alakítják ki a befizetendő összegek nagyságát, hogy azok a bejelentési kötelezettség alá essenek, azt a szaknyelv strukturálásnak nevezi. Itt érdemes még megemlíteni a smurfing (törpesítés) kifejezést is, amely az illegális úton megszerzett nagyobb pénzösszeget több, egyenként kisebb betétre történő bontását jelenti, így – kijátszva a hatóságok által figyelt értékhatárt – bejuttatva azokat a bankrendszerbe. Molnár Csaba: Néhány gondolat a pénzmosásról. ORFK Tájékoztató, 1999/2. 6. p.

¹⁶² A bűnüldöző hatóságoknak – miután a pénzmosó ilyenkor a leginkább kiszolgáltatott – ilyenkor van a legnagyobb esélyük az illegális pénzek beazonosításra és felderítésére, ezért a preventív intézkedéseikkel a hangsúlyt erre a fázisra kell helyezniük.

¹⁶³ A stróman kifejezés a német Strohmänn szóból alakult ki, melynek jelentése szalmabábu. Azoknak a személyeknek a gyűjtőfogalma, akik fizetség ellenében olyan törvénytelen cselekményekhez adják a nevüket, melyben a valós bűnelkövetők helyett vállalják a felelősséget, sőt a büntetés letöltését is.

¹⁶⁴ A fedőcég kívülről olyan törvényesen működő gazdasági társaság, melyet abból a meghatározott célból alapítanak, hogy haszonélvezői kilétét megóvják, a művelet alapjául szolgáló eredeti illegális és/vagy titkos tevékenységet pedig leplezze.

¹⁶⁵ A szakirodalom használja még a lúgozás, a bűjtetés, illetve a dugványozás kifejezést is.

3. A harmadik befejező szakaszban, az integrálás¹⁶⁶ fázisában a számos rétegzésnek köszönhetően az eredeti érték megkülönböztethetetlené válik új mivoltától, vagyis a „kitisztult” pénz újra forgalomba kerülve visszaáramlik a legális (vagy illegális) gazdaságba. Ebben a szakaszban már nagyon nehéz visszakövetni a pénz eredti forrását.

2.2.2. A Bayer-féle lépcsőmodell

A három fázis modellhez hasonlóan ez is három szakaszból áll. Az elhelyezés lépcsőfokában a készpénz átalakítása történik más formára, a rétegzés során pénzügyi tranzakciók segítségével a forrást elfedik az eredettől, végül pedig az integrálás lépéseként a legális pénzt bejuttatják a gazdaságba.

2.2.3. A Bernasconi-féle fázismodell

A Paolo Bernasconi által kidolgozott modell földrajzi és időbeli lefolyás alapján vizsgálja a pénzmosását.¹⁶⁷ Földrajzi tagolás alapján két részre bontja a pénzmosással érintett területeket: a bűncselekmény országaira, ahol a törvénytelen jövedelem keletkezik és a pénzmosás országaira, melyek – offshore cégek bevonásával – a tisztára mosásban játszanak szerepet.¹⁶⁸ Az időbeli lefolyást olyan lineáris rendszerként írja le, melyben az alapbűncselekményből származó pénz eredetének kezdeti elválasztása a forrástól különböző vásárlásokkal történik. A megváltozott formát ezután még további bonyolult tranzakciókkal leplezik, mind addig, míg teljesen visszaköveteltelen nem lesz.

A pénzmosás folyamatának ábrázolására szolgáló másik – de a köztudatban kevésbé elterjedt – körforgás modellek, a pénzmosás káros körforgásának bemutatására helyezik a főhangsúlyt, ahol az illegális pénzek a folyamatban történő kitisztulását

¹⁶⁶ A szakirodalom használja még a centrifugálás, a szárítás, a legalizálás, illetve hazatelepítés kifejezést is.

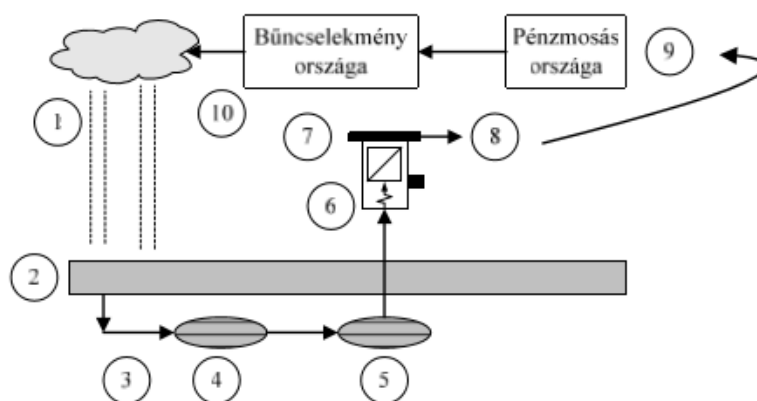
¹⁶⁷ Bernasconi, Paolo: Transborder Offences: Terrorism, Narcotics Trafficking. White-Collar Offences. In: M. Delmas-Marty (Hrsg.). What kind of Criminal Policy for Europe? Paris 1993.

¹⁶⁸ A pénzmosási tevékenység során beiktatott offshore központok a névtelenség biztosításával lehetőséget nyújtanak a nehezen ellenőrizhető vagy követhetetlen számlák megnyitására és fenntartására, valamint a speciális üzletkötéseknél nélkülözhetetlen, „bizalmikéz” funkcióját is képesek betölteni. Botos Csaba: A terrorizmus gazdasági-pénzügyi háttere – A nemzetközi terrorizmus elleni harc időszerű társadalmi, katonai és rendvédelmi kérdései című nemzetközi tudományos konferencia anyaga. In: Nemzetvédelmi egyetemi közlemények, 10. évf. 3. (tematikus) szám, Budapest, 2006. 86. p.

követően – a legális szférában történő felhasználás mellett – újabb illegális tevékenységek finanszírozására is alkalmassá válnak. Néhány körforgásmodell:

2.2.4. A Zünd-féle körforgásmodell

A svájci eredetű Zünd-féle körforgásmodell a pénzmosást a természetben található víz (csapadék) körforgásához hasonlítva elemzi tíz lépésben (6. sz. ábra).¹⁶⁹ A kiindulópont a felhőkben összegyűlt esővíz, mely az alaphűncselekmény helyét szimbolizálja. Ez, a földet érést követően folyamatosan beszívárog a talajba, ahol a talajvíznek köszönhetően megkezdődik a piszkos pénzek szétáramoltatása, vagyis különféle mozzgatással egybekötött leplezése, az eredet elválasztása a forrástól. Ezután érkezünk az integrálás felkészüléséhez, amikor a talajvízben vagy a tavakban felgyülemlett illegális jövedelmet elkezdik kiszivattyúzni, ami a jövedelem első törvényes megjelenési formája lesz a gazdaságban. Ezt követően újabb leplezési folyamatok következnek, melynek eredményeként az egyre tisztább és végül teljesen megtisztult talajvíz elpárologva szépen lassan visszajut az alaphűncselekmény elkövetési helyszínére, ahol a törvényes felhasználás mellett illegális célra is fordíthatóvá válik. A vízpára újabb felhőket tölt meg, ami esőt generál, ez pedig újabb törvénytelen tevékenységet eredményez, vagyis a körfolyamat újra kezdődik.

6. sz. ábra Zünd-féle körforgásmodell¹⁷⁰

2.2.5. A Ciklusmodell

¹⁶⁹ Mitsilegas, Valsamis: Money Laundering Counter-Measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance vs. Fundamental Legal Principles. Kluwer Law International, The Hague-London-New York, September 25, 2003.

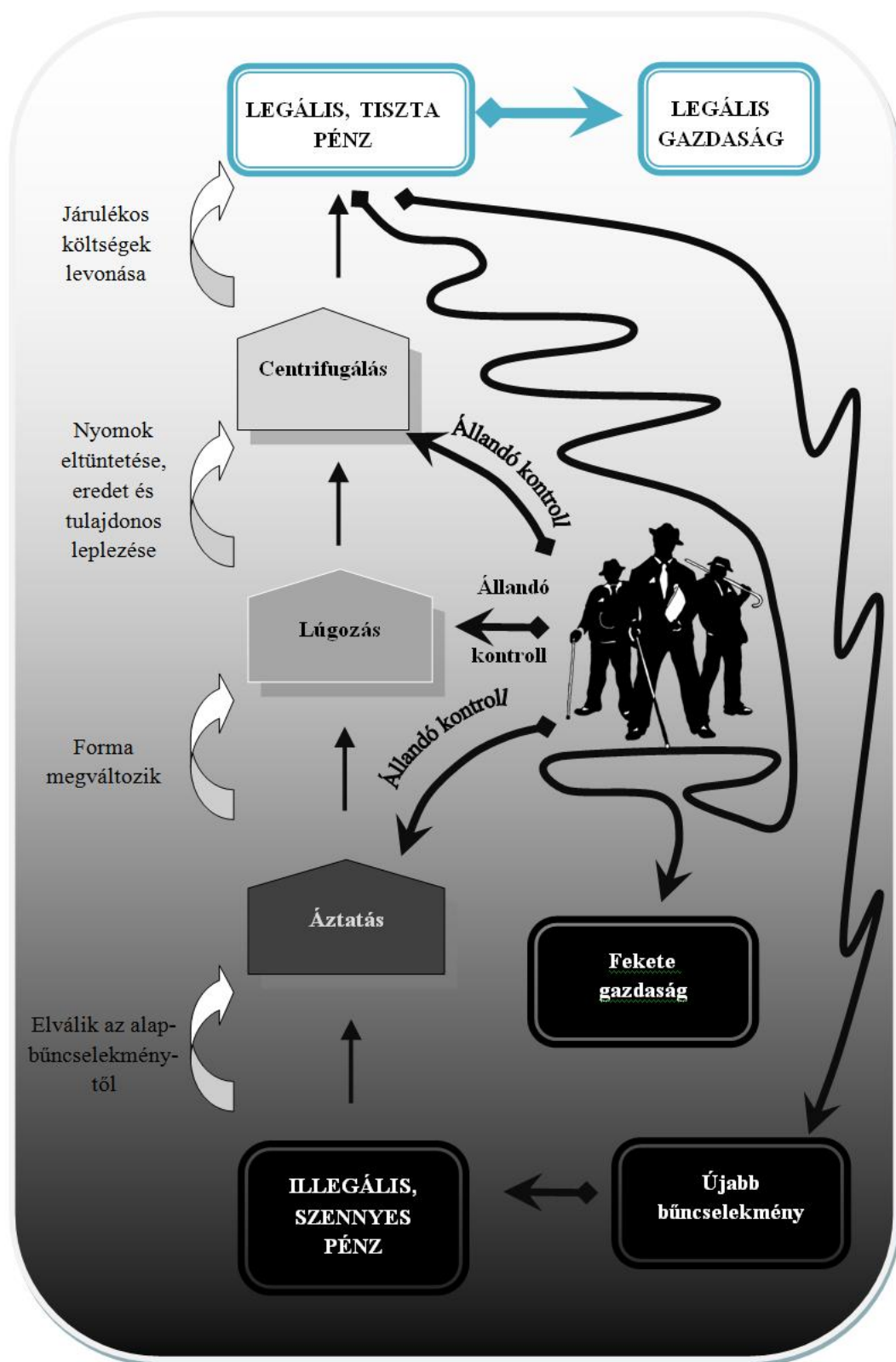
¹⁷⁰ Pomázi Dávid: A pénzmosás nemzetközi és hazai vonatkozásai. Budapesti Corvinus Egyetem, 2011.

Ezt a modellt az Amerikai Egyesült Államokban alkották meg – és azt leszámítva, hogy itt nem körforgásszerűen, hanem ciklusokra lebontva vannak az egyes folyamatok – nagyban hasonlít az előbb említett svájci Zünd-féle körforgásmodellhez.

2.2.6. Az Ackermann-féle célmodell

A modell a pénzmosás céljaiból indul ki, melyek többek között lehet a pénz integrációja, valamint egy beruházás vagy a bűnözés finanszírozása is.

A fentiek ötvözésének fényében megalkothatjuk a pénzmosás körfolyamatát illusztráló modellünket általánosságban, mely jól tükrözi annak egyes mozzanatit, de ugyanakkor összetett mivoltját is (7. sz. ábra).

7. sz. ábra A pénzmosás körfolyamata, a „mosógép” működése
(szerkesztette: Bugyáki Attila)¹⁷¹

¹⁷¹ Az ábra színei is jól érzékeltetik a pénz megtisztulásának folyamatát, ahogy a feketéből (illegális) eljutunk a fehérig (legális).

2.3. Pénzmosási technikák és módszerek

*„Annyi pénzmosási módszer létezik, hogy nehéz mindet számba venni, azonban mindegyiküknek vannak közös vonásaik, és valójában nem jelentenek mást, mint egy azonos téma vég nélküli variációit.”*¹⁷² A sokak által idézett Moebius kijelentés az elmúlt évtizedekben csak annyiban változott, hogy a pénzmosók a hagyományos és jól bevált módszerek mellett számtalan egyéb új technikát is alkalmaznak, megnehezítve ezzel a bűnüldözők munkáját.

A bűnelkövetők a tisztességtelen úton megszerzett jövedelmüket – amennyiben annak nagysága azt indokolja¹⁷³ – alapvetően három féleképpen költhetik el anélkül, hogy azzal a lebukásukat veszélyeztetnék. Az első legkézenfekvő megoldás, ha elrejtik a pénzt és nem kezdenek el költekezni. A második, ha azt visszaforgatják az illegális gazdaságba és/vagy újabb bűncselekményeket finanszíroznak.¹⁷⁴ A harmadik lehetőségre nyújtanak megoldást a pénzmosásra specializálódott bűnszervezetek, akik jól bejáratott csatornáikon jutalék fejében gondoskodnak a pénz megtisztításáról. Ha összehasonlítjuk ezeket a lehetőségeket, akkor hamar kitűnik, hogy az első két esetben hiába rendelkeznek nagyobb vagyonnal a bűnözők, azt elkölteni, saját célra felhasználni nem tudják, ha pedig túlzott és feltűnő költekezésbe kezdnének, akkor azzal növelnék a leleplezésük kockázatát. Ebből kifolyólag a pénzmosásnak egyre nagyobb szerepe van, miután nem a vagyon felhalmozása, hanem annak biztonságos elköltése (élvezése) az elsődleges cél.

A törvénytelen eredetű pénzek legalizálására szakosodott bűnelkövetők mindig azokat a helyeket és módszereket részesítik előnyben, ahol számukra a legkedvezőbb és legkisebb ellenállás, illetve minimális lebukás kockázata mellett végezhetik illegális tevékenységüket. Kreativitásuknak, illetve leleményességüknek köszönhetően az elmúlt századokban – de jellemzően inkább az utóbbi évtizedekben – számos technika, illetve módszer alakult ki a pénz mosására, melyek a napjainkban – a kommunikációs, technikai- és technológiafejlődéssel lépést tartva – folyamatosan megújulnak.

¹⁷² Moebius, Gerald: A pénzmosás. Rendészeti Szemle 1994. 3. szám

¹⁷³ Normál esetet feltételezve kb. 50-100 millió forint lehet az a határ, ami már igényelhet pénzmosást. Természetesen, ha valaki egzisztenciális helyzete már korábban is kedvezőbb volt, akkor akár több száz millió forintot is mindenféle gond nélkül hozzá tud keverni a vagyonához lebukás nélkül. Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 13. p.

¹⁷⁴ „A bűnöző szemszögéből nézve nincs értelme a bűncselekmények elkövetésének, ha az abból származó hasznot nem tudja elkölteni. A piszkos pénz felhasználásának legegyszerűbb módja azt új bűncselekménybe fektetni, mint bonyolultabb, más legális célokat megvalósítani”. McClean, David: International Co-operation in Civil and Criminal Matters, Oxford University Press, 2002.

Miután az országhatárokon belül végzett pénzmosás kiszűrésére a helyi hatóságoknak sokkal nagyobb az esélye, ezért a piszkos pénzek utaztatására rendszerint több ország pénzügyi útvesztőit is igénybe veszik, még akkor is, ha ezek adott esetben sokkal több járulékos költséggel jár. Az illegális pénzek megtisztítására szakosodott bűnszervezetek egyik legfőbb előnye – amit maximálisan ki is használnak –, hogy a piszkos pénzek jellemzően sokkal gyorsabban cserélnek gazdát a nemzetközi pénz- és tőkepiaci folyamatok elektronizált rendszerében, mint maga az információ, melyet a különböző országok bűnüldöző szervei – ha van egyáltalán közöttük jogi megállapodás – megosztanak egymással. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy amíg a hosszadalmas és sokszor nehézkes jogi procedúra két ország között lezajlik, addigra az illegális pénzek már újabb és újabb bűjtatási fázison is keresztüláramoltak, ellehetetlenítve ezzel a beazonosításukat, illetve felkutatásukat.

A pénzmosás bűncselekménye számos módon megvalósulhat. Az alaplémszerek sok esetben megmaradtak, de a fejlődés, illetve a bűnüldöző hatóságok egyre szervezettebb és összehangoltabb mivolta arra ösztönözte a bűnelkövetőket, hogy a régi technikák különböző kombinációi mellett újakat is kitaláljanak. A pénzek tisztára mosáshoz közvetve vagy közvetlenül különböző „szolgáltatókat” vesznek igénybe, melyek értelemszerűen legtöbb esetben a pénzügyi szféra hagyományos bankrendszeréből kerülnek ki, de emellett megtalálhatók más pénzügyi szolgáltatást végző társaságok, vállalkozások, vállalkozók, kereskedők, fedővállalkozások, offshore cégek, adóparadicsomok, valamint továbbra is gyakori a nem hivatalos földalatti bankrendszer felhasználása, illetve a tevékenység nem kerülte el virtuális bankrendszert sem. A pénzmosás eszköze nem csak a hagyományos értelemben vett készpénz lehet, hanem annak bármilyen átalakult és/vagy tárgyiasult formája, mely forgalomképes és értékkel bír, így többek között a számlapénz, az e-cash, a különböző értékpapírok, a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök, értékes nemesfémek és ásványok, műkincsek valamint a jelenkorban egyre több formában megjelenő digitális pénzek (kriptopénzek) is.

A pénzmosásra használt számtalan módszerek és technikák közül – a teljesség igénye nélkül – a legelterjedtebbek a következők:¹⁷⁵

¹⁷⁵ Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. pp. 22-37.

- *Illegális pénzmozgatás technikája* vagy más néven a *bőröndös módszer*: kiválóan alkalmas a nyomok kezdeti eltüntetésére, mely a gyakorlatban nem más, mint a készpénz fizikai szállítása (csempészése) – általában futár¹⁷⁶ vagy nemzetközi áruszállítás igénybevételével¹⁷⁷ – egyik helyről a másikra, mely sok esetben akár kontinensnyi távolságot is jelenthet (8. sz. ábra). A szállítás biztonságos megoldása mellett azonban fizikai korlát is felmerülhet. A dolog szemléltetésére vegyük példának egy drogkereskedőt, aki 50 kg heroint 5 millió dollárért értékesít az utcán.¹⁷⁸ Egy 10 dolláros bankjegy 1 gramm súlyú és feltételezzük, hogy a kereskedő bevétele mind ebből fog származni. Könnyen kiszámolható, hogy a teljes eladást követően a bankjegyek súlya 500 kg lesz, mely pontosan tízszerese a behozott heroin tömegének. Ha ehhez hozzávesszük még azt, hogy kábítószerrel lévén szó az ügyfelek többnyire még ennél is kisebb címletű bankókkal fizetnek, akkor ez akár ennek a többszöröse is lehet. Figyelembe véve az így kapott fél tonna készpénzt, annak biztonságos mozgatásához – még akkor is, ha azt több kisebb részletben szállítják – már megfelelő szintű logisztika, kapcsolatrendszer és védelem is szükséges, ahol mérlegelni kell a vállalt kockázat nagyságát, annak hozadékaival.¹⁷⁹

8. sz. ábra Több mint félmillió amerikai dollárt csempésző futár lebukása Hong Kong és Shenzhen, Guangdong tartomány (Kína) határán, 2014. április 24-én.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Gyakori módszer az emberi testre rögzített készpénz fizikai szállítása, ezeket az embereket alvilági nyelvjárásban öszvérnek (mule) nevezik.

¹⁷⁷ A piszkos pénzek csempészése történhet még levél vagy postai csomagba történő küldeményként vagy akár konténerek belsejében bújtatva is.

¹⁷⁸ Levy, Steven Mark: *Federal Money Laundering Regulation (Banking, Corporate, and Securities Compliance)* New York, 2003. 7. p.

¹⁷⁹ A szállítás során a küldemény ellopása, illetve elvesztése mellett a vámellenőrzés jelenthet kockázatot.

¹⁸⁰ A lebukott férfi lábszárain, illetve a derekán 100 dolláros bankjegyek formájában összesen 580 ezer dollár volt elrejtve. Luo, Chris: Hong Kong man caught with cash taped to his body in US\$580,000

- *Készpénz valamilyen formában történő bejuttatása a bankrendszerbe:* az előzőnél egyszerűbb és biztonságosabbnak tűnő megoldás, melynek egyik kezdetleges módja a *bemutatóra szóló betét létesítése vagy a befizetést követő egyszerű átutalás egy másik pénzintézetbe.* Azonban az anonimitás lehetőségének egyre több helyen történő megszüntetése okán ez a módszer már egyre ritkábban használatos.
- *Smurfölés, vagy strómanság technikája:* a közkezdvelt módszer lényege, hogy a Három fázis modell elhelyezés szakaszában már részben megemlített egy csapat küldönc (smurf, stróman) más és más pénzintézeteknél, rendszertelenül kis összegű betéteket helyez el, ügyelve arra, hogy azok a bejelentési küszöbnél kisebb értékűek legyenek, elkerülve, ezzel a bankok figyelmének felhívását.¹⁸¹
- *Elaprózott vagy részekre bontás módszere:* hasonlóan a pénzügyi tranzakciók bejelentésének elkerülésére, illetve az arra utaló nyomok eltüntetésére alkalmazzák, amikor egy magas pénzösszegre vonatkozó műveletet, sok kisebb összeget tartalmazó tranzakcióra bontanak.
- *Money muling:*¹⁸² a smurfölés internetes, 21. századi változata, mely során a bűnelkövetők különböző közvetítők – tudtával vagy tudta nélkül – bankszámláit veszik igénybe a törvénytelen eredetű szétaprózott pénzek tisztára mosása során.¹⁸³ Egyik megvalósítási formája a gyanútlan internetes álláskereső bevonása, akiknek otthonról végezhető kedvező munkaaajánlatot kínálnak, feladatul meghatározva, hogy a számlájára érkező kisebb összegeket az átutalási jutalék levonását követően (ez vagy ennek egy része lesz a fizetség) tovább

Shenzhen smuggling attempt. In: South China Morning, 24 April, 2014. <http://www.scmp.com/news/china-insider/article/1495791/hongkonger-caught-carrying-half-million-us-dollars-across> (2017. január 03.)

¹⁸¹ Egy egyszerű példával élve 10 smurf kevesebb, mint két hét alatt képes 1 millió dollárt elhelyezni ezzel a módszerrel a bankrendszerbe. Money laundering – A three-stage process https://www.moneylaundering.ca/public/law/3_stages_ML.php (2017. január 20.)

¹⁸² Magyar megfelelője tükör fordítás alapján „pénz öszvér”, mely utal a pénz szállítására más által. Másik megközelítés alapján úgyis fordíthatnánk, hogy a „buta ember pénze”, mely a naív ember kihasználását szimbolizálja.

¹⁸³ Az Eurojust által közzé tett közlemény alapján 2016 novemberében egy öt napos nemzetközi akció keretében 580 „money mules-t” azonosítottak, melyek közül 178 emebert vettek őrizetbe pénzmosás gyanújával Európában és az Amerikai Egyesült Államokban. A 23 millió euró értékben lefoglalt illegális pénzek 95 százaléka kapcsolódott valamilyen formában számítógépes internetes ügyletekhez. 178 arrests in successful hit against money muling. Joint Eurojust- Europol- European Banking Federation press release, Hague, 22 November 2016. <http://www.eurojust.europa.eu/press/PressReleases/Pages/2016/2016-11-22.aspx> (2017. január 01.)

utalják az általuk megadott – legtöbb esetben külföldi – bankszámlákra. A hitelesség kedvéért elfordul, hogy munkaszerződést is kötnek.¹⁸⁴

- *Műkincsek, illetve ékszerek vásárlása:* a pénzmosás egyik legrégebbi bevett módja, mivel könnyen átruházható, valamint értékálló is egyben.¹⁸⁵ A pénzmosó a piszkos pénzből előzetesen megvásárolt különböző értékes ingóságokat úgy próbálja legalizálni, mintha azok egy elhunyt hozzátartozójának lenne a korábban meg nem talált hagyatéka.¹⁸⁶ A lebukás elkerülése érdekében célszerű lehet ezeket a sokat érő ingóságokat árverésre bocsátani, és a kapott fedezeti bizonylatot megőrizni. Hivatásos pénzmosók esetében az is előfordulhat, hogy a műkincseket és ékszereket az árverésen – közvetítő segítségével – saját maguk vásárolják meg. Ezáltal megmaradnak az értéktárgyak, és a bizonylatokhoz is hozzájutnak. Bár az árverés költségét elveszítik, mely betudható a járulékos költségeknek, viszont további előnye, hogy a pénz eredetének felderíthetőségét még jobban megnehezítik, és szerencsés esetben a későbbiek folyamán magasabb áron tudják eladni az értéktárgyakat is. Hasonlóan működik más nagyértékű ingóságok készpénzért történő megvétel, majd rövid időn belül történő értékesítése, ahol a vételárat már a bankszámlára kérik utalni.
- *Adófolyószámla túlfizetés technikája:* az egyik legeredetibb megoldás, melynek során a cég vagy a magánszemély szándékos túlfizetést eszközöl az illetékes adóhatóság részére, majd a bevallási időszakban – egy önellenőrzési nyomtatvány kitöltését követően – egyszerűen kéri a túlfizetés visszautalását, mely jövedelem ezáltal igazoltta válik.
- *Élet- és vagyonbiztosításokkal elkövetett pénzmosás:* a biztosítási díjat mindkét esetben a bűncselekményből származó készpénzből fizetik be. Az életbiztosítás esetén bizonyos időszak elteltével vagy a biztosítás lejártával kérik a már legális

¹⁸⁴ Az Europol jelentése alapján a potenciális közreműködők megtalálása történhet még közvetlen személyes megkereséssel vagy e-mailen, a közösségi médián (Facebook), illetve különböző üzenetküldő alkalmazásokon keresztül (Viber, Whatsapp) is. A célcsoportokat tekintve erre a munkanélküliek, az anyagi gondokkal küzdők, az idegen országba újonnan érkezők és a diákok a leginkább fogékonyak, ezen belül is meghatározóan a 18-34, illetve az 55 évnél idősebb férfiak. A pénzügyi utalásokra egyik leggyakrabban használt szolgáltató a Western Union, a maga félmilliós hálózatával, mely mely több mint kétszáz országban van jelen. Money Muling – Public awareness and prevention. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/public-awareness-and-prevention-guides/money-muling> (2017. január 21.)

¹⁸⁵ Kemenes Csaba: A pénzmosás technikái és a jogalkalmazás hazai tapasztalatai. Belügyi Szemle, 2001. 4-5. szám, 41. p.

¹⁸⁶ Ennek egy másik módszere lehet, ha a pénzmosó régiségkereskedéssel is foglalkozik vagy e célból fedővállalkozást alapít, aminek keretében olyan típusú antik dolgokat vásárol össze készpénzért, amelyek átlagos értékűek, közkedveltek, és viszonylag sok forog belőlük közkézen, így könnyen értékesíthetők.

folyósítást a számlájukra.¹⁸⁷ A vagyonbiztosítás pénzmosásra történő felhasználása a *túlbiztosítással* akár még extranyereséget is termelhet. Legegyszerűbb formája, ha előidézik a biztosítási eseményt, így szinte azonnal tiszta pénzhez jutnak. A túlbiztosítással elkövetett csalás egyik lehetséges példája során, a megvásárolt árut hajóval szállítják, mely a nyílt tengeren „véletlenül” elsüllyed. Ezután a kedvezményezett – aki természetesen a pénzmosó – felveszi a hajó és az áru után is járó biztosítási összeget.

- *Garantált kölcsön* vagy a szaknyelvek által *holland szendvicsnek* is nevezett módszer: lényege, hogy a törvénytelen pénzt egy offshore bankban letétként helyezik el, mely kezességet vagy bankgaranciát vállal egy jó hírnévvel rendelkező másik bank irányába, amit a pénzmosók által megbízott ügyvéd ezután kölcsönkérelemmel felkeres. A kapott kölcsönből ingatlant, céget vagy különböző vagyontárgyakat vásárolnak és mivel a felvett pénzt nem fizetik vissza, a bank lekéri az offshore banknál letétbe helyezett illegális eredetű pénzt. A piszkos pénzek így a bankrendszer közreműködésével bekerülnek a legális gazdaságba, a bűnelkövetők pedig az ingó és ingatlan értékesítését követően legális jövedelemhez jutnak.¹⁸⁸ Ennek egy másik ismert változata az *önfinanszírozású kölcsön*, mely esetben a pénzmosó egy idegen országban, vagy egy pénzügyi paradicsomban elhelyezi a piszkos pénzt. Ezt követően a pénzt átutalja egy másik ország bankjába, majd a saját bankjához fordul kölcsönért, amire a másik országban letétbe helyezett pénz jelent garanciát, hitelbiztosítékot. Miután önmagát finanszírozta, így – a pénz legalizálása mellett – a kamatköltséget is megspórolta.¹⁸⁹ Ez a technika kihasználhatja az egyes országok banktitokkal kapcsolatos szabályozásait is.
- *Fiktív ügyletek felhasználásával* elkövetett pénzmosás: a módszer lényege, hogy különböző termékek papíron keresztül cserélnek gazdát, a legtöbb esetben tényleges áru és/vagy szolgáltatás igénybevétele egyáltalán nem történik. A kibocsátott számlák legalizálják a kereskedelmi ügylet létrejöttét, melyet az ezt követő sorozatos és különböző banki utalások tesznek beazonosíthatatlanná.

¹⁸⁷ Közkedveltek a rövidlejáratú, illetve gyorsan visszavásárolható szerződések, amit gyakran kiegészítenek közvetlenül a lejárat előtti jelentős készpénzbefizetéssel.

¹⁸⁸ Molnár Csaba: Néhány gondolat a pénzmosásról. ORFK Tájékoztató, 1999/2. 7. p.

¹⁸⁹ Kemenes Csaba: A pénzmosás technikái és a jogalkalmazás hazai tapasztalatai. Belügyi Szemle, 2001. 4-5. szám, 47. p.

- *Akkreditív*¹⁹⁰ bevonása: az előzőekben említett fiktív kereskedelmi ügyletet bonyolultabbá, de ugyanakkor biztonságosabbá teszi, ha a fizetés során akkreditívet is felhasználnak. Ehhez szükség van egy megbízható külföldi partnerre (vevő), aki – ellenszolgáltatás fejében¹⁹¹ – hajlandó részt venni a névleges külkereskedelmi ügyletben. Első mozzanatként az adásvételi megállapodást akkreditív formájában történő fizetés meghagyással megkötik. Ekkor a vevő az okmányos hitellevelet megnyitja a saját bankján keresztül, amely erről értesíti az eladó bankját. Az eladó bankja ennek birtokában megkeresi ügyfelét – a pénzmosást végző céget – és tájékoztatja az akkreditív megnyitásáról. Ezután a csak papíron létező áruszállítás hamis átvételt igazoló okmányait a vevő átadja a pénzmosónak, aki ezt benyújtja a saját bankjánál, mely ez alapján jóváírja az ügylet összegét. Az akkreditív ügylet lezárásaként az eladó bank elküldi a papírokat a vevő bankjához, ahol levonják a vételár összegét annak számlájáról. Miután a vevő és az eladó összejátszásának eredményeként a fiktív ügylet során egyikük sem reklamál, így a csak a papírokkal dolgozó bank semmit sem fog sejtteni az egészből, a pénz kitisztul.¹⁹² Az ügylet tovább bonyolítható harmadik (közvetítő) társaság, közvetítő bank bevonásával is.¹⁹³ Az akkreditívvel történt pénzmosás ugyan az egyik legköltségigényesebb eljárások közé tartozik, de ettől függetlenül közkedvelt módszer.
- *Láncba kötött gazdasági társaságok közötti utalás*: az elkövetők érdekeltségi körébe tartozó, tényleges gazdasági tevékenységet nem vagy csak részben folytató belföldi és külföldi gazdasági társaságok közbeiktatásával, mely a pénzmosás mellett adóminimalizálásra, illetve joguslatlan áfa visszaigényésre is kiválóan alkalmas.¹⁹⁴
- *Túl- vagy alulszámlázás technikája*: a világ különböző helyein a pénzmosók érdekeltségi körébe tartozó – vagy általuk alapított, megvásárolt – cégek közötti

¹⁹⁰ Az akkreditív vagy más néven okmányos meghitelezés, egy olyan pénzügyi intézet által kiállított dokumentum, amely visszavonhatatlan pénzfizetési garanciaként szolgál a megjelölt kedvezményezett számára, vagyis az ügylet teljesülése esetén a bank fizet az okmány bemutatójának, mely így sokkal biztonságosabbá teszi a folyamatot. Kónya Judit: Banküzemeltetési alapismeretek. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1994. pp. 226–234.

¹⁹¹ Az ügyletben résztvevő cég a jutalék mellett, a fiktív számlák felhasználásával – kiadásainak papíron történt növelése révén – adóelőnyökhöz is juthat.

¹⁹² Lebukásra aggodalmat a küldemény fizikai ellenőrzése, valamint a vámokmányok hiánya vagy azok meghamisítása jelenthet.

¹⁹³ Molnár Csaba: Néhány gondolat a pénzmosásról. ORFK Tájékoztató, 1999/2. 7. p.

¹⁹⁴ Kármán Gabriella – Mészáros Ádám – Tilki Katalin: Pénzmosás a gyakorlatban. In: Ügyészségi Szemle, Országos Kriminológiai Intézet, 2016/03. • I. évfolyam 3. szám, 91. p.

fizikai áruszállítás során mesterségesen magas vagy alacsony áron vásárolnak terméket, illetve vesznek igénybe szolgáltatást. Az első esetben az eladónál, a második esetben pedig a vevőnél marad a többletként megjelenő tisztára mosott pénz.¹⁹⁵ Ugyanez megvalósulhat árumozgás nélkül is, ekkor – több tranzakción átfutott pénzekből – hamis számlák kibocsátása útján történik az adásvétel. Ennek egyik legegyszerűbb módja a kézzel nem fogható szellemi szolgáltatások (pl. piackutatás, hatástanulmány) ellenértékének a kiszámlázása, ahol a teljesítmény nehezen mérhető.¹⁹⁶ Szintén ez a módszer alkalmazható egy ingatlan vagy cég megvásárlását követően, amit készpénzből kicsit felújítanak, majd jelentős többlettel értékesítenek, társaság esetében ez a tárgyi és/vagy immateriális apport értékének eltérítésével tovább fokozható.

- *Bevételi, illetve a kiadási könyvelési adatok meghamisítása:* viszonylag egyszerű technika, melynek alkalmazása során *fiktív számlákkal* fedezik az illegális jövedelmeket. Ilyenkor a bűncselekményekből származó vagyont beillesztik egy legálisan alapított vállalatba, ahol azt bevételként tüntetik fel.
- *Foglaló felhasználása:* egyszerű, gyors és hatékony módszer, amikor egy előre leegyeztetett ingatlan vásárlásnál nagyobb összegű foglalót tesznek le. Menetközben az adásvétel valamilyen okból megghiúsul, így – miután a vevő és az eladó személye egyazon – a foglaló összegét elbukhatja vagy annak kétszeresét máris visszakaphatja legális körülmények között.
- *Ajándékutalványok megvásárlása:* az egyre terjedő franchise rendszereknek köszönhetően a különféle, hétköznapi életben könnyen felhasználhatók, a világ egyre több pontján költethetők el feltűnésmentesen, ovábbá legálisan birtokolhatók.
- *Ügyvédi letéti számlára utalt pénz:* alkalmazása során valamilyen legális üzleti tevékenységhez kapcsolódva tökéletes lehetőséget nyújt a pénzmosásra, figyelembe véve az előírt ügyvédi- és banktitoktartást. Ez tovább fokozható még azzal, hogy az ügyvédi honorárium is piszkos pénzekből kerül finanszírozásra.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Az adóminimalizálás, valamint a titoktartási szabályok érdekében a műveletekbe sokszor offshore vállalkozásokat is beiktatnak.

¹⁹⁶ Vidékiné Farkas Anikó: A pénzmosásról. In: Ügyészek Lapja, 1995. 2. szám, 30. p.

¹⁹⁷ A szakirodalomban is megosztott vélemény alakult ki arról, hogy a pénzmosásból származó illegális jövedelem ügyvédi elfogadása egyszerűen csak etikátlan vagy ténylegesen a pénzmosás tárgyát képezi. Természetesen amennyiben az ügyvéd bizonyíthatóan eredetleplezés céljából foda el és/vagy hajt végre pénzmosás elkövetési magatartást az már büntetőjogi kategória. Hombrecher, Lars: Geldwäsche (§ 261 StGB) durch Strafverteidiger? – Eine Untersuchung zur Anwendung des § 261 StGB auf das Honorar des Strafverteidigers. Shaker Verlag, Aachen, 2001. és Wohlers, Wolfgang: Geldwäscherei durch die

- *Kaszinók – szerencsejátékok:* a pénzmosók legtöbbször offline *kaszinókon* keresztül legalizálják jövedelmüket.¹⁹⁸ Nagy összegben készpénzért vásárolnak zsetont, azzal a céllal, hogy játszanak, de a zsetonokat nem vagy annak csak kis részét használják fel játéokra, majd egyszerűen visszaváltják, és igazolást kérnek a „nyereményről”. Az egyre szaporodó regisztrációs előírások kivédése következtében ez a módszer úgy is kivitelezhető, hogy két egymástól független személy összedolgozik, mely során az egyik minimális mennyiségű, míg társa nagyobb értékben vásárol zsetont készpénzért, majd néhány órával később – pár alibiként szolgáló játékot követően – a zsetonok feltűnésmentesen átadásra kerülnek annak a személynek, aki belépéskor csak pár zsetonnal rendelkezett. Így kilépéskor ez úgy tűnethető fel, mint „nyeremény”. Amennyiben a hatóság az összeg eredete felől érdeklődik, azt a választ kapja, hogy az igazolt szerencsejátékból származik. Még tökéletesebb módszer, ha a pénzmosóknak saját kaszinójuk van, ebben az esetben nem kell mást tenni, csak a kaszinó bevételeként feltüntetni a piszkos pénzt. Egyszerű, de szintén működő módszer, amikor a pénzmosók egy kevésbé fejlett ország kaszinó tulajdonosával papíron megegyeznek egy nagyobb összegű nyeremény igazolásáról. A pénzmosás gyanúja köthető még az *online kaszinókhoz és játéktermi*, valamint *pénznyerő automatákhoz* is. Miután ezek többnyire nincsenek ellátva hitelesített számláló berendezésekkel, ezért a gépek üzemeltetéséből származó jövedelem bevallása becslés útján történik.
- *Nyertes szelvény megvásárlása:* szerencsejátékokhoz kapcsolódik, mint pl. lottózás vagy hivatalos fogadó irodák által szervezett tevékenység (lóverseny vagy sportfogadás), mely során a szerencsés a nyertes szelvény eladásával még a nyereménynél is többet kap a pénzmosótól, aki viszont így teljesen törvényes jövedelemre tesz szert. A szerencsejáték fogadással kapcsolatos tevékenységek kombinálhatók csalással is, mely során *megbundázzák a versenyt*, így még nagyobb nyereségre szert téve.

Annahme von Verteidigerhonoraren – Art. 305. StGB als Gefahr für das Institut der Wahlverteidigung. Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 2002. 2. szám pp. 197-219.

¹⁹⁸ Kemenes Csaba: A pénzmosás technikái és a jogalkalmazás hazai tapasztalatai. Belügyi Szemle, 2001. 4-5. szám, pp. 41-42.

- *Fedővállalkozások*¹⁹⁹ és/vagy *fantomcégek*²⁰⁰ létrehozása: a piszkos pénzek mosására kiválóan alkalmasak az ebből a célból létrehozott kétes eredetű cégek, melyek során a bűnelkövetők úgy tarthatnak egymással hatékonyan és biztonságosan kapcsolatot, hogy látszólag mindez egy legális gazdasági szervezet védernyője alatt történik.²⁰¹ Az egyes fedővállalkozások az egymás közötti számlázásokkal prosperáló pénzmosási hálózatot képesek kialakítani és hosszútávon működtetni azt, miközben ha érdekeik úgy kívánják – a szálak elvarrása érdekében – a körfolyamatba bevonnak egy-egy fantomcéget is. Mind ez tovább fokozható több országban létrehozott fedőcégek különböző bankszámláin keresztül történő pénzügyi tranzakciókkal, mind több törvényes réteg elhelyezésével, megnehezítve ezzel a piszkos pénz igazi eredetének a beazonosítását. A pénzmosók ezen kívül befolyást is szerezhetnek olyan fantomcég felett vagy létrehozhatnak olyan *fiktív gazdasági társaságot* is, melyek ügyvezetője és tagjai feltehetően hajléktalanok vagy pénzért vállalt személyek, így a háttérből különböző pénzügyi és kereskedelmi tranzakciókat folytathatnak.
- *Piszkos pénzek legálissal történő keverése*: az egyik legtökéletesebb elkövetési mód, ha az a végén legális jövedelemként jelenik meg. Olyan vállalkozásokba érdemes pénzt pumpálni, amelyek *készpénz intenzív üzletágak*, vagyis megszokott, hogy magas a készpénz fizikai áramlása.²⁰² Ha a vállalkozástípus elfogadott, vagyis a készpénz alkotja bevételük, és ezáltal bankügyleteik nagyobb részét, akkor a piszkos készpénzt minden probléma nélkül be lehet illeszteni a rendszerbe.²⁰³ Előnye – amellet, hogy nagyon nehéz az ilyen típusú ügyleteket figyelemmel kísérni és bizonyítani a tényleges igénybe vett áruk, illetve szolgáltatások mennyiségét – a piszkos pénzek adózott, legális

¹⁹⁹ A fedővállalkozások a gazdaságban ténylegesen működő legális cégek, melyek fő feladata nem a profit realizálás, hanem különböző érdekviszonyból bizonyos tevékenységek leplezése. Ilyen lehet például az illegális pénzek visszajuttatása is a gazdaságba.

²⁰⁰ A fantomcégek olyan jogellenes tevékenység folytatását leplező, illetve hamis számlával üzletelő vállalkozások, melyek általában csak egy-egy ügylet érdekében alakulnak, éppen ezért tisztségviselői székhelyükön, telephelyükön, fióktelepükön nem találhatók, valamint a képviselőikre jogosult személyek útján sem érhetők el.

²⁰¹ Katona Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon. BM Kiadó, Budapest, 2000. 82. p.

²⁰² Készpénz intenzív tevékenységet folytatnak többek között: éttermek, kaszinók, tanácsadó cégek, kiskereskedelmi egységek, pénzváltók, hotelek, éjszakai klubok, vidámparkok, parkolók.

²⁰³ A bűnelkövetők ebből a célból gyakran hoznak létre ún. kagyló cégeket (shell companies), melyek legálisan bejegyzettek, de nem rendelkeznek jelentős eszközökkel és nem is folytatnak különösebb gazdasági tevékenységet. A pénz tisztítása érdekében olyan szolgáltatásokat végeznek, amelyek ésszerűen megkövetelik, hogy az ügyfelek gyakran és készpénzzel fizessenek, ami így biztosítja a névtelenséget.

jövedelemként jelennek meg. A módszer kivitelezhető már meglévő vállalkozások igénybevételeivel, vagy saját létrehozásával, de szélsőséges esetben úgy is, ha fiktív cégen keresztül a számlázáson kívül egyáltalán nem folytat semmilyen gazdasági tevékenységet.

- *Hamis választottbíráskodás:* találó és egyben igen hatékony módszer a pénz megtisztítására.²⁰⁴ A törvénytelen eredetű pénzt először elhelyezik egy adóparadicsomban bejegyzett offshore cég bankszámlájára, eközben egy másik fedőcég peres úton meghatározott összeget követel az offshore cégtől. Az előre megtervezett forgatókönyv szerint a felek peren kívül megegyeznek egy méltányos összegben vagy – elfogadva a nemzetközi választottbíráóság döntését – pereszes félként kifizeti az egész összeget. A legitimálás mellett ez az eljárás viszonylag gyors és kevésbé költségigényes.
- *Pártok, illetve egyházak köntsébe bújtatás:* nem újkeletű pénzmosási technika, hogy a gazdálkodó szervezetek mellett ezek is érintve lehetnek a pénzmosásban. Mint köztudott egy-egy választási kampány a világ bármely részén is zajlik, hatalmas költségeket emészt fel. Ilyenkor a jelöltek szívesen fogadnak minden olyan „szimpatizánsként” feltüntetett összeget, melyből megmérettetésüket finanszírozni tudják majd a választási eljárás során. A pénzmosók kihasználva a pártok támogatási igényét jelentős piszkos pénzzel támogatják azokat, annak fényében, hogy azt később valamilyen legális formában visszakapák. Az egyházakban működő perselyezés alkalmával – miután a hívek névtelenül adakoznak – is kedvező alkalmom nyílhat az adott hitközösség számára, a törvénytelen forrásból származó jövedelem tisztára mosására.
- *Brókercegek bevonása:* kiváló lehetőséget nyújt a brókercegeken keresztül történő különböző típusú értékpapírokkal történő tranzakciók felhasználása is, melyekkel kapcsolatban a gyors vételi-eladási pozíciókat követő sorozatos pénzügyi utalások megnehezítik az ellenőrzési lehetőségeket. Kifinomult formája lehet egy együttműködő bróker bevonása az ügyletekbe.
- *Deviza-tranzakciókkal fedezett pénzmosási trükkök:* egyre gyakoribbak, egyik meghatározó példája, amikor egy deviza ügyletet ellenértékéül betétet helyeznek el, illetve ezzel egyidőben értékpapírt is vásárolnak, amit fedezetül ajánlanak fel

²⁰⁴ Kemenes Csaba: A pénzmosás technikái és a jogalkalmazás hazai tapasztalatai. Belügyi Szemle, 2001. 4-5. szám, 48. p.

a folyószámlahitel- ügylethez.²⁰⁵ A megkapott folyószámlahitel összegéből ezután rendezik a pénzügyi tranzakciót. A bank miután a hitel futamidejének lejártát követően nem kap törlesztő összeget, lehívja a letétként elhelyezett betétet és értékpapírt, mely miután fedezi a költségeit, nem fog reklamálni.

- *Irányítás átvétele pénzintézetek felett:* olyan országokban, ahol a bankrendszer még fejletlen, az egyik legegyszerűbb megoldás, ha bűnözők közvetve vagy közvetlenül átveszik az irányítást a pénzügyi szolgáltatóktól a pénzmosási tevékenységük kifejtésére.
- *Profi sport beárnyékolása:* a sportfinanszírozás címén kétes pénzekből megvásárolt vagy támogatott és fenntartott egyesület későbbi bevételei – amelyek származhatnak például jegy- vagy különböző relikviák, de akár részvény értékesítéséből – könnyen legalizálhatók ily módon.²⁰⁶ De ugyan így kiváló lehetőséget nyújt a piszkos pénzek tisztára mosására a több millió euróért történő élsportolók adásvétele az egyes sport klubok között, még abban az esetben is, ha klasszikus értelemben nem kapcsolódnak bűncsoportokhoz, azonban valójában az alvilág felügyelete és irányítása alatt állnak.
- *A rétegzés fázisának különböző fokozása:* ez is lehet önálló pénzmosási technikai, mely során a piszkos pénz eredete követhetetlenné válik a számtalan keresztező és fedőműveletek, a vásárlások, az elektronikus átutalások vagy a többszöri átutalások révén. Ilyen tranzakciók lehetnek pl. a névre szóló értékpapírok többszöri adásvétele tulajdonos bevonásával; azonos számlák közötti oda-vissza történő elektronikus utalások; utazási csekkek, repülőjegyek, bank utalványok adásvétele vagy árutőzsdei kontraktusok kötése. Ezeket még gördülékenyebben lehet végrehajtani, ha a pénzmosók beépülnek a közvetítői intézményekbe, vagy azok alkalmazottait korrumpálják, zsarolják.
- *Offshore központok és adóparadicsomok felhasználása:* a pénzmosással kapcsolatban gyakran emlegetik az offshore pénzügyi központokat, illetve az ezeknek helyszínt szolgáltató adóparadicsomokat, melyek kiválóan alkalmasak a rétegzés fázisának megvalósítására. Jellemzőjük, hogy a bejegyzés szerinti országban (adóparadicsom) – ahol a biztonság és rugalmasság mellett legtöbb esetben teljes a bank- és kereskedelmi diszkréció, kedvező az adózási feltétel, minimális a bürokrácia, kiváló a pénzügyi infrastruktúra – gazdasági

²⁰⁵ Seben A. Csaba – IBM Business Consulting Services (gazdasági hírek interjú), 2003. április 05.

²⁰⁶ Szendrei Ferenc: A pénzmosás. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010. 42. p.

tevékenységet nem végeznek, üzleti aktivitásuk ezért jogilag külföldinek minősül, aminek következtében jövedelmük után egyáltalán nem vagy csak minimális adót fizetnek. A tevékenység végrehajtása során a világ számos pontján adóparadicsomként funkcionáló helyszíneken az elkövetők több offshore céget alapítanak a hozzá kapcsolódó bankszámlákkal együtt, majd az illegális úton megszerzett pénzek ezen számlák közötti „utaztatásával” – kihasználva a különböző országok közötti még mindig lassú és bürokratikus jogsegély hézagot – gyorsan és hatékonyan elfedik a pénz piszkos eredetét.

- *Euró bevezetésének kihasználása:* remek alkalmat nyújtott és ezzel új távlatok nyíltak meg a pénzmosásra az euró bevezetése körüli kezdeti időszak is, mely során az Európai Unió tagállamai fokozatosan tértek át és vezették be az uniós pénzt, feladva ezzel régi, hazai valutájukat.²⁰⁷ Ez kedvező lehetőséget biztosíthatott akár arra az egyszerű magyarázatra is, hogy egy régebben elhunyt rokontól örökség címén, vagy csak egyszerűen a párnába bevart régi pénz fellelésére hivatkozva kezdeményezték az igazolt átváltást. Az új pénznem alkalmazásával a közös valutát használó, illetve arra később áttérő tagországok esetén véget ért az átváltási kényszer, melynek következtében az euró egyre jobban kezdett tért hódítani Európában, felzárkózva ezzel az addig egyeduralkodó dollár mellé. A Schengeni egyezmény kibővítésének keretében több ország között megszűnt a közvetlen határellenőrzés, a nyitott sorompók pedig lehetővé tették a készpénz kontrollálatlan szállítását (csempészését). Ebben segítséget nyújtott az euró új nagycímletű, ezáltal nagyobb értéket képviselő bankjegyei is. Itt érdemes néhány szót említeni az Európai Unió által forgalomban lévő legnagyobb, az 500 eurós címletről, mely az egyik jelenleg létező legértékesebb bankjegy a világon.²⁰⁸ A 2002. januári bevezetését az indokolta, mivel már akkor is több olyan deviza volt is forgalomban – melyet az euró váltott – amely rendelkezett 200 euró feletti értékkel, ezért a zavartalan fizetési tranzakciók lebonyolításához az akkori döntéshozók szükségesnek

²⁰⁷ Az euró pénzmosására történő felhasználására 2002 nyarán, a közös európai pénz bevezetésének utolsó szakaszában nyílt igazán lehetőség, amikor – a pénzintézetek alkalmazottainak túlterheltségét kihasználva – az átváltási tranzakciók magasabb aránya mögé bújtatva adódott mód a törvénytelen pénzek legalizálására. A helyzetet nehezítette, hogy néhány uniós tagállamban nem banki pénzintézetek is jogosítványt kaptak az átváltási munkák lebonyolításához. Mind ezek ellenére – szerencsére – a későbbi kimutatások alapján számottevően ilyen típusú visszaélések nem történtek. Szendrei Ferenc: A pénzmosás. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010. 39. p.

²⁰⁸ Az 500 eurós bankjegy értéke árfolyamtól függően kb. 155 ezer forint. A legfejlettebb tagokat tömörítő G10 országait figyelembe véve, csak a svájci 1000 frankos értékesebb papírpénz nála (kb. 290 ezer HUF).

ítélték, annak ellenére, hogy már akkor is sokan ellenézték. Az Europol 2016-os tanulmányában rávilágított, hogy tizennégy évvel annak bevezetését követően már 600 millió darab 500 eurós bankjegy, azaz az euró készpénzállomány értékének egyharmada volt forgalomban ilyen formában, mely aránytalanul magas értéket képvisel.²⁰⁹ Ez az elmúlt évek alatt pénzügyi szempontból különösebb gondot nem jelentett – azt leszámítva, hogy hétköznapi használata a megjelenése óta egyáltalán nem volt jellemző, sokan még nem is fogtak, illetve láttak ilyen címletű bankjegyet –, azonban az illegális gazdasági tevékenységekben és az alvilági életben játszott szerepe miatt egyre többször került támadások középpontjába. Az 500 euróst – melyet a szakzsargonban Bin Ladennek, illetve a maffia pénzének is szokták becézni – a könnyű szállíthatósága²¹⁰ és a készpénzzel járó szokásos anonimitás tette különösen vonzóvá a bűnelkövetők számára, mely így az illegális tranzakciók során fokozatosan átvette a 100 dolláros szerepét – kiválóan alkalmassá vált pénzmosására is. Benoit Coeure, az Európai Központi Bank Igazgatósági Tanácsának tagja szerint az 500 eurósok közel 20 százaléka az eurózónán kívül található, többek között Oroszországban.²¹¹ Az illegális tevékenységek finanszírozása mellett a másik sokak által felhozott érv, hogy az elektronikus fizetés elterjedésével az 500 eurós az egyik alapvető funkcióját, a nagyértékű fizetések egyszerű lebonyolítását veszítette el. Mind ezek eredményeként 2016 májusában az Európai Központi Bank úgy döntött,²¹² hogy 2018 végétől leállítják, majd szakaszosan kisebb címletekre cserélve kivonják az 500 eurós bankjegyeket a forgalomból, de továbbra is meghagyva törvényes

²⁰⁹ A dolog még inkább aránytalan, ha figyelembe vesszük, hogy az 500 eurós bankjegyek az euróban kibocsátott papírpénznek mindössze kb. 4 százalékát teszi csak ki. Rankin, Jennifer: EU finance ministers call for restrictions on €500 note over crime fears. In: The Guardian, 12 February 2016. <https://www.theguardian.com/business/2016/feb/12/eu-finance-ministers-call-for-restrictions-on-500-euro-note-crime> (2017. január 05.)

²¹⁰ A tömeg és a szállíthatóság mindig sarkalatos kérdése a bűnelkövetőknek. Míg 1 millió dollár 100 dollárosokban nagyjából 10 kg, addig ugyanez az összeg 500 eurós bankjegyekben már csak 2,2 kg, ami kényelmesen elférhet egy aktatáskában is. Egy másik egyszerű példával élve egy cigarettásdobozba 20 ezer euró készpénz helyezhető el 500 euróból kényelmesen.

²¹¹ Búcsút inthetünk az 500 eurós bankjegyeknek? Portfolio, 2016. február 11. http://www.portfolio.hu/gazdasag/bucsut_inthetunk_az_500_euros_bankjegyeknek.227010.html (2017. január 03.)

²¹² A döntés hátterében az említett okok mellett érdemes lehet azt is észrevenni, hogy ezzel a lépéssel az Európai Központi Bank – amellet, hogy az egyik állampolgári függetlenség szimbólumaként nyilvántartott készpénzt korlátozza – a lakosság és a gazdasági szereplők megtakarítási hajlandóságára is hatást gyakorol, miután azok a negatív betétikamatok kivédése érdekében a nagyobb címletek helyett a jövőben csak kisebb formában lesznek képesek maguknál tartani megtakarításaikat, így azokat könnyebben elkölthetik (ez gazdaság élénkítő, de csökkenti a fogyasztók megtakarításait). Travolta: Az 500 eurós rejtélye, 2016. február 25. <http://alapblog.hu/az-500-euros-rejtelye/> (2017. január 03.).

fizetőeszközként, mely így változatlanul betöltheti a fizetőeszköz és az értékmegőrző szerepét. A várható kivezetéssel a bűnelkövetők és az erre épülő pénzmosók tevékenysége feltehetően nem fog megszűnni és a várható jövedelemtisztító hatás csak is részben fog érvényesülni, miután az ürt betöltve, a megmaradt 200 eurós, illetve a 100 dolláros és az 1000 frankos juthat majd így kiemelt szerephez.²¹³ Emellett vagy akár ezzel párhuzamosan egy paradoxon hatás is érvényesülhet a jövőben, mely szerint az 500 eurós bankjegy forgalomból történő fokozatos kivonása nem fogja megakadályozni annak használatát bűnözői körökben, hanem csak a csereértékét növeli meg, azaz a kivonni tervezett 500 eurós bankjegy a feketepiacon felértékelődhet, ami azt jelentheti, hogy névértékén felül is kereskedni fognak vele a bűnelkövető szervezetek. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy bár még a felnőtt kort sem megérő 500 eurós bankjegy nyugdíjba vonul, de továbbra is aktív marad (9. sz. ábra).

9. sz. ábra. A bűnözők kedvence, az 500 eurós bankjegy²¹⁴

A pénzmosásra használt lehetséges módszerek között meg kell említeni még a *párhuzamos- (földalatti)*, illetve a *virtuális bankrendszer* adta lehetőségeket is, melyekkel bővebben a 3. fejezetben foglalkozom.

²¹³ A pénzmosás visszaszorítása érdekében korábban felmerült a gondolat, hogy nemcsak az 500 euróst, hanem ugyanilyen megfontolásból az összes előbb említett nagyértékű bankjegyet, sőt még az Egyesült Királyságban használt 50 fontot is kivonnák a készpénzforgalomból. Megjegyzés: Az amerikai és a svájci kormány nem tervez ilyen lépéseket a közeljövőben.

²¹⁴ Dreamtime: <http://static.origos.hu/s/img/i/1604/2016042731.jpg?w=644&h=429> (2017. január 02.)

A pénzmosás technikái között – mivel azzal szorosan összefügg – néhány szót kell említeni az *árumosásról* is, amely hasonló folyamat a pénzmosással, csak ahogy a nevében is benne van, ilyenkor az árut mossák – vagyis adják-veszik a bankrendszeren kívül, a lehető legtöbb álcázó réteggel ellátva –, mind addig, amíg a belőle származó áru, illetve pénz teljesen tiszta nem lesz. Az egyik leghatékonyabb mechanizmus a törvénytelen pénzek átmosásához az *aranyvásárlás*.²¹⁵ Kiemelt szerepét annak köszönheti, hogy nagyon sokféle módon lehet hasznosítani, többféleképpen lehet átváltani, és a pénzmosás összes fázisát megtestesítheti, illetve elő is segítheti. Ezt a nemesfémeket, akár rúd, törmelék, vagy ékszer formájában találhatók, könnyen meg lehet vásárolni, át lehet juttatni földrajzi határokon, és tovább lehet értékesíteni, vagyis viszonylag könnyen legalizálható, pénzzé tehető. Az egyéb értékes nemes- és/vagy színesfémek, drágakövek, illetve mezőgazdasági termények *barter cserekereskedelmi rendszere* ugyancsak lehetőséget biztosít a piszkos pénzek ilyen fajta legalizálására, különösen, ha mindezt az egyes országok egymás közötti törvényes, export-import köntösébe bújtatva végzik.

2.4. A pénzmosás mérése – becsült nagysága

A pénzmosás hallatán sokaknak a kábítószerkereskedelemből származó bűnös pénzek legalizálása jut először az eszükben – ami helyénvaló is –, de ezenkívül szinte valamennyi bűncselekményből származó piszkos pénz megfordul ebben a hatalmas „mosógépben”.²¹⁶ A globális pénzmosás nagyságának mérése – a nagyfokú látencia és a szükséges adatok pontos meghatározásának hiányában – szinte kivitelezhetetlen feladat, ezért is csak különböző szintű becslések léteznek.²¹⁷

²¹⁵ Pintér Betarix: Pénzmosás a nemesfém-kereskedelemben. In: Jog- és politikatudományi folyóirat, V. évfolyam, 2011/3. szám.

²¹⁶ Kiindulva abból a nemzetközi megállapításból, hogy a kábítószerkereskedelemből származó bevételek 50-70 százalékát mossák tisztára, csak következtetni tudunk arra, hogy az összes többi bűncselekményből származó piszkos pénzek is legalább ilyen arányban, de minimum 50 százalékban kerülnek tisztításra. Az így is hatalmas összegek azért nem keltenek különösebb feltűnést a nagyvilág pénzrendszerében, mert ezek térben és időben egymástól elkülönülve valósulnak meg. Financial Action Task Force On Money Laundering, Annual Report 1996/1997, June 1997.

<http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/1996%201997%20ENG.pdf> (2017. január 18.)

²¹⁷ A 20. század végén készült kezdeti becslések még nem vették figyelembe az e-kereskedelem és a kiber-pénzmosásból származó összegeket, melyek nagysága akkoriban évi 50 milliárd dollár körül volt. Philippsohn, Steven: The Dangers of New Technology – Laundering on the Internet. Journal of Money Laundering Control, Volume 5, 2001, 87. p.

1998-ban Michael Camdessus, a Nemzetközi Valutaalap akkori vezetőjének kijelentése alapján a pénzmosás a világ gazdaságának 2-5 százalékát teszi ki, mely akkori számokban mérve 1400 és 3500 milliárd dollár körül mozgott évente.²¹⁸

John Walker ausztrál kriminológus kutató volt az első, aki az általa 1999-ben megalkotott modellben – melyben az egyes országok bűnügyi adataiból kiindulva, különböző gazdasági és társadalmi korrekciók elvégzését követően megbecsült pénzösszeg alapján – arra a következtetésre jutott, hogy a globális pénzmosás éves nagysága 2850 milliárd dollár.²¹⁹

Az Európai Bizottság egy 2013 februárjában kiadott pénzmosás és terrorizmus elleni hatástanulmányában rámutatott arra, hogy 2009-ben a globális bűncselekményből származó pénzmosás éves nagysága a legóvatosabb nemzetközi becslések alapján is valahol 1600 milliárd dollár körül mozgott.²²⁰

²¹⁸ Money Laundering: The Importance of International Countermeasures – Address by Michel Camdessus. Paris, February 10, 1998, <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp021098> (2016. október 23.)

²¹⁹ A Walker-modell néven elhíresült kutatás – mely napjainkban is az egyik legelfogadottabb eljárás – az ausztrál Crime Trend Analysis nevű szervezet égisze alatt matematikai módszerekkel került kidolgozásra, melynek keretében a nyilvános bűnügyi, gazdasági és szociológiai statisztikák mellett felhasználásra kerültek az ENSZ és az OECD adatbázisában fellelhető adatok is. A tanulmányában az egyes országok esetén a pénzmosás összege egyfajta jövedelemáramlásként került bemutatásra, ahol elegendő csak a kiindulópontonra koncentrálni, azaz országokra lebontva megbecsülni a bűncselekményből eredő pénz kezdeti nagyságát. Vagyis a későbbi számszerűsítéséhez nincs szükség a pénz útjának folyamatos nyomon követésére, már csak azért se, mert így elkerülhetjük, hogy a tisztítási folyamat egyes fázisain már átesett pénzt többször is figyelembe vegyünk a számítások során. A modell az eljárás során az egyes országok pénzmosásra való alkalmasságát (az adott ország pénzügyi infrastruktúráját mennyire szívesen használják a pénzmosók a törvénytelen eredetű tőke legalizálásához), egy vonzerő index meghatározásával pontosította, ahol a szempontok között az egy főre jutó GNP, a banktitokkal kapcsolatos szabályok, a kormányzat hozzáállása, a SWIFT-tagság (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication, azaz Nemzetközi Bankközi Telekommunikációs Társaság, ami a gyakorlatban a bankokat összekötő számítógépesített pénzügyi, adatátviteli és ügyintézői rendszert jelent), a különböző országokon belüli konfliktusok és a korrupció hatása is szerepet játszott. A számítások elvégzését követően nyert megállapítást, hogy évente melyik országban, mennyi és milyen bűncselekményből származó pénzt, hol mosnak tisztára. Ennek eredményeképpen Walker arra a következtetésre jutott, hogy a legvonzóbbak az adóparadicsomok és azok az országok, ahol a bankok az ügyfélazonosítást nem szigorúan alkalmazzák, továbbá a bűnelkövetők jobban kedvelik pénzüket helyben tisztára mosni, de ha mégis országhatáron kívülre viszik, akkor a fejlett pénzügyi infrastruktúrával és/vagy magas fokú titoktartási szabályokkal rendelkező országokat részesítik előnybe. Természetesen a modell nem tökéletes, számos hiányossággal – pl. hozzáférhető adatok híján, azok nem minden ország esetében kerülhettek teljes körűen felhasználásra – rendelkezik, de ettől függetlenül mértékadó kutatási eredmény. Walker, John: "How Big is Global Money Laundering?" *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 3 Iss: 1, 1999, pp. 25-37. <http://dx.doi.org/10.1108/eb027208> (2016. október 23.)

²²⁰ HM Treasury: UK national risk assessment of money laundering and terrorist financing. London, October 2015. 3. p https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/468210/UK_NRA_October_2015_final_web.pdf (2016. október 05.)

Az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (UNODC²²¹) által elvégzett kutatás alapján 2009-ben – az adóelkerülés figyelembevétele nélkül – 2100 milliárd dollár bevételük származott a bűnözőknek világszerte, melyből 1600 milliárd dollárt mostak tisztára, ami 2,7 százaléka volt a világ teljes GDP-jének.²²² Az összeg nagysága mellett a probléma súlyosságát jól érzékelteti, hogy a realizált bűncselekmények során a piszkos pénzeknek csak kevesebb mint egy százalékát sikerült lefoglalni a hatóságoknak. A tanulmány rávilágít arra is, hogy pénzmosásnak rövidtávon akár pozitív hatásai is lehetnek ezen illegális pénzek legálisba történő gazdaságba visszaforgatásával, hisz az élénkíti a keresletet, ezáltal új munkahelyet teremt, valamint újbóli befektetésre kerülve növeli a bankok likviditását is. Viszont hátránya, hogy ezzel párhuzamosan fokozatosan kiszorítja a legális piaci szereplőket, így hosszabb távon nézve már károsak a gazdaság egészére vonatkoztatva. Továbbá, ha figyelembe vesszük, hogy az UNODC által elvégzett számítások szerint a nemzetközi szervezett bűnözés a felét, míg a kábítószerkereskedelem az egyötödét adja a több milliárdos piszkos pénzek illegális pénzmosási piacának, akkor ez nem is olyan lehetetlen feltevés, ezért valós fenyegetésként kell rá tekinteni a jövőben. Ezenkívül az is megjegyzendő, hogy a pénzmosás közvetve szintén szerepet vállal a terrorizmus finanszírozásában, amin keresztül már nem csak a (világ)gazdaságra, hanem az egész társadalomra is fenyegetést jelent.

Ahogy már említésre került a bűncselekményből származó pénzek mérésénél – annak illegális mivoltjából adódó nagyfokú rejtettsége révén – több alapvető probléma lelhető fel, melyből automatikusan adódik a különböző becslések végeredménye közötti nagyfokú szórás is. Az egyik ilyen, hogy az egyes becslések kiindulópontja mögött már eleve eltérő fogalmi meghatározások találhatók, miután országonként más a bűncselekmények megítélése, így ami az egyik országban annak minősül, az nem biztos, hogy a másokban is az.

A másik fontos befolyásoló tényező, hogy sok esetben a rendelkezésre álló adatok is már egyfajta torzult információt²²³ hordoznak magukban, továbbá számos tanulmány sajátos módon kezeli és veszi figyelembe a rejtett-, fekete-, vagy éppen

²²¹ United Nations Office on Drugs and Crime – ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala. A bécsi központú szervezet a kábítószeres és nemzetközi bűnözés elleni harc globális szereplője. <http://vienna.io.gov.hu/unodc-bemutato> (2016. szeptember 05.)

²²² UNODC hivatalos honlapja <http://www.unodc.org/> (2016. szeptember 05.)

²²³ A torzult információk egyik legkiválóbb példája a szolgáltatók bejelentési kötelezettségének szubjektívítésében található, miután a kötelezően előírtakon kívül saját döntésén – illetve szakmai felkészültségén – múlik a gyanús esetek rögzítése és jelentése.

szürkegazdaságban megforduló pénzáramlatokat, de léteznek olyanok is, amelyek csak a szervezett bűnözésre vagy a kábítószerkereskedelmre koncentrálnak készítenek kimutatásokat. Ezekből kifolyólag a pénzmosással érintett jövedelmek nagyságának meghatározása csak következtetés útján lehetséges, amire általánosságban, a közvetlen és a közvetett, illetve a kettő kombinációján alapuló becslési (feltételező) módszerek használatosak.²²⁴

- A közvetlen módszerhez kiindulópontot a fizetési mérlegekre vonatkozó nemzetközi banki adatok, statisztikák szolgáltatnak.
- A közvetett módszer alkalmazása során elsősorban²²⁵ a kábítószer előállítás és eladási becsült értékét veszik figyelembe, amit ezután összevetnek a kábítószertermelésből, fogyasztásból és lefoglalásból rendelkezésre álló adatokkal.
- A kettő ötvözése próbálja a becslést pontosabbá tenni.

Az eljárások közös jellemzője, hogy a rendelkezésre álló adatokból pontbecsléssel²²⁶ kiszámítják a pénzmosás ismert volumenét, amit, a látenciát kifejező egynél nagyobb számmal megszoroznak. Az így kapott számot a mintavételi hibával korrigálva intervallumbecslést²²⁷ végeznek az alapsokaság adott jellemezőjére.²²⁸

2.5. A pénzmosás gazdasági és azon keresztül társadalmi hatásai – lehetséges valutái

²²⁴ Fejes Eleonóra: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján. In: MNB Műhelytanulmányok 5., Magyar Nemzeti Bank Információs Főosztály, 1994. pp. 13-14.

²²⁵ A pontosabb becslés elérése érdekében, az újabb tanulmányok a kábítószerkereskedelem mellett, már próbálják figyelembe venni a készpénzintenzív tevékenységből származó egyéb törvénytelen jövedelemeket is.

²²⁶ A pontbecslés a statisztikai becslés egyik egyszerű esete, amikor az ismeretlent egy hozzá hasonlóval közelítjük (becsüljük). Fidy Judit – Makara Gábor: Biostatistika, Digitális Tankönyvtár, 2005. <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/biostatistika-1/ch05s02.html> (2017. január 03.)

²²⁷ Az intervallum becslés lényege, hogy a várható értéket elhelyezzük egy reálisnak tartott intervallumba, amihez hozzárendelünk egy megbízhatósági valószínűség indexet. Fidy Judit – Makara Gábor: Biostatistika. Digitális Tankönyvtár, 2005.

²²⁸ Egy példával élve: ha 95 százalékos valószínűséggel állíthatjuk, hogy a pénzmosás volumene világviszonylatban 1.000 és 3.000 milliárd dollár között volt 1999-ben, akkor 2,5 százalék lesz annak a valószínűsége, hogy 1.000 milliárd dollár alatt és szintén 2,5 százalék, hogy 3.000 milliárd dollár felett lesz a keresett érték. Az intervallum szűkítésével arányosan nő tévedés valószínűsége is, ami nagyban befolyásolja a becslés megbízhatóságát, de ettől függetlenül sokan alkalmazzák a pontbecslést, akár egy konkrét szám megadásával becsült eredményként. Baroni, Raffaella – Masciandro Donato: Organized crime, money laundering and legal economy: theory and simulations. European Journal of Law & Economics 2011, 32(1), 118. p.

Ezt a bekezdést – első ránézésre naivan – érdemes egy kettős, különös paradoxonnal indítani. Az első ilyen, ha a pénzmosást önmagában vizsgálánk, akkor könnyen észrevehetjük, hogy annak nincs közvetlen károsultja, sőt a pénzügyi szolgáltatók a különböző jutalékok révén nyereségre tesznek szert, valamint a legalizálni szánt pénz után az állam is adóbevételhez jut.²²⁹ A másik, a már részben említett rövidtávú körfolyamat hatásban rejlik, mely során a visszaforgatott törvénytelen pénzek – a likviditás élénkülésé révén – keresletélénkítő hatással bírnak, ami – az adófizetésnek köszönhetően – megint csak az állam bevételeit növeli. Ha ezekből vonnánk le következtetést, akkor viccesen azt mondhatnánk: miért kell harcolni ellene, nincs károsult, az állam pedig nyer rajta, amit a gazdaság és a társadalom fejlődésére lehet fordítani? A probléma azonban ennél sokkal súlyosabb és összetettebb, ahogy az már a korábbiakban kifejtésre került. A pénzmosás és a mögötte meghúzódó különböző típusú súlyos bűncselekmények együtt, de akár külön-külön is káros, elítélendő, éppen ezért üldözendő tevékenységnek minősülnek, mely így a világ legtöbb országában negatív megítélés alá esik.²³⁰

A pénzmosás és annak nagysága alapvető hatással bír a gazdaság versenyképességre és annak biztonságára, valamint a társadalom jogi és erkölcsi rendjére, illetve annak megítélésére is.²³¹ Egy olyan „durva” külső beavatkozás, ami egyáltalán nem veszi figyelembe a piac „rendes” működését meghatározó kereslet és kínálat oldali mechanizmusokat. A nemzetállamok pénzintézete és gazdasága működésének alapkőve az átláthatóságban és biztonságban rejlik, mely megalapozza a jó üzleti hírnév kialakulását. Éppen ezért már az is jelentős gazdasági következményekkel járhat, ha egy pénzintézetben a nem megbízható ügyfelek – pénzmosásra vagy kétes ügyletekre utaló gyanú felmerülése – miatt a befektetett bizalom meginog, mert ezen keresztül végsősoron az egész gazdaság, majd az állam nemzetközi megítélése is csorbát szenvedhet. Az illegális bűncselekményekből származó jövedelmek folyamatos beépülése, illetve visszaáramoltatása a gazdaság vérkeringésébe, a különböző gazdasági társaságok és bűnszervezetek számára olyan pénzügyi forrást biztosít, mely a hatalmuk legitimálása mellett torzítja a piac és a legális

²²⁹ Szendrei Ferenc: A pénzmosás. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010. 9. p.

²³⁰ Természetesen ettől függetlenül a világban akadnak, olyan pénzügyi szolgáltatók, illetve államok is, melyek a profit reményében elnézőbbek ezen a téren.

²³¹ Kovács Zita: A PSZÁF ajánlása a pénzmosás és a terrorizmus ellen. In: Magyar Nemzet. 2004. március 16. <https://mno.hu/migr/a-pszaf-ajanlasi-a-penzmosas-es-a-terrorizmus-ellen-661674> (2017. január 12.)

gazdaság normális működését, leértékelve ezzel a pénzügyi eljárások hatékonyságát és tisztességét. Ezekből a bevételekből később újabb és újabb bűnelkövetői csoportok alakulnak ki, melyek kihasználva a folyamatot, folytatják a gazdaság befeketítését. Emellett a pénzmosás a szervezett bűnözés egyik szükségszerű megjelenési formája,²³² mely így már önmagában is, de különösképpen veszélyes formája, amikor az alvilági körök korrupciós és egyéb módszerekkel befolyást szerezve rátelepednek a gazdasági és azon keresztül a politikai életre, valamint monopolhelyzetben lévő stratégiai ágazatokra, veszélyeztetve és manipulálva ezzel a nemzetgazdaságot, illetve a demokratikus jogállamot. Vagyis megállapítható, hogy a pénzmosás „*legnagyobb veszélyét a bűnelkövetők gazdasági, politikai hatalomba, vállalkozásokba, pénzügyi szolgáltató szervezetekbe történő beépülése*”²³³ jelenti, melynek ezzel párhuzamosan a társadalmi veszélye is megmutatkozik, miután az „*konszolidálja a bűnöző szervezetek gazdasági hatalmát és lehetővé teszi számukra, hogy bejussanak a legális gazdaságba.*”²³⁴

A pénzmosásnak ugyanúgy, mint a gazdaság valamennyi ágazatának, szintén van egy saját piaca, ahol a kereslet és a kínálat szükségszerűen találkozik és ebből alakul ki a szolgáltatás tényleges ára. Ezen az illegális piacon azonban – a törvényestől eltérően – fellép egy felár is, mégpedig a büntetőjogi kockázat, mely nagymértékben befolyásolja a kialakuló árakat. A törvénytelen úton megszerzett jövedelmek legalizálása során a pénzmosás, mint szolgáltatásként történő megjelenésével járulékos és/vagy tranzakciós költségek keletkeznek,²³⁵ mely az addig passzív és inaktívnak tekinthető illegális jövedelmet, tényleges vásárlóerővé alakítja.²³⁶ Ezzel a funkcióval a pénzmosás egyfajta illegális monetrális kínálat szerepkört tölt be a piacon, mellyel kielégíti a

²³² Mayerhofer, Christoph – Jehle, Jörg-Martin (Hrsg): Organisierte Kriminalität. Lagebilder und Erscheinungsformen, Bekämpfung und rechtliche Bewältigung, Neue Kriminologische Schriftenreihe, Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1996, 112. p.

²³³ Vidékiné Farkas Anikó: A pénzmosásról. In: Ügyészek Lapja, 1995. 2. szám, 21. p.

²³⁴ Dini, Lamberto: General Introductory Report. International Conference on Preventing and Controlling Money Laundering and the Use of Proceeds of Crime: a Global Approach. In: Official United Nations document (E/Conf.88/7), ISPAC. P.2., Cormayeur Mont Blanc, Aosta Valley (Italy) 18–20 June 1994.

²³⁵ Az elmúlt pár évtizedben az egyszerűbb, kevésbé költségigényes és viszonylag alacsony lebukási kockázattal járó – többnyire kézpénzben történő – kezdeti pénzmosási technikák alkalmazása során felszámolt járulékos költségek, a korábbi 5-20 százalékról napjainkban már elérhetik akár a 40 százalékot is, melynek okai a pénzügyi szabályzók szigorodásában, valamint a bonyolultabb és sok esetben drágább technikák használatában keresendő. Ennek ellenére még ilyen költségek árán is megéri a piszkos pénzeket legalizálni, mivel a mosásra váró pénzek volumene is nagyságrendekkel nőtt. Baroni, Raffaella – Masciandaro, Donato: Organized crime, money laundering and legal economy: theory and simulations. European Journal of Law & Economics 2011, 32(1). 118. p.

²³⁶ Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, 38. p.

jövedelemtermelő bűncselekményeket elkövetők által támasztott keresletet a pénzmosásai szolgáltatások iránt.

A pénzmosás gazdasági hatásainak vizsgálata során érdemes azt makro-, illetve mikrogazdasági hatások alapján is egy kicsit megvizsgálni. Makrogazdasági hatások közül a legszembetűnőbb a pénzkereslet megváltozása,²³⁷ mely az árfolyamok és kamatok ingadozását idézi elő, ami pedig ezenkeresztül befolyással bír az állam fiskális politikájára, illetve gazdasági programjára. De ide sorolható még a javak elosztásának a megváltozása és az adóelkerülésből származó állami bevételkiesés is, melyek a gazdasági növekedés lassulását eredményezik. Mikrogazdasági hatása elsősorban a tisztességtelen árképzési magatartás során nyilvánul meg, aminek keretében a pénzmosók által létrehozott vagy üzemeltetett vállalkozások a kínálat, illetve kereslet oldaláról olyan irreális árakat és feltételeket támasztanak a piacon, mellyel a legális, törvénytisztelő vállalkozó nem tud lépést tartani, így cége működése lassan ellehetetlenül, majd, ha a rezsiköltségek csökkentése, illetve a sorozatos leépítések sem segítenek, csődbe megy.²³⁸ E tisztességtelen verseny következtében a piacgazdasági mechanizmusok olyan mértékben sérülnek, hogy a bűnözők versenyelőnye behoztatatlanná válik vagy arra kényszeríti a vállalkozót, hogy ő is bűncselekményt kövessen el (pl. adócsalás).²³⁹

Fontos megjegyezni, hogy a pénzmosásból származó pénz mögött valójában nincs semmilyen valós termelés vagy értékelőállító funkció, éppen ezért az figyelhető meg, hogy a legális és a feketegazdaság²⁴⁰ között egyre szűkül a rés, mely – az összefonódás következtében – az átmenetet képező szürkegazdaság²⁴¹ irányába mutat.

²³⁷ Egy korábbi kimutatás alapján a bűnözés 10 százalékos növekedése 6 százalékos pénzkereslet csökkenést eredményez. Quirk, Peter J.: Money Laundering: Muddying the Macroeconomy. Finance and Development, International Monetary Fund. March 1997. Vol. 34, No. 1.

²³⁸ A pénzmosók miközben látszólag hétköznapi értelemben legális gazdasági tevékenységet folytatnak, de ugyanakkor nem profitorientáltak, ezért ténykedésük során gyakran alkalmazhatnak ún. ragadozó árképzést, melynek a költség szint alatti árak alkalmazásával egyértelmű célja a versenytársak tönkretétele. Cheeseman Henry: Contemporary business law. Prentice Hall, Englewood Cliffs/NJ, 1995.

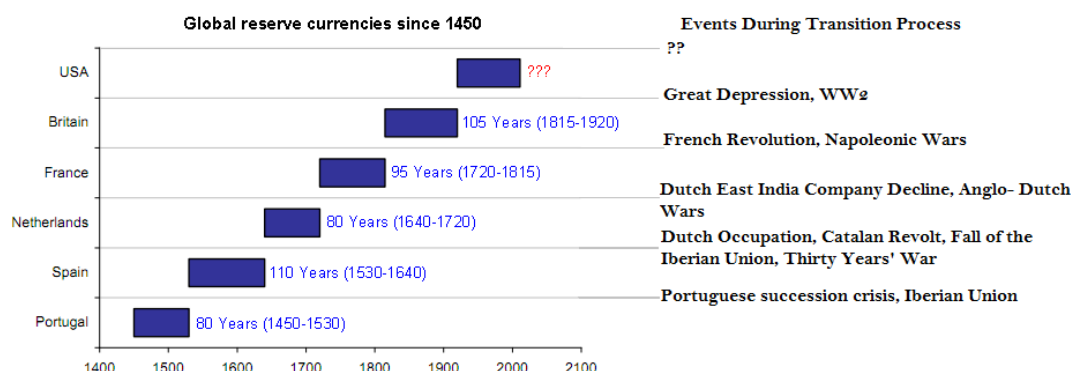
²³⁹ Jacsó Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. In: Magyar Jog, 2000. 9. szám, 545. p.

²⁴⁰ A feketegazdaság (árnyékgazdaság) olyan jólétet nem növelő, bűnözés jellegű, illegális gazdasági tevékenységek összessége, amely a törvény keretein kívül zajlik haszonszerzés céljából. Fontos megjegyezni, amennyiben a gazdaság drasztikus kifehéritését tűznénk ki célul, akkor az egyfelől jelentős költségvetési bevételeket, ezáltal gazdasági növekedést eredményezne, de ugyanakkor jelentős inflációgerjesztő hatással is járna.

²⁴¹ A szürkegazdaság olyan „félhivatalos” gazdasági tevékenységek összessége, amely során a tevékenység legális, de azt nem legálisan üzik. Alkalmazása során érték termelődik és ezen keresztül így jólétet növelelő hatással is bír.

Az elmúlt évszázadtól kezdődően az amerikai dollár egyértelműen egyeduralkodó szerepet tölt be a világ nemzetközi pénzügyi rendszerében, illetve meghatározó tartalékvalutaként tekintenek rá. Azonban az elmúlt években bekövetkezett gazdasági és politikai változások eredményeként Kína folyamatos elsősorban ipari erősödésével és előre törésével, valamint az Európai Unió hivatalos fizetőeszközének, az eurónak – 1999. január 01-én először elszámolási pénzként, majd három évvel később fizikai formában – a bevezetésével, a dollár mellett már két másik valuta (renminbi²⁴² és euró) is egyre nagyobb szerepet kezd követelni magának a világ gazdasági vérkeringésében.²⁴³

Egy 2014-ben, az Economic Reason kiadványban megjelent tanulmány kimutatása alapján az elmúlt közel hatszáz évben az a tendencia figyelhető meg, hogy általában száz évenként annak a nemzetnek a fizetőeszköze vált tartalékvalutává, amely a világkereskedelemben az akkori meghatározó szerepet töltötte be (9. sz. ábra).²⁴⁴

9. sz. ábra A globális tartalékvaluták alakulása 1450-től kezdődően²⁴⁵

²⁴² Kína hivatalos pénzneme, egysége a jüan.

²⁴³ Bugyáki Attila: Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági erőfölényének csökkenése a globális válság következtében. In: Hadtudomány, A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata, XX. évfolyam 2010/4. szám, Budapest, 106. p.

²⁴⁴ Ferreira, Chris: World Reserve Currencies: What Happened During Previous Periods of Transition? Economic Reason, 11 August 2014. <http://www.economicreason.com/usdollarcollapse/world-reserve-currencies-what-happened-during-previous-periods-of-transition/> (2016. október 23.)

²⁴⁵ Ferreira, Chris: World Reserve Currencies: What Happened During Previous Periods of Transition? Economic Reason, 11 August 2014. <http://www.economicreason.com/usdollarcollapse/world-reserve-currencies-what-happened-during-previous-periods-of-transition/> (2016. október 23.)

A dollár 1920 óta – azaz immár közel száz éve – regnál, mint pénzügyi nagyhatalom, ami figyelembe véve az elmúlt évszázadok ciklikus folyamatát, valamint azt a tényt, hogy Kína 2014-ben – megelőzve az Amerikai Egyesült Államokat – a világ legnagyobb külkereskedelmet folytató országa lett, napjainkra már a világkereskedelemben is az első helyre ugrott. Ez, azt a pár éven belül bekövetkező lehetőséget vizionálja előre, hogy Kína hivatalos pénze meghatározó tartalékvalutává léphet elő, amely ez esetben magával hozhat némi átrendeződést a pénzmosás piacán is. Elméleti megközelítésben szintén ezt támasztja alá az, hogy miután az Európai Unió belső politikai és gazdasági nehézségekkel küzd, melynek okán a kezdeti optimizmus, az euró világot meghódító elképzelése alább hagyott. Mindezek ellenére fontos tisztázni, hogy jelenleg mind a dollár és az euró továbbra is fontos valutaként van jelen a világ pénzügyi elszámolórendszerében, így továbbra is kedvelt célpont a pénzmosók körében.

2.6. A pénzmosás biztonságiasítása (szekurizáció)²⁴⁶

A biztonságra leselkedő veszélyek lehetséges megnyilvánulási szintje alapján a pénzmosás a kockázatok közé sorolható, mely során alapvetően a nemzeti érdekek sérülhetnek, ezáltal veszteségek keletkezhetnek. Ha azonban az illegális pénzek a tisztára mosás után nagy mennyiségben és hirtelen be-, illetve visszakerülnek a szervezett bűnözés körforgásába, akkor ez már elérheti a legmagasabb veszély lehetséges formáját, a fenyegetés szintet is, mivel beszivároghat a legális gazdaságba a bűnözők cselekvésükkel a hatalmi viszonyok megváltoztatására vagy önös érdekeinek érvényesítésére is képessé válhatnak (10. sz. ábra). A gazdasági rendszer esetleges összeomlása, illetve annak tovagyrúzó hatása pedig ezáltal a biztonság többi szektorárát is érzékenyen érinti.²⁴⁷

²⁴⁶ A biztonságiasítás definícióját lásd Buzan, Barry – Wæver, Ole – De Wilde, Jaap: *Security: A New Framework for Analyses*. Lynne Rienner Publishers, London, 1998. pp. 21–48. Magyar nyelven megtalálható: Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: *A biztonsági elemzés új keretei*. In: PÓTI László (szerk.): *Nemzetközi biztonsági tanulmányok*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. pp. 53-112.

²⁴⁷ Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: *Security: A New Framework for Analysis*. 109. p.

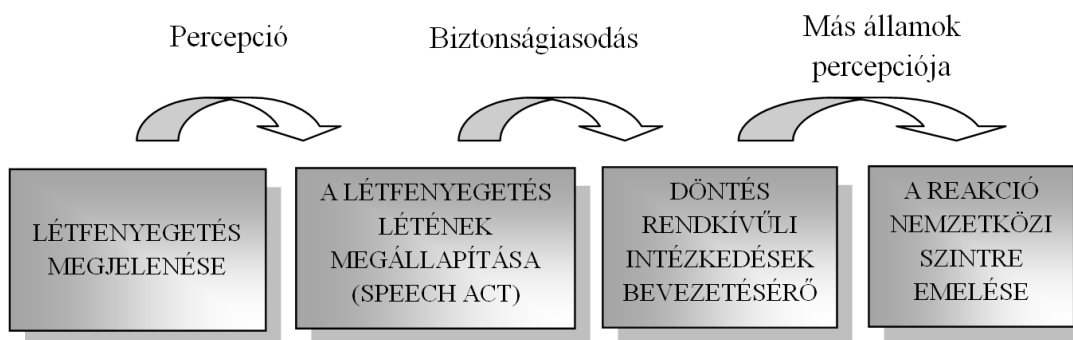

10. sz. ábra Kihívások, kockázatok és fenyegetések²⁴⁸

A fentiek lemodellezése alapján a pénzmosás esetében is megfigyelhető az a lejátszódó szekurizációs folyamat,²⁴⁹ amikor kezdetben a még fel nem ismert valamilyen fenyegetés később nemzetközi szintűvé lép elő és ez így már politikai szinten is erő alkalmazását teszi szükségessé. Első lépésben az érintett kormányok a létfenyegetés megjelenését, majd annak megállapítását követően egyénileg próbálják meg orvosolni a kérdést. Az észlelés (percepció) során a hangsúly a beszédaktusra (speech act) helyeződik, de miután ezek nem mindig járnak megfelelő eredménnyel, ezért – a biztonságiasodás „tényleges” folyamatának beindulása okán – rendkívüli intézkedések meghozatalára kényszerültek az egyes nemzetállamok. Később, más államok által is érzékelve a fenyegetést – megtörténik a reakció nemzetközi szintre emelése (11. sz. ábra).

²⁴⁸ Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. 6. p.

²⁴⁹ Gazdag Ferenc – A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerződési és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013, pp. 23-24.

11. sz. ábra A biztonságiasodás folyamata²⁵⁰

2.7. A legjelentősebb pénzmosás elleni nemzetközi szervezetek kialakulásának főbb állomásai és szerepe az Európai Unióban²⁵¹

A 21. század elejére a pénzmosás, mint jelenség – elsősorban a kábítószer-, fegyver- és emberkereskedelemből, a prostitúcióból, valamint a korrupcióból származó fokozatosan növekvő „piszkos” pénzek tisztára mosása iránti igény emelkedésével – világméretű problémává vált. A nemzetközi bűnözői csoportok szervezettségük fokozódásával – kihasználva a globalizáció és az unió adta szabad tőkemozgást és pénzügyi szolgáltatásnyújtást – egyre kifinomultabb technikákat felhasználva mind nagyobb haszonra tettek – és tesznek – szert illegális tevékenységük során. A pénzmosás dilemmája a mindennapi életünket egyre jobban beárnyékoló terrorizmust sem hagyta érintetlenül, az egyes szélsőséges csoportok mindent elkövetnek annak érdekében, hogy a fennmaradásukhoz, utánpótlásukhoz és pusztító akcióik végrehajtásához anonim úton jussanak pénzforráshoz, melyekhez sokszor a bűnözők által tisztára mosott pénzek biztosítanak kiváló forrást.²⁵² A világ vezető államai felismerve a pénzmosás, illetve az erre épülő újabb és újabb bűncselekmények negatív, illetve pusztító hatásait a mindennapi gazdasági, pénzügyi és politikai életre, hozzáláttak olyan törvények, valamint pénzmosás és terrorizmus elleni nemzetközi

²⁵⁰ Gazdag Ferenc – A biztonsági tanulmányok alapjai, Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013, 24. p.

²⁵¹ Bugyáki Attila: Milestones in the foundation and role of the most significant international organizations against money laundering in the European Union I-II. Academic and Applied Research in Military and Public Management Science, NKE, Budapest, 2017 (megjelenés alatt)

²⁵² „Mivel a terrorizmus finanszírozása szoros kötelékben áll a pénzmosással és hasonló jellegű bűncselekményekkel, így ezek közös, egymással összefüggő szabályozása indokolt.” Bárány V. Fanny – Havasi Bianka – Kelemen Anna: A terrorizmus elleni küzdelem napjainkban – közjogi megközelítésben. In: Óriás Nándor Szakkolégium Scriptura, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2015/II. szám. 151. p.

szabályzatok megalkotásához, amelyek egyre szigorúbban és egységesen szabályozzák a különböző pénzügyi és bankfelügyeleti tevékenységeket a nemzetállamokban. A kezdeti nehézségek²⁵³ és döntésképtelenség ellenére az Európai Unió számára is egyértelművé vált, hogy – a jogszabályok egységes értelmezésével párhuzamosan – csak a szoros nemzetközi összefogás és együttműködés lehet az egyetlen olyan erő, amely képes megállítani a pénzmosás további terjedését.

2.7.1. pénzmosás elleni küzdelemben résztvevő nemzetközi intézményrendszer kialakulásának fontosabb szakaszai

A nemzetközi szervezetek és intézmények szerepéről több vélemény alakult ki az elmúlt évtizedekben. Az egyik felfogás szerint a nemzetközi szervezetek a világkormány előfutárai, amelyek egységes szankciókkal lépnek fel konfliktusok esetén a szervezett végrehajtó apparátusuk igénybevételével.²⁵⁴ Ez a tézis azonban megdőlni látszik azzal, hogy a szuverén államok dominanciája napjainkban is markánsan megmaradt, mely során a protekcionista magatartásuk fenntartásával a nemzetgazdasági érdekeiket fokozatosan előtérbe helyezik. Sokak szerint a nemzetközi szervezetek tevékenysége minimális, így elhanyagolható, illetve a fenyegetés megszűnésével jelentőségükből is nagymértékben veszítenek. Egy másik álláspont alapján a nemzetközi intézmények amellet, hogy megakadályozzák a konfliktusokat, tartós együttműködést is előidéznek a tagok között. Összevetve az előzőket az államok eltérő erő-, illetve érdekviszonyai következtében megállapítható, hogy mindegyik nézetnek van igazságalapja, ezért úgy fogalmazhatnánk, hogy a nemzetközi szervezetek együttműködését ezek együttes elegye alkotja a valóságban.

A mai nemzetközi kapcsolatok elsődleges és meghatározó szereplője továbbra is az állam. Az országok közötti közös kapcsolatrendszer kialakulása viszont felvetette annak szükségességét, hogy a nemzeti határokon átvéelő tevékenységeknek szervezeti keretet adjanak. Így az államok nemzetközi megállapodásokkal különböző nemzetközi szervezeteket hoztak létre. Ezekre az egységekre a jövőben ezért úgy kell tekinteni, mint

²⁵³ A kialakítandó direktívák ellen a tagállamok kezdetben nem hogy nemzetközi, de még uniós szinten sem tudtak egyezsége jutni, mivel az egyes szakmák (jogászok, közjegyzők) képviselőinek sikeres lobbizási tevékenysége megakadályozta, hogy a bejelentésre kötelezettek közé kerüljenek, féltve ezzel a titoktartási kötelezettségük sérülését. Pintér Beatrix: A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2012. 31. p.

²⁵⁴ Blahó András – Prandler Árpád: Nemzetközi Szervezetek és Intézmények. 2. Átdolgozott kiadás, Aula Kiadó, Budapest 2005. 25. p.

a nemzetközi rendszer új elemeire, melyek segítségével nem csak a konfliktusok kezelhetők, hanem az államok közötti együttműködés és érdekazonosság is, továbbá a fellépő szinergiahatások is maximálisan kihasználhatók válnak. Éppen ezért globalizálódó világunkban egyre fontosabb a nemzetközi szervezetekkel való kommunikáció és együttműködés, hiszen ezeken az intézményeken keresztül a nemzeti mellett, regionális és globális ráhatást is elérhetünk.

A pénzmosás elleni küzdelem alapvető célja, hogy megakadályozza a különféle bűncselekményekből származó bevételek legalissá tételét, valamint azok be-, illetve visszajuttatását a legális és/vagy illegális gazdaságba, továbbá információt gyűjteni az alapbűncselekményről és annak elkövetőiről is. A bűnüldözők ennek megvalósítása érdekében – folyamatosan együttműködve más államokkal és nemzetközi szervezetekkel – elemeznek, felhasználnak, mozgósítanak és ellenőriznek, kihasználva minden olyan törvényadta lehetőséget, melyek segítségével képesek megakadályozni a törvénytelen úton megszerzett vagyon elhelyezését vagy más forgalomképes dologra történő átváltását, azaz tisztára mosását. Mivel a piszkos pénzek legalizálása jellemzően nemzetközi szintén folyik – vagyis országhatárokon, illetve földrészekén átívelve –, ezért az ellene folytatott harc is csak nemzetközi együttműködés útján lehet sikeres. Az eredmény eléréshez a szervezettebb együttműködés mellett elengedhetetlen a nemzetek belső jogrendje által támasztott követelményeknek, illetve nemzetközi standardoknak való megfelelés, valamint annak kidolgozása, hogy a bűnüldözők szervezetrendszer technikai és szakmailag is képes legyen a feladatok végrehajtására.²⁵⁵ Továbbá folyamatosan fejleszteni szükséges a hatékonyságot a nemzeti jogalkotás, a bűnüldözés, illetve az igazságszolgáltatás terén is.

A pénzmosás kezdeti megakadályozására irányuló hatékony törekvés az Amerikai Egyesült Államokban kezdődött, ahol 1970-ben megszületett az első olyan törvény, amely már tartalmazott ezzel kapcsolatos rendelkezést.²⁵⁶ Ezt követően – felismerve a pénzmosás globalizálódó jellegét és egyre gyakoribb európai megjelenését

²⁵⁵ Cech András – Szűts Márton: A pénzmosás elleni küzdelem nemzetközi követelmény-rendszere és a magyar jog(szabályok). Külgazdaság, 2003/6. 79. p.

²⁵⁶ Az Amerikai Egyesült Államok legjelentősebb állomásai a pénzmosás és a terrorizmus elleni harc intézményrendszerének kialakulásában: 1970 – Bank Secrecy Act, 1986 – Money Laundering Control Act, 1988 – Anti-Drug Abuse Act of 1988, 1992 – Annunzio Wylie Anti-Money Laundering Act, 1994 – Money Laundering Suppression Act, 1998 – Money Laundering and Financial Crimes Strategy Act, 2001 – USA Patriot Act, 2004 – Intelligence Reform & Terrorism Prevention Act of 2004. Mivel disszertációm elsősorban az Európai Unióra fókuszál, ezért terjedelmi okokból ezekkel nem foglalkozom részletesebben. History of Anti-Money Laundering Laws. In: Financial Crime Enforcement Network (FinCEN), <https://www.fincen.gov/history-anti-money-laundering-laws> (2017. január 04.)

– fokozatosan kezdett megnőni az igény a nemzetközi kapcsolatok megerősítése iránt, melybe Európa is szervesen bekapcsolódott.

Az európai uniós pénzmosás elleni küzdelemmel kapcsolatos intézményrendszer a 20. század vége felé tette le az első alapkövet,²⁵⁷ melyet később számtalan nemzetközi megállapodás követett. Az elmúlt évtizedben kialakult meghatározó nemzetközi ajánlások, egyezmények, nyilatkozatok, konvenciók, programok, fellépések, következtetések, (keret)határozatok, törvények, illetve irányelvek, melyek az általános és elméleti elvek részletes megfogalmazását és kidolgozását követően gyakorlati bevezetésre is kerültek.²⁵⁸ A kezdeti ún. „soft law” – jogi kötelezettséggel nem rendelkező – szabályok helyett az Európai Unióban napjainkban már inkább az irányelvek a meghatározók, melyek kötelező útmutatással és érvénnyel bírnak minden tagállamra nézve. A kronológiát szem előtt tartva azonban a téma szempontjából kiegészítő jelleggel az Európa Tanács, az ENSZ, a Nemzetközi Valutaalap és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet is megjelenik. Az irányelvek kialakítását kétlépcsős folyamat jellemzi, melynek első körében preventív eszközökkel és intézkedésekkel a pénzmosás megakadályozásán van a hangsúly, majd ennek további megerősítéséhez, illetve hatékonyabbá tétele érdekében alkalmazásra kerül a represszív eszközökként igénybevett büntetőjog.²⁵⁹ A pénzmosás elleni harcban jóváhagyott jogi aktusokat két csoportra oszthatjuk, az I. pilléres, ahol adminisztratív eszközökkel történik a fellépés, illetve III. pilléres, amely már a tagállamok büntetőjogára van közvetlen hatással.²⁶⁰

²⁵⁷ Soltész Katalin: Pénzmosás. In: Infó jegyzet az Országgyűlés Hivatala – Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság – Képviselői Információs Szolgálat, 2017/18. szám, Budapest, 2017. március 31.

http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_18_penzmosas.pdf/119edd86-7884-483d-a2fd-bbd151aa8911 (2017. január 14.)

²⁵⁸ Az Európai Unió jogalakotási folyamatát alapul véve fontos tisztázni, hogy megkülönböztetünk elsődleges, illetve másodlagos jogalkotásokat. Az előbbi esetben a szerződéseket értjük, melyek ratifikálásukat követően minden tagállam számára kötelező jelleggel bírnak, míg az utóbbin a szerződésekből adódóan a közösségi intézményekre ruházott származékos jogalkotást értjük. Témám szempontjából a másodlagos jogalkotásoknak van szerepe, melynek fajtáit a Szerződések fektetik le. Eszerint azok lehetnek kötelező jogforrások (rendelet, irányelv és határozat), valamint nem kötelező jogforrások (ajánlás és vélemény). Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-Orac Kft., 2011. pp. 208-212.

²⁵⁹ Jacsó Judit – Udvarhelyi Bence: Az Európai Unió büntetőpolitikája a pénzmosás elleni fellépés tükrében. In: *Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium*. Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai. Tomus 12. (587.659:12), Miskolc, 2013. 132. p.

²⁶⁰ „A 2009. december 1-jén hatályba lépett Lisszaboni Szerződés megszüntette a pilléres rendszert, de ettől függetlenül a már meglévő III. pilléres jogforrások továbbra is érvényben maradtak, viszont a jövőben új jogi aktust főszabály szerint kizárólag rendes jogalkotási eljárás keretében, rendelet, irányelv vagy határozat formájában lehet elfogadni.” Udvarhelyi Bence: Pénzmosás elleni küzdelem az Európai Unióban. In: Stipta István (szerk.) *Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium* = Miskolci

A disszertáció következő alfejezeteiben kronológikus sorrendben részletesen bemutatásra kerülnek a téma szabályozását érintő dokumentumok, elsősorban az Európai Unióban az elmúlt évtizedben kialakult változások eredményeként. (12. sz.ábra).

12. sz. ábra A pénzmosás elleni küzdelemben intézményrendszer főbb állomásai
(szerkesztette: Bugyáki Attila)

2.7.1.1. Európa Tanács ajánlása

A korábban elmondottak kellő módon alátámasztják a szabályozás szükségességét, melynek alapjait az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1980.

június 27-én elfogadott ajánlása a „bűncselekményekből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének megakadályozására” rakott le.²⁶¹ A kezdeti európai közösségi törekvést a bűnözés alapjaiban megváltozott, egyre szervezettebb és erőszakosabb jellege váltotta ki, mely a tagországokban is egyre jobban kezdte éreztetni hatását.²⁶² Az új módszerekkel elkövetett és ezáltal folyamatosan növekvő bűnös úton megszerzett jövedelmek legalizálásra a bűnözők mind gyakrabban kezdték igénybe venni a hétköznapi bankrendszert, kihasználva annak kezdeti szabályozatlanságát. Az ajánlás – a nyomozó szerveken kívül – nagy hangsúlyt fektetett a pénz- és hitelintézetekre, amelyeknek az ügyfél átvilágítási kötelezettségüknek eleget téve, ezentúl egyfajta preventív szűrőként kellett szolgálniuk a pénzmozgások során.²⁶³

2.7.1.2. Bécsi Konvenció/Egyezmény

1988. december 20-án Bécsben az ENSZ égisze alatt létrejött – eredeti nevén *a kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása és az értékesítésből származó illegális jövedelmek elleni Egyezmény*,²⁶⁴ ami a köztudatban *Bécsi Egyezményként* vagy *Bécsi Konvencióként* ismert – Egyezményt a világ 67 ország írta alá.²⁶⁵ Nemzetközi jogszabállyá viszont csak majdnem két évvel később, 1990 augusztusában – a 20. ratifikációs okirat elhelyezése után – vált, majd 1990. november 11-jén lépett hatályba. A 34 fejezetből álló Konvenció célja, hogy a kábítószer és pszichotróp²⁶⁶ anyagokkal elkövetett bűncselekményekkel és az abból származó illegális jövedelmekkel kapcsolatban a ratifikáló feleknek – a jogalkotás nemzetközi kereteinek megteremtése

²⁶¹ Recommendation No. R (80) 10 of the Committee of Ministers to Member States on Measures against the Transfer and the Safekeeping of Funds of Criminal Origin. Council of Europe, Committee of Ministers, Strasbourg, 1981. június 27. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f6231> (2017. január 28.)

²⁶² Az ekkor még csak mindössze kilenc tagországot (Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Nyugat-Németország és Olaszország) számláló szövetség, Európai Közfőségek, mint jogelőd tevékenykedett.

²⁶³ A rendelet ez alapján a bankrendszer irányába előírta: 1.) Az ügyfél azonosítást számlanyitás, páncélszekrény bérlet és az összeghatár feletti készpénzes tranzakció, illetve átutalás esetén. 2.) A páncélszekrény bérletet csak megbízhatónak minősített ügyfélnek. 3.) A számlaszám alapján a bűncselekményhez tartozó bankjegyek lefoglalását. 4.) A bankfiókok személyzetének szakmai felkészítését. Ezen kívül meghatározta a szoros nemzeti és nemzetközi együttműködést a bankok és a hatóságok között és egy olyan rendszer kialakítását is, ami lehetővé teszi a bankjegyek követését, illetve összehasonlítását a befizetésekor.

²⁶⁴ United Nations Convention: Against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances. United Nation 1988. http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf (2017. január 31.)

²⁶⁵ Magyarország 1989. augusztus 22-én, a New Yorkban aláírt szerződés keretében csatlakozott a Bécsi Konvencióhoz.

²⁶⁶ Az idegrendszer működését általában befolyásoló anyagok, illetve készítmények.

mellett – ezentúl szervezettebben és hatékonyabban kellett fellépniük.²⁶⁷ A célok és feladok sikeres elérése érdekében olyan intézkedések kerültek bevezetésre a korábbi szigorúan értelmezett banktitok feloldásával, melynek eredményeként egy büntető eljárás keretében történt megkereséskor az egyes felek – bírósági vagy más hatósági elrendelés alapján – kötelesekké váltak információkat nyújtani egymásnak, és az alól ettől kezdve, banktitokra hivatkozva nem bújhattak ki. Az Egyezmény a 3., 5. és 7. cikkében kitért a pénzmosás elleni küzdelemre is, melyet káros, így üldözendő és büntetendő cselekményként aposztrofált, és előírja az ezzel kapcsolatos átfogó jogsegélykérések teljesítését, a tevékenységhez használt eszközök azonosítását, az illegális tevékenységből származó törvénytelen vagyoni értékek nyomon követését, valamint az ehhez köthető bűncselekményekből származó jövedelmek lefoglalását, befagyasztását, illetve elkobzását.²⁶⁸ Az összefogás jegyében ezeket a cselekvéseket az egyes országok más tagországokkal szorosan együttműködve végzik, kölcsönösen segítve ezzel egymást.²⁶⁹

2.7.1.3. Baseli Nyilatkozat

Az 1988 decemberében, a svájci Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság által kidolgozott *Baseli Nyilatkozat* foglalkozott a bank, és bankfelügyeleti gyakorlat szabályozása mellett a bankrendszer pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló irányelvvel is, melyet tíz ország – Amerikai Egyesült Államok, Belgium Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Japán, Kanada, Németországi Szövetségi Köztársaság (NSZK), Olaszország, Svédország – képviselői írták alá, majd később több ország ratifikált.²⁷⁰ A Nyilatkozat többek között arra keresett megoldást –

²⁶⁷ Chappez, Jean: La lutte internationale contre le Blanchiment des capitaux d'origine illicite et le financement du terrorisme. In: Annuaire Français de droit international XLIX 2003. CNRS Éditions, Paris, Január 01, 2003. 547. p.

²⁶⁸ A lefoglalt készpénzt mérik és nem számolják. „A készpénz mennyiségét, illetve tömegét hangsúlyozandó, megjegyezzük, hogy a rendőrség által leleplezett ügyekben a lefoglalt készpénzt nem számolják, hanem mérik. Létezik egy, a mérés során használt, előzetes tapasztalatokon alapuló számítás arra, hogy 1 kg 10, 20 vagy éppen 100 dolláros címletű bankjegyeket milyen összegnek felel meg (US dollárban).” Fejes Eleonóra: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján. MNB Műhelytanulmányok 5., Magyar Nemzeti Bank Információs Főosztály, 1994. 10. p.

²⁶⁹ A kölcsönös együttműködés fejében a felek, a törvénytelen jövedelmek elkobzása esetén, azonosított, támogatóként felajánlhatják a szerezett munkájához köthető nemzeti és nemzetközi szervezeteknek.

²⁷⁰ Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering. Basel Committee on Banking, 1988. december.
http://secure.ksddee.com/ksdlms/courseimports/Product_424/CourseLibrary/BaselRecommendationsandRBCirculars/pages/BaselStatementOfPrinciples.pdf . (2017. február 03.)

miután a bankok és pénzügyi intézetek szerves részét képviselik a pénzügyi világnak, ezért elkerülhetetlen, hogy közvetve vagy közvetlenül a pénzmosási folyamatok részesei váljanak –, hogy a pénzügyi rendszer és az azok felügyeleti rendszerét ellátó hatóságok részére olyan alapelveket fogalmazzon meg, mely révén hatékonyabban megakadályozható a bankok és pénzügyi intézetek pénzmosásban történő szerepvállalása, megőrizve ezzel a bankrendszerbe vetett bizalmat. Az alapelvek a hangsúlyt az ügyfél azonosítására, a jogszabályoknak való megfelelésre és azok betartására, az együttműködésre a hatóságokkal és végül az Alapelvek Nyilatkozatához történő csatlakozásra tette. Az ezekkel kapcsolatos teendők, illetőleg a nemzetközileg is elfogadott normák kialakítására – a nemzeti felügyeleti szervek ellenőrző szerepével párhuzamosan – meg kellett teremteni a párbeszéd és együttműködés feltételeit, hogy egy olyan hatékony ügyfél átvilágítási szabályrendszer kerüljön bevezetésre, mely során kiszűrhetők a kockázatosnak és/vagy törvénytelennek látszó pénzügyi műveletek. Az így kialakított preventív funkcióval bíró pénzügyi figyelőrendszer alkalmazása ugyan nem volt kötelező, de iránymutatás céljából szolgált a nemzetközi pénzügyi életben résztvevő valamennyi szereplő számára. A fentieket a Nyilatkozat 6. pontja szemlélteti a legjobban, melynek célja egyben a magatartási normák megerősítése. Eszerint „...*Bármilyen is a jogi helyzet a különböző országokban, a Bizottság úgy véli, hogy az első és legfontosabb biztosíték a pénzmosás ellen a bankok saját vezetésének feddhetetlensége és éber eltökéltsége intézményeik megvédésére a bűnözőkkel történő összekapcsolódástól vagy a pénzmosás egy csatornájává válásától...*”²⁷¹

2.7.1.4. Strasbourg-i Konvenció

1990. november 08-án Strasbourgban került aláírásra az Európa Tanács 141/1990. számú Konvenciója, mely „*a pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról*” szól.²⁷² A közvetlen előzményekhez hozzátartozik egy szakértők bevonásával elkészített hatástanulmány, amely azt volt hivatott felmérni, hogy az akkoriban érvényben lévő nemzetközi bűnügyi együttműködések és egyezmények mennyire fedték le a pénzmosás elleni küzdelem

²⁷¹ Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering. Basel Committee on Banking, 1988. 6. pont.

²⁷² Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Council of Europe, European Treaty Series – No. 141., Strasbourg, 8.XI.1990. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007bd23> (2017. február 01.)

szabályozását.²⁷³ Miután az elvégzett vizsgálat arra a megállapításra jutott, hogy a pénzmosás egy merőben sajátos és szerteágazó veszélyforrás, ezért egy új Egyezményt már teljesen új alapokra szükséges helyezni. Ennek megfelelően az elkészült Strasbourgi Konvenció elvi iránymutatása az alábbi elvek felhasználására épült:

- Bécsi Egyezmény,
- a pénzmosás nemzeti szinten való szabályozásának szükségessége,
- a pénzmosással kapcsolatos jogsegélyek teljesítésének vállalása,
- az anyagilag érdekeltté tett jogsegélyt teljesítő államok hatóságai,
- a jogharmonizáció kérdése.

A mindössze ajánlásokat tartalmazó, kötelező erővel nem bíró Egyezmény hangsúlyozta a nemzetközi összefogás szükségességét, valamint olyan irányelveket fogalmazott meg, amelyek hatékonyan alkalmazhatók a nemzetközi pénzmosás elleni intézkedések során. Kiemelte, hogy az illegális jövedelmek esetén a tagoknak el kell ismerniük és végre is kell hajtaniuk a másik fél határozatán alapuló vagyoneklobzásra irányuló megkeresést, kivéve, ha az a megkeresett fél jogszabályában nem minősül bűncselekménynek, vagy az adott nemzetállamban erre nincs jogi lehetőség. Mind ezek keretében a pénzmosást bűncselekményként aposztrofálta és meghatározta annak alapvető illegális tevékenységi körét, melyekre fokozott figyelmet kell fordítani:

- Bűncselekményből származó javak átalakítása és transzferálása.
- A törvénytelen úton megszerzett vagyon eredeti forrásának leplezése, bújtatása.
- Bűncselekményből származó értékek eltulajdonítása.
- A Konvencióban nevesített bűncselekmények támogatása, abban történő részvétel.

2.7.1.5. Európai Unió I. irányelve

Miután az Európai Unió is felismerte a pénzmosás és a köré épülő szervezett bűnözés egyre károsabb hatásait – felhasználva a Bécsi Egyezményt, a Bázeli Nyilatkozatot, a Strasbourgi Konvenciót és az Európa Tanács 1980. évi Ajánlását, valamint a közösség belső igényeit is alapul véve – bekapcsolódott a pénzmosás elleni

²⁷³ Pintér Beatrix: A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2012. 36. p.

harcba és 1991. június 10-én megalkotta az *Európai Közösségek Tanácsának 91/308/EGK irányelvét, a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről*, mely a köztudatba az *Európai Unió I. irányelveként* került be.²⁷⁴ A megalkotásban az említett okok mellett kiemelt szerepet játszott, hogy a korábbi nemzetközi egyezmények nem voltak kellő összhangban a tagországok igényeivel és érdekeivel, valamint kötelező érvénnyel nem bírtak. Az uniós államok részére már kötelezően előírt Irányelv – a jogi rendszerek összehangolása mellett – kitért és célként fogalmazta meg a következőket:

- A pénzmosásban részt vevő bűnözők megakadályozása, hogy törvénytelen pénzügyi akciókat hajtsanak végre az uniós piaccal szemben.
- A tagállamok által élvezett szabad, belső piac működése kerüljön összhangba a pénzmosás ellen megtett intézkedésekkel.
- A hatékonyság növelése érdekében az Európai Unió vállaljon aktív szerepet a szervezett bűnözés elleni küzdelemben is.

Az Irányelv kötelezte a bankokat és pénzintézeteket, valamint olyan egyéb tevékenységet végző vállalkozásokat, melyek alkalmasak lehetnek pénzmosására, hogy a szolgáltatásosaikat igénybe vevő ügyfeleiket ettől kezdve azonosítsák, továbbá bizonyos értékhatár felett (15 ezer ECU)²⁷⁵ ez térjen ki a személyazonosságuk igazolására is. A keletkezett információkat, valamint bármilyen pénzmosásra utaló gyanús körülményt ezentúl a közös Pénzügyi Információs Egységeknek (Financial Intelligence Unit, FIU)²⁷⁶ kellett továbbítani.

2.7.1.6. Nemzetközi Pénzmosás Információs Hálózat

Tíz évvel a Bécsi Konvenciót követően az ENSZ 1998-ban létrehozta a *Nemzetközi Pénzmosás Információs Hálózatot* (International Money Laundering Information Network, IMoLIN), mely a pénzmosás elleni küzdelemben meghatározó szerepet játszó nemzetközi szervezetekkel karöltve kidolgozott egy olyan biztonságos

²⁷⁴ Council of Europe – Az Európai Unió első irányelve (91/308/EGK). Luxemburg, Európa Tanács, 1991. június 10. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:31991L0308> (2017. január 28.)

²⁷⁵ Az ECU, az Európai Közösség, majd az Európai Unió közös valutája volt 1979 és 1999 között, az euró bevezetéséig.

²⁷⁶ A Pénzügyi Információs Egységről bővebb információ az Egmont Csoportnál található.

internetalapú jogalkotási és szabályozási információs hálózatot (adatbázis, elektronikus könyvtár eseménynaptár), ami tagjai részére hatékony és naprakész segítséget nyújtott az információk hozzáférésehez.²⁷⁷

2.7.1.7. Pénzmosás Elleni Globális Program

Az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC) 1998-ban adta ki a *Pénzmosás Elleni Globális Programot* (The Global Program against Money Laundering, GPML) a bűncselekményekből származó jövedelmek pénzmosásra és terrorizmus finanszírozására történő felhasználásának megakadályozására.²⁷⁸ A program azoknak az országoknak nyújtott szakértői segítséget, oktatást, illetve ezek megvalósításához szükséges eszközöket, ahol a pénzmosással kapcsolatos bűncselekmények elleni hatékony küzdelem elmaradott volt.

2.7.1.8. Európai Unió Tanácsa 98/699/JHA számú Együttes Fellépése

A Tanács 1998. december 03-án fogadta el a *98/699/JHA számú Együttes Fellépést a pénzmosásról, az elkövetéshez használt eszközök, valamint a bűncselekményekből származó jövedelmek azonosításáról, felkutatásáról, zárolásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról*,²⁷⁹ mely többek között kitért:²⁸⁰

- A fenntartások megszüntetése mellett jogszabályi lehetőséget nyújtott az illegális jövedelmek elkobzására.
- Az Európai Igazságügyi Hálózat működésének keretében az egyes tagállamok a törvénytelen úton megszerzett jövedelmek és eszközök beazonosítására, felkutatására, lefoglalására, befagyasztására, valamint elkobzására készítettek egy olyan leírást, mely az információnyújtás mellett segített a felderítésben.
- A tagállamok eljárásaikban egyenrangúan kezelték a tagországok megkereséseit.

²⁷⁷ International Money-Laundering Information Network.
https://www.imolin.org/imolin/en/about_us.html (2017. február 02.)

²⁷⁸ Objectives of the Global Programme against Money-Laundering, Proceeds of Crime and the Financing of Terrorism. UNODC, 1998. <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/programme-objectives.html> (2017. január 02.)

²⁷⁹ Joint Action 98/699/JHA of 3 December 1998. European Judicial Network, Judicial Library.
<https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libcategories.aspx?Id=76> (2017. február 01.)

²⁸⁰ Gál István László: A pénzmosás. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2004.

- Az együttműködési megállapodások keretében minden téren szorgalmazták az összefogást.
- A tagállamok meg kellett tenniük minden szükséges intézkedést a vagyontárgyak eltüntetésének megakadályozására, hacsak ezt a belső jogszabályuk nem tiltotta.
- A tagállamok biztosították a nyomozó hatóságoknak a nemzetközi együttműködés hatékony módszereit a törvénytelen úton megszerzett jövedelmek és eszközök beazonosítására, felkutatására, lefoglalására, befagyasztására, valamint elkobzásának megismerésére.

2.7.1.9. Európai Tanács tamperei következtetései

Az Európai Tanács 1999. október 15-16-án Tamperében tartott ülésén megfogalmazott következtetései alapján mind a polgári, mind pedig a büntetőügyekben jóváhagyta az igazságügyi hatóságok ítéletei és egyéb határozatai kölcsönös elismerésének elvét, mellyel lefektette az uniós tagállamok igazságügyi együttműködésének az alapjait, a szabadság, biztonság és jog térségének koncepcióját.²⁸¹ A következtetések X. Fejezete foglalkozott részletesen a pénzmosással szemben megkövetelt speciális intézkedésekkel, amely többek között kitért, hogy miután a pénzmosás a szervezett bűnözés egyik mozgató ereje, ezért a Strasbourg-i Egyezmény és a Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport (FATF²⁸²) ajánlásainak figyelembevételével – szükséges minden olyan hatósági lépés megtétele a jogszabályok harmonizációja és az információk hatékony áramlása révén, amelyek bűncselekményekből származó jövedelmek felderítésére, befagyasztására, lefoglalására és elkobzására irányul. A célok megvalósulása érdekében szükségessé vált az Europol hatáskörének kiterjesztése a pénzmosással kapcsolatos valamennyi bűncselekményre, valamint az átláthatóság javítása érdekében együttműködési és jogsegélyezési megállapodások keretében lehetőséget kellett biztosítani harmadik országokkal is az illegális pénzek nyomonkövetése érdekében.

²⁸¹ Tampere European Council – Presidency Conclusions. 15 and 16 October 1999. In: Az Európa Tanács következtetései (1993-2003). <http://www.consilium.europa.eu/hu/european-council/conclusions/1993-2003/> (2017. január 30.)

²⁸² Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF). A Munkacsoport részletes bemutatása a 2. fejezetben

2.7.1.10. Wolfsberg Csoport

A napjainkban tizenhárom²⁸³ globális bankot tömörítő, 2000. október 30-án az egyik legnagyobb svájci bank, az UBS AG kezdeményezésével létrejött *Wolfsberg Csoport*²⁸⁴ célja, hogy fejlessze és útmutatást nyújtson a nemzetközi pénzügyi bűncselekmények és kockázatok megelőzésére, különös tekintettel az ismerd meg az ügyfeled,²⁸⁵ valamint a pénzmosás és a terrorizmus elleni küzdelem terén.²⁸⁶ A nem kormányzati keretek között működő – *Wolfsbergi pénzmosás-ellenes alapelvekként* is használt – szervezet által kidolgozott pénzmosás ellenes ügyletek kiszűrésére tett javaslatok betartása ugyan nem kötelező, de a tagok kellő elhivatottsága miatt ez alapfeltételként teljesül. A csoport, tagjai részére kidolgozott egy pénzmosás elleni kérdőívet²⁸⁷ is, mely a legfontosabb kérdésekre adott válaszokon keresztül átvilágításként funkcionált a pénzügyi szolgáltatók irányába. A New York-i terrortámadást követően a szervezet középpontjába a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem került.

2.7.1.11. Palermói Egyezmény

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének keretében, 2000. december 14-én létrejött az olaszországi Palermóban, a Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény,²⁸⁸ mely mérföldkönek tekinthető, miután a világszervezet első ilyen összehangolt fellépése volt az egyre terjedő nemzetközi szervezett bűnözés ellen. Az Egyezmény értelmében a közel 200²⁸⁹ tagországot számláló szervezet ezentúl összehangoltan és egységesen lépett fel a szervezett bűnözés, a korrupció és a pénzmosás ellen, valamint a szélesebb bűnügyi együttműködés keretében kialakított információ áramlás biztosítása mellett többek között:

- Egyszerűsítették a jogi eljárási procedúrákat, mely kitért a vagyonekmozgásra is.

²⁸³ Tagjai az alapító 11 bank (Banco Santander, Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ, Barclays, Citigroup, Credit Suisse, Deutsche Bank, Goldman Sachs, HSBC, JP Morgan Chase, Société Générale, UBS Banks) mellett a később csatlakozott Standard Chartered Bank és a Bank of America.

²⁸⁴ A Csoport a nevét onnan kapta, hogy az alapítóokiratot a svájci Wolfsberg kastélyban írták alá.

²⁸⁵ Ismerd meg az ügyfeled (Know Your Client, KYC).

²⁸⁶ The Wolfsberg Group. <http://www.wolfsberg-principles.com/> (2017. február 01.)

²⁸⁷ A Wolfsberg Csoport pénzmosás elleni kérdőíve a pénzmosással kapcsolatos általános kérdésektől kezdve kitér a kockázatkezelésre, az ismerd meg az ügyfeled elvre, az átláthatóságra, a tranzakciók nyomon követésére, valamint az ügyintézők szakmai képzettségére is.

²⁸⁸ Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0600101.TV (2017.febrár 01.)

²⁸⁹ Jelenleg 193 tagországa van. (2107. február 28.)

- A tagok kötelessé váltak létrehozni saját Pénzügyi Információs Egységeiket.
- Az illegális úton szerzett vagyonnal elkövetett pénzmosást bűncselekménnyé nyilvánították.
- Gondoskodtak a tanúvédelemről.

2.7.1.12. Európai Unió Tanácsa 2000/642/JHA számú határozata

2000. október 17-én fogadta el az Európai Unió Tanácsa „*A tagállamok pénzügyi hírszerző egységeinek az információcsere terén folytatott együttműködésére vonatkozó rendelkezésekről*” szóló 2000/642/JHA számú határozatát,²⁹⁰ mely a tagállamok által kötelezően felállított Pénzügyi Információs Egységek közötti közvetlen és hatékony együttműködést és információáramlást szabályozta egységes rendszerben.

2.7.1.13. Európai Unió Tanácsa 2001/500/IB számú kerethatározata

A Tanács 2001. június 26-án jóváhagyott 2001/500/IB kerethatározata megállapította a pénzmosásról, valamint a bűncselekményhez felhasznált eszközök és az abból származó jövedelmek azonosítására, felkutatására, biztosítására, lefoglalására és elkobzására vonatkozó rendelkezéseket.²⁹¹ Ezen kerethatározat a már említett 98/699/JHA számú Együttes Fellelés tovább gondolása volt, mely megfogalmazta, hogy ezentúl bűncselekményként kerüljön minősítésre minden olyan összekötői tevékenység, amely az illegális vagyon leplezésére, rejtésére, felhasználására és újabb bűncselekmény elkövetésére irányul. A bűncselekményből származó vagyont, mint jogi-gazdasági kategóriát, a jövőben szélesebb értelmezésben használta a haszon meghatározásánál és kimondta, hogy törekedni kell az egy évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő összes illegális úton megszerzett jövedelem elkobzására. Az így kialakított új fogalmak és szabályok mielőbbi átvételével és gyakorlatba történő átültetésével a szervezett bűnözéssel közvetve vagy közvetlenül

²⁹⁰ Council Decision concerning arrangements for cooperation between financial intelligence units of the Member States in respect of exchanging information (2000/642/JHA). In: Official Journal of the European Communities, 24 October 2000. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:271:0004:0006:EN:PDF> (2017. február 01.)

²⁹¹ A Tanács 2001/500/IB kerethatározata a pénzmosásról, valamint a bűncselekményhez felhasznált eszközök és az abból származó jövedelmek azonosítására, felkutatására, biztosítására, lefoglalására és elkobzásáról. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX:32001F0500> (2017. február 02.)

kapcsolatba hozható, valamint harmadik félnek átruházott törvénytelen jövedelmek lefoglalása és elkobzása sokkal hatékonyabban tudott megvalósulni.

2.7.1.14. Európai Unió II. irányelve

A 91/308/EEC számú direktíva (Európai Unió I. irányelve) kiterjesztetett *pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről* szóló 2001/97/EC számú irányelvet²⁹² – közismertebb nevén az *Európai Unió II. irányelvé*t – 2001. december 4-én írták alá az uniós tagországok. Az egyezmény megszületésének közvetlen kiváltó okai között – a pénzmosással kapcsolatba hozható bűncselekmények egyre nagyobb mértékű elterjedése, valamint a közös európai pénz, az euró bevezetése és védelme mellett – egyértelműen a 2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadás elleni válaszügyreakció érhető tetten. A továbbfejlesztett II. irányelv – mely automatikusan felülírta az elsőt – a FATF ajánlásai mellett a Bécsi Konvencióból is adaptált, realizálva a pénzügyi rendszerben lévő még szabályozatlan kockázatokat, melyek akár terrorista akciók finanszírozására is alkalmasak lehetnek. Annak megakadályozása érdekében, hogy a bűnelkövetők a jövőben ne tudjanak a névtelenség árnyékában megbújni, kimondta, hogy meghatározott értékhatár felett az ügyfélazonosítás²⁹³ végrehajtása kötelező érvényű. Az új irányelv a pénzmosással összefüggésbe hozható alaphűncselekmények meghatározása mellett a tárgyi és a személyi hatályát is kiszélesítette. Az előbbi esetén preventív célként jelölte meg a szolgáltatók tevékenységének pénzmosás céljára történő felhasználását és egyben definiálta is, mely magatartási formák minősülnek pénzmosásának, a tagokat pedig kötelezte az irányelv által meghatározott pénzmosás tilalmának betartására.²⁹⁴ A személyi hatály kiterjesztésével a pénzügyi szolgáltatók mellett a kötelezettek körébe már részben²⁹⁵ vagy teljesen bevonta többek között a könyvelőket, a könyvvizsgálókat, a jogászokat, a közjegyzőket, az ingatlanügynököket és adótanácsadókat is, vagyis

²⁹² Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council. 4 December 2001 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32001L0097> (2017. február 02.)

²⁹³ Az irányelv ugyan rendelkezik arról, amennyiben aggály merülne fel, hogy az ügyfél nem saját nevében jár el, akkor lépéseket kell tenni háttérben lévő személy kilétének megállapítására, de nem határozza meg, hogy kit kell a valós tulajdonoson érteni.

²⁹⁴ Murray, Kenneth: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences. *Journal of Money Laundering Control* 2011, pp. 7-8.

²⁹⁵ A közvetlenül nem pénzügyi szolgáltatást végzők esetében az irányelv csak részleges előírásokat fogalmaz meg, vagyis csak meghatározott esetben (pl. ingatlan adásvétel) kell a szolgáltatásukat bejelenteniük.

számos olyan vállalkozói típust, amelyek tevékenységük révén érintve lehetnek törvénytelen úton szerzett pénzek legalizálásában. A hiteles ügyfélazonosítási kötelezettség vonatkozásában konkrét eljárás nem került meghatározásra, de előírta, hogy mely esetekben elengedhetetlen annak elvégzése.²⁹⁶ Miután az ügyfélátvilágítás terén alkalmazható egyszerűsített, illetve fokozott ellenőrzést illetően nem történt pontos meghatározás, csupán néhány kivétel került meghatározásra, így a tagállamok bizonyos esetekben saját maguk mérlegelhettek az enyhébb vagy a szigorúbb ügymenet mellett. Fontos előrelépés viszont a felfedés tilalmával kapcsolatos új rendelkezés, mely – amellett, hogy nem határozott meg kivételeket – a szolgáltatóknak megtiltotta az érintettek irányába történő bármilyen tájékoztatás vagy információ nyújtását arra vonatkozóan, hogy velük kapcsolatban történt-e bármilyen bejelentés vagy adat továbbítás a hatóság irányába.²⁹⁷

2.7.1.15. Modelltörvény

Az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala a Nemzetközi Valutaalappal (IMF²⁹⁸) együttműködve 2003-ban²⁹⁹ kiadta a *Modelltörvényt a pénzmosás, a bűncselekményekből származó jövedelmek és a terrorizmus finanszírozására* vonatkozóan, annak érdekében, hogy felhasználva a nemzetközi ajánlásokat és bevett gyakorlatokat még jobban elősegítse az együttműködő hatóságok átfogó jogszabályi kereteinek a nemzetközi szabványokba történő átültetését.³⁰⁰

2.7.1.16. Az Európa Tanács Varsói Egyezménye

2005. május 06-án Varsóban került aláírásra az Európa Tanács *pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról*,

²⁹⁶ Az átvilágítási kötelezettség minden esetben szükséges a szolgáltatók és az ügyfél első találkozása alkalmával, a 15 ezer eurót meghaladó ügyletek, valamint pénzmosás legkisebb gyanújának felmerülése esetén.

²⁹⁷ Papp Zsófia: Az Európai Unió pénzmosás elleni második és harmadik irányelvének eltérő rendelkezései. In: Iustum Aequum Salutare, IV. 2008/1. pp. 137-155.

²⁹⁸ International Monetary Fund. A washingtoni székhelyű nemzetközi szervezet elsősorban a globális pénzügyi együttműködés, az árfolyamstabilitás és a gazdasági növekedés elérése érdekében jött létre 1945-ben.

²⁹⁹ A Modelltörvény kezdetleges alapjait 1999-ben az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala fektette le.

³⁰⁰ Model legislation on money laundering and financing of terrorism. UNODC – IMF 1 December 2005. <https://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/pdf/amlml05.pdf> (2017. február 01.)

valamint a terrorizmus finanszírozásáról szóló Egyezménye.³⁰¹ A 7 fejezetből és 56 cikkéből álló Egyezmény a kölcsönös együttműködés fokozása és annak részletes törvényi szabályozása mellett a hatékonyság növelésére helyezte a hangsúlyt, melynek érdekében minden tagállamnak létre kellett hozni a saját Pénzügyi Információs Egységét, hogy „...közvetlenül vagy közvetve, időszerűen hozzáférhessen a feladatai megfelelő ellátásához – ideértve a gyanús ügyletekről szóló jelentések elemzését is – szükséges pénzügyi, közigazgatási és bűnüldözési információkhoz.”³⁰² Az Egyezmény részletesen foglalkozott az együttműködés megtagadásának speciális eseteivel is, kiemelte, hogy amennyiben a bűncselekmény célja a terrorizmus finanszírozásához kapcsolódik, úgy az adatszolgáltatás nem tagadható meg.

2.7.1.17. Európai Unió Tanácsa 2005/212/IB számú Kerethatározata

2005. február 24-én került kihirdetésre a *bűncselekményből származó jövedelmek, vagyon és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról szóló Kerethatározat*,³⁰³ általánosságban rendelkezett a bűncselekményekkel kapcsolatos vagyonelkobzásról, valamint meghatározza a vagyonfelderítésről és a vagyon visszaszerzésről szóló szabálykeretet is. Miután a korábbi, 2001/500/IB tanácsi kerethatározat, az egy évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő valamennyi bűncselekményből származó jövedelem elkobzásáról szóló rendelkezései a gyakorlatban nem váltották be kellően a kitűzött elképzeléseket a tagországok együttműködése terén, ezért a hatékonyság növelése érdekében az elkobzás hatásköre kiterjesztésre került a meghatározott bűnszervezet keretében elkövetett bűncselekmények³⁰⁴ és a terrorizmus elleni küzdelem bevonásával.

³⁰¹ Az Európa Tanács pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, valamint a terrorizmus finanszírozásáról szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0800063.TV (2017. február 02.)

³⁰² Uo. III. fejezet, 2. rész, 12. cikk, 2. pont.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0800063.TV (2017. február 02.)

³⁰³ A Tanács 2005/212/IB Kerethatározata (2005. február 24.) a bűncselekményből származó jövedelmek, vagyon és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:HU:PDF> (2017. január 30.)

³⁰⁴ A nevesített bűncselekmények a következők: az euró bevezetésével kapcsolatos pénzhamisítás; a pénzmosásról, valamint a bűncselekményhez felhasznált eszközök és az abból származó vagyonok azonosítása, felkutatása, zárolása, lefoglalása és elkobzása; emberkereskedelem; jogellenes be- és átutazáshoz, valamint a jogellenes tartózkodáshoz történő segítségnyújtás elleni küzdelem; gyermekek szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelem; kábítószerkereskedelem.

2.7.1.18. Európai Unió III. irányelve

2005. október 26-án lépett hatályba a *pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről* szóló 2005/60/EK Irányelv,³⁰⁵ mely az Európai Unió III. pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni Irányelve. A növekvő és egyre szervezettebb bűncselekményekkel párhuzamosan a tagországok vezetői felismerték, hogy nem csak a törvénytelen úton megszerzett pénzek pénzügyi rendszerbe történő beszivárgására kell különös figyelmet fordítaniuk, hanem a legális jövedelmekre is, melyek szintén alkalmasak lehetnek a terrorizmus finanszírozására. A fentiek alapján az újra gondolt Irányelv – melynek átültetésre a Tanács két évet (2007. december 15-ig) biztosított a tagállamoknak – a pénzmosás mellett a terrorizmus elleni küzdelemre, illetve annak finanszírozásának megakadályozására is kiterjesztette a hatályát, oly módon, hogy beemelte a FATF 40 + 9 ajánlásának³⁰⁶ rendelkezéseit, mely „...nemcsak a hatálya alá tartozó szolgáltatók tevékenységének pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzését tűzte ki célul, hanem a terrorizmusnak ezen tevékenységeken keresztül pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dologgal való támogatásának megelőzését is.”³⁰⁷ A kiterjesztett szabályrendszer a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásnak megelőzésére és megakadályozására (tilalma) tett intézkedésekkel párhuzamosan kitért az elkövetői magatartások, illetve azon szolgáltatást nyújtó tevékenységi körök meghatározására is, amelyek közvetve vagy közvetlenül alkalmasak lehetnek és így részt vehetnek a pénzmosás és/vagy a terrorizmus finanszírozásában.³⁰⁸ Új elemként megjelent a kockázatalapú megközelítés, mely a pénzmosás megelőzése érdekében egységes kötelezettséget írt elő a hatály meghatározásában, az ügyfélátvilágítási intézkedésben és a felügyelet gyakorlásában, azonban kitért arra is, hogy a pénzmosás és terrorizmus finanszírozásában megjelenő kockázat nagysága nem mindig ugyanakkora, bizonyos esetekben eltérhet, éppen ezért a mérlegelési lehetőséget

³⁰⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/60/EK Irányelve (2005. október 26.) a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:32005L0060> (2017. február 01.)

³⁰⁶ FATF 40 + 9 ajánlást részletesen az 1-2. sz. melléklet tartalmazza.

³⁰⁷ Papp Zsófia: Az Európai Unió pénzmosás elleni második és harmadik irányelvének eltérő rendelkezései – A hatályos pénzmosás elleni törvény várható változásai. In: Iustum Aequum Salutare, IV. 2008/1. pp. 139-140.

³⁰⁸ Az irányelv a pénzügyi ágazaton kívül nem pénzügyi ágazatokra is vonatkozik, mint például ügyvédek, közjegyzők, könyvelők, ingatlanügynökök, szerencsejáték-szolgáltatók, vagyonkezelői vagy társasági szolgáltatások nyújtói, illetve valamennyi vállalkozó, ahol alkalmanként legalább 15 ezer euró összegű készpénzfizetés történik.

biztosított a tagoknak, hogy megítélésük szerint enyhébb vagy szigorúbb eljárást használjanak. Az ügyfélátvilágítás keretében – a korábbi, az EU II. irányelvében fellelhető hiányosságot orvosolva – itt már sokkal pontosabban és alaposabban kerültek rögzítésre az ügyfél és/vagy a valós tulajdonos azonosításának kritériumai,³⁰⁹ valamint az ezzel kapcsolatos kötelező intézkedések megtételei is, de az azonosítás eljárás módját (pl. a rögzítendő adatok számát és fajtáját) még továbbra is a tagállamokra bízta.³¹⁰ Továbbá – felismerve a nemzetközi korrupcióban rejlő veszélyeket – a politikai közszereplő azonosítása és egyben definiálása³¹¹ is bekerült az új irányelvbe. Az Egyezmény a kockázatalapú ügyfélátvilágítás tekintetében két kategóriát határozott meg. Az egyik, az egyszerűsített ügyfélazonosítás alkalmazása, mely bizonyos esetek és feltételek teljesülése esetén alternatív lehetőséget nyújtott az alacsony kockázati besorolású ügyfelek és ügyletek azonosítására, viszont bármilyen pénzmosásra és/vagy a terrorizmus finanszírozására utaló gyanú felmerülése esetén az elvégzése kötelező. A másik, a fokozott ügyfélátvilágítás kötelezettségének az előírása azokban az esetekben, amelyek természetüknél fogva nagyobb pénzmosási és terrorista finanszírozási kockázatot jelenthetnek.³¹²

Fontos előre lépésként volt értékelhető a más szolgáltató, vagyis – bizonyos feltételek teljesülése esetén – harmadik személy által elvégzett, ügyfélátvilágítási intézkedések elfogadásának a lehetősége, melyet a hatékonyság növelése mellett az ügymenet gyorsabb kivizsgálása is indokolt. A felfedés tilalmára vonatkozó rendelkezések esetében – a II. irányelvtől eltérően – már kivételeket is megfogalmazott, mely szerint a tilalom nem vonatkozik azon információk továbbítása során történő

³⁰⁹ „Tényleges tulajdonos: azon természetes személy(ek), amely(ek) az ügyfél végső tulajdonosa(i), vagy azt végső soron irányítja (irányítják), és/vagy az a természetes személy, amelynek megbízásából valamely ügyletet végrehajtanak, vagy valamely tevékenységet folytatnak.” 2005/60/EK Irányelv: I. Fejezet, 3. cikk, 6. pont.

³¹⁰ „Az ügyfélátvilágítási intézkedések a következőket foglalják magukban: az ügyfél azonosítása és személyazonosságának igazoló ellenőrzése; adott esetben a tényleges tulajdonos azonosítása, valamint kockázatalapú és megfelelő intézkedések meghozatala a személyazonosságának igazoló ellenőrzése céljából; információszerzés az üzleti kapcsolat céljáról és tervezett jellegéről; az üzleti kapcsolat folyamatos figyelemmel kísérése, ideértve az üzleti kapcsolat fennállása folyamán vállalt ügyletek és a pénzeszközök forrásának elemzését is.” 2005/60/EK Irányelv: II. Fejezet, első szakasz, 8. cikk, 1. pont.

³¹¹ „A politikai közszereplők olyan természetes személyek, akik fontos közfeladatokat látnak vagy láttak el, továbbá az ilyen személyek közvetlen hozzátartozói vagy akikkel közismerten közeli kapcsolatban állnak.” 2005/60/EK Irányelv: I. Fejezet, 3. cikk, 8. pont.

³¹² Jellegüknél fogva nagyobb kockázatot jelentenek, így a konkrét intézkedések meghatározása mellett minden esetben kötelező a fokozott ügyfélátvilágítás elvégzése többek között: ha az ügyfél nem jelent meg személyesen azonosítás céljából; harmadik országbeli intézményekkel folytatott, határon átnyúló levelezőbanki kapcsolatok esetén; a más tagállamban vagy harmadik országban lakóhellyel rendelkező politikai közszereplő személyekkel létesítendő üzleti kapcsolatok esetén. 2005/60/EK Irányelv: II. Fejezet, 3. szakasz. 13. cikk.

felfedésre, melyek címzettjei a felügyeletet ellátó hatóságok és a bűnüldöző szervek.³¹³ Az irányelv ezen kívül még kitért, hogy a bejelentési kötelezettség hatékonyabbá tétele érdekében minden tagországnak létre kellett hoznia a saját Pénzügyi Információs Egységét, melyeknek az információk gyűjtése, elemzése és továbbítása mellett éves adatszolgáltatásai kötelezettsége is van, továbbá meghatározza az együttműködés és szakmai képzési normákat, valamint az irányelv megsértésével járó szankciókat, melyeknek kellően hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erőjűnek kell lenniük.

A III. Irányelvhez kötődően érdemes még megemlíteni három későbbi rendelkezést:³¹⁴

- 2006. augusztus 01.: A Bizottság 2006/70/EK Irányelve a „politikai közszereplők” fogalmát, valamint az egyszerűsített ügyfélátvilágítási eljárások és az alkalmi vagy nagyon korlátozott alapon folytatott pénzügyi tevékenység alapján nyújtott mentesség technikai követelményeit illetően a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó végrehajtási intézkedések megállapításáról.³¹⁵
- 2005. október 26.: Az Európai Parlament és a Tanács 1889/2005/EK rendelete a Közösség területére belépő, illetve a Közösség területét elhagyó készpénz ellenőrzéséről.³¹⁶
- 2006. november 15.: Az Európai Parlament és a Tanács 1781/2006/EK rendelete a pénzáttalásokat kísérő megbízási adatokról.³¹⁷

2.7.1.19. Európai Unió IV. irányelve

Az Európai Parlament és a Tanács 2015. május 20-án Strasbourgban elfogadta³¹⁸ a Pénzügyi Akció Munkacsoport (FATF) ajánlásain alapuló 2015/849 Irányelvet, a

³¹³ Ugyan csak nem eredményez felfedést, így a kivételek közé tartozik az alábbi szolgáltatók közötti információk felfedése: ugyanahhoz a pénzügyi konglomerátumhoz tartozó intézmények; meghatározott nem pénzügyi szolgáltatók, ha tevékenységük egyazon jogi személyhez köthető vagy azt egy egységen belül végzik; pénzügyi és nem pénzügyi szolgáltatók esetében, ha ugyanazon ügyfélre és ugyanazon ügyletre vonatkozik; ha a meghatározott nem pénzügyi szolgáltató egy ügyfelet próbál lebeszélni a jogellenes tevékenységről.

³¹⁴ Pintér Beatrix: A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2012. pp. 59-60.

³¹⁵ A Bizottság 2006/70/EK Irányelve. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:214:0029:0034:HU:PDF> (2017. január 31.)

³¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 1889/2005/EK rendelete. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:309:0009:0012:HU:PDF> (2017. január 31.)

³¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1781/2006/EK rendelete <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:345:0001:0009:HU:PDF> (2017. január 31.)

pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmus finanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint döntött a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről, mely az Európai Unió IV. pénzmosás elleni irányelv elnevezést kapta.³¹⁹ Az új Irányelv alapvető célja a pénzmosással, az adóbűncselekményekkel és a terrorizmus finanszírozásával szembeni átláthatóbb és hatékonyabb fellépés mellett a pénzmosás elleni uniós szabályok megerősítése és összhangba hozása volt a nemzetközi elvárásokkal.³²⁰ Elődjeihez hasonlóan megakadályozni szándékozott az uniós pénzügyi rendszerek pénzmosás, szervezett bűnözés, valamint terrorizmus finanszírozás céljára való felhasználását, továbbá meggátolni kívánta a törvénytelen úton megszerzett jövedelmek folyamatos és kontrollálatlan beáramlását a pénzügyi és gazdasági ágazatokba, mivel az jelentősen gyengítheti az uniós országok stabilitását, integritását, nemzetközi megítélését és ezen keresztül fejlődését. Ezen célok elérése érdekében – a büntetőjog egységes uniós szintre történő emelése mellett – a megelőzés, az együttműködés és a végrehajtás tekintetében is célzott, arányos, illetve egységes fellépést írt elő a tagállamok részére. Az arányosság tekintetében kiemelte, hogy a társadalom bűnözéstől való megvédése érdekében az álljon egyensúlyban az uniós pénzügyi rendszer stabilitásának és integritásának védelmével, továbbá a vállalkozások számára mindez ne rójon olyan aránytalan jogszabályi és anyagi kötelezettséget, ami befolyásolná tevékenységüket. Az átláthatóság fokozása érdekében az Irányelv újabb szigorításokat vezetett be, melynek keretében döntött egy *nyilvános, központi uniós adatbázis létrehozásáról*, aminek segítségével lehetővé tette megismerni a vállalkozások, a vagyonkezelők és az egyéb jogi entitások tényleges tulajdonosi körét.³²¹ Ezen adatbázisokhoz való hozzáférés az egyes Pénzügyi Információs Egységek, valamint az illetékes hatóságok számára korlátozásmentes és díjmentes, egyéb természetes- vagy jogiszemélyek számára viszont

³¹⁸ Az Irányelvvel egyidőben elfogadtak egy rendeletet is a pénzáttalásokat kísérő adatok vonatkozásában, amelynek célja a jövőbeli pénzmozgások egyszerűbb és hatékonyabb nyomon követhetősége, oly módon, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók számára meghatározásra került a rögzítendő adatok körének ellenőrzése, illetve szabályozása. Ez, a korábbiakhoz képest jelentős segítséget nyújt a hatóságok számára a pénz eredetének és mozgásának későbbi ellenőrzéséhez is.

³¹⁹ Az Irányelv kötelező érvényű szabályokat tartalmaz a tagállamok részére, melyeket legkésőbb 2017 júniusáig kötelesek érvénybe léptetni. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 Irányelve. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849> (2017. január 30.)

³²⁰ Jacsó Judit – Udvarhelyi Bence: A pénzmosás elleni fellépés aktuális tendenciái az Európai Unióban. Ügyészségi Szemle 2017/01. II. évfolyam 1. szám pp. 9-24.

³²¹ Fajcsák Gábor: Offshore riadó! – Az EU döntése nyomán átlátható lesz a vállalkozások tulajdonosi köre. 2015. július 21. <http://rsm.hu/blog/2015/07/offshore-riado-az-eu-dontese-nyoman-atlathato-lesz-a-vallalkozasok-tulajdonosi-kore> (2017. január 14.)

csak az érvekkel alátámasztott jogos érdek bizonyítása és online regisztrációt követően, díjfizetés ellenében biztosított.³²² Az ezekhez történő *hozzáférés korlátozása* csak „*kivételes körülmények között, eseti alapon*” történhet, de ugyancsak külön elbírálás alá esik a korrupció elleni küzdelem szempontjából egyértelműen meghatározott kiemelt közszereplők³²³ és azok családtagjai is. A nyilvántartások vezetéséhez szükséges személyes adatokat a kötelezett szolgáltatóknak az ügyfél-átvilágítás során kell bekérnie, majd rögzítenie a rendszerben, melyek ellenőrzését követően az észlelt gyanús tranzakciókat azonnal jelentenie kell.

Az új Irányelv céljai között ugyancsak megtalálható a tagországok által elvárt *egységes és összehangolt politika kialakítására* való törekvés az olyan, Európai Unión kívüli államokkal szemben, amelyekben a pénzmosás, illetve a terrorizmus finanszírozása elleni szabályzók még nem elég hatékonyak.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása napjainkban már egyértelműen globális és transznacionális jelleget öltött, melynek következtében az Irányelv kiemeli, hogy egyre meghatározóbbá alakult a különböző tagállamok Pénzügyi Információs Egységek közötti fokozott koordináció és együttműködés, valamint a kölcsönös információ megosztás a gyanús pénzmozgások azonosítása és követése terén. Fontos és egyben elvárt követelménnyé vált az Európai Unión belüli valamennyi kifelé és befelé irányuló pénzügyi tranzakciók nyomon követhetőségének biztosítása és ellenőrzése, mely során már nem csak a tényleges tulajdonosra, hanem a *kedvezményezettre vonatkozó információkat is továbbítani kell*.

A korábban csak lehetőségként volt ajánlott a kockázatalapú megközelítés metódus³²⁴ – mely során az egyes lehetséges veszélyeket a kockázatkezelés különböző szintjeinek megfelelően kell kezelni –, jövőbeni alkalmazása viszont már kötelezettségként jelenik meg a szolgáltatók számára, megszüntetve ezzel a korábbi mechanikus adatrögzítést. Ennek a lépésnek a bevezetésével szigorodnak az ügyfél-átvilágításra vonatkozó szabályok is, valamint az új adatkezelési előírásoknak

³²² A tagállamok választásuk alapján nyilvános nyilvántartást is működtethetnek.

³²³ Kiemelt közszereplők kategóriája: az államfők, a kormánytagok, a legfelsőbb bíróságok bírái és a parlamenti képviselők.

³²⁴ A beazonosított veszélyek – az eltérő jellegük és intenzitásuk révén – leghatékonyabban a kockázatalapú megközelítéssel (risk-based approach: RBA) kezelhetők, mely során teljeskörű és a tények felhasználásán alapuló, célzott szemlélet alkalmazható.

megfelelően a szolgáltatók legalább öt évente kötelesek ellenőrizni az ügyfelikről meglévő adataikat.³²⁵

A szankciók tekintetében jelentős változásként értékelhető, hogy az Irányelv kiterjedt az engedély-felfüggesztésre vagy a nyilvántartásból való törlésre, valamint a személyes felelősség megállapításának, illetve vezetői jogkör felfüggesztésének vagy visszavonásának kezdeményezésére is. Emellett olyan maximális pénzbírságról rendelkezhet, melynek összege a jogsértésből származó nyereség összegének legalább kétszerese, vagy pedig legalább 1 millió euró.³²⁶ Amennyiben az érintett kötelezett egy szolgáltató hitelintézet vagy pénzügyi intézmény, akkor jogi személy esetében legalább 5 millió euró vagy a teljes éves árbevétel 10 százalékával egyenértékű maximális pénzbírság, természetes személy esetében pedig legalább 5 millió euró maximális pénzbírság szabható ki.

A szigorítások mellett bizonyos fokú könnyítésként értékelhető, hogy míg korábban az ügyfél-azonosításra csak személyes megjelenéssel, illetve az azonosító okmányok hiteles másolatának fizikai átadásával volt lehetőség, addig az új Irányelv már lehetőséget biztosít – bizonyos keretek között – a tulajdonosi nyilatkozat elektronikus hírközlő útján történő elvégzésére.

Az Irányelv hatályának kiterjesztésével a korábbi 15 ezer euróról 10 ezer euróra csökkent a készpénzfizetésekre vonatkozó küszöbérték, amit a kereskedői kör kiszélesítésével már az árukereskedők és a szerencsejáték szervezők esetén is alkalmazni szükséges.

A fentiek alapján az új Irányelv ugyan számos hatékony változtatást eredményezett, azonban hamar kiderült, hogy bizonyos területeken további azonnali és hathatós intézkedések szükségesek, melyek következtében 2015 decemberében kezdeményezésre került a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelmet célzó uniós jogszabályok felülvizsgálata, illetve egyben megerősítése is. Ennek

³²⁵ A kockázat alapú megközelítés előírásával az ügyfél-átvilágítás lefolytatható egyszerűsített, normál vagy fokozott eljárás keretében.

³²⁶ Pénzmosás: Szigorúbb szabályokat hagyott jóvá a Tanács. 2015. április 20.
<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/04/20-money-laundering-strengthened-rules/> (2017. január 14.)

kidolgozott javaslatát 2016. július 5-én tette közzé az Európai Bizottság, melyben megfogalmazott legfontosabb módosítások a következők:³²⁷

- Az új technológiákkal, valamint a virtuális fizetőeszközökkel lebonyolított pénzügyi tranzakciókban rejlő veszélyek kezelése.
- A nem névre szóló előre fizetett eszközökkel kapcsolatos kockázatok mérséklése.
- A jelentős kockázatokat képviselő harmadik országokhoz köthető gyanús pénzügyi tranzakciók ellenőrzési és ügyfél-átvilágítási lehetőségeinek fokozása, illetve harmonizálása.
- A Pénzügyi Információs Egységek hatáskörének kibővítése, valamint a szükséges információkhoz korlátozás és késedelem nélküli hozzáférés biztosítása.
- Az átláthatóság megerősítése.

A javasolt módosítások gyakorlatba történő átültetésével előreláthatólag tovább javul az átláthatóság, mely révén növekszik a bűnüldöző hatóságok felderítési aránya a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával összefüggő területeken.

2.7.2. A pénzmosás elleni küzdelem napi gyakorlata³²⁸

Az előzőekben áttekintett pénzmosás ellen fellépő nemzetközi intézményrendszer kialakulásának bemutatása után érdemes néhány szót ejteni azokról a csoportokról, illetve intézményekről, melyek tevékenységük révén napi szinten, közvetlenül résztvesznek a pénzmosás és az azzal kapcsolatos egyéb bűncselekmények elleni harcban.

2.7.2.1. Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport

³²⁷ Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC. Commission staff working document executive summary of the impact assessment, Strasbourg, 5 July 2016. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0224&from=HU> (2017. január 14.)

³²⁸ Buggyáni Attila: Milestones in the foundation and role of the most significant international organizations against money laundering in the European Union I-II. Academic and Applied Research in Military and Public Management Science, NKE, Budapest, 2017 (megjelenés alatt)

A *Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport* (*Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF*) elnevezésű nemzetközi szervezetet, vagy másik hivatalos francia nevén a *Le Groupe d'action financière sur le blanchiment des capitaux-et* (*GAFI*) mely megalkotásának alapját a Bécsi Konvenció szolgáltatta – 1989. július 16-án hét ország – Kanada, Franciaország, Németország, Egyesült Királyság, Olaszország, Japán és az Egyesült Államok – hozta létre Párizsban. Az alapító G7³²⁹ tagországhoz két éven belül újabb nyolc ország csatlakozott, majd a további fejlődés eredményeként 2000-ben 31, napjainkban pedig már 37 tagot³³⁰ számlál a párizsi székhelyű szervezet. A tagok egymáson kívül napi együttműködésben vannak számos más nemzetközi és regionális szervvel is, melyek szintén érdekeltek a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni harcban. Az első elképzelések szerint a munkacsoport egy előre meghatározott ideig működött volna, azonban az elért sikerek következtében ezt az elmúlt évek folyamán többször meghosszabbították, jelenleg 2020-ig szól a szervezet mandátuma.

A FATF egy olyan független, kormányközi speciális hatáskörű, partikuláris és együttműködési jellegű Akciócsoport, amely a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD³³¹) égisze alatt működve meghatározza a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozás elleni nemzetközi küzdelem stratégiáját és annak főbb elemeit.³³² Jogalanyisága minősítettnek tekinthető, de az nem mondható, hogy ez minden más állammal szemben elismerés nélkül is fennállna. Mivel nem szupranacionális, így nem alkot jogforrásokat, azonban tevékenysége során nemzeti és uniós jogforrások alapjául szolgáló ajánlásokat készít. Feladata a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni harc nemzetközi standardjainak kialakítása, tagállamai ilyen irányú jogalkotásának, gyakorlatának, intézkedéseinek vizsgálata, ellenőrzése és értékelése, valamint ezen intézkedések fejlesztésének és harmonizálásának elősegítése a nemzetközi együttműködés erősítése érdekében.

³²⁹ A G7 a Hetek csoportjának (Group of Seven) rövidítése, amit 1976-ban a hét legfejlettebb ország alapított politikai és gazdasági együttműködésük fokozása céljából.

³³⁰ A 35 ország és 2 terület a következő: Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Brazília, Kanada, Kína, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Hong Kong - Kína, Izland, India, Írország, Olaszország, Japán, Holland Királyság, Luxemburg, Malajzia, Mexikó, Új-Zéland, Norvégia, Portugália, Dél Korea, Oroszország, Szingapúr, Dél Afrika, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország, Amerikai Egyesült Államok, valamint plusz a két regionális szervezet, az Európai Tanács és az Öböl Együttműködési Tanács. FATF Members and Observers. <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/> (2017. január 31.)

³³¹ Organisation for Economic Co-operation and Development. A párizsi székhelyű nemzetközi gazdasági szervezet jogelődje 1948-ban alakult, célja a tagállamok gazdasági, kereskedelmi és pénzügyi tevékenységének összehangolása.

³³² History of the FATF. <http://www.fatf-gafi.org/about/historyofthefatf/> (2017. január 31.)

A Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport 1990-ben 40 pontban dolgozta ki ajánlásait az egységes, nemzetközileg elfogadott pénzmosás ellenes alapelvrendszerről, amely ugyan jogilag nem kötelező erejű, de az elfogadó egyes országok hozzá igazítják nemzeti jogalkotásukat, és a nemzetközi kooperáció megvalósításához is nélkülözhetetlen alapot jelent. Az ajánlások kiemelik a multilaterális együttműködés fontosságát, a nemzeti jogrendszerek megerősítésének szükségességét, a pénzintézetek és pénzügyi felügyelet teendőit, valamint a nemzetközi információcsere fontosságát.³³³ 2001 októberében a FATF először 8, majd 2004 októberében egy újabb ajánlással, összesen 9 speciális pontot fogalmazott meg a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben.³³⁴ Ezeket az ajánlásokat – reagálva az új, vagy kialakulóban lévő veszélyekre – időszakonként felülvizsgálják,³³⁵ majd ennek megfelelően mindig olyan formába öntik, hogy az világméreteken is alkalmazható legyen. Ezek elméleti és gyakorlati kidolgozására a szervezet három különálló, jogi-, pénzügyi és külkapcsolatokkal foglalkozó munkacsoportot is bevont a munkába, az így kialakított pontok pedig többnyire elég tág, illetve rugalmas keretet biztosítanak ahhoz, hogy az egyes országok egyedi adottságaihoz is tudjanak illeszkedni. A FATF 40+9 ajánlása és az ezek követésének vizsgálatára szolgáló módszertan alapján minden tagállamról meghatározott rendszerességgel jelentést készít. Az ország-vizsgálatot a tagállamok képviselői a plenáris ülésen vitatják meg, amely így a politikai-diplomáciai nyomásgyakorlás eszközeül is szolgál. Ugyancsak a plenáris ülés jóváhagyásával történik a mindenkor elnök megválasztása, akinek az mandátuma egy évre szól.

A Munkacsoport legutóbb 2012 februárjában tette közzé az pénzmosás, illetve a terrorizmus finanszírozása elleni fellépésre vonatkozó nemzetközi ajánlásait, az azoknak való megfelelést és az egyes országok rendszerei hatékonyságának értékelését szolgáló új módszertant, melyben a technikai megfelelésre és hatékonyságra helyezi a

³³³ Marton Bernadett: A pénzmosás megelőzése és megakadályozása. A tőke szabad áramlása. In: Európai Füzetek 39. A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest, 2003. 2. p.

³³⁴ A Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport eredetileg kimondottan a pénzmosás elleni harc jegyében alakult meg, azonban az Amerikai Egyesült Államokat ért 2001. szeptember 11-ei terrortámadást követően a világ vezető nagyhatalmai az Európai Unióval egyetértésben úgy döntöttek, hogy – felhasználva a szervezet tapasztalatait és eddig elért sikereit – kiterjesztik az akciócsoport hatáskörét újabb 9 speciális ajánlással, ami kimondottan a terrorizmus finanszírozása elleni harc eredményes megvívására szolgál.

³³⁵ Az 1990-ben először kiadott ajánlásokat 1996-ban, 2001-ben, majd legutoljára 2012-ben dolgozta át a Pénzügyi Akció Munkacsoport.

főhangsúlyt.³³⁶ Az elmúlt évek eseményei ugyan megkövetelték a szükséges változtatásokat, de az alap gondolatok nem változtak.

A tagok az ajánlások végrehajtását két féle megközelítés szerint ellenőrzik, amelyek egyben ki is egészítik egymást. Az egyik az önértékelő rendszer, amelyben minden tagország saját állapotát vizsgálja meg, a másik pedig a kölcsönös kiértékelés rendszere, amelyben a tagország állapotát egy másik FATF ország szakértői mérik fel és kérdések alapján győződnek meg a végrehajtásról. Az ellenőrzések célja, hogy az objektív és átfogó kép mellett, felfedjék azokat a területeket ahol változtatásra, illetve fejlődésre van szükség.

Felismerve a probléma fontosságát a tagállamok mellett számos nem-tagország szintén elkötelezte már magát az ajánlások betartása iránt. Emellett – nyomásgyakorláskép – a tagok 2000. február 14-én létrehozták a FATF keretein belül a Nem Együttműködő Országok és Területek kategóriáját is, amelynek keretében meghatározták azt a 25 kritériumot,³³⁷ ami alapján azonosítani lehet a nem együttműködő államokat. Az értékelésre felállított négy regionális csoport az amerikai, az ázsiai/csendes óceáni, az európai és az afrikai/közel-keleti, a tevékenységek alapján pedig feketelistát bocsátottak ki a nem együttműködő államokról.³³⁸

2.7.2.2. Moneyval

³³⁶ The FATF Recommendations – International standards on combating money laundering and financing of terrorism & proliferation. February 2012.

http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf (2017. január 31.)

³³⁷ „A kezdeményezés az EU külső adózási stratégiáján alapul, és az adócsalás megelőzését célzó, már folyamatban lévő erőfeszítéseket lesz hivatott kiegészíteni. Az uniós jegyzék létrehozásával azoknak a helyes és követendő normáknak a terjesztése a célunk, amelyek az EU-ban már kötelezően alkalmazandók – mondta Edward Scicluna. Az Unió kívüli országok és területek vonatkozásában átvilágítást kell majd végezni. Akkor kerülnek a nem együttműködő országok és területek jegyzékére, ha ennek során megállapítást nyer, hogy nem teljesítik az uniós minimumkövetelményeket. A Tanács várhatóan még 2017 vége előtt véglegesíti a nem együttműködő országok és területek jegyzékét.” Társaságiadó-kikerülés – Hibrid struktúrából adódó diszkrepanciák, Gazdasági és Pénzügyi Tanács, 2017. február 21. <http://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/ecofin/2017/02/21/> (2017.03.01)

³³⁸ Hazánk elkötelezett a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem mellett, de nem tagja a FATF-nak. Ugyan a magyar kormány döntése alapján a pénzügyminiszter 2005. augusztus 22-én jelezte Magyarország csatlakozási szándékát, de a szervezet jelenleg nem kíván ezen a téren tovább bővíteni, inkább regionális és nemzetállami szinten támogatja a fellépést. Országunk – kétes dicsőséggént – 2001 júniusában egy rövid időre viszont felkerült a „feketelistára”, mivel akkoriban kétmillió forint értékhatárig lehetséges volt anonim betétek elhelyezése korlátlan számú bankszámlán, így a pénzintézeteknek nem állt módjukban megbízhatóan ellenőrizni a valós számlatulajdonosok kilétét. A törvényi változtatások eredményeként 2002 júniusában kerültünk le a feketelistáról.

A Moneyval a FATF által is támogatott, az Európai Tanács által 1997 szeptemberében létrehozott regionális program.³³⁹ A FATF nem kíván további tagokat felvenni sorába, helyette a regionális szervezetek kialakítását szorgalmazza. A 21 taggal megalakult szervezet vezeti a saját, illetve a tagokkal kölcsönösen végzett felméréseket és kiértékeléseket, valamint ajánlásokat tesz a hatékonyabb intézkedések és együttműködések megvalósítására a pénzmosás elleni küzdelemben.

A szervezet hivatalos elnevezése 2002-ben, a korábbi PC-R-EV-ről Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism, röviden Moneyval-ra változott. Jelenleg 47 állandó és 6 megfigyelő tagja³⁴⁰ van, akik mindegyike 3 tagot jogosult küldeni a Bizottságba. A szervezet plenáris üléseit két-háromévente tartja, ahol megvitatják, majd elfogadják a tagok közös ország kiértékelésének vázlatát. A Moneyval az Európai Tanács Bűnügyekkel foglalkozó Európai Bizottságának az albizottsága, így a pénzmosás elleni harcban kiemelt hangsúlyt fordít az igazságszolgáltatásra is. *„Működésének célja az egyes tagállamok pénzmosással kapcsolatos jogalkotásának, gyakorlatának, intézkedéseinek értékelése – a FATF által alkalmazott módszerek alapján –, valamint ezen intézkedések fejlesztésének, harmonizálásának elősegítése, a nemzetközi együttműködés erősítése.”*³⁴¹

2.7.2.3. Egmont Csoport

A harmadik legjelentősebb pénzmosással foglalkozó nemzetközi szervezet, az 1995-ben Brüsszelben – az Egmont Arenberg Palotában – megalakult *Egmont Csoport* (*Egmont Group*).³⁴² A független, önkéntes alapon szerveződő központi nemzeti hivatal

³³⁹ Dusik Sándor: Pénzmosás, Belügyi Szemle 2000/3. pp. 112-116.

³⁴⁰ Állandó tagok: Albánia, Andorra, Ausztria, Azerbajdzsán, Belgium, Bosznia és Hercegovina, Bulgária, Ciprus, Csehország, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Grúzia, Hollandia, Horvátország, Írorság, Izland, Lengyelország, Lettorság, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Makedón Köztársaság, Magyarország, Málta, Moldova, Monaco, Montenegró, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Örményország, Portugália, Románia, San Marino, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Törökország, Ukrajna. Továbbá megfigyelő státusz: Amerikai Egyesült Államok, Israel, Japán, Kanada, Mexikó, Vatikán. Mivel Magyarország is tagja a Moneyval-nak, így a FATF regionális testületeinek a közvetítése révén köteles az ajánlásoknak megfelelni, valamint a hazai pénzmosás és terrorizmus finanszírozás elleni rendszernek nemzetközi szervezet általi átvilágítását lehetővé tenni. 47 members states. Council of Europe <http://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states> (2017. január 30.)

³⁴¹ A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés nemzetközi háttere. In: Nemzetgazdasági Minisztérium – Szakmai területek, 2014. július 24. <http://ngmszakmaiateruletek.kormany.hu/a-penzmosas-es-a-terrorizmus-finanszirozasa-elleni-fellepes-nemzetkozi-hattere> (2017. január 30.)

³⁴² Egmont Group: About. <https://www.egmontgroup.org/en/content/about> (2017. január 30.)

fő feladatai közé tartozik azon meghatározó pénzügyi információk fogadása, elemzése és továbbítása, amelyek összefüggésbe hozhatók különféle bűncselekményekkel, valamint fontosak a pénzmosás elleni harcban.³⁴³ Ennek érdekében az egyes tagországok elkezdtek létrehozni a saját nemzeti Pénzügyi Információs Egységeiket (Financial Intelligence Unit, FIU),³⁴⁴ melyek alapvető célja a tagok között fennálló kommunikáció elősegítése, biztosítása és fejlesztése. Munkájuk során a megszerzett, illetve az együttműködés keretében kapott információkból – a feldolgozó elemző és értékelő munkát követően – kiszűrlik azokat a gyanús pénzügyi tranzakciókat, amelyek összefüggésben lehetnek pénzmosási tevékenységgel. Az egyes pénzügyi nyomozó hivatalok állandó összeköttetésben állnak a számukra fontos állami és magán pénzügyi intézményekkel, a bűnüldöző hatóságokkal és természetesen a külföldi FIU egységekkel is, akiktől törvényi rendelkezések, illetve nemzetközi megállapodások alapján adatot, illetve információt kérhetnek.³⁴⁵ Az egymás közötti információcserét egy saját speciális fejlesztésű, internetalapú, titkos számítógépes programban összegezik,³⁴⁶ amely a hatalmas mennyiségű részinformációk összevetése révén segítséget nyújt a szakembereknek az analizálásban. Az évenként megrendezésre kerülő konferencián egymást tájékoztatják az elért eredményekről, tapasztalataikról, valamint egyeztetnek a további együttműködésről. A Csoport jelenleg 152 tagot³⁴⁷ tömörít magában, köztük hazánkat is.³⁴⁸

2.7.2.4. Egyéb nemzetközi intézmények

³⁴³ A Tanács határozata (2000. október 17.) a tagállamok pénzügyi hírszerző egységeinek az információcsere terén folytatott együttműködésére vonatkozó rendelkezésekről. In: EU-Lex, az Európai Unió hivatalos lapja, 2000. október 17. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32000D0642> (2017. január 29.)

³⁴⁴ Az Európai Unió Tanácsa 2000. október 17-én hozott határozata értelmében a FIU: „Nemzeti, központi egység, amely a pénzmosás elleni küzdelem érdekében felelős az olyan felfedett pénzügyi információk átvételéért, elemzéséért és az illetékes hatóságokhoz történő továbbításáért, amelyek gyaníthatóan bűnözésből származó jövedelemre utalnak, vagy ha azt belső jogszabály vagy szabályzat írja elő.” Szendrei Ferenc: A pénzmosás. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010. 124. p.

³⁴⁵ A tagok meghatározott esetben – indoklási kötelezettség mellett – korlátozhatják, illetve meg is tagadhatják az adatszolgáltatást, ha az egy folyamatban lévő nyomozást vagy a nemzeti érdekeket sérti.

³⁴⁶ Egmont Secure Web

³⁴⁷ Egmont Group: About. <https://www.egmontgroup.org/en/content/about> (2017. január 30.)

³⁴⁸ Magyarországon 2004 és 2007 között a rendőrség (Nemzeti Nyomozó Iroda, Pénzmosás Elleni Osztály), 2007. december 15-től pedig a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Bűnüldözési Parancsnoksága (Pénzügyi Információs Osztály) látja el a pénzmosással kapcsolatos feladatokat. Megjegyzés: 2010. december 31-ig Vám és Pénzügyőrség Központi Bűnüldözési Parancsnokság volt az elnevezése.

A nemzetközi szervezetek közül – a teljesség igénye nélkül – érdemes még további négyet megemlíteni, melyek – ha sok esetben nem is közvetlenül – szintén részt vesznek pénzmosás elleni harcban. Ezek jelentősége pedig ott van, hogy cselekvési programjaikkal, valamint együttműködésükkel aktívan és hatékonyan részt vesznek a bűnözés globális megakadályozásában, illetve visszaszorításában.

2.7.2.4.1. Európai Rendőrségi Hivatal (European Police Office, Europol)

A hágai székhelyű, 1999-ben alapított nemzetközi szervezet az Európai Unión belüli rendőrségi együttműködés legfontosabb intézménye.³⁴⁹ A szakértőként³⁵⁰ tevékenykedő szervezet küldetése, hogy a hatékony együttműködés keretében eredményeket érjen el a nemzetközi bűnözés súlyos formái és a szervezett bűnözés terén, valamint ennek eredményeként egy biztonságosabb Európát hozzon létre. Feladatai ellátása során – a kiválóan képzett szakmai személyi állományán és a hatalmas technikai elemző kapacitása révén – helyszíni támogatást és információt nyújt tagjainak. Kiemelt működési területei többek között: a kábítószerkereskedelem, a fegyverkereskedelem, az illegális migráció, a terrorizmus, az eurohamisítás, a kiberbűnözés, az adócsalás és a pénzmosás elleni harc.

2.7.2.4.2. Európai Csalás Elleni Hivatal (Office européen de lutte antifraude, OLAF)

Az 1999-ben teljesen független nemzetközi szervezatként alapított OLAF az Európai Unió pénzügyi érdekeltségét védelmezi.³⁵¹ A brüsszeli központtal rendelkező intézmény feladatai közé tartozik megakadályozni az EU költségvetését érintő csalásokat, a korrupciót, a szervezett bűnözést és az egyéb ezekkel kapcsolatos illegális tevékenységeket. Ezek megvalósítást – melyek iránymutatásként és nem kötelező érvénnyel bírnak – belső és külső közigazgatási vizsgálatok elvégzését követő jogszabályok és politikák megalkotásával éri el a tagállamok koordinálásán keresztül.

³⁴⁹ Európai Unió – Európai Rendőrségi Hivatal (Europol). https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_hu (2017. január 29.)

³⁵⁰ Az Europol munkatársainak letartóztatási jogköre nincs, az egyes ügyekben, mint szakértők vesznek részt.

³⁵¹ OLAF, European Commission, European Anti-Fraud Office, Policy. http://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/preventing-fraud_en (2017. január 29.)

2.7.2.4.3. Európai Igazságügyi Együttműködési Egység (The European Union's Judicial Cooperation Unit, Eurojust).

A 2002-ben Hágában alapított szervezet feladata a tagállam hatóságai és ügyészei közötti kooperáció javítása és az együttműködésük elősegítése a határokon átvélő súlyos és szervezett bűncselekmények esetén, valamint a bűnelkövetők hathatós és gyors felelősségre vonása érdekében az uniós jogi egységek kidolgozása.³⁵²

2.7.2.4.4. Pénzügyi Bűncselekményeket Kivizsgáló Hálózat (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN)

Az Amerikai Egyesült Államokban, 1990 áprilisában a pénzügyminisztérium keretein belül alapított szövetségi intézmény központja Virginiában, európai székhelye pedig Bécsben található.³⁵³ Létrehozásnak alapötlete elsősorban az amerikai, majd később a nemzetközi pénzügyi világ átláthatóságának előmozdítása, valamint a pénzmosás ellenes politika kidolgozása, működtetése és ellenőrzése volt. Tevékenysége a hagyományos pénzügyi rendszeren kívül kiterjed az informális bankszektor (pl. Hawala), illetve a virtuális hálózatokban történő kétes pénzmozgásokra is. Mottója: „Kövesd a pénzt!” Fő tevékenységi körét ugyan az Amerikai Egyesült Államokban végzi, de miután támogatja más országok és szervezetek hatékony pénzmosás ellenes intézkedéseinek kialakítását, továbbá a globális bűnözés terén törekszik a szoros együttműködésre, így az európai uniós intézményekre is nagy hatással van.

2.8. A magyarországi pénzmosás megjelenése – kialakulása – általános jellemzői

Tagállami esettanulmányként és a magyar vonatkozások miatt is érdemes egy kis kitérőt tenni a pénzmosás elleni szabályzás miatt. A pénzmosásból származó egyre nagyobb jövedelmek a legális, és az illegális gazdaság „megfertőzése” révén fokozatosan erősítik a szervezett bűnözést, jelentős kárt okozva ezzel az egyes nemzetgazdaságoknak. Ez ugyan így tetten érhető a napjainkat egyre gyakrabban beárnyékoló terrorizmus finanszírozása esetén is, ezáltal az egész világot érintő globális kockázatként kell kezelni. Miután ez alól hazánk sem kivétel, ezért a különböző jogi és

³⁵² Eurojust – The European Union's Judicial Cooperation Unit.

<http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/hu.aspx> (2017. január 29.)

³⁵³ FinCEN – What we do. <https://www.fincen.gov/what-we-do> (2017. január 30.)

gyakorlati szabályzók folyamatos átvétele és bevezetése, valamint a nemzetközi szervezetekkel való együttműködés mellett egyre nagyobb figyelmet kell szentelni a pénzmosás elleni harcban a megelőzésére illetve arra, hogy hazánk emiatt ne essen negatív nemzetközi megítélés alá.

A rendszerváltást követően hazánkban, kriminológiai értelemben (is) egy olyan jelentős paradigmaváltás következett be, melynek során az elmúlt közel harminc évben a gazdasági és azon belül a szervezett bűnözés teljesen beszivárgott a gazdasági élet vérkeringésébe.³⁵⁴ Az addig zárt világ kapuinak fokozatos megnyílásával a bűnelkövetők sokkal nagyobb szabadsággal és egyben lehetőségekkel kezdtek rendelkezni. A piacgazdaság kialakulása és meghonosodása maga után hozta a pénz- és tőkepiacok liberalizációját is, mely során megszilárdult a kétszintű bankrendszer.³⁵⁵ A technikai és a technológia fejlődés itt sem maradt el, új fogalmak, eszközök és módszerek jelentek meg a pénzvilágban, melyek egy része napjainkat is meghatározza. A mérhetetlen fejlődés természetesen magával hozott olyan bűnelkövetési lehetőségeket is, mint a pénzmosást.

Magyarország esetén pénzmosásról jellemzően csak a rendszerváltás utáni időszaktól kezdve beszélhetünk, mely több okra vezethető vissza.³⁵⁶

1. A szocializmus tervgazdálkodásos időszakában még nem voltak olyan jellegű és mértékű bűncselekmények, amelyekből származó haszon ezt indokolta volna (figyelembe véve azt is, hogy ebből jutalékot kellett volna fizetni a szolgáltatásért).
2. Magyarországon, az egyszintű bankrendszer ideje alatt (1947-1987) a Magyar Nemzeti Bank (MNB) töltötte be a Központi Jegybank szerepét, rajta kívül önálló banki tranzakciókat más nem kezdeményezhetett.³⁵⁷ Az MNB mellett

³⁵⁴ Dános Valér: A gazdasági bűnözés megelőzése. In: Tudományos mozaik 1. kötet, Társadalom – gazdaság – kultúra, Tomori Pál Főiskola, 2004.

³⁵⁵ Magyarországon a kétszintű bankrendszer 1987. január 1-én elindított bankreformmal alakult ki, mely két pillérből tevődik össze: a jegybankból és a kereskedelmi bankokból. A jegybanki funkciókat a központi bank látja el, a kereskedelmi banki és egyéb üzleti jellegű bankári tevékenységeket a központi banktól független üzleti bankok végzik. Ursprung János: A kétszintű bankrendszer fejlődése Magyarországon 1987-1995. Budapest, 1996. október 30. 57. p. <http://www.ursprungjanos.hu/bankrendszer.pdf> (2017. december 22.)

³⁵⁶ Horváth Ferenc: A pénzmosás megakadályozására vonatkozó szabályozás. In: Botos K. (szerk.): Pénzügyek a globalizációban. SZTE GTK 2004, JATE Press, Szeged, pp. 48-49.

³⁵⁷ Itt érdemes megemlíteni azt a következő tény, mivel minden ügylet csak az MNB-n keresztül történhetett, ezért ha bármilyen pénzmosási ügylet megvalósult volna, akkor a Magyar Nemzeti Bankon keresztül, az állam tudtával, annak nem hivatalos, de érdekét érvényesítő szemhuntyása mellett valósulhatott meg.

működő egyéb pénzügyi közvetítőkként szolgáló három másik pénzintézet is csak korlátozott módon és körben bonyolíthatott banki ügyleteket.³⁵⁸

3. A gazdasági szereplők közül néhány állami tulajdonú vállalat állt közvetlen kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bankkal.
4. A forint átválthatóságnak hiánya, illetve a külföldi fizetőeszközök korlátozása révén, az ezekkel kapcsolatos ügyleteket csak a Magyar Nemzeti Bank egyedi engedélye alapján lehetett végezni.
5. A készpénz (vagy bármilyen érték) fizikai szállítására a szigorú vámellenőrzések és határőrizetek miatt nem adódott alkalom.
6. Túl nagy volt a lebukás lehetősége, mivel a hatóságok (besúgókon keresztül) szinte mindent ellenőriztek, ami az átlagostól eltérő pénzmozgásokban nyilvánult meg.

Összességében megállapítható, hogy hazánk a rendszerváltásig elérkezéséig nem rendelkezett azokkal a tulajdonságokkal és képességekkel, melyek vonzóvá, illetve képessé tették volna a pénzmosásra. Az 1990-es évek elején megkezdődött gazdasági és politikai váltások megindulásával, azonban új helyzet állt elő.³⁵⁹ Az átalakulási folyamat egyik eredményeként a volt szocialista országok nyitottá – ezzel együtt sérülékennyé is – váltak, a nemzetközi pénz- és tőkepiacok karnyújtásnyira kerültek, amely így lehetővé tette, hogy számos bűnszövetkezet, köztük a szervezett bűnözés is kihasználva az alkalmat, a megnyílt országhatárokon keresztül szinte akadály nélkül vonuljanak be ezekbe a kelet-európai országokba és kihasználják a kezdeti, még kialakulóba lévő szervezetlen és kaotikusnak nevezhető állapotokat. Magyarország is elindult egy olyan úton a nemzetközi pénzvilág irányába, ahol a fokozatos integrálódással és valutakonvertibilitásra való törekvésünkkel párhuzamosan a pénzmosásban történt kitettségünk is megnövekedett. Szintén a bűnelkövetőknek kedvezett, hogy a beilleszkedési folyamatokkal egyidőben elmaradtak azok az alapvető technikai és jogi formulák bevezetése, melyek ellátták és egyben biztosították volna hazánk kitettségét és védelmét. Az átalakulóban lévő magyar gazdaság ebben a kezdeti időszakban ráadásul olyan hatalmas tökehiánnyal küzdött, aminek következtében a

³⁵⁸ A három pénzintézet (jogutódok nevei alapján) a Magyar Külkereskedelmi Bank, a Budapesti Hitelbank és az Országos Takarékpénztár. Egyszintű bankrendszer. <http://ecopedia.hu/ketszintu-bankrendszer> (2017. december 22.)

³⁵⁹ Molnár Csaba: A pénzmosásról. A múlt és a jelen. In: Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, Budapest, 2003. június, 252. p.

hiteligenye kielégítése érdekében minden beáramló tőkét befogadott, annak forrásának különösebb ellenőrzése nélkül.

Az átmeneti szabályozási hiányosságok miatt hazánk így hamar, negatív dicsőséggént, mint kedvező pénzmosási területté lépett elő. Miután különösebb szankciók hiányában az ellenőrizetlen pénzekkel végzett banki tranzakciók száma nemhogy csökkent volna, az egyre inkább fokozódott, ezért hazánk hivatalosan is csatlakozva a pénzmosás elleni küzdelemhez és 1994-ben aláírta a Társulási Szerződést az Európai Közösséggel, melyben az uniós csatlakozás egyik első lépéseként vállalta a nemzetközi pénzmosás elleni nemzetközi fellépést. Ezzel Magyarország a Szerződés 86. cikkében kötelezettséget vállalt, hogy minden tőle telhető erőfeszítést megtesz a pénzmosás visszaszorítására, a jogalkotási folyamatába pedig olyan szabályokat fektet le, melyekkel a többi társult tag is azonosulni képes.³⁶⁰ A Szerződés aláírásával beindult a magyar törvényalkotási folyamat is, melynek eredményeként megalkotásra került Magyarország első pénzmosás elleni jogszabálya, „A pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról” szóló 1994. évi XXIV. törvény és az annak végrehajtásáról szóló 74/1994. Kormányrendelet, valamint sor került a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényben a pénzmosás bűncselekményének meghatározására és szankcionálására is.³⁶¹ Alkalmazkodva folyamatos megfeleléshez hazánk csatlakozott „A pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról” szóló, Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezményhez is, amelynek kihirdetéséről a 2000. évi CI. törvény rendelkezik. Mindezen törekvések ellenére 2001 júniusában hazánk felkerült a pénzmosás ellen küzdő nemzetközi Pénzügyi Akciócsoport (Financial Action Task Force, FATF), úgynevezett feketelistájára, a Nem Együttműködő Országok és Területek közé, főként a bemutatóra szóló anonim jelíges takarékbetétek, bankbetétek és értékpapírok; a hatalmas volumenű

³⁶⁰ A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről – 1994. évi I. törvény, VI. Cím Gazdasági együttműködés, 86. Cikk, A pénz tisztára mosása:

„1. A Felek egyetértenek, hogy minden erőfeszítést meg kell tenniük és együtt kell működniük, hogy megakadályozzák pénzügyi rendszerüknek általában a bűnözésből, különösen a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekből származó pénz tisztára mosására történő felhasználását.

2. Az ezen a területen történő együttműködés kiterjed az adminisztratív és technikai segítségnyújtásra a pénz tisztára mosása elleni olyan megfelelő szabályok bevezetése érdekében, amelyek egyenértékűek azokkal a szabályokkal, amelyeket a Közösség és e területen működő más nemzetközi fórumok, ideértve a Pénzügyi Akció Munkacsoportot (Financial Action Task Force) elfogadtak.”

<https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99400001.TV> (2017. január 02.)

³⁶¹ Gál István László: A gazdasági bűncselekmények és az elméleti közgazdaságtan kapcsolatának néhány kérdésköre. In: Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére Pécs, 2002. pp. 181-185.

készpénzforgalom, valamint a pénzváltási tevékenység szabályozatlansága miatt.³⁶² Mivel ez a fajta leminősítés az országunk számára egyértelműen káros hatással volt, ezért a kormány azonnal hozzáfogott a hiányosságok megszüntetéséhez, mely folyamatot új megvilágításba helyezte a 2001. szeptember 11-ei események Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadás is. Az újonnan megalkotott jogszabály „*A terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről*” szóló 2001. évi LXXXIII. Törvény hathatósan rendelkezte mindazon elvárásokat, amiket a FATF korábban előírt, ennek megfelelően 2002. június 21-én lekerültünk a listáról, majd egy évvel később A FATF 2003. június 20-án befejeződött berlini ülésén a korábbi különleges figyelemmel kíséresi mechanizmust is megszüntette Magyarországgal szemben.³⁶³ A legfontosabb törvényi változások:³⁶⁴

1. Megszűnt az anonim betétek nyitásának lehetősége. A meglévő bemutatóra szóló és jelíges takarékbetétek vonatkozásában a hitelintézetek kötelesek voltak a 2002. június 30-át követően névre szólóvá átalakított, 2 millió forintot elérő vagy meghaladó összegű takarékbetétek esetén az ügyfél azonosító adatait megküldeni az Országos Rendőr-főkapitányságnak a pénzmosás megelőzése és megakadályozása céljából. 2005. január 1-jét követően a nem névre szóló takarékbetét az ügyfél írásbeli kérelmére és az ORFK jóváhagyásával alakítható csak át névre szólóvá.
2. Értékpapírt sorozatban kibocsátani és nyilvánosan forgalomba hozni csak névre szólóan lehet.
3. Minden 1 millió forintot elérő vagy azt meghaladó összegű forint vagy valuta esetén az államhatárt átlépő személyeket kötelezi arra, hogy ezt a tényt a vámhatóságnak bejelenteni és az azonosító adataikat, a birtokukban lévő pénz összegét és pénznemét a vámhatóság számára megadni kötelesek.

³⁶² Gál István László – Molnár Csaba: A pénzmosás megelőzése és az informatika. In: Informatika és büntetőjog Pécs, 2006. pp. 39-42.

³⁶³ Gál István László: A pénzmosás mint globális gazdasági és büntetőjogi kihívás. In: Belügyi Szemle 2005. 6. szám 92. p.

³⁶⁴ Gál István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései – PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2005. pp. 115-116.

4. 2002. január 1-jét szigorították a pénzváltási tevékenység végzését, mely szerint ezt követően kizárólag hitelintézet és a hitelintézet ügynöke kaphat a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletétől erre engedélyt.

Tekintettel az elmúlt években bekövetkezett pénzügyi, gazdasági és politikai változásokra, az Európa Tanács Pénzmosás Elleni Bizottsága (Moneyval) 2010-es ország-jelentésében megfogalmazott ajánlások figyelembe vételére, valamint *a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény* hatályba lépése óta eltelt időszak gyakorlati tapasztalataira, a hazai pénzmosás törvényi tényállása is megérett a változásra. Ennek megfelelően 2013. július 1-én lépett hatályba a *2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről*,³⁶⁵ melynek XL. fejezete foglalkozik részletesen a pénzmosással.³⁶⁶

„Pénzmosás

399. § (1) *Aki más által elkövetett büntetendő cselekményből származó*

a) dolgot átalakítja, átruházza, vagy a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe abból a célból, hogy

aa) az ilyen dolog eredetét eltitkolja, elleplezze, vagy

ab) a más által elkövetett büntetendő cselekmény elkövetőjével szemben folytatott büntetőeljárást meghiúsítsa,

b) dolog eredetét, az ilyen dolgon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, az ilyen dolog helyének változását vagy azt a helyet, ahol az ilyen dolog található, eltitkolja, vagy elleplezi,

büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) *Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó dolgot*

³⁶⁵ 2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről, XL. Fejezete szól a pénzmosásról.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2016. november 05.)

³⁶⁶ Az előző évekhez képest alapvető változásként könyvelhető el, hogy az új törvény már önálló bűncselekményként definiálja a terrorcselekményt és a terrorizmus finanszírozását, mely így 2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyv XXX. Fejezetében, a közbiztonság elleni bűncselekmények között található. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2016. november 05.)

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki bűncselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése, titkolása céljából

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott pénzmosást

a) üzletszerűen,

b) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

c) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet, vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,

d) hivatalos személyként vagy

e) ügyvédként

követik el.

(5) Aki az (1)-(4) bekezdésben meghatározott pénzmosás elkövetésében megállapodik, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

400. § (1) Aki a más által elkövetett bűncselekményből származó

a) dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe, és gondatlanságból nem tud a dolog ezen eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

b) pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, árutőzsdei szolgáltató, befektetési alapkezelő, kockázati tőkealap-kezelő, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél tevékenységet végző szervezet, biztosító, viszontbiztosító vagy független biztosításközvetítő, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, magánnyugdíjpénztár vagy foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény, szerencsejáték szervezésével foglalkozó szervezet, vagy szabályozott ingatlanbefektetési társaság tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként, illetve

c) hivatalos személyként

követik el.

(3) Nem büntethető az (1)-(2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

401. § Aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Értelmező rendelkezés

402. § (1) A 399-400. § alkalmazásában dolgon a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot, dematerializált értékpapírt is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést önmagában, illetve dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetén az értékpapírszámla jogosultjának biztosítja.

(2) A 399-400. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, elszámolóházi, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítői, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magán-nyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíj-szolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.”

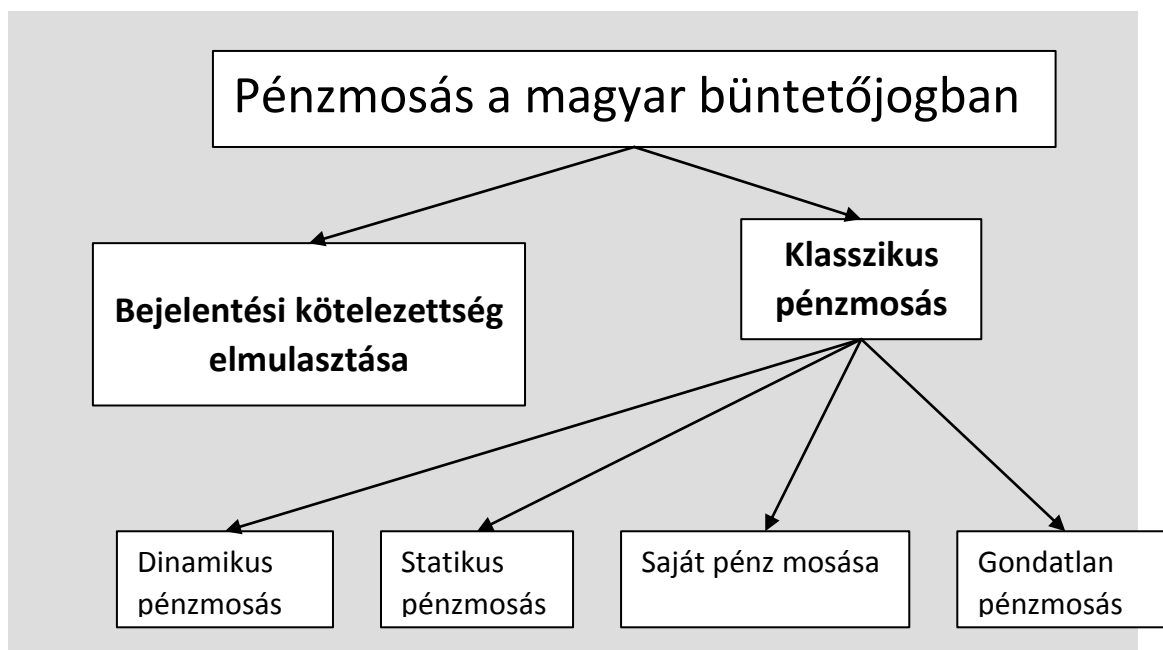
A fentiek alapján tisztázni szükséges, hogy a pénzmosás egy származékos bűncselekmény, ami azt jelenti, hogy a háttérben mindig lennie kell egy alaphűncselekménynek, mely a bűnelkövető számára valamilyen vagyongyarapodással jár. Ebből következik, hogy „a pénzmosás oka és eredete tehát mindig bűncselekmény, ami a tranzakciók során visszakövethetlenné válik, célja pedig, hogy az így szerzett vagyon felhasználható legyen a legális gazdaságban.”³⁶⁷ Ha ezek mellé figyelembe vesszük azt a korábban említett tényt, hogy a visszakövethetlenség biztosítása érdekében igénybe vett egyes szolgáltatások önmagukban legtöbbször ugyan legális cselekmények, és csak a bizonyított leplezési szándékból – ami lehet rész vagy összefolyamat is – történő alkalmazása minősül illegálisnak,³⁶⁸ akkor könnyen beláthatjuk, hogy a pénzmosás elleni küzdelem egy nagyon szerteágazó, összetett problémakör. Ezt egyébként jól érzékelteti a felderített és vádeljárási szakaszba kerülő ügyek rendkívül csekély száma is.

A magyar büntetőjogban a klasszikus pénzmosáson belül megkülönböztetjük a dinamikus, statikus, saját és a gondatlan pénzmosást. A dinamikus és a statikus pénzmosást a vagyontranszformáció alapján lehet megkülönböztetni. A saját (önmosás) és a gondatlan pénzmosást előzetes cselekmény alapján különböztethetjük meg, ahol az önmosást saját cselekmény előzi meg, a gondatlant pedig másé (13. sz. ábra).³⁶⁹

³⁶⁷ Kósa Ferenc: A terrorizmus elleni és a pénzmosást megakadályozó törvényjavaslat kritikája. In: Jogi Fórum honlap, 2001. november 05. <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/47> (2016. december 05.)

³⁶⁸ Ezt viszont azt is jelenti, hogy elegendő egyetlen leplezett ügylet végrehajtása a törvénytelen úton szerzett pénzzel, és az már tettenérés esetén büntetendő cselekménynek számít.

³⁶⁹ Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, 20. p

13. sz. ábra A pénzmosással kapcsolatos büntetőjogi szabályok összefoglalása³⁷⁰

Magyarországon kezdetben, a 2004-ben alapított Nemzeti Nyomozó Iroda Pénzmosás Elleni Osztálya foglalkozott a pénzmosás büntettének nyomozásával. A pénzmosás elleni küzdelem hazai intézkedések központi irányítását 2007. december 15-től azonban a Vám- és Pénzügyőrség vette át, mely 2008. január 1-től már az ehhez kapcsolódó nyomozási feladatokat is ellátja. A Pénzügyi Információs Egység 2012. január 1-jétől főosztályként a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Hivatalába került áthelyezésre, Pénzmosás Elleni Információs Iroda (PEII) elnevezéssel.

A 2000-es évek elején hazánk a pénzmosás elleni jogszabályok tekintetében Európa élvonalához tartozott, azonban a törvények betartása és annak gyakorlati megoldása nem mindig volt teljes összhangban. 2004-ben Pécsen, „A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései” című szakmai konferencián elhangzottak alapján, Magyarországon évi 3 ezer milliárd forint bűncselekményből származó pénzt mostak tisztára, melynek nagy része, 2 milliárd forint – a pénzmosás mértékének becslésére szakosodott ausztrál szervezet, a Crime Trend Analysis³⁷¹ felmérése szerint – a magyar

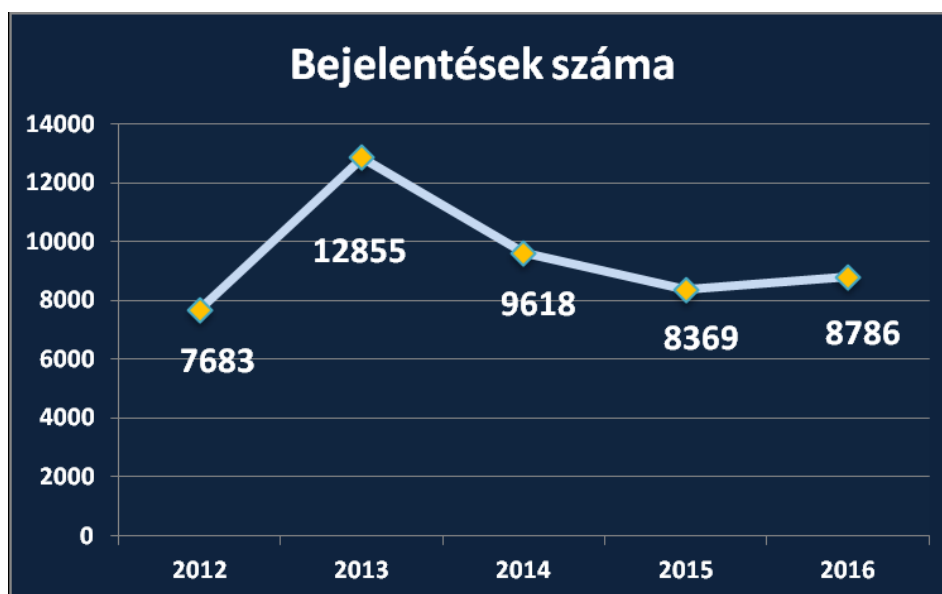
³⁷⁰ Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, 20. p

³⁷¹ John Walker Crime Trends Analysis Home Page. <http://www.johnwalkercrimetrendsanalysis.com.au/> (2017, január 04)

bankrendszeren és kereskedelmi hálózatokon keresztül történt.³⁷² Az illegális pénzek 80-90 százaléka hazánkon kívüli bűncselekményekből származott, ami azt jelentette, hogy a hazai bűnszervezetek évi 150-200 milliárd forintnyi profitot termeltek akkoriban különböző vagyon elleni és gazdasági bűncselekményekből.

A statisztikai kimutatások alapján a bejelentett pénzmosás gyanús ügyletek száma 2002-től kezdett megszorodni. Ez azzal magyarázható, hogy egyrészt kiterjesztették a bejelentkezésre kötelezettek körét, másrészt abban az időben derült fény a K&H ügyre, így az érintettek – tartva az esetleges szankcióktól – jobban kezdtek odafigyelni pénzmozgásokra, és szinte minden gyanúsnak tűnőt bejelentettek.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Pénzmosás Elleni Információs Iroda által készített kimutatás alapján megállapítható, hogy hazánkban az elmúlt öt évben – de különösen az utóbbi három évben – nem változott jelentősen a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása tárgyában érkezett bejelentések száma (14. sz. ábra). A 2013-as nagyobb kilengés oka részben a Pénzmosás törvény 2013. július 1-jétől hatályos módosításának, akkori átmeneti következményeinek is betudható.

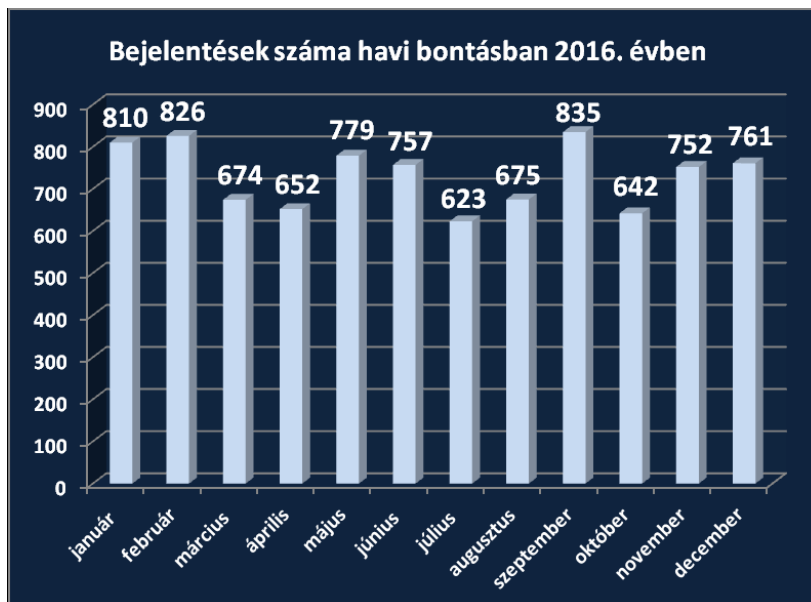

14. sz. ábra A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tárgyában érkezett bejelentések 2016. évben³⁷³

³⁷² Harminc nyomozó 18 ezer pénzmosás-gyanús ügyre. In: Népszabadság 2004. október 06. <http://www.origo.hu/itthon/20041006harminc.html> (2016. november 30.)

³⁷³ A Pénzmosás Elleni Információs Iroda által vezetett adatbázis. https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok (2017. április 30.)

Hasonló következtetés vonható le a 2016. évi bejelentések számának havi alakulásáról is, melynek havi volumene 623 és 835 között volt (15. sz. ábra). Ezek alapján megállapítható, hogy 2016. évben havonta átlagosan 732 db bejelentés és adatszolgáltatás érkezett a Pénzmosás Elleni Információs Irodához

15. sz. ábra szolgáltatók által tett bejelentések számának havi bontását

a 2016. évre vonatkozóan³⁷⁴

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tárgyában érkezett bejelentések túlnyomó részét – az előző évek statisztikájához hasonlóan – a banki bejelentések tették ki, mely közel 80 százalékot (79,3%) képvisel az egészhez képest (16. sz. ábra). Nem pénzügyi szolgáltatóktól mindössze 77 bejelentés érkezett. 441 ügynél került sor az átutalás, pénzügyi művelet felfüggesztésre, büntetőeljárások során pedig összesen 2,5 milliárd forintot biztosítottak.

³⁷⁴ A Pénzmosás Elleni Információs Iroda által vezetett adatbázis.
https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok (2017. április 30.)

BEJELENTÉSEK MEGOSZLÁSA A SZOLGÁLTATÓK KÖZÖTT 2016. ÉVBEN

SZOLGÁLTATÓ	2016
Bank	6969
Biztosítási szolgáltató	275
Befektetési szolgáltató	103
Pénzváltó	352
Takarékszövetkezet	261
Egyéb hitelintézet	31
Egyéb pénzügyi szolgáltató	680
Önkéntes kölcsönös biztosítópénztár	37
Árutőzsdei szolgáltató	0
Postai szolgáltató	44
Kaszinó	4
Ingatlanügyleti tevékenységet folytató szolgáltató	1
Nemesfém kereskedő	3
Ügyvéd	3
Közjegyző	4
Könyvelő	18
Könyvvizsgáló	1
Bizalmi vagyonkezelő	0
Adószakértő	0
Árukereskedő	0
Összesen	8786

16. sz. ábra A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tárgyában érkezett bejelentések szolgáltatói kör szerinti megoszlását³⁷⁵

Összességében megállapítható, hogy Magyarországon ugyan nagyon alacsony a pénzmosásban elrendelt nyomozások aránya, de ettől függetlenül a jövőben számolni kell vele és ugyanúgy, mint eddig – a folyamatos fejlődés mellett – meg kell felelni a nemzetközi elvárásoknak, melynek kulcsa a hatékony együttműködésben, illetve a gyors információcserében rejlik.

Magyarország a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni intézményrendszerét 2016-ban vizsgálta meg az Európa Tanács szakbizottsága, a Moneyval. A kapott értékelés pozitív, az FIU-ra vonatkozó ún. „immediate outcome 6”-nak való megfelelést a Moneyval a négyfokozatú skálán harmadik fokozatúnak értékelte (substantial), amely szerint csak mérsékelt előrelépés, javulás szükséges a jövőben.

³⁷⁵ A Pénzmosás Elleni Információs Iroda által vezetett adatbázis.
https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok (2017. április 30.)

2.9 A fejezet következtetései

A pénzmosás fogalmi, tartalmi, illetve a szervezett bűnözés és a terrorizmus finanszírozásának összefüggésének bemutatása után egyértelművé vált, hogy a nemzetközi szervezetek kialakulásához és mai formában történő működésükhöz hosszú út vezetett. Ebben a munkában az Európai Unió (jogelőd Európai Közösségek) mellett, az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európa Tanács, a Nemzetközi Valutaalap és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet vállalt, illetve vállal aktív szerepet napjainkban is. Míg az Európai Unió I. irányelve a pénzmosást a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények szempontjából határozta meg, és kizárólag a pénzügyi ágazatra rótt kötelezettségeket, addig a II. irányelv a személyi és tárgyi hatályát már kiterjesztette az által szabályozott bűncselekmények, valamint foglalkozások és tevékenységek eseteire is. A III. irányelv ezen az úton tovább haladva felhasználta a FATF terrorizmus finanszírozásával kibővített rendelkezéseit is, valamint nagyobb hangsúlyt fektetett az ügyfélazonosításra és bevezette a kockázatalapú megközelítést, mely gyakorlatba történő átültetése jelenleg is folyamatban van. Ugyanezen az úton tovább haladva a IV. irányelv az átláthatóság növelése és a korrupció visszaszorítása érdekében a központi uniós adatbázis bevezetése mellett az ügyfél-átvilágítás rendszerében a kockázatalapú megközelítés kötelezettségként történő előírására, valamint a tagországok között és a harmadik országokkal történő egységesebb és összehangoltabb politika kialakítására helyezte a fő hangsúlyt. **Az Európai Unió példáját, illetve a szabályozókat tekintve jól érzékelhető, hogy a pénzmosás biztonsági kockázat, ezért a vele való foglalkozás szükségszerű és indokolt.**

A pénzmosás és ezzel kapcsolatban a terrorizmus finanszírozása ellen létrehozott nemzetközi szervezetek küldetése, hogy hatékony és egységes preventív intézkedések bevezetése révén megakadályozza a bűncselekmények elkövetéséből származó jövedelmek legalizálását, illetve felhasználását, valamint fellépjen a terrorizmus anyagi támogatása ellen. A világ vezetői belátták, hogy az **eredményes küzdelem elérése érdekében nem lehet csak jogi eszközökkel fellépni, a sikerhez összehangolt, minél szélesebb és szorosabb nemzetközi összefogásra, illetve együttműködésre is szükség van.** A megkötött nemzetközi egyezmények és az egységesedő jogi szabályozások, valamint az egyre több elkötelezett tagország révén megállapíthatjuk, hogy a világ jó úton halad ennek elérésében. Probléma azonban, hogy

globális kihívásról lévén szó, **globális válasz** lenne a célravezető, azonban számos ország még mindig nem kötelezte el magát egyetlen ilyen irányú szervezetben sem, melynek oka, hogy nem tudja vagy nem akarja teljesíteni a támasztott követelményeket, feladva ezzel gazdasági és politikai érdekeit, illetve saját szuverenitását. Az ellenük való sikeres fellépéshez szintén nemzetközi konszenzusra van szükség – akár politikai és/vagy gazdasági retorziók, illetve szankciók bevezetésével is –, amely feltehetően tovább erősíti a nemzetközi szervezetek jövőbeni szerepét és hatékonyságát. Az eredmények elérése érdekében – miután a pénzmosás elleni küzdelem egyik alapja az elkövetői módszerekre reagálva, egy követő, illetve utólagos jogalkotási folyamat – fontos a rugalmas jogszabályi és intézményi háttértámogatás megteremtésével elért rezsim intézkedések bevezetése, valamint ezzel párhuzamosan a munkafolyamatokban résztvevő pénzügyi nyomozók szakmai és technikai továbbképzése is. Ezenkívül a hangsúlyt továbbra is a megszerzett információ közösségi megosztására szükséges helyezni, mely során kilépve a nemzetállamok kereteiből, azt uniós (nemzetközi) szintre emelve még jelentősebb eredmények érhetők el.

Összességében megállapítható, hogy örömdetes a nemzetközi szervezetben lévő elhivatott tagok számának folyamatos bővülése, de ezzel párhuzamosan az együttműködés és a párbeszéd minőségének is jelentősen javulnia kell a jövőben. És végezetül álljon itt még egy fontos megjegyzés. A hatékonyság és eredményesség növelésével, ha a pénzmosásból származó hatalmas vagyonok – melyek a korábban már említett óvatos becslések alapján is évente több mint ezermilliárd dollárra rúgnak – töredékét is sikerülne elkobozni, akkor azt a szintén nem csekély összeget, közvetlenül a bűnüldözés visszaszorítására lehetne fordítani, ami a korábban leírt biztonságpolitikai megfontolásokat kellő módon alátámasztja.

Megjegyezendő továbbá, az Európai Unió jövőbeni esetleges bővülése esetén fokozot figyelemmel kell lenni arra, hogy a csatlakozó állam(ok) hogyan és mennyi időn belül lesznek képesek átvenni, illetve beépíteni saját jogrendszerükbe a pénzmosás elleni harcban meghatározott célokat.

3. ALTERNATÍV PÉNZMOSÁSI MÓDSZEREK

Az elmúlt évtizedekben a bankok és egyéb pénzügyi szolgáltató szektorok területén bekövetkezett szigorítások eredményeként, a bűnelkövetők olyan alternatív pénzmosási megoldásokat keresnek, melyek a lebukás kockázatának minimalizálása mellett mindvégig biztosítja számukra a teljes anonimitást. Ennek következtében sok esetben a tradicionális hagyományokon alapuló informális földalatti bankrendszer, illetve a hatalmas fejlődés előtt álló virtuális kriptovaluták felé fordultak, kihasználva azok hiányos – vagy nem létező – szabályozási rendszerét.

3.1. Pénzmosás a földalatti bankrendszer árnyékában³⁷⁶

Az elmúlt évszázadok során az élet valamennyi területén számos és folyamatos fejlődés figyelhető meg és ennek még koránt sincs vége. Várhatóan az elkövetkező évtizedek is rengeteg olyan újítást és felfedezést rejtegetnek majd magukban, amiről ma még álmodni se merünk. Ezzel párhuzamosan az életszínvonal tartós emelkedése azonban nem mindenkinek adatik meg egyformán. A Világbank felmérése alapján³⁷⁷ annak ellenére, hogy a 2011. és 2014. között 700 millió fővel – ami húsz százalékos emelkedést jelent – nőtt a bankszámla tulajdonosok száma, a Föld felnőtt lakosságának mintegy harmada, azaz több mint 2 milliárd ember továbbra sem rendelkezik semmilyen bankszámlával, így ennek hiányában pénzügyi műveleteket sem képes végrehajtani. A nemzetközi pénzügyi intézmény jelentésében kitér, hogy ennek legfőbb okai – amellett, hogy az érintetteknek egyáltalán nincs is mit betenniük a bankba – a túl magas kezelési és tranzakciós költségek, valamint a teljes bizalom hiánya a pénzintézetek irányába. Ezen a téren a legelmaradottabb térség az afrikai országok között található, míg a fejlett, magas jövedelemmel rendelkező nyugati országok állampolgárai között bőven kilencven százalék felett van a bankszámlával rendelkezők aránya.

A földalatti bankrendszer az egyik olyan legrégebbi nem hivatalos pénzintézet által folytatott eljárás, amely – bizalmi és családi kapcsolatokon alapulva – képes biztonságosan és titokban eljuttatni szolgáltatást, készpénzt az egyik helyről a másikra, anélkül hogy ez az „érték” mozgásával járna együtt. Természetesen a módszer

³⁷⁶ Bugyáki Attila: Money laundering in the shade of underground banking system. In: Tradecraft Review, Periodical of the military national security service, 2012/2 Special issue, Budapest, pp. 89-97.

³⁷⁷ The World Bank: Massive Drop in Number of Unbanked, says New Report.
<http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/04/15/massive-drop-in-number-of-unbanked-says-new-report> (2016. december 08.)

túlmutat a tisztességes kereskedői magatartáson és napjainkban a pénzmosók mellett az adóelkerülők, a szervezett bűnözői körök, az egyes kormányok által pénzelt szervezetek, titkosszolgálatok, valamint a terroristák is előszeretettel használják ezt a módszert a kormányok és a bűnüldöző szervek legnagyobb tehetetlenségére.

A pénzmosás bűncselekménye számtalan módon megvalósulhat. A leleményes elkövetők mindig újabb, és újabb elkövetési módszereket találnak ki, azonban mégis akadnak olyan tipikus tevékenységek, illetve technikák, amelyek már beváltak, nehezen nyomon követhetők, ezért a bűnözők ezeket továbbra is előszeretettel alkalmazzák a gyakorlatban. Ez egy olyan önfenntartó, és egyben öngerjesztő folyamat, amelyben nincs kezdet és vég, mivel a körforgás állandó.

A pénzmosással leginkább érintett tevékenységek a drog-, fegyver- és emberkereskedelem, prostitúció, korrupció, valamint a terrorizmus. A bűnözők célja az anonimitásuk megőrzése mellett a piszkos pénzek eredetének lenyomozhatatlanná tétele. A lebukás veszélyét csökkentve módszereiket folyamatosan fejlesztik, miközben újabb, eddig még kihasználatlan üzleti lehetőségeket keresnek. Képzettek és gyorsak, ráadásul céljuk elérése érdekében alkalmi, és állandó szövetségeket is létrehoznak, amelyek alapja az egymás közötti kölcsönös szolgáltatásnyújtás.

A bankoknál az elmúlt évtizedben bevezetett egyre szigorúbb szabályozás, azt eredményezte, hogy a bűnözők ma már inkább olyan megoldásokat keresnek, amelyre a pénzmosás ellenes szabályozás még nem terjedt ki, vagy nem annyira fejlett, mint a banki környezetben.³⁷⁸ A pénzmosók elsődleges célja, hogy a piszkos pénz minél több rendszeren áthaladjon, megnehezítve, illetve megakadályozva ezzel a pénz útjának nyomon követését, felfedését. A bankrendszer egyre szigorodó szabályozása viszont odavezetett, hogy a pénzt legalizálni vágyó bűnözők „kénytelenek” a bankrendszeren kívüli, új potenciális csatornákat is felkutatni. Az egyik ilyen gyakran használt alternatív megoldás a titkos földalatti bankrendszerek nyújtotta szolgáltatások igénybevétele.³⁷⁹

3.1.1. A földalatti bankrendszer

³⁷⁸ Azokban az országokban, ahol a bankrendszer még fejletlen vagy szolgáltatásai valamilyen oknál fogva nem elérhetőek, az a legegyszerűbb megoldás, ha bűnözők átveszik az adott pénzügyi intézmény irányítását vagy saját maguk alapítanak egyet, és azon keresztül valósítják meg piszkos ügyleteiket.

³⁷⁹ Az „értékek” továbbítása a hagyományos bankok mellett történhet még: nem banki pénzügyi szolgáltatók, azaz pénz átutalást végző szervezetek (Western Union, MoneyGram), postahivatalok, valutairodák, üzletemberek (export-importkereskedők) és pénzfutárok közbeiktatásával is.

Pár nappal a 2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadás után az amerikai Newsday napilapban megjelent „Az USA kutatja bin Laden pénzügyeit” cikkben John Kerry szenátor úgy nyilatkozott, hogy: „az USA nehezen tudja majd nyomon követni bin Laden pénzügyeit, mivel az ő hálózata a "hawala" rendszert használja, ami egy illegális (földalatti) pénzügyi rendszer, amely részben lehetővé teszi a különböző országokban élő emberek számára, hogy készpénzt cseréljenek, így nincs szükségük a határokon átnyúló finanszírozásra, és kikerülhetik a pénzváltást szabályozó törvényeket”.³⁸⁰ Az események kivizsgálása bebizonyította, hogy a pusztítás végrehajtásához a formális pénzügyi szektor mellett, az informális pénz és érték utalási szolgáltatásokat is igénybe vették a terroristák.³⁸¹ Mivel Amerikát, és az azt követő Európát érő terrorakciók egyértelműen a nyugati világ elleni támadásnak minősíthetőek, így az a következtetés vonható le, hogy a földalatti bankrendszerek működése a regionális keretek határait átlépve már globális szinten is problémát jelentenek, amivel a világnak nemzetközi szinten kell foglalkoznia.³⁸²

A tevékenység maga ázsiai eredetű, de napjainkban specializálódva már megtalálható a világ valamennyi kontinensén. A földalatti bankrendszert régen a kereskedelem megkönnyítése és biztonságosabbá³⁸³ tétele érdekében hozták létre két régió között. Később a bevándorlók, illetve a külföldi munkavállalók generálták a rendszert fizetésük rokonaiknak történő hazautalásával. A szisztéma alapvetően a közvetlen és informális hitelnyújtási és hitelfelvételi szándékkal alakult ki, amelynek célja a családtagok, barátok, és egyazon bizalmi közösséghez vagy helyhez tartozó emberek megsegítése volt. A módszer az elmúlt évszázadok alatt természetesen átalakult és fejlődött, de alapjaiban a tradicionális lényeg nem változott, és napjainkban már rutinszerűen folyik rajta a kereskedelem.

³⁸⁰ Theimer, Sharon: US Probes bin Laden's Finances. In: Newsday amerikai napilap, 2001. szeptember 21. <http://www.newsday.com> (2016. december 01.)

³⁸¹ APG Typologies Working Group on Alternative Remittance & Underground Banking Systems. Alternative Remittance Regulation Implementation Package, 2003. július, 5. p. <http://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/ARUBS-WG-2003.pdf> (2016. december 01.)

³⁸² Az első lépéseket Amerika tette meg, az őket ért közvetlen terrortámadást követően. 2001. szeptember 24-25-én befagyasztották a terroristák pénzügyi forrásait, és pénzmosás elleni intézkedéseket vezettek be. Létrehozták a Belbiztonsági Minisztériumot, majd a kongresszus rekord gyorsasággal (másfél hónap alatt) elfogadta a terrorizmusellenes törvényt, azaz a Hazafi törvényt (USA Patriot Act). A nemzetközi szervezetek felismerve a probléma súlyát, speciális intézményeket és munkacsoportokat hoztak létre a jelenség feltárására, illetve az ellene való hatékony küzdelem kidolgozására. A legjelentősebb pénzmosás elleni küzdelemre létrehozott nemzetközi szervezet a Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF), valamint a Moneyval, és az Egmont Csoport.

³⁸³ A gyakori útszéli rablótámadások miatt a pénz-, és érték szállítása nagyon kockázatos volt abban az időben.

A földalatti bankrendszer egy informális banki megállapodás, amely párhuzamos, kiegészítő résztevékenységet folytat a formális bankrendszerrel, de attól teljesen független. Nem más, mint határokon átnyúló pénzcseré banki átutalások kiiktatásával. Így ez a rendszer kiváló alternatív, illetve helyettesítő megoldást nyújt a hagyományos pénzügyi rendszer mellett, illetve sokszor ahelyett.

Arra vonatkozóan nincsenek kézzelfogható adatok – csak megalapozatlan találgatások – hogy 2010-ben a Nemzetközi Valutaalap már korábban említett ezermilliárd dollárból mennyi áramlik a földalatti bankrendszereken keresztül.³⁸⁴ Egy azonban biztos, a földalatti bankrendszert, mint kedvezőbb lehetőséget egyre többen, és egyre nagyobb értékben veszik igénybe a legális banki szférában az elmúlt években bevezetett szigorúbb szabályzók miatt.

A globalizáció betörése a pénzügyi szektorba nem csak a legitim világgazdaság, hanem a feketegazdaság fejlődését is elősegítette, amelynek révén jelentősen megnövekedtek a transznacionális pénzmosó bűnözők lehetőségei is. A földalatti bankrendszert egyszerre lehet használni törvényes, mind pedig törvénytelen célokra is. Ez az eszköz nem más, mint egy „virtuális” pénztovábbítás, amely megelőzve a mai modern kori bankrendszert, már a hagyományos bankrendszerek előtt is létezett.³⁸⁵

A világban található számos szervezett bűnözői és terrorista csoportok nagyon sok tekintetben különböznek egymástól, egy dolog azonban mindegyikük számára nélkülönözhetetlen, még pedig az illegális és a pusztító céljaik eléréséhez szükséges folyamatos pénzügyi finanszírozás. Ennek megvalósításához viszont egy jól működő, sajátos pénzügyi infrastruktúrát szükséges kiépíteniük, illetve akcióik lebonyolításához formális és informális csatornákat felváltva vagy akár keverve is fel kell használniuk.

A pénzmosás, mint tevékenység ilyenformában elsősorban a nemzetközi szintén figyelhető meg, jelentősen csökkentve a lebukás kockázatát. Az elkövetők egy-egy „eljáráruk” során a tetten érhetőség minimalizálása érdekében több technikát kombinálva, vagy akár külön-külön is alkalmaznak. Minél több rétegezéssel, bűjtatással megy keresztül a piszkos pénz, annál kisebb a kockázat, azonban ezzel arányosan nőnek a járulékos költségek is, ami viszont egyre drágábbá teszi a folyamatot.

³⁸⁴ A földalatti bankrendszeren keresztül áramlott pénzösszeget nem lehet megbízhatóan számszerűsíteni, mivel nyilvántartás hiányában nem állnak rendelkezésre adatok.

³⁸⁵ Layman, Brother: Az offshore halála. Magánkiadás, 2011, pp. 513-514.

Az illegális pénzek az úgynevezett „elhelyezés” szakaszában a leginkább sebezhetőek, mivel ilyenkor a fizikai formáját tekintve – mint készpénz – nehéz és kockázatos annak a kezelése. Ezért a bűnözők elsődleges célja a megszerzett piszkos pénz mielőbbi biztonságba helyezése, illetve minél távolabb juttatása a bűncselekmény helyszínétől. A sok és változatos megoldások közül erre az egyik legalkalmasabb lehetőség a földalatti bankrendszer csatornáinak az igénybevétele.

Napjainkban a földalatti bankrendszer szolgáltatásai azonban már nem kizárólag a személyek, illetve az etnikai, vallási vagy kulturális közösségek történelmi hátterére épülnek, hanem ezen túlhaladva kimondott üzleti alapon működnek.

Az Ausztrál Kriminológiai Intézet jelentése szerint a földalatti bankrendszer illegális használata akkor jelenthet különösen életképes alternatívát a hivatalos banki szektornak, amikor egy ország gazdasági, politikai vagy társadalmi feltételei drámaian megváltoznak.³⁸⁶ Legkézenfekvőbb példa erre egy háború sújtotta övezet, ahol szinte egyáltalán nincs lehetőség a formális pénzügyi tevékenység kivitelezésére. További lehetőségeket rejtenek a fejletlen pénzügyi rendszerrel rendelkező országok, illetve az olyan vidéki elmaradott térségek, ahol nincs lehetőség hozzáférni a formális szektor szolgáltatásaihoz. Ilyenkor virágkorát éli egy-egy földalatti bankrendszer.

Fontos megjegyezni, hogy a rendszer azonban csak akkor képes megfelelően működni, ha az érintett országok valamilyen kölcsönös és szoros – például kereskedelmi – kapcsolatban állnak egymással, és így a műveletek idővel egyensúlyba tudnak kerülni.³⁸⁷

A földalatti bankrendszer terminológia kifejezésre a FATF az „alternatív átutalási rendszerek”, az Egyesült Államok az „informális érték átviteli rendszerek”, míg Hong Kong a „szabályozatlan átutalási központok” meghatározást használja.³⁸⁸ A fogalmat ezen kívül szokták még „párhuzamos”, „kapcsolati”, „informális”, „szabályozatlan”, „közvetítő” vagy „titkos” bankrendszernek is titulálni.

A nyugati világban és médiában a hétköznapi köztudatba leginkább azonban az oly sokszor hangoztatott földalatti vagy alternatív bankrendszer kifejezés épült be, de

³⁸⁶ Underground banking link to money laundering. 2005. augusztus 05.

<http://www.aic.gov.au/media/2005/august/20050818.aspx> (2016. december 01.)

³⁸⁷ Az Európai Unióban belül a nagy összegű „fizikai” készpénzszállítás sem probléma már, köszönhetően a nagycímletű 500 eurós bankjegyeknek, de annak fokozatos kivonása után a helyébe léphet a 200 eurós, a 100 dolláros vagy az 1000 frankos is.

³⁸⁸ Nelson, S. Selena: Regulating money laundering in the United States and Hong Kong: A post 9-11 comparison. Washington University Global Studies Law Review, volume 6, number 3, 2007, 724. p.

annak pontatlan és félreérthető definiálása miatt egyre inkább kezd előtérbe kerülni az informális érték átviteli rendszerek meghatározás. A fogalomra egyébként azért nem találó a földalatti bankrendszer kifejezés, mert elsősorban ez nem mindig földalatti (illegális), azaz sok országban – pl. Indiában és Pakisztánban is – nyíltan működhetnek. Másodsorban a folyamatba nincs bevonva semmilyen bank, azaz teljes egészében a formális szektoron kívüli tevékenység. S végezetül nem az egyetlen rendszerként van jelen, mivel a különböző földrajzi települések, illetve etnikai csoportok más és más fajta tevékenységként folytatják.³⁸⁹ Alternatív bankrendszernek sem igazán nevezhetjük, mivel ez a szisztéma már jóval korábban működött, mielőtt az első hagyományos bank létrejött volna.³⁹⁰

3.1.2. Az informális érték átviteli rendszerek csoportosítása – a hawala

Az informális érték átviteli rendszereket a hagyományoktól – a használók földrajzi elhelyezkedésétől, illetve azok etnikai csoportosulástól – függően alapvetően három nagy csoportra oszthatjuk. Nevezetesen a „hundi vagy hawala”,³⁹¹ a „chop shop/chitti banking” és a „fekete piaci peso váltás (Black Market Peso Exchange)”. Ezen kívül elterjedt még a kínai Fei ch'ien (repülő pénz), a thaiföldi Phoe Kuan, a mandarin kínai Hui k'uan és Ch'iao Hui, a dél-amerikai Stash house, a Tae Chew és Cantonese nyelvet beszélt csoportnál a Nging sing kek, az Ausztráliában élő vietnamiaknál a Hui vagy Hui Kuan, valamint fülöp-szigeti Padala.³⁹²

Ezek közül a hawala-ról érdemes pár szót bővebben ejteni, amely az indiai szubkontinensről származik, és már évszázadok óta jól működő rendszert takar.³⁹³

³⁸⁹ Passas, Nikos: Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations – a study into so-called underground banking networks. 1999, pp. 9-12.
<http://www.apgml.org/frameworks/docs/8/Informal%20Value%20Transfer%20Systems%20-%20Passas.pdf> (2016. december 01.)

³⁹⁰ A földalatti/alternatív bankrendszer kifejezésben maga a „bankrendszer” szó nem igazán szerencsés, mivel a módszer működtetői az átutalások mellett nem folytatnak olyan klasszikus banki tevékenységet, mint például betétgyűjtés és hitel kihelyezés.

³⁹¹ A kifejezésre Indiában a hawala, Pakisztánban pedig hundi szót használják.

³⁹² Passas, Nikos: Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations – a study into so-called underground banking networks. 1999, pp. 9-12.
<http://www.apgml.org/frameworks/docs/8/Informal%20Value%20Transfer%20Systems%20-%20Passas.pdf> (2016. december 01.)

³⁹³ A hawala eredete és kialakulása körül még napjainkban is különböző álláspontok léteznek. Az iszlám jogtudományban ugyan már a VIII. században találkozhatunk magával a szóval, azonban először a korai középkorban a távolsági kereskedelem finanszírozására használhatták. Egyes szerzők, mint például Patrick Jost és Harjit Singh Sandhu szerint a hawala rendszer már legalább három évszázada működik, és ezzel a „hagyományos”, illetve a „nyugati” bankok előfutárai voltak. Az első "nyugati bank" 1770 körül

Először az indiánok, majd az arabok alkalmazták a kereskedelmi elszámolások egyszerűbbé tétele érdekében. Az üzenetek, az értékek, illetve a pénz eljuttatására kezdetben öszvért és tevért használtak, majd a technika fejlődésével kezdtek áttérni a postai útra, telefonra és faxra. Napjainkban többnyire már csak az e-mailt és az internetet veszik igénybe. A hawala szó eredete az arab „hwl” szóra vezethető vissza, amelynek jelentése „váltani” vagy „átalakítani”.³⁹⁴ Alkalmaként használják szinonimaként a bizalom kifejezésére is személyes kapcsolatok és hivatalos ügyletek lebonyolításakor. A hawala pénz vagy információ átadását jelenti két személy között, akik egy harmadik személyt használnak fel céljuk eléréséhez.³⁹⁵ A nem-arab muszlim országokban hawallah-nak írják. A hálózat egy olyan nemzetközi földalatti bankrendszer, amely lehetővé teszi, hogy akár regionálisan vagy globálisan is, dollár ezreket juttassunk el pár órán belül egyik helyről a másikra az „érték” – amely lehet készpénz vagy akár szolgáltatás is – fizikai mozgatása, valamint mindenféle papíralapú nyugta, szerződés és bankszámlakivonat nélkül. Nagy előnye, hogy egyszerű, hatékony, gyors, diszkrét, megbízható, névtelen (a feladó és a címzett is anonim),³⁹⁶ nincsenek banki költségek, kikerülhetők vele a nemzeti devizasabályok, olyan helyre is küldhető ahol hivatalos bankrendszer nem működik, és szinte nyom nélkül, azaz kockázatmentesen bármikor, bármilyen nyilvántartás nélkül végrehajtható. Ráadásul sok országban – mint például Dubaiban – a helyi gazdasággal szimbiózisban egymást kiegészítve működnek, így a hatóságoknak sem feltétlen érdekük a közbeavatkozás. Mindennek az alapja a bizalom, néhány megbízható ember, egy jól kiépített nemzetközi hálózat, valamint egy biztonságos kommunikációs eszköz. Az ügyfél a célállomáson egy kód segítségével jut a pénzéhez, ráadásul a kért valutában. Tagjai időszakonként – általában havonta – elszámolnak egymással a kétirányú forgalom biztosítása végett azért, hogy minden régióban megfelelő nagyságú készpénz álljon rendelkezésre az ügyfelek kiszolgálása érdekében. A nemzetközi kereskedelem mellett a pénzmosók, a kábítószer- és fegyverkereskedők, a szervezett bűnözők és a terroristák

Indiában (Calcutta), Bank of Hindustan néven alakult. Jost, Patrick – Sandhu, Harjit Singh (2000): The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering.

<http://www.interpol.int/public/financialcrime/moneylaundering/hawala/default.asp#9> (2016. december 01.)

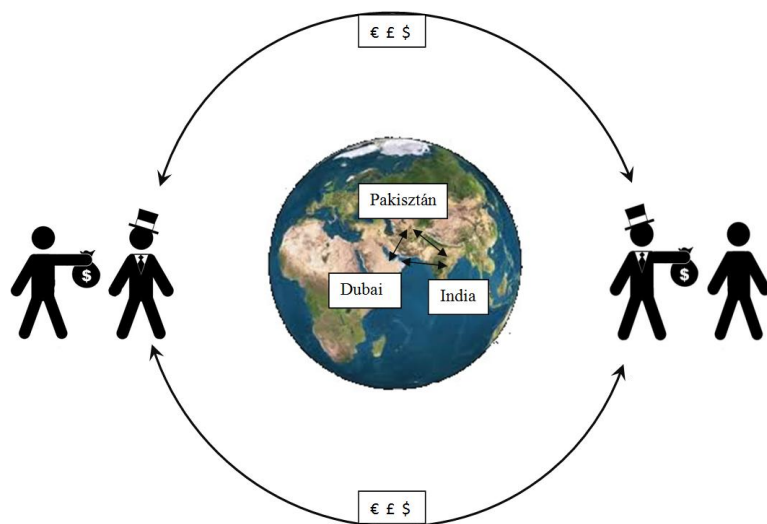
³⁹⁴ Passas, Nikos: Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations – a study into so-called underground banking networks. 1999, pp. 9-12.

<http://www.apgml.org/frameworks/docs/8/Informal%20Value%20Transfer%20Systems%20-%20Passas.pdf> (2016. december 01.)

³⁹⁵ Hawala. The Free Dictionary. <http://www.thefreedictionary.com/hawala> (2016. december 01.)

³⁹⁶ Eredetileg a névtelenség célja az volt, hogy megvédje az illegális bevándorlót – aki jövedelme hazautalására használta a rendszert – a törvény lesújtó hatalmától.

is előszeretettel alkalmazzák ezt a módszert. A hawala kereskedőket nem mindig érdekli a pénz eredete, mindössze az előre kialkudott jutalékuk a fontos a számukra.³⁹⁷ A hawala háromszöget, ahol a legtöbb titkos utalás történik világszerte Pakisztán, India és Dubai alkotja (17. sz. ábra).³⁹⁸

17. sz. ábra A hawala hálózat működése

(szerkesztette: Bugyáki Attila)

Létezik a földalatti bankrendszernek egy modern, mobiltelefonos változata is. Napjaink egyik legközkedvelt és egyre terjedő módja a pénzügyi integráció bővülésének – melynek kétséget kizáróan köszönhető a világban az elmúlt pár évben lejátszódott nagyfokú bankszámla tulajdonosi kör bővülése is – a mobilbankolás. Az elsősorban a szegényebb régiókban elterjedt mobilbankolás az elnevezés ellenére nem azt jelenti, hogy okostelefonunk segítségével saját magunk bankszámlaműveleteket hajtunk végre, hanem a kisebb-nagyobb településeken található kapcsolatokkal és mobiltelefonnal rendelkező személy felkeresését, akinek előre meghatározott díj ellenében átadjuk az utalandó pénzüsszeget és ő közreműködésén keresztül jut célba a pénzünk a megfelelő ugyanilyen paraméterekkel rendelkező félhez, akinél azt a címzett

³⁹⁷ Az átutalás díja általában az utalt érték 0,25-1,25 százaléka vagy/és az árfolyam átváltáson elért nyereség. Amennyiben a transzferálandó érték kétes eredetű, úgy a szolgáltatás ára felmehet 15-20 százalékra is. Carroll, Lisa C.: Alternative Remittance Systems. FOPAC Bulletin/ Interpol Secretariat, 1999, no. 20.

³⁹⁸ Jamwal, N. S.: Hawala-The Invisible Financing System of Terrorism. *Strategic Analysis: A Monthly Journal of the IDSA*, 26 (2), 2002 April-June.
http://www.ciaonet.org.library.norwich.edu/olj/sa/sa_apr02jan01.html (2016. december 01.)

átveheti. A tranzakció valójában egy telefonos SMS küldéssel és visszaigazolással teljesül, tényleges pénzmozgás nincs, a pénzt kezelők – a kereslet-kínálat alakulásának függvényében – időszakonként elszámolnak egymással.

3.1.3. A földalatti bankrendszer néhány árnyoldala

Az elmúlt évtizedekben a nyugati világban is megjelent, és egyre inkább elterjedt a földalatti bankrendszer használata, amely magával hozta, és ezzel egyben fokozta a pénzmosás és a terrorizmus problémakörét is. Fontos azonban tisztázni, hogy a legfőbb problémát nem a piszkos pénzek mozgatása jelenti a legális és az illegális bankrendszerben, hanem maguk a bűnszervezetek és a terrorista csoportok, akik ezeknek a pénzeknek a mozgását irányítják, majd felhasználják káros és pusztító céljaik eléréséhez.

A földalatti bankrendszer legnagyobb kockázata abban rejlik, hogy szabályozatlan és nehéz ellenőrizni, mivel nem érvényesül a személyes kontaktus, vagyis a „szemtől szemben”, illetve az „ismerd meg az ügyfeled” elv. Ezért a jövőben továbbra is alapcélként fogalmazható meg az átláthatóság növelése, a pénzek nyomonkövetése.

A hagyományos bankok és pénzintézetek folyamatos, és egyre szigorodó szabályozásával a bűnözők belépését ugyan próbálják megakadályozni a pénzügyi rendszerbe, de ezzel viszont pont arra kényszerítik őket, hogy a szabályozatlan bankrendszerek szolgáltatásait vegyék igénybe.

A földalatti bankrendszert megszüntetni nem lehet – és nem is lehet cél – mivel jelenleg a hawala továbbra is az egyik legkézenfekvőbb, és talán az egyetlen választási lehetőség a legtöbb bevándorló és tisztességes felhasználó számára. Ezért kiemelten fontos, hogy a kormányok a bűnözők számára próbálják meg csökkenteni az áramlást az illegális csatornák irányába, de ugyanakkor a legális felhasználók számára lehetőséget biztosítsanak, hogy továbbra is használhassák ezt, mint legitim, alternatív átutalási rendszert. Ezt a gyakorlatban természetesen nagyon nehéz kivitelezni, de szabályozók³⁹⁹ bevezetésével itt is – ahogy eddig is tették – törekedni szükséges a bűnözők kiszűrésére.

³⁹⁹ Egységesen minden pénzügyi tevékenységet folytatónak engedély és regisztráció legyen szükséges a működéséhez, valamint a nemzetközi szervezetek rendelkezéseinek, illetve ajánlásainak kötelező betartása.

A szabályozatlanság látszata ellenére ezek a félhomályban működő földalatti bankok is szigorú, íratlan szabályok szerint működnek, amelyben még inkább fontos a megbízhatóság és a fegyelem, mert bármilyen kis hiba is végzetes következményekkel járhat az alvilág szereplői között. Fontos megjegyezni azt is, hogy míg egy technikai probléma esetén egy egész hagyományos bankhálózat leállhat, addig egy „egyszerű” földalatti bankrendszer esetében nem beszélhetünk ilyenről, hiszen nincsenek számítógép szerverek, amin az adatok áramolnak, illetve tárolódnak.

A bűnözők, köztük a terrorista szervezetek két fronton a leginkább sebezhetők. Az egyik a kommunikáció, a másik pedig a pénzügyi finanszírozásuk. Az ellenük folytatott harc akkor lehet igazán hatékony, ha kihasználva ezeket a gyengeségeiket a bűnüldözők már a kezdeti szakaszban keményen fellépnek ellenük. A tisztességtelen földalatti bankrendszer ellen harcolóknak kellően rugalmasnak kell lenniük, hogy időben képesek legyenek reagálni a változó nemzetközi pénzügyi infrastruktúrára is. Továbbá a „küzdelem” során figyelembe kell venni a nemzetközi számviteli standardokat és a nemzetközi intézmények elfogadott ajánlásait is. A legnagyobb nehézséget a felderítésben azonban az eltérő jogrendszer, a kultúra, és a nyelv jelenti.

3.2. Bitcoin az internet „sötét” árnyoldalán⁴⁰⁰

2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadás kapcsán lezárult nyomozások és vizsgálatok arra engedtek következtetni, hogy a terroristák az addig elképzelhetetlennek hitt pusztításuk végrehajtásához, kommunikációjuk fenntartásához és akciójuk megszervezéséhez a hétköznapi internet mellett – a különösebb szaktudást és technikai háttért nem igénylő – a könnyen hozzáférhető és szinte tökéletes anonimitást biztosító informális, azaz a „sötét internet” szolgáltatásait is igénybe vették. Az interneten kialakított legális és illegális virtuális világ használatával és annak egyre növekvő térnyerésével egy olyan biztonsági rés keletkezett a kibertérben, melyet a bűnözők és a terroristák kíméletlenül kihasználnak céljaik eléréséhez, veszélyeztetve ezáltal a valós világ békés működését. A globalizáció adta technikai fejlődés eredményeként a földrajzi távolságok napjainkra teljesen megszűntek, az online formában működő villámgyors és hatalmas mennyiségű

⁴⁰⁰ Bugyáki Attila: Bitcoin on the dark side of the Internet. In: Tradecraft Review, Periodical of the military national security service, Budapest, 2017 (megjelenés alatt)

információáramlás, a decentralizált virtuális fizetőeszközök megjelenése, mint a Bitcoin, valamint az ezek működését elősegítő titkos, zárt csatornák sokasága pedig már olyan méreteket öltött, melyet jelenleg a bűnüldöző szervezeteknek szinte lehetetlen szakszerűen és hatékonyan feldolgozni, illetve teljes körűen ellenőrizni. Kimondva vagy kimondatlanul a világ egy olyan ellenőrizetlen digitális fejlődési úton halad, amelynek végkifejlete biztonsági szempontból jelenleg még felmérhetetlen és megjósolhatatlan.

3.2.1. A „sötét internet” – a virtuális világ árnyoldala

A 21. századi globális világban nagyon kevés azok száma, akik ne hallottak volna az internetről, illetve ne használnák azt szinte naponta. Felhasználók között azonban alapvető különbségek vannak. Többségük megelégszik az internet adta átlagos kiváltságokkal, vagyis az ismereteik bővítésre szolgáló honlapok böngészésével, letöltésekkel, hétköznapi bankműveletek elvégzésével, elektronikus levelezéssel vagy chatteléssel. Azonban pár kattintással arrébb a „közönséges” internetnek több sötét árnyoldala is létezik – amelyek alapjaiban legális felhasználói felületek, viszont sok esetben mégis illegális célra használják –, ahol a létrejött alkalmi vagy állandó virtuális közösségek bűnözői tevékenységet is folytatnak. Az egyik ilyen oldalát *dark netnek*⁴⁰¹ vagy *deep webnek*⁴⁰² nevezik, amely egy zárt, független, belső TOR⁴⁰³ hálózatként működik a hatalmas rendszeren belül „megbújva”.

⁴⁰¹ Magyar megfelelője: sötét háló vagy sötét internet. Szokták még rejtett vagy láthatatlan internetnek is nevezni.

⁴⁰² Magyar megfelelője: mély háló vagy mély internet. Michael K. Bergman kutató 2001-ben megjelent tanulmányának adatai szerint a láthatatlan web mintegy 400-550-szer nagyobb lehet, mint a mindenki által jól ismert felszíni internet, továbbá ez sokkal gyorsabban töltődik fel új információkkal és ráadásul sokszor tartalmilag is részletesebb (mélyebb) a hétköznapi társunknál. Mindezen méret- és minőségi eltérések ellenére a felhasználói kör csak töredéke a hagyományosnak. Írásában rávilágít arra is, hogy avatatlanok számára a keresett témák megtalálása a „mélyben” sokszor igen nehéz feladat, hisz felfedezésükhöz jelszavakat és/vagy konkrét oldalcímeket kell ismernünk, ráadásul betöltésük sok esetben nehézkes és lassú, illetve a felületi kialakításuk sem a megszokott. Bergman, Michael K.: White Paper – The Deep Web – Surfacing Hidden Value. Journal of Electronic Publishing, Volume 7, Issue 1: Taking License, August 2001.

<http://quod.lib.umich.edu/jep/3336451.0007.104?view=text;rgn=main> (2016. december 28.)

⁴⁰³ TOR (The Onion Router; magyarul: A Hagyma Elosztó) a hálózat titkosítására utal. Ez a rendszer teszi lehetővé az anonim jelenlétet (például böngészést) az interneten, valamint nem utolsósorban a cenzúrázott internetes tartalmak megjelenítését (mint például a tartalomszűrés megkerülését) is. A neve a működési elvéből adódik, mivel az több szinten keresztül („mint egy hagyma rétegei”) újabb és újabb titkosításokkal látja el a kezdeményező „csomagjait”. A TOR proxyhálózat letöltését követően érhető el az onion doménnevű, mely weblapokon keresztül hozzáférhetünk a legkülönbözőbb illegális tartalmú információkhoz is. TOR: Overview. <https://www.torproject.org/about/overview.html.en> (2017. január 03.)

Alkalmazói azért használják előszeretettel ezt a formáját a világhálónak, mert a rendszer sajátossága, hogy a titkosítások és a rendszerbe bekötött összes többi, egymáshoz véletlenszerűen rendelt számítógépek sokasága labirintusként működve *lenyomozhatatlan*, ezáltal teljes *anonimitást* – a kilétüket és helymeghatározásukat is beleértve – biztosítanak mind a kezdeményező, mind pedig a végső címzettnek.⁴⁰⁴ Fontos azonban megjegyezni, hogy a TOR nem titkosításra, hanem anonimizálásra szolgál, vagyis nem az átküldött adatot védi, hanem a névtelenséget biztosítja.⁴⁰⁵

A TOR kezdeti fejlesztését – hivatalosan – az Amerikai Tengerészgyalogság dolgozta ki,⁴⁰⁶ majd később az Electronic Frontier Foundation⁴⁰⁷ végezte a továbbfejlesztését. Miután a rendszer eredeti céljának megőrzése érdekében biztosítani kellett a nagyszámú aktív felhasználók körét – akik számítógépjeik üzemeltetésén keresztül biztosítják a kommunikációs csatorna valódi két végpontján elhelyezkedők anonimitását –, ezért később a hálózatot publikussá, azaz minden – legális és illegális – internet-hozzáféréssel rendelkező személy és csoport részére elérhetővé tették. Az öngerjesztő körfolyamat révén az egyre növekvő kliensszám⁴⁰⁸ szolgáltatja napjainkban a felhasználók – és ezen keresztül a benne törvénytelenül is résztvevők – névtelenségét, ezáltal védelmét is.⁴⁰⁹

A „sötét internet” egy zárt felhasználói csoport, amely meghívásos alapon működik. Megalkotásának alapötlete a szabad véleménynyilvánítás és szólásszabadság, valamint a politikai cenzúrák kikerülése volt, azokban az országokban, ahol ezt a helyi diktatúra nem teszi lehetővé. Az ebben rejlő potenciált a bűnözők is felismerték és ezen túlnöve ebben az árnyvilágban hozták létre és alakították ki saját hálózataikat, kommunikációs csatornáikat, piszkos ügyleteiknek teret nyújtó illegális feketepiacikat,

⁴⁰⁴ A hagyományos interneten – a sötéttel szemben – az összekötött különböző hálózatok átlátszó módon kommunikálnak egymással, ezért az kevésbé vonzó az illegális célok felhasználói számára.

⁴⁰⁵ Alapjaiban azt is érdemes tisztázni, hogy nincs feltörhetetlen titkosítási rendszer. Minden kód megfejtethető, csak kérdés, hogy a rázánt költség, energia és idő valóban megéri-e a megszerzendő információ tartalmát.

⁴⁰⁶ TOR: Overview. <https://www.torproject.org/about/overview.html.en> (2017. január 03.)

⁴⁰⁷ A nemzetközi non-profit alapítványt 1990 júliusában San Franciscóban alapították a digitális jogok védelme érdekében, válaszul arra, hogy a bűnüldöző szervek megállapították, hogy a hatóságok tájékozatlanok az egyre inkább feltörekvőben lévő online kommunikációk terén, ezért szükség van egy olyan védelem kialakítására, ami védelmezi a polgárok szabadságjogát az interneten. About Electronic Frontier Foundation. <https://www.eff.org/about> (2017. január 10.)

⁴⁰⁸ Egyes becslések szerint a rendszerben lévő több ezer szerver 2013. év végén napi 4 millió felhasználót és hatalmas adatforgalmat bonyolított le. Dredge, Stuart: "What is Tor? A beginner's guide to the privacy tool". In: The Guardian, 5 November 2013. <http://www.rogerclarke.com/DV/Dredge-131105-WhatIsTor.pdf> (2017. január 03.)

⁴⁰⁹ A rendszer esetleges megsemmisítéséhez az összes kliensgépet ki kellene iktatni, ami szinte lehetetlen feladat.

valamint felhasználták az ezek finanszírozásához szükséges anonim digitális valutákat is. Naivak lennénk azonban, ha azt hinnénk, hogy a legális felhasználók mellett csak a bűnözők használják az internet eme „sötét” oldalát. Ugyanúgy megtalálhatóak közöttük kétes vállalkozások, politikusok, diplomaták, kormányok, terrorista csoportok és titkosszolgálatok is. Nincs kivétel, az anonimitás megőrzése olyan dolog, amelyért sokan sok mindenre képesek. Vagyis furcsa módon önös érdekei érvényesítésére ugyanazt a hálózatot használja a bűnöző és a bűnüldöző is anélkül, hogy sokszor tudnának egymásról.

A rendszerbe való belépés és böngészés hasonló a normál internethez, azonban itt merőben másfajta termékeket és szolgáltatásokat kínálnak, valamint nincsenek keresők (pl. Google), hanem csak linkgyűjtemények találhatók. A „sötét internet” legnagyobb veszélye abban rejlik, hogy a rejtett szerver különböző oldalain a kibertér szereplői szabadon és ellenőrizetlenül adhatnak, vehetnek, nézhetnek, letölthetnek, kommunikálhatnak, megszervezhetnek és hozzáférhetnek szinte bármihez, amit csak el lehet képzelni (pl. fegyver, robbanószer, kábítószer, mérge, szex, pedofília, hamis pénz, anonim bankszámla és hozzá bankkártya, pénzmosás, bérnyílás, kémleltetés emberkísérletek, betiltott áruk). Nem más, mint egy hatalmas virtuális áruház bemutatóterme, ahol több millió dolláros forgalmat bonyolítanak le nap, mint nap.

3.2.2. Virtuális pénzek – Bitcoin

A *virtuális pénznek* vagy *virtuális valutának* számos meghatározása létezik a szakirodalomban. Az Európai Központi Bank 2012-ben kelt megfogalmazása alapján olyan szabályozatlan digitális pénz, amely egy meghatározott felügyeleti csoport (rendszerint a fejlesztők) ellenőrzése alatt áll és a rendszeren belül lévő speciális virtuális tagok által feltétel nélkül elfogadott.⁴¹⁰ Kicsit hétköznapiabban úgy is meghatározhatnánk, hogy a papírpénz egyfajta elektronikus, titkos formája, amelynek létjogosultságát – és így az értékkel bíró elfogadását – a felhasználó tagok garantálják egymás között (18. sz. ábra)

⁴¹⁰ Virtual Currency Schemes October 2012 – European Central Bank – Eurosystem. Germany, 2012. 5. p.
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (2017. január 16.)

18. sz. ábra Bitcoin a kibertérben⁴¹¹

A virtuális pénzek – aszerint, hogy tulajdonosukról tartalmaz-e bármilyen beazonosítható információt vagy sem – lehetnek azonosítottak vagy azonosító nélküliek. Az azonosított pénzekhez konkrét személyek (csoportok) rendelhetők, így azok mozgása viszonylag jól nyomon követhető. Az anonimitás megőrzéséhez azonban olyan fizetőeszközt kell használni, amely a rendszeren belül nem csak a fizetést biztosítja, hanem garantálja a felek homályban maradását is. Erre a virtuális fizetőeszközök közül a legkézenfekvőbb megoldás az első decentralizált virtuális kriptopénz, a *Bitcoin*.

2009. január 03-án a Bitcoin megalkotója, egy bizonyos Satoshi Nakamoto álnév mögé bújt, máig ismeretlen, feltehetően japán hacker vagy hackercsoport 21 millió Bitcoint hozott létre és osztott szét a megalkotásában résztvevő és segítő programozók között.⁴¹² A kiosztást négyéves ciklusokra bontották,⁴¹³ melynek keretében az első időszakban a teljes mennyiség felét, azaz 10,5 milliót osztottak ki. A

⁴¹¹ Lolloy – Getty Images: Bitcoin

<http://www.gettyimages.com/photos/bitcoin?family=creative&license=rf&phrase=bitcoin&alloweduse=availableforalluses&excludenudity=true&sort=best#license>

⁴¹² Satoshi Nakamoto közvetlenül az amerikai bankválság kirobbanása után, 2008 októberében egy kilencoldalas whitepaper-ben (fehérpapíron) foglalta össze a nevéhez fűződő virtuális pénz elméleti lényegét – a Bitcoin tranzakciók hiteles elszámolásáért felelős blokklánc technológiát –, amit ezután feltett az internetre, egy publikus oldalra. Nakamoto, Satoshi: Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (2017. január 10.)

⁴¹³ Ezek a négyéves ciklusok nem naptári napban mérhetők, hanem 210 ezer kibányászott Bitcoin-blokkonként jönnek el. A legutolsó felezőnap 2016 júliusában volt. Jelenleg 15.873.063 darab Bitcoin van forgalomban és egyre nehezebb a bányászatuk. Bitcoin charts. <http://bitcoincharts.com/> (2016. december 10.)

további ciklusokban mindig a megmaradt Bitcoinokat felezik tovább, egészen addig, amíg el nem fogy valamennyi.⁴¹⁴ A legkisebb egységet satoshinak nevezik.⁴¹⁵

A Bitcoin egy decentralizált ország- és bankfüggetlen pénzügyi rendszer, amely mögött nem egy központi bank (állam és/vagy jegybank) vagy más egyéb pénzügyi intézmény,⁴¹⁶ hanem egyfajta automatikusan generált számsorozatok állnak, melyek biztosítják a zárt rendszerben a felek közötti anonim tranzakciókat, így azok láthatatlanul áramolnak a digitális felhasználói címekkel rendelkezők online pénztárcái között.⁴¹⁷ Ezáltal – szemben a hagyományos elektronikus fizetőeszközökkel – nincs kitéve kibocsátók illetve hatóságok szabályozásának, illetve korlátozásának. A tranzakciókat a digitális aláírások és a szinte végeláthatatlan kódolási és hitelesítési rendszer védi, melyet a felhasználók gépeinek összeadott számítási kapacitása generál. Egy-egy utaláshoz csak az általában 33 alfanumerikus karakterből álló számlaszámot kell megadnunk. Az esetleges téves utalások vissza nem fordíthatók, reklamálni, kártérítést követelni pedig nem lehet.⁴¹⁸ A Bitcoin ugyan titkosított csatornákon keresztül online tesz különböző fizetéseket lehetővé, de maga a tranzakció, illetve annak története folyamatosan és kitörölhetetlenül nyomon követhető, visszakereshető, azonban addig, amíg a számlákhoz nincsenek azonosítók rendelve, azok nem beazonosíthatók. Vagyis valójában egy nyílt forráskódú, választott anonimitást biztosító digitális fizetőeszköz és így a felhasználója dönti el, akarja-e, hogy a tranzakciója nyilvános legyen vagy sem.⁴¹⁹

A Bitcoinhoz három féleképpen lehet hozzájutni. Miután már a gazdaságban is megjelent, így az első és legegyszerűbb formája valódi pénzért Bitcoin-tőzsdéken⁴²⁰ vagy ilyen profilú fórumokon személyesen megvásárolni, valamint léteznek már Bitcoin

⁴¹⁴ Jelenlegi ütemét alapul véve várhatóan 2040 körül lesz majd mind a 21 millió darab Bitcoin forgalomban. Virtual Currency Schemes October 2012 – European Central Bank – Eurosystem, Germany, 2012. 25. p.

⁴¹⁵ Egy Bitcoin nyolc tizedes jegyig osztható.

⁴¹⁶ Nem központosított, azaz nem áll mögötte semmilyen hivatalos fedezet (nemesfém), illetve kormány által biztosított valós gazdasági teljesítmény.

⁴¹⁷ A Bitcoin a torrent technológiához hasonló, decentralizált hálózat működteti, mely a peer-to-peer (p2p) személyek közötti zárt hálózat csomópontjai által tárolt elosztott adatbázist használja.

⁴¹⁸ A rendszer egyik sajátossága, hogy nincs is kinél reklamálni, maximum a fogadó fél jóindulatában bízhatunk, hogy visszautalja.

⁴¹⁹ A személyes adatok hozzáférése a Bitcoin pénztárcához általában akkor szokott előfordulni, ha a használatjának nincs titkolni valója, vagyis átláthatóan használja.

⁴²⁰ Egy Bitcoin tőzsdei értéke 2016. szeptember végén 600 dollár körül mozgott (kb. 164 ezer forint), piaci kapitalizációja 9,7 milliárd dollár (8,5 milliárd euró). Az árfolyam emelkedését nagyban befolyásolja a hackerek támadásai, valamint ha olyan helyen kezdenek nagy tételben vásárolni a virtuális valutából, ahol betiltották a dollárt (pl. Irán) vagy akkora az infláció, hogy az emberek ebbe menekítik a vagyonukat. Bitcoin charts. <http://bitcoincharts.com/> (2016. december 10.)

automaták is, ahol a hagyományos és a digitális világpénzek kapcsolódnak egymással és így válthatók egymás között (19. sz. ábra).⁴²¹

19. sz. ábra Bitcoin ATM Budapesten a shop stop hűvösvölgy bevásárlóközpontnál

(készítette Bugyáki Attila)

A második eset, ha valaki a virtuális számlánkra az eladott áru vagy szolgáltatás ellenértékeként Bitcoint utal. A harmadik lehetőség a bányászás,⁴²² amikor fizetés nélkül, számítógépeink erőforrásként történő használata révén juthatunk a digitális valutához, de ezek végzése ma már nem költséghatékony megoldás, így nem minden esetben éri meg

A virtuális pénzek királyának és digitális aranyának is nevezett Bitcoin a készpénz névtelenségét biztosítja az internetes átutalások gyorsaságával és rugalmasságával. Mivel csak digitális formában testesül meg, ezért csak az interneten létezik. Fizikai megnyilvánulása, illetve megjelenési formája ugyan nincs, de bármire rárakható és QR kóddal⁴²³ irányítható a virtuális számlán, vagyis lehet online és offline

⁴²¹ A világon az első ilyen speciális internetalapú, bankkapcsolattal nem rendelkező és a hagyományos pénzkidó automatákhoz külsőre hasonló ATM-et 2013 októberében Kanadában (Vancouver), Európában pedig két hónappal később Finnországban (Helsinki) telepítettek. Hazánkba 2014 októberében Budapesten, a kontinensen kb. 20. országgént került először és az Anker Klubban helyezték el. Azóta található még egy a Bécsi úton lévő Shop Stop Óbuda Bevásárlóközpontnál is. Ngo, Diana: A Short History Of The World's 400 Bitcoin ATM Machines. May 29, 2015. <http://afkinsider.com/97249/a-short-history-of-the-worlds-400-bitcoin-atm-machines/> (2017. január 03.)

⁴²² Ebben az értelemben bányászok azok, akik a többi felhasználó rendelkezésére bocsátják a hálózatot üzemeltető nagy kapacitású és bonyolult programozási műveletek elvégzésre alkalmas számítógépjeiket, amelyek segítségével ellenőrzik a rendszerben elindított tranzakciókat. A tranzakciók elismeréséhez legalább hat másik felhasználónak is egyet kell értenie.

⁴²³ Quick Response-kód, ami egy kétdimenziós vonalkód.

is. Egyedi mivolta miatt nem lehet hamisítani. Alkalmanként előfordul, hogy hackerek támadásainak és lopásainak az áldozatává⁴²⁴ válik, melynek célja sok esetben nem a haszonszerzés, hanem a rendszer bomlasztása.⁴²⁵ Mozdását a felhasználó igények és szokások határozzák meg, értékét pedig az, hogy mennyi valós pénzt adnak érte. Nem inflálódik, azonban a nagy és gyors árfolyamkockázat miatt elsősorban csak kisebb összegek áramoltatására használják.⁴²⁶ A partnerek úgy tudnak üzletet kötni egymással (pénzügyileg elszámolni), hogy nincs közbeiktatott harmadik személy vagy intézmény (pénzintézet), vagyis direkt kapcsolatban állnak egymással. Azonnali pénzmozgást tesz lehetővé gyakorlatilag díjtalanul, miután használatuk során nincs banki költség, jutalék, kezelési költség, illetve átváltási árfolyam, továbbá nem lehet megadóztatni sem.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a Bitcoin azért lett sikeresebb hasonló társainál, mert jól tudta megoldani a hitelesítést. Emellett elterjedésében és térhódításában nagy szerepe volt annak, hogy független, globális és mindenhol egyenértékű fizetőeszköz. Bár pénzügyi fedezet nincs mögötte, de ugyanakkor a növekvő felhasználók száma, a globális rendszert kiszolgáló közös egyetértésen és kölcsönös konszenzuson alapuló számítógépes rendszer (p2p) és azt védő technológia, valamint az egyre bővülő elfogadó hely, azaz a forgalomképes piac és a megbízható hálózat egyfajta garanciaként fogható fel.

Először 2013 nyarán az Amerikai Egyesült Államokban – a texasi bíróság egy piramisjáték ügyben hozott ítéletében – mondta ki, hogy a Bitcoin valódi pénz (annak egy formája),⁴²⁷ majd később a brit kormány mellett több pénzintézet is elfogadta a létét. A Bitcoinnak mint fizetési eszköznek azonban sem az Európai Unióban, sem pedig hazánkban nincs jelenleg kidolgozott jogi szabályozása, valamint meghatározása sem egységes. Nem tekinthető forgalomban lévő pénznek, de elektronikus

⁴²⁴ A Bitcoin ugyan ellopható, de a zárt rendszerből nem tűnhet el, onnan ki nem vihető, így legkésőbb – az azonosítónak köszönhetően – vásárláskor vagy pénzre váltáskor fény derülhet a hacker személyére, fel nem használása esetén pedig egyszerűen megbújik a rendszerben. 2016 augusztusában közel 120 ezer Bitcoin, azaz nagyjából 65 millió dollárt loptak el a világ egyik legnagyobb Bitcoin-tőzsdéjétől, a kínai Bitfinextől. De nem ez az egyetlen ilyen eset és valószínű nem is az utolsó. 2015 év elején az egyik nagy amerikai Bitcoin-tőzsdétől, a Bitsamptól 19 ezer, valamint 2013-ban az akkori legnagyobb japán Bitcoin-tőzsdétől, az MT Goxtól pedig 650 ezer Bitcoin tulajdonítottak el hackerek. Turzó Ádám Pál: Hamar talpra állt az ütésből a Bitcoin. In: Világgazdaság, 2016. augusztus 09. <http://www.vg.hu/penzugy/befektetes/hamar-talpra-allt-az-utesbol-a-bitcoin-473795> (2017. január 10.)

⁴²⁵ Ilyen bomlasztó tevékenység lehet egy-egy konkurens megbízás, tőzsdei kereskedés árfolyamának spekulálása, vagy akár hobbi is.

⁴²⁶ A hektikus árfolyamváltozás miatt, valamint a kitalálók és a kezdeti felhasználók által birtokolt jelentős mennyiségű Bitcoin miatt sokan piramisjátékhoz hasonlítják a működését.

⁴²⁷ Hill, Kashmir: Federal Judge Rules Bitcoin Is Real Money. Augustus 07, 2013. <http://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2013/08/07/federal-judge-rules-bitcoin-is-real-money/#360aba524fba> (2017. január 14.)

fizetőeszköznek sem, a Finn Jegybank 2014 januárjában például árucikknek minősítette.⁴²⁸ Nem hivatalos jellege miatt ISO kódja⁴²⁹ sincs, általános jelölése a BTC. Hazánk nem tiltja a használatát, viszont néhány ország, köztük Kína és Oroszország ellenzik az ezzel történő „kereskedést”. Törekvések ugyan vannak a használatukra vonatkozó harmonizáció tekintetében, de ezek még mindig gyerekcipőben járnak és csak a kockázatok minimalizálásra elegendők.⁴³⁰

A COinpay Zrt. becslése szerint hazánkban megközelítőleg 8 milliárd forint értékű Bitcoin van forgalomban, amely mindössze néhány száz magyar kezében összpontosul.⁴³¹ Magyarországon nagyjából ezer helyen lehet vele fizetni (taxi, étterem, fogászat), viszont nagy előnye, hogy külföldön is használható, ahol már sokkal szélesebb a felhasználási köre.

A Bitcoin sikerén felbuzdulva természetesen vállalkozó szellemű emberek/csoportok sorra alkottak meg hasonló virtuális pénzeket az elmúlt években, próbálva ezt a decentralizált pénzt még tökéletesebbé fejleszteni. Ezen kísérletek közül a 2014 nyarán bemutatott Ethereum tűnik a legéletképesebbnek, melyet hasonlóságuk miatt méltán szokták nevezni a Bitcoin kistestvérének is. Az Ethereum azonban már képes okos-szerződések programozására is (és ebben rejlik az elvitathatatlan újszerűsége és jelen pillanatban még nem teljesen felmért jövőbeni, szinte végtelen számú potenciálja is), ezáltal az előre meghatározott feltételek létrejötte esetén a fizetési tranzakció automatikusan teljesül, így akár ismeretlenül is köthetünk szerződést, hisz a rögzített feltételek betartását a rendszer garantálja. Az Ethereum kriptopénze az ether

⁴²⁸ Pohjanpalo, Kati: Bitcoin Judged Commodity in Finland After Failing Money Test. January 20, 2014. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-01-19/bitcoin-becomes-commodity-in-finland-after-failing-currency-test> (2017. január 03.)

⁴²⁹ Az ISO kód a valuták és az egyes pénznemek jelölésének három-karakteres kódjait tartalmazó nemzetközi szabvány. A kódok nem tévesztendőek össze a pénznemek nevének rövid alakjával, a devizajellel. Country Codes – ISO 3166 – What is ISO 3166? http://www.iso.org/iso/home/standards/country_codes.htm (2017. január 14.)

⁴³⁰ Jelen pillanatban az látszódik körvonalazódni, hogy egyáltalán nincs egységes szabályozás a digitális valuták tekintetében, sőt néhány ország – köztük Oroszország – a védekezés egyik lehetséges megoldásának a saját nemzeti virtuális valuta megteremtésében látja a megoldást, betiltva ezzel párhuzamosan országában az összes többi digitális pénzt. Putyinékat zavarja, hogy nem tudják ellenőrizni a pénzügyi terrorizmust. In: Index, 2016. május. 27.

http://index.hu/tech/2016/05/27/putyinekat_zavarja_hogy_nem_tudjak_ellenorizni_a_penzugyi_terrorizmust/ (2017. január 10.)

⁴³¹ A COinPay Zrt. létrehozott egy olyan platformot, amely lehetővé teszi a hazai kereskedőknek, hogy elfogadják a Bitcoint anélkül, hogy bármilyen kockázatot vállalnának az esetleges árfolyam ingadozásból. Világszerte ma már kb. 5 millió felhasználója van a Bitcoinnak. BTC elfogadás. <http://www.btcelfogadas.hu/> (2017. január 03.)

(ETH), melynek magyar jelentése éter.⁴³² Az, hogy milyen magasságokig jut, esetleg túlnő-e nagytestvérén, még nem tudható.

Léteznek centralizált formában működő, de nem állami tulajdonban lévő kriptovaluták is, mint a OneCoin⁴³³, ezáltal a növekedése kontrolálható és így könnyebben integrálható a jelenlegi 21. századi pénzügyi rendszerbe. A modern társadalomban történő elterjedésével és hétköznapi használatával célja a stabil globális piac létrehozása, amiben a tranzakciók nyomon követhetők⁴³⁴, biztosítva ezzel a biztonságot és az átláthatóságot. Nagy előnye, hogy a bankszámlával nem rendelkezőket egy mobiltelefon segítségével hozzákapcsolhatja a pénzügyi rendszere, megspórolva ezzel a pénzügyi közvetítők által felszámolt jutalékot, valamint jelentősen felgyorsítja az átutalás idejét is. Mindez együtt alapjaiban változtathatja meg a világgazdaságot, melynek a jövő generációja mellett már mi is haszonélvezői lehetünk.

3.2.3. A bűnözők térnyerése a „sötét interneten” keresztül

Míg a 20. század nagy részében a bűnözésen az átlagember elsősorban a lokális utcai bűnözést értette (lopás, csalás, betörés, garázdaság, emberölés), addig napjainkban már egyre inkább a globális számítógépes bűnözés⁴³⁵ kibontakozása figyelhető meg. Az új elkövetői kör a hackerek, hacktivisták, crackerek, kalózok, ipari kémek és terroristák mellett többnyire a szervezett bűnözői körök tagjaiból kerülnek ki. Míg az „offline” bűnözőket korábban viszonylag sokkal könnyebb volt kézre keríteni, a mai virtuális térben végrehajtott illegális műveletek felderítése már sokkal bonyolultabb és összetettebb kihívás. Ebben az árnyvilágban az elkövetők személyének beazonosítása mellett már a kapcsolattartás módjának, a különböző elkövetési módszerek

⁴³² Az éter egy meghaladott fizikai elmélet szerint egy megfoghatatlan anyag, amely kitölti a világegyetemet. A rendszer megalkotójának szándéka szerint az Ethereum hasonló módon fogja betölteni az egész kibertérrel, áthatja majd a digitális világmindenséget. Bitcoin 2.0 – Ethereum. 2014. szeptember 02.

<http://alapblog.hu/bitcoin20ethereum/> (2017. január 10.)

⁴³³ A világ leggyorsabban növekvő kriptovalutája. 2014. szeptemberi indulása óta 2015 októberében már 1 milliárd dollár kapitalizációt ért el a világ 190 országából származó 650 ezer felhasználójával. 2017. március 15-én már 3 millió regisztrált felhasználója volt. OneCoin honlapja. <https://www.onecoin.eu/en/> (2017. március 30.)

⁴³⁴ A rendszer kidolgozásával a blokkláncba integrálja az ismerd az ügyfeled eljárást (know your customer), az így generált transzparencia révén pedig a jövőben egyáltalán nem lesznek anonim számlák, mely által a névtelen és gyanús felhasználásra okot adható pénzügyi tranzakciók is megszűnnek.

⁴³⁵ A számítógépes bűnözés azokat a bűncselekményeket foglalja magába, melyek esetén információtechnológiai eszközöket, illetve rendszereket használnak. A globalizáció révén a kibertérben nagyon gyorsan és szinte megállíthatatlanul terjed. Kunos Imre: A számítógépes bűnözés – A modern információtechnológia felhasználása a bűnözésben. In: Belügyi szemle 1999/11. 28. p.

feltérképezésére és az anonimitás fenntartáshoz használt titkosított programok felderítésére is szükség van. Miután a bűnözők is hamar felismerték a virtuális pénzekben lévő potenciális lehetőségeket, ezért hamar az egyik kedvenc fizetőeszközükké vált az elmúlt években. Ugyan nincs tökéletes megoldás a készpénz áramoltatására, de a 21. században a Bitcoin tűnik az egyik legbiztonságosabb eszköznek a pénz anonim és lenyomozhatatlan tárolására, mozgatására, tisztára mosására, valamint újbóli célba juttatására.

„Sötét internet” körökben az egyik legismertebb törvénytelen szolgáltatásokat nyújtó internetes oldal a kábítószeres Ebayeként⁴³⁶ is nevezett, Silk Road (Selyemút) volt, melyet az amerikai hatóságok csak két év működést követően, 2013 októberében tudtak felszámolni.⁴³⁷ A rendszeren belül kiválasztott drogszállítmányok a megrendelést követően postai csomag útján értek célba, a naponta feladott több millió normál csomaggal együtt, mely során gondosan ügyeltek a küldemény minél hétköznapiabb kialakítására (szagmentes csomagolás, szükség esetén plusz súllyal történő ellátás, átlagos termék megnevezés használata, stb.), minimalizálva a lebukás lehetőségét. A fizetéshez természetesen anonim Bitcoint használtak. Az illegálisan küldött csomagok kiszűrése csak fizikai szűrőpróba során, felbontás után volt lehetséges, ilyenkor a címzett azzal tudott védekezni, hogy ő nem is rendelt kábítószer, így a hatóságok – a rendszer adta teljes anonimitásnak köszönhetően – bizonyíték hiányában az eljárást meg kellett szüntetni. A 900 ezer felhasználót számláló és működése alatt – egyes becslések szerint – 1,2 milliárd dollár⁴³⁸ forgalmat lebonyolító oldal kitalálóját és üzemeltetőjét, Ross William Ulbrichtet⁴³⁹ a kábítószer-kereskedelem mellett számítógépes bűncselekménnyel, pénzmosással és gyilkosságra való felbujtással is meggyanúsították, mely miatt 2015 februárjában életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Fontos azonban megjegyezni, hogy Ulbricht lebukása nem a rendszer vagy a Bitcoin működésbeli problémáira vezethető vissza, hanem a biztonsági szabályok be nem tartására. Ulbricht tevékenysége során olyan alapvető hibákat követett el – mint

⁴³⁶ A rendszer olyannyira hasonlított az Ebayhez, hogy a vevő és eladó között közvetlen kapcsolat volt, valamint az ügyleteket követően értékelhették is egymást, amely növelte a rendszerbe vetett bizalmat, illetve megbízhatóságot.

⁴³⁷ A hálózat felszámolását követően természetesen azonnal akadtak újabb „vállalkozók”, akik átvették az irányítást, így továbbra is virágzik a drogüzlet az internet eme sötét oldalán.

⁴³⁸ A Forbes Magazin becslése alapján. Greenberg, Andy: End Of The Silk Road: FBI Says It's Busted The Web's Biggest Anonymous Drug Black Market. In: Forbes Magazin, Oct 2, 2013.

<http://www.forbes.com/sites/andyggreenberg/2013/10/02/end-of-the-silk-road-fbi-busts-the-webs-biggest-anonymous-drug-black-market/#7599d3d0347d> (2017. január 14.)

⁴³⁹ A deep webes körökben Dread Pirate Roberts néven futott.

például levelezései során, a hagyományos e-mailen keresztül saját nevén összehozta magát a Silk Roaddal –, hogy könnyen beazonosíthatóvá és ettől kezdve nyomon követhetővé vált. Végző lebukását pedig egy pénzügyi elszámolási vita miatt általa felbérelt bérnyilkos okozta.

A szervezett bűnözés korábban, többnyire a feketepiac-, drog-, prostitúció-, fegyver- szerv- és ember-kereskedelemből, illetve csalásból és korrupcióból származó dollár milliók nagyobb részének tisztára mosását a hagyományos nyílt bankrendszeren keresztül áramoltatva végezte, azonban napjainkra ezt a szerepet egyre inkább a digitális, nem központosított anonim valuták kezdik átvenni, kihasználva ezzel annak valamennyi számukra előnyös tulajdonságát. Több esetben előfordult már az is, hogy a megzsarolt áldozatok Bitcoinnal válthatták meg zárolt, illetve elloptott számítógépes adataikat vagy elrabolt hozzátartozóikat.⁴⁴⁰

Az alvilági bűnözői hálózat a „sötét interneten” bonyolított rejtett, meghívásos módon történő zárt és névtelenséget biztosító csatornáit is kiválóan alkalmazza a mindennapos kommunikációja biztonságos fenntartásához, illetve ezen keresztül történő illegális ügyleteik megszervezéséhez. A személyes találkozások hiányában ettől kezdve az alvilági „figurák” megfigyelése, nyomon követése, valamint tevékenységi körének feltérképezése egyre nehezkesebbé – a zárt rendszerből való teljes kirekesztés révén, miután azok felderítése akadályokba ütközik –, sok esetben pedig lehetetlenné válik.

Az anonim kriptopénzekben rejlő lehetőségek a „pénzügyi terrorizmust” sem kerültk el. A terrorista szervezetek közül az ISIS naponta folyamatosan jelen van propagandagépezetével és megfélemlítést keltő akcióval az online térben, melyre dollár milliókat költenek, s ezeket részben Bitcoinnal finanszírozzák. Alig egy évvel ezelőtt a világ egyik meghatározó hackercsoportja, a Ghost Security Group 3 millió dollár értékű, az Iszlám Államhoz (ISIS) köthető Bitcoin-számlát derített fel, továbbá számos olyan oldalt is talált a deep weben, amelyeken keresztül adományokat gyűjtött a terrorista

⁴⁴⁰ Miután a hagyományos banki műveletekkel végrehajtott utalások könnyebben nyomon követhetőek, ezért az alvilági bűnözők és a hackerek is előszeretettel kérik az utóbbi időben pénzüket (zsarolási vagy váltságdíjfizetések) Bitcoinban, már csak azért is, mert ugye ezek a tranzakciók visszavonhatatlanok. 2012 szeptemberében például egy hacker – akit később emiatt le is tartóztattak – 1 millió dollárnak megfelelő Bitcoin összeget követelt Mitt Romney republikánus akkori amerikai elnökjelölttől és feleségétől, cserébe nem hozza nyilvánosságra a kompromittálásra okot adható adóbevallásukat. Kelly, Meghan: Bitcoin value spikes after hacker demands ransom in the currency. September 05, 2012. <http://venturebeat.com/2012/09/05/bitcoin-value/> (2017. január 03.)

szervezet.⁴⁴¹ Az ISIS bevételeinek nagyobb része zsákmányokból (rablásból, a megszállt területeken található készpénz és vagyontárgyak elkobzásából, az általuk irányított területek megadóztatásából), olajkutak üzemeltetéséből és exportálásából, számítógépes bűncselekményekből, valamint külföldi szimpatizánsoktól származó adományokból tevődik össze. Jelenlegi ismereteink szerint a bitcoinos adományok ugyan csak a töredékét nyújtják ezeknek a bevételeknek, azonban a Bitcoin használata az anonim pénzmozgatások lebonyolításához és ezáltal a külföldi akciók anonim finanszírozásához és tagtoborzáshoz, valamint a deep web nyújtotta feketepiacon történő illegális eszközök beszerzéséhez tökéletes választás, kikerülve ezzel a hagyományos, illetve alternatív (közvetítói) bankrendszert.⁴⁴²

Fontos azt is megemlíteni, hogy a virtuális valuták kontrollálatlan elterjedése egy nemzetállam teljes politikai, gazdasági és pénzügyi rendszerére is veszélyes lehet, ami ezáltal kihatással bírna az egész világra. Elegendő például, ha egy csőd közelben lévő állam polgárainak és befektetőinek túlnyomó része váratlanul úgy dönt, nem bízik többé a saját országa fizetőeszközében és elkezd át váltani az összes megtakarítását Bitcoinra.⁴⁴³ Ez a nemzeti valuta teljes leértékelődése, majd megszűnése mellett azt eredményezné, hogy ezen ország polgárai az (választható) anonimitásnak köszönhetően fokozatosan kikerülnének a hagyományos bankrendszer szabályozó környezetéből, így megszűnne mindenféle állami kontrol és beavatkozás lehetősége, ami odavezetne, hogy előbb a teljes pénzügyi, majd az egész gazdasági, végül pedig a politikai rendszer is összeomolna. A folyamattal párhuzamosan természetesen a kereslet növekedése a Bitcoin árfolyamának emelkedéséhez, további elterjedéséhez vezetne.

3.2.4. Fellépés a virtuális pénzek ellen

⁴⁴¹ A hacktivisták korábban már több kisebb Bitcoin-számlát is felderítettek és megtámadtak, de azt hogy konkrétan kiktől származtak az adományok, netalán bányászták-e, vagy megvásárolták a kriptopénzt, azt nem sikerült azonosítaniuk. Sameeh, Tamer: ISIL Militants Linked To France Terrorist attacks Had A Bitcoin Address with 3 Million Dollars, November 14, 2015.

<http://www.newsbtc.com/2015/11/14/isil-militants-linked-to-france-terrorist-attacks-had-a-bitcoin-address-with-3-million-dollars/> (2017. január 10.)

⁴⁴² Vannak olyan bankfiókok is, amelyek az ISIS által megszállt területek révén az irányításuk alatt áll, így azokon keresztül különféle banki műveleteket könnyedén tudnak intézni.

⁴⁴³ 2015 júniusában a Görögországban bekövetkezett pénzügyi csőd közei állapot miatt (1,6 milliárd euró IMF hitel törlesztése körüli bonyodalom) felmerült a hellének eurózónából való kilépésének a lehetősége is, melynek eredményeként a görög befektetők elkezdtek pénzüket átváltani – az arany mellett – Bitcoinra. Kelly, Jemina: Bitcoin surges as Grexit worries mount, posts best run in 18 months. June 16, 2015.

<http://www.reuters.com/article/us-eurozone-greece-bitcoin-idUSKBN0OW2DS20150616> (2017. január 15.)

A fenti komplex problémakörből jól látszik, hogy egy merőben új típusú kihívással állunk szemben, amely ellen a bűnüldöző hatóságok hatékony és eredményes harcot csak egy újfajta szemlélettel és gondolkodásmóddal érhetnek el a jövőben.

A világban egyre inkább megfigyelhető, hogy banki ügyleteinket már legtöbbször az interneten végezzük, melynek terjedése révén növekszik az online átutalások és a bankkártyás műveletek száma. Ezzel párhuzamosan a virtuális pénzekhez is egyre többen fordulnak, mely így alternatív kiegészítője lehet a valódi fizetőeszközöknek. Nem a digitális valuták hibája, hogy sokan illegális dolgok leplezésére is használják. A Bitcoin megfelelő szabályozási környezet és infrastruktúra megvalósítása mellett hatékony és teljes értékű alternatívája lehet a 2008-as globális pénzügyi rendszer összeomlása óta „betegeskedő” jelenlegi bankrendszernek, sőt akár még világpénzzé is válhat.

A hatóságok felismerték, hogy a szervezett bűnözői csoportok és a terroristák elleni eredményes küzdelem csak nemzetközi együttműködéssel valósítható meg, melyben az összefogás mellett a legnagyobb hangsúly az egységes jogi és informatikai szabályzó rendszer kidolgozásán van. E szabályzók kialakításával párhuzamosan azonban meg kell oldani valamennyi nem nyilvános (titkos és/vagy zárt) – vagy ugyan nyílt forráskódú, de anonim – csatornán áramló információk és pénzmozgások átláthatóvá tételét (üvegzséb), illetve ezek adatbázisba történő vételét is.⁴⁴⁴ Amennyiben ez nem lehetséges, úgy speciális informatikai céleszközök segítségével ezek kikényszerítésére kell törekedni. Az eredmények hatékony elérése érdekében nagyon fontos a különböző szankciók bevezetése és az elkövetett cselekmények – akár új formában történő meghatározásával – büntethetővé nyilvánítása is. Azonban ezek kidolgozása és alkalmazása után sem lehet kényelmesen hátra dőlni a karosszékben, az elért eredményeket folyamatosan ellenőrizni és értékelni kell, mely során ki kell térni a bűnözés várható irányváltásaira és az azok elleni beavatkozási pontok előkészítésére is.

⁴⁴⁴ Mérföldkő és egyben végső megoldás is lehet az Európai Bizottság javaslata a pénzmosás elleni irányelvek módosítására, amely a digitális valuták adatbázisba történő kiépítését és azok személyes adatokkal történő feltöltését célozza. Ez nagymértékben elősegítené, hogy a megváltozott biztonsági környezetben a bűnüldöző hatóságok nagyobb felderítési arányban és hatékonyabban tudjanak együttműködni. Továbbá hatalmas előrelépés lehet, ha a technika fejlődésével a közeljövőben megszületnének az anonim hálózatokat hatékonyan felderítő és azonosító technológiák is. Cimpanu, Catalin: EU Plans Database of Bitcoin Users with Identities and Wallet Addresses – EU gets closer to ending Bitcoin anonymity. July 26, 2016. <http://news.softpedia.com/news/eu-plans-database-of-bitcoin-users-with-identities-and-wallet-addresses-506650.shtml> (2017. január 10.)

A nemzetállamok részéről mindez komoly, szakértők bevonásával végzett műveleti és elemzői csapatmunkát igényel országhatárokon átívelve.

Kézenfekvő megoldásnak tűnik minden olyan vállalkozás a pénzmosás elleni törvény hatálya alá történő bevonása, amelyik virtuális pénzzel kereskedik, azt használ vagy bocsát ki. Ezáltal nem lennének megkülönböztetve a hagyományos pénzügyi szolgáltatóktól – mert ugyanazon szigorú és részletes szabályoknak, illetve előírásoknak kellene megfelelniük. Ezzel a lépéssel, vagyis a virtuális pénzek megjelölésével (személyazonosság hozzárendelésével) az anonimitás megszüntetése mellett a fizetőeszköz szabad mozgását is korlátozhatnánk. Ez első lépésben valószínűleg jelentősen megszűrné – az amúgy is csak többnyire az anonimitás érdekében mesterségesen létrehozott – virtuális fizetőeszközök piacát, hiszen ha nincs „speciális pénz” (a szereplők által elfogadott fizetőeszköz) a rendszerben, akkor megszűnik az, ami mozgatja a körfolyamatot. Végeredményképpen az anonimitás lehetőségtől megfosztott piac és azok szereplői előbb-utóbb kifehérednének és átláthatóvá válnának.

Természetesen nem hagyható figyelmen kívül az a fontos szempont sem, amiért annak idején létrejött az internetnek ezen sötét oldala, valamint a hozzájuk egyre inkább kapcsolódó digitális valuták. Vagyis nem lehet cél a „dark net” teljes felszámolása, hisz ezzel megszűnne az egyetlen olyan hely, ahol a cenzúrázatlan szabadságjog, véleménynyilvánítás és szólásszabadság még érvényesülhet. Ezért inkább a szabályozás megteremtése és megfelelő mederben történő tartása, valamint az anonim hálózatok személyessé tétele szükséges.

Érdemes még megemlíteni, hogy a bűnüldöző hatóságok mellett a legnagyobb ellenzői a virtuális valuták térnyerésnek – akik aktív lobby tevékenységet is folytatnak a szabályzó rendszerek mielőbbi bevezetése érdekében – a hagyományos pénzintézetek (bankok, pénzváltók, brókerek) is, mert szerintük az internetes pénz, mint egy újfajta elszámolási egység egyre szélesebb körű felhasználása a pénzpiac újrafelosztását eredményezheti és ez így konkurenciát, valamint nyereségük jelentős csökkenését jelenti a jövőben. Céljuk nem minden esetben a megszüntetés, hanem a törvényes feltételek és keretek kialakítása, megteremtve ezzel az egyenlő piaci versenyfeltételeket.

3.3. A fejezet következtetései

Összegzésként elmondható, hogy míg a hétköznapi emberek naivan azt gondolják, hogy a pénzük helyi vagy nemzetközi mozgása (utalása) csak a bankokon és a pénzügyi szolgáltatókon keresztül valósulhat meg, addig a fent leírtakból jól látható, hogy egyéb legális – és természetesen illegális – módszer és technika létezik a formális banki csatornán kívül is a pénzügyi tranzakciók lebonyolítására. A piszkos pénzek tisztára mosására kezdetben a bűnözők is a hagyományos rendszereket használták, azonban a szabályozottság növekedésével ezek a pénzek egy része fokozatosan beszivárgott a földalatti bankrendszerek ellenőrizhetetlen réseibe, illetve kihasználta a 21. század új digitális pénzét, a virtuális vagy más néven kriptovalutát.

A világhálót ma már megkerülni nem lehet, az ebből fakadó előnyöket és velejárókat együttesen kell tudni kezelni és egyben kontrolálni is. A vezeték nélküli hálózatok (wifi) révén egy számítógép vagy egy mobiltelefon használatával szinte bárhol és bármikor hozzáférhetünk az internet bármelyik oldalához céljaink legális vagy illegális elérése céljából. Az informatikai technológia fejlődésével párhuzamosan azonban egy olyan sötét árnyvilág is kifejlődött, amely az egyre kifinomultabb bűnözésnek szintén kiváló táptalajt nyújtott, és ezt a bűnelkövetők kíméletlenül ki is használják. A valós hétköznapi térben végzett bűncselekmények a virtuális világban is hódítanak. A rendszert a gyorsaság teszi hatékonná, a névtelenség pedig a biztonságot szavatolja. A világhálón kialakított csatornák az anonim pénzmozgások irányítása mellett alkalmasak az interaktív és gyors kommunikációk megteremtésére, valamint szimpatizáns tagok toborzására is.

Az anonim digitális valuták – elsősorban a Bitcoin – néhány évvel ezelőtti megjelenésével és egyre szélesebb körű elterjedésével – a hétköznapi banki rendszer teljes megkerülésével – a bűnelkövetők a gyors, könnyű, lenyomozhatatlan és névtelenséget biztosító pénzmozgatások révén olyan előnyre tettek szert, amelyet a hatóságoknak már most nagyon nehéz ledolgozniuk.

A pénzmosás alkalmazkodva a kihívásokhoz egyfajta fejlődési folyamaton ment keresztül, és a 21. század elejére a pénzmosók, a szervezett bűnözők és a terroristák céljaik eléréséhez már nem csak a klasszikus bankokon keresztüli pénzáramoltatást használják, hanem egyre inkább előtérbe kerülnek az alternatív megoldások is. Míg régen a földalatti bankrendszert – a legális kereskedelem mellett – a bűnözők elsősorban a piszkos pénzek legalizálására vették igénybe, addigra mára a

terrorizmus ilyen formájú finanszírozása is egyre többször megfigyelhető és tetten érhető.

A bűnözők és a pénzt mosni vágyók dinamikusak, céljaik elérésben határozottak, az igazságszolgáltatásnál minimum egy, de inkább két lépéssel mindig előrébb járnak. Az újabb technikák kidolgozása és alkalmazása révén, egyre jobban rátelepülnek a még kiaknázatlan pénzügyi és gazdasági lehetőségekre, ezzel több milliárd dolláros kárt okozva a világ gazdaságának, és teret engedve a terrorizmus finanszírozásának is.

Úgy gondolom, hogy az illegális felhasználók ellen folytatott harcban kézzelfogható eredményt csak úgy érhetünk el, ha folytatjuk és növeljük a regionális és globális együttműködést, valamint a közös nemzetközi és szabályozott jogrendszer kiépítését. A terrorizmus globális terjedése miatt a pénzmosás megakadályozása mellett egyre kiemeltebb szerepet kell szánni a terroristák informális nemzetközi bankhálózatának ellenőrzésére és felderítésére is. A jövőben törekedni kell továbbá arra is, hogy minél kevesebb ellenőrizetlen, illegális forrásból származó pénz áramoljon keresztül a földalatti-, illetve virtuális bankrendszeren, figyelembe véve annak a paradox helyzetnek a jövőbeni megoldását, hogy a módszer meg tudjon maradni alternatív átutalási rendszerként is a legitim gazdálkodók számára. Továbbá azt is be kell látnunk, hogy minél erősebb egy banki szabályozás, annál nagyobb az igény az új alternatívák, többek között a papírmentes bankrendszer fenntartása iránt. S amíg ez az igény fennáll, addig ezeket az alternatív bankrendszereket megszüntetni nem lehet, ellenben a negatív irányú felhasználásuk minimalizálására törekedni szükséges.

Az, hogy a virtuális „sötét internet” áldást vagy világvégét hoz ránk, nem tudhatjuk. Az azonban biztosan látszik, hogy a globalizációnak és az információs forradalomnak köszönhetően a szervezett bűnözésnek és a terrorizmusnak szinte már egyáltalán nincsenek fizikai akadályai, így a tőlünk több ezer kilométerre lévő probléma pillanatok alatt átgűrűzhet lokálissá, amit felkészülten kell tudnunk fogadni. Éppen ezért egy percig sem lankadhat a figyelem, hatékony és új típusú megoldásokkal kell rendelkezni, melynek egyik alternatívája – a folyamatos egyéni védekező képesség fenntartása mellett – a nemzetközi összefogásban és együttműködésben rejlik.

4. A PÉNZMOSÁS GYAKORLATA – A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ÉS A TERRORIZMUS ÖSSZEFONÓDÁSÁBAN⁴⁴⁵

Az Európai Bizottság a 2015. április 28-án közzétett 2015–2020 közötti időszakra szóló Európai Biztonsági Stratégiájának kihirdetésekor Frans Timmermans első alelnök a következőket nyilatkozta: „*A terrorizmus, a szervezett bűnözés és a számítástechnikai bűnözés az európai határokon átnyúló, összetett és folyamatosan változó biztonsági kihívást jelentenek. Itt az ideje, hogy mi, európaiak jobban és szorosabban együttműködjünk polgárjaink biztonságának garantálása érdekében. E közös uniós stratégia révén hatékonyabb, kölcsönös bizalom melletti együttműködést szeretnénk elérni a nemzeti hatóságok között. A terroristák a nekünk fontos demokratikus értékeket támadják. Határozottan kiállunk az alapvető jogok mellett, és munkálkodunk a radikalizálódást kiváltó okok kezelésén, elősegítve társadalmunkban a valódi toleráns kultúrát.*”⁴⁴⁶ A szervezett bűnözés és a terrorizmus életünk mindennapjait beárnyékolja. Folyamatos fejlődésük és rugalmas alkalmazkodásuk révén mindig képesek megújulni, mellyel állandó félelmet és fenyegetést jelentenek az államok és a társadalom tagjainak. A problémakör veszélyét és összetettségét jól szimbolizálja, hogy a szervezett bűnözésnek és a terrorizmusnak még napjainkban sincs egységes, elfogadott definíciója.⁴⁴⁷ Ellenben, ha mégis lenne ilyen nemzetközileg elfogadott, letisztult meghatározás, akkor sem dőlhetnénk hátra a karosszékekben, mivel

⁴⁴⁵ Bugyáki Attila: Connections of terrorism and organised crime. In: Tradecraft Review, Periodical of the scientific board of military security office, 2011/2 Special issue, Budapest, pp. 111-119.

⁴⁴⁶ A Bizottság lépéseket tesz a terrorizmus, a szervezett bűnözés és a számítástechnikai bűnözés elleni küzdelem terén folytatott uniós együttműködés megerősítésére. Európai Bizottság – Sajtóközlemény, Strasbourg, 2015. április 28. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4865_hu.htm (2016. november 21.)

⁴⁴⁷ A fogalmak egységesítésének legfőbb akadályozója az adott államok eltérő politikai érdeklődésében rejlik.

globalizálódó világunkban ezen szervezetek és csoportok működése napról napra változik, ezzel újabb és újabb fenyegetésekkel és kihívásokkal bővítve a fogalomtárt. A szervezett bűnözés és a terrorizmus egyre kiszélesedő együttműködése már nem csak az illegális, hanem ezzel párhuzamosan a legális szférát is behálózta, veszélyeztetve ezzel a világgazdaságot, és a demokráciák békés együttélését. A területi korlátokat szemelőt tartva – mivel a tárgyalt két témakör már önmagában külön-külön is olyan hatalmas elméleti háttérrel rendelkezik – a fejezet csak annyiban foglalkozik a szervezett bűnözés és a terrorizmus mélyebb elemzésével, amennyiben azt a kutatási témám megkívánja.

4.1. A szervezett bűnözés megjelenése – kialakulása- általános jellemzői

A szervezett, nemzetközi bűnözés nagy kihívást jelent az állam számára, ui. a globalizációs folyamatok megkönnyítik a bűncselekmények elkövetését, s megnehezítik az ellen való védekezést. Ez megint csak alátámasztja azt a már korábbi megállapításom, miszerint a nemzetközi, és főleg szabályozott és szervezett formában kialakított együttműködés segíti a biztonsági kihívások, kockázatok kezelését. A nemzetközi bűnözés rugalmas hálózatok, kerülő útvonalak köré szerveződik, a tőke elektronikus átutalási rendszerének köszönhetően pedig nagyon olajozottan működik.⁴⁴⁸ Eközben új üzletágakat hoz létre, miközben torzítja a nemzeti és a regionális gazdaságot. Maga a bűnözés katalizátorként hat az olyan tevékenységekre, mint pl. az illegális kábítószer, a hamisított árucikkek, a csempészett fegyverek, a mosott pénz, a szervkereskedelem tevékenységeire vagy a szegény és kizsákmányolt emberek mozgására. Az államok és kormányaik szinte képtelenek rögtön válaszolni a kihívásokra, mert az eljárások merevek és bürokratikusak, olykor a hivatalok egymásra várása, vagy éppen a korrupció valamilyen formája nehezíti a hatékony ellenlépések megtételét. Vannak azonban olyan államok is, amelyek maguk is részt vesznek a „tevékenységben”, vagy máskor éppen nem csinálnak semmit.⁴⁴⁹ A szervezett bűnözés túl nagy térhódításának hosszú távú veszélye éppen abban van, hogy a bűnözők ellenőrzése vagy éppen megbüntetése szinte lehetetlenné válik, ami adott esetben az állami szuverenitást is kikezdheti.

⁴⁴⁸ Mingst, Karen A.: A nemzetközi kapcsolatok alapjai. Napvilág Kiadó Kft., Budapest, 2008. 146. p.

⁴⁴⁹ Pl. Észak-Korea, Nigéria.

A szervezett bűnözés elsődleges célja ugyan elsősorban az anyagi javak törvénytelen úton történő megszerzésére irányul, ezért azt alapvetően gazdasági biztonság kategóriájába sorolhatnánk, azonban miután szervezett tevékenységük ezen már jóval túlmutat, így politikai és egyben társadalmi biztonsági kérdést is felvet, melyek már közvetve vagy közvetlenül veszélyeztetik az állam, illetve a lakosság békés működését.

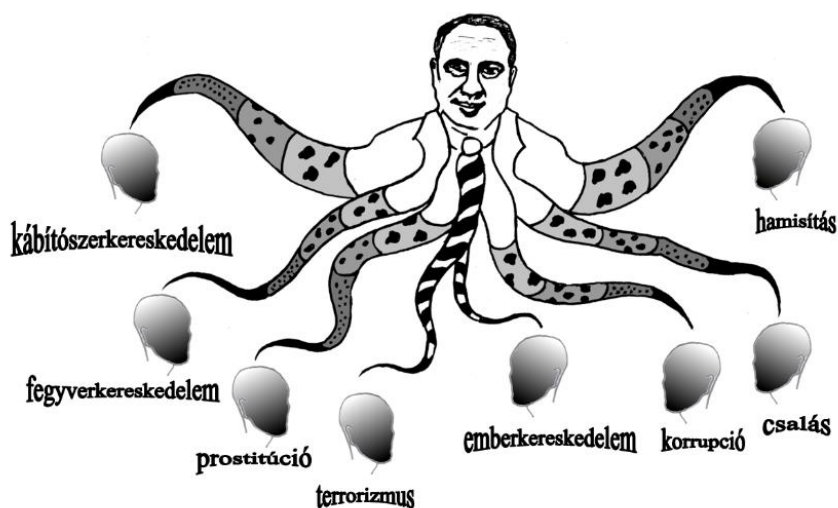
Ha az eddig keletkezett jelentősebb meghatározásokból összegyűjtjük a szervezett bűnözés általános jellemzőit, akkor a következőket kapjuk: illegális, anyagi haszonszerzés, összehangolt, sorozatos tevékenység, megfélemlítés, lojalitás, korrupció, konspiráció, munkamegosztás, több személy vagy csoport együttműködése. A viszonylag jó behatárolás ellenére – gyakorlatilag csak egy-két kötőszóval össze kellene kötni a szavakat és már készen is lennénk – a szervezett bűnözésnek napjainkban még nincs egységes, mindenki által elfogadott definíciója. A köztudatban leginkább használt három. Az Európa Tanács, az ENSZ és az Interpol meghatározásain kívül számos egyéb fellelhető az interneten is.⁴⁵⁰ Az említett meghatározott jelzőkből kiindulva az Európa Tanács megfogalmazásában a szervezett bűnözés: *„Illegális tevékenységek, amelyeket már hosszabb ideje létező, súlyos bűncselekmények összehangolt tevékenység révén és megfélemlítés, erőszak, korrupció vagy más eszközök igénybevételével, közvetve vagy közvetetten pénzügyi vagy más anyagi haszonszerzés céljára történő végrehajtására irányuló, három vagy több személyből álló szervezett csoportok hajtanak végre.”*⁴⁵¹ A Transznacionális Szervezett Bűnözésről szóló ENSZ Egyezmény is hasonlóképpen fogalmaz: *„Három vagy több személyből álló strukturált csoport, amely meghatározott időszakokra és cselekvésre, egymással összehangolt, egy vagy több komoly bűncselekmény vagy támadás elkövetésére alakulnak, hogy abból közvetve vagy közvetlenül pénzügyi vagy más egyéb anyagi hasznot érjenek el.”*⁴⁵² Az Interpol az előző kettőnél kicsit tágabb értelemben, de hasonló elvek alapján határozza meg a fogalmat: *„bármely egységes szervezetű csoport, amelynek legfőbb célja az, hogy illegális tevékenységek*

⁴⁵⁰ Klaus von Lampe német egyetemi docens az internetes oldalán több mint 150 fogalmat gyűjtött össze a szervezett bűnözéssel kapcsolatban, melyeket többek között országoként, szervezeteként és megfogalmazói szerint is csoportosított. Von Lampe, Klaus: Definitions of Organized Crime. <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm> (2016. december 06.)

⁴⁵¹ Tálas Péter: A nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára. Budapest, 2007. január. 7. p. <http://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/904.pdf> (2017. január 08.)

⁴⁵² United Nations Convention: Against Transnational Organised Crime. United Nations 2000, http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf (2016. november 12.)

révén pénzt szerezzen, és gyakran a félelem és korrupció segítségével biztosítja túlélését”.⁴⁵³ Ha jobban megnézzük kigyújtott jelzőket és az azokból készült definíciókat, akkor arra a következtetésre juthatunk, hogy valamennyi meghatározásban szerepel a „pénz, illetve anyagi haszonszerzés” vagy annak valamilyen szinonimája, mint motiváció. Megállapíthatjuk, hogy a szervezett bűnözés elsődleges mozgatórugója tehát a pénz, még pedig azon is belül az illegális úton megszerzett pénz, amit úgy kell visszajuttatni a gazdaságba, hogy annak eredete nehezen vagy egyáltalán ne legyen visszakövethető, mert anélkül a tevékenység (szolgáltatás) nem ér semmit. Éppen ezért a pénzmosás az a végláthatatlan „hajtóerő és mozgatórugó”, aminek kivitelezésével, majd befejezésével lehetővé teszi valamennyi bűncselekmény növekedését és elterjedését a világban. Egy hasonlattal élve, véleményem szerint a pénzmosás olyan, mint egy „mutáns polip”, amelynek kapcsolatrendszere behálózza az egész világot, a környezet külső, illetve belső behatásaihoz maximálisan alkalmazkodik, azaz folyamatosan változik (20. sz. ábra). A fej biztosítja a körfolyamathoz szükséges pénzt, a többi csáp pedig ebből táplálkozik. Míg az egyes csápok pótlhatók (újra nőhetnek), addig az egész folyamatot meghatározó elem, a pénzmosás már nem. Ha a bűnözők nem tudják a fekete pénzeket tisztára mosni, vagy eredetük könnyen felderíthetővé válik, akkor a szervezet fokozatosan elsorvad, megszűnik.

20. sz. ábra. A pénzmosás, mint egy polip, ami összefogja a törvénytelen úton szerzett jövedelmeket (szerkesztette: Bugyáki Attila)

A szervezett bűnözők bűncselekményeiket diverzifikáltan, munkamegosztásos alapon, egymással szoros és rendszeres szövetségekben – határon átnyúló, nemzetközi keretek között – követik el, legális és illegális kapcsolatrendszereiken keresztül, ahol mindenkinek megvan a saját feladatköre. Akcióikat fegyelmezetten és precízen, hierarchikus rendszerben hajtják végre. Felépítésük lehet sejtyszerű, amikor önállóan egy központi vezetéstől függetlenül végzik tevékenységüket, illetve többlépcsős, amikor az irányítás nem közvetlenül, hanem több lépcsőn keresztül valósul meg. Gátlátalanul megvásárolnak mindent és mindenkit. Válogatás nélkül korrumpálnak kormánytisztviselőket, politikusokat, hivatalnokokat vagy bárkit céljuk elérése érdekében, valamint „foglalkoztatják” a legkiválóbb szakembereket, így hatalmuk, befolyásuk és ellenőrzésük a politikai és gazdasági élet valamennyi szegmensébe határtalanul elér. Amennyiben az érdekeik úgy kívánják, az erőszak egyetlen formájától sem riadnak vissza, hiszen a szervezetet alkotó személyek szinte kivétel nélkül hivatásos bűnözők.

4.2. A terrorizmus megjelenése – kialakulása – általános jellemzői

A terrorizmus, mint jelenség már évszázadok óta jelen van történelmünk valamennyi periódusában. Kezdetben “csupán” az állami kül-, és belpolitikai érdekek⁴⁵⁴ húzódtak meg a terrorizmus hátterében, míg a modernkori terrorizmus – az egyének, a szervezetek és a csoportok bekapcsolásával – már egyáltalán nem mentes a különböző etnikai, vallási és ideológia nézetektől sem. A globalizáció, illetve annak hatásai pedig egyre veszélyesebbé és kiszámíthatatlanabbá tették a folyamatot, jelentősen megnehezítve ezzel a terrorizmus megelőzését és felderítését. A napjaink eseményeit egyre inkább beárnyékoló terrortámadások következtében az emberekben folyamatosan nő a félelem, sokak már szinte az utcára is félenk kimenni. Azonban, ha a jövőben a többség is ezt utat követi, akkor a terroristák elérhetik céljaikat, a bizonytalanság és megfélemlítés lesz az úr, ami destabilizációhoz, káoszhoz vezethet. Éppen ezért nem szabad bezárkózni, fel kell venni a harcot és továbbra is folytatni kell a hétköznapiakat, azzal a plusz – néha nyomasztó tudattal, hogy sokkal figyelmesebbnek és éberebbnek kell lennünk a környezetünkre.

⁴⁵⁴ Már az ókortól kezdve egészen napjainkig az állami érdekérvényesítés egyik tipikus formája a kalózkodás, amely a szervezett haszonszerzés mellett, valamely állam megbízásából gazdasági és/vagy politikai előny megszerzésére irányul. Ugyanúgy a hidegháború egyik „legtermészetesebb” velejáró eleme volt a terror-szervezetek állami finanszírozása anyagi és katonai eszközökkel, valamint tagjainak kiképzése, meghatározott politikai célok elérése érdekében.

A terrorizmus⁴⁵⁵ fogalmát több mint kétszáz évvel ezelőtt, a Nagy Francia Forradalom idején használták először.⁴⁵⁶ Napjainkban minden szervezet, minden nemzet sajátos módon értelmezi a terrorizmus definícióját, annak jellemzőit gyűjti egy csokorba, ebből adódik, hogy nincs egységes, nemzetközileg támogatott meghatározása. Alex Schmidt és Albert Youngman Politikai terrorizmus című könyvükben a fellelhető fogalmak közül kiválasztották azokat a meghatározó kulcsszavakat (eszközöket az alapmotiváció megvalósításához), amelyek a legtöbb helyen fordultak elő. Ez alapján az ő értelmezésükben a terrorizmus nem más, mint: *„az erőszak, a politikai célzat, a káosz- és félelemkeltés, a fenyegetés, a pszichológiai tényezők, a szándékosság és tervezettség, a szimbolikus, illetőleg a véletlenszerű célpontválasztás, valamint a társadalom-befolyásolási célzatú”* fenyegetés.⁴⁵⁷ A sok definíció közül a NATO – mint az egyik legjelentősebb nemzetközi szervezet – a terrorizmus fogalmát így értelmezi: *„a politikai, vallási vagy ideológiai célkitűzések elérése érdekében kormányok és társadalmak kényszerítésére vagy megfélemlítésére tett kísérletben, az egyének vagy javak elleni erő vagy erőszak törvénytelen alkalmazása, illetve azzal való fenyegetés.”*⁴⁵⁸ Egy politikus, Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök megfogalmazásában pedig *„a terrorizmus a polgárookra gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani.”*⁴⁵⁹ Amint láhatjuk példaként felhozott fogalmak közel hasonló jelentéssel bírnak, de meghatározásuk során – a politikai nézeteltérések következtében – a bennük használt jelzők meghatározása végett, egy kicsit mégis más töltettel rendelkeznek.

A terrorizmus fogalmi behatárolását követően érdemes meghatározni a terrorista csoport definícióját is, mely az egyik általános vonatkozásban használtak szerint *„egyének tömörülése, mely nem állami entitásként, céljai elérésére a terrorizmus eszközét alkalmazza.”*⁴⁶⁰ Az alapmotivációval összhangban a terrorista csoportok létrejöttének – nem ritkán a rivális szervezetek feletti befolyás növelésével

⁴⁵⁵ A terror szó latin jelentése ijedtség, rémület.

⁴⁵⁶ A terror kifejezést – rémuralom értelmében (régime de la Terreur) – Edmund Bruke használta először a francia forradalom elleni vitáirában 1793-ban. Hímer Nóra Vivien: A terrorizmus eredete és fejlődéstörténete. In: Szakmai Szemle, 2011. 2. szám, 53. p.

⁴⁵⁷ Publikon Szerkesztőség: A terrorizmus fogalma és története.

<http://www.publikon.hu/htmls/cikkek.html?ID=23&articleID=345> (2016. november 11.)

⁴⁵⁸ NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye 2000. HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség kiadványa, 2000, nyilvántartási szám: 56/37, 166. p.

⁴⁵⁹ Netanjahu, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen. Alexandra Kiadó, Budapest, 1995. 184 p.

⁴⁶⁰ Jones, Seth G. – Libicki, Martin C.: How Terrorist Groups End – Lessons for Countering al Qaeda. Rand Corporation, Santa Monica, CA, 2008, 3. p.

párhuzamosan – két meghatározó célkitűzése van, az egyik az akciók végrehajtáshoz támogatói bázis kiépítése, a másik pedig az ellenfelek leküzdésére (megsemmisítésére) irányul.

A terroristák eszközei és módszerei folyamatosan változtak az elmúlt évszázadok alatt. Míg a második világháborúig egyértelműen behatárolható volt a pusztítás célja,⁴⁶¹ illetve a célszemélyen kívül ártatlanok csak elvétve estek áldozatul, addig a következő időszakban már a véletlenszerű célpontválasztás és a pusztítás került előtérbe, amely így folyamatos rettegésben tartja a társadalom szinte valamennyi rétegét. Míg a terroristák és a terrortámadások motivációját, illetve stratégiáját az 1990 évek előtt a „mérésékelt” forma jellemezte, azt követően ezt a kegyetlenebb, politikai akarattal párosult akciók váltották fel (21. sz. ábra).⁴⁶² Ezek az akciók pedig ettől kezdve egy jól megszervezett, tudatos hatáselemzésen alapultak és elsősorban a politikai és más jellegű döntések befolyásolására irányultak egy-egy kiemelkedő – de najainkban már akár hétköznapi – terrorcselekményekkel történő megzavarásának megszervezésével és kivitelezésével.⁴⁶³

Régi típusú terrorizmus	Új típusú terrorizmus
Megvalósítható célok (mindegyik fél kész tárgyalni, engedményeket tenni)	Nem megvalósítható célok (teljes megadást kíván)
Önkorlátozás	A támadási opciók korlátlanok
Megkülönböztetett célok (biztonsági erők, politikusok, gazdaság)	Megkülönböztetett célok makro-szinten (jelképes objektumok), megkülönböztetés nélküli célok mikro-szinten (civil emberek)
Hagyományos fegyverek (lőfegyverek, robbanóanyagok)	Hagyományos és nem hagyományos fegyverek
Lokalizált hatás	Nagy területekre kiterjedő hatás
Államon belüli (bár a támadások külföldön is történhetnek)	Nemzetközi jelleg
Kódolt figyelmeztetés	Nincs figyelmeztetés
Nincsenek öngyilkos akciók	Öngyilkos akciók

⁴⁶¹ A 19. és 20. században a világ valamennyi kontinensén több száz személyt gyilkoltak meg terroristák politikai okokra hivatkozva. Ezek közül talán az egyik legismertebb Ferenc Ferdinánd Habsburg trónörökös 1914. június 28-ai szarajevói meggyilkolása. Ez a merénylet szolgáltatott ürügyet az I. világháború kirobbantásához.

⁴⁶² Isaszegi János: A nemzetközi terrorizmus és a terrorizmus elleni harc aktuális kérdései – Hadsereg, rendőrség, határőrség a terrorizmuselleni harcban. Új világrend, új kihívások, új reagálások, IVB – Konferencia, 2002. május 16. <http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/publikacio/isaszegi/2002.05.16..pdf> (2017. január 05.)

⁴⁶³ Bolgár Judit – Szternák Nóra – Szternák György: A terrorizmussal kapcsolatos kutatás legújabb eredményei. In: Felderítő Szemle, IV. évfolyam 4. szám, Budapest, 2005. december, 7. p.

21. sz. ábra A terrorizmus régi, illetve új arca – "más típus, új veszély"⁴⁶⁴

Napjainkban alapvetően a nemzeti szeparatista, a politikai ideológia és a vallási fanatikus indíttatású radikális és szélsőséges öngyilkos merénylők megjelenése,⁴⁶⁵ valamint a vegyi és biológiai, illetve nukleáris terrorizmus veszélye fokozza tovább a félelmet és a kiszolgáltatottságot, melynek üzeneteit rendszerint a média juttatja célba.⁴⁶⁶ A leghírhedtebb és legismertebb radikális iszlamista terrorszervezet az Oszama bin Laden által 1988-ban létrehozott al-Kaida,⁴⁶⁷ valamint az egy időben szövetségesük, de később különváló Iszlám Állam.⁴⁶⁸

2001. szeptember 11-e fordulópontot és egyben korszakváltást is jelentett a terrorizmus elleni küzdelemben. Az eddig sérthetetlennek vélt Amerikai Egyesült Államokat saját kontinensén érte terrortámadás,⁴⁶⁹ még pedig olyan új formában, hogy az eltérített repülőgépek nem célja, hanem eszköze volt a végrehajtott akciónak. Amerika megtámadása egyben a globalizáció elleni támadásnak is minősíthető, melyre globális válasz vált szükségesé, ez pedig újfajta gondolkodásra és a nemzetállamok fokozott együttműködésére kényszerítette a politikai vezetőket. A terrorakció után az Amerikai Egyesült Államok azonnali operatív, jogi és adminisztratív intézkedéseket

⁴⁶⁴ Tóth Péter: A nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára. Budapest, 2007. január. 6. p.

⁴⁶⁵ Szaniszló József: Napjaink Nemzetközi (Globális) Terrorizmusa 2. In: Szakmai Szemle, Budapest, 2005. 2. szám, 6. p.

⁴⁶⁶ „A terrorizmus modern formáinak kialakulásában fontos szerepe van a tömegmédia létrejöttének, mely nemzetközi méretekben képes az embereket az ereszak sokkoló jeleneinek részeseivé tenni, azok hatását felfokozni.” Boda József: Biztonsági kihívások-nemzetbiztonsági válaszok. In: Gaál Gyula (szerk.) – Hautzinger Zoltán (szerk.) Tanulmányok a "Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok" című tudományos konferenciáról. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2014. pp. 35-47.

⁴⁶⁷ Az 1988-ban alapított szélsőséges, radikális iszlamista ideológiát valló al-Kaida célja, hogy terrorakcióikkal a fő ellenség, az Amerikai Egyesült Államok mellett, Izraelt és a nyugati nagyhatalmak, illetve azok iszlámbarát országait meggyengítse és végsősoron megsemmisítse. Céljuk eléréséhez a világ számos országában lehetnek alvó ügynökei. Felderítésük nehézkes, mivel viszonylag önállóan tevékenykednek, az egyes sejtek között az összeköttetés laza.

⁴⁶⁸ A radikális és szélsőséges nézeteket valló terrorista csoport 1999-ben alakult Monoteista és dzsihádistá szervezet néven, amit később Iraki és Szíriai Iszlám Állam (Islamic State of Iraq and Syria, ISIS), illetve Iraki és Levantei Iszlám Állam (Islamic State of Iraq and the Levant, ISIL) elnevezésen vált ismertté. 2014. június 29-én a kalifátus kikiáltásával végül az Iszlám Állam név felvétele mellett döntöttek. A kegyetlenségeiről és brutalitásairól hírhedtté vált szunnita dzsihádistá terrorista szervezet célja a vallási és a politikai fennhatóságának kiterjesztése a muzulmán többségű területekre. Pusztító terrorakcióik – a szervezet ellen folytatott légitámadások megtorlásaként – napjainkra már kiterjed a világ szinte valamennyi részére, így az Európai Unió tagállamaira is, ahova a 2015-ben kezdődő tömeges bevándorlási hullámmal – civil menekültnek álcázva – számos terrorista szivárgott be. Trencsényi Dávid: Honnan jött az Iszlám Állam? 2016. szeptember 10. <https://vs.hu/kozelet/osszes/honnan-jott-az-iszlam-allam-0910#!s0> (2017. január 08)

⁴⁶⁹ Az első szervezett terrorakciót 1993. február 26-án követték el Amerikában a Világkereskedelmi Központ parkolójában elhelyezett pokolgéppel.

vezetett be.⁴⁷⁰ A 9/11 cselekmények fokozatos felgöngyölítése során egyértelműen bebizonyosodott, hogy a terrrorszervezetek – különösen az al-Kaida – rendelkezik olyan forgatókönyvekkel és képességekkel, amelyek következő célpontjai európai nagyvárosok lehetnek. Ezt támasztja alá a New York-i ikertorony elleni támadást pár éven belül követő isztambuli, madridi, londoni és moszkvai, valamint napjainkat egyre sűrűbben beárnyékoló terrorcselekményei is. A terrortámadások rávilágítottak, hogy a *terrorszervezetek struktúrája és finanszírozási módja megváltozott.*⁴⁷¹ Egy azonban biztos, a pusztító akcióik végrehajtáshoz továbbra is anyagi bázisra van szükségük, éppen ezért az egyik leghatékonyabb védekezési mód a külső és belső források felszámolása, illetve megszüntetése lehet.

Míg korábban a terrorizmus célpontjai egy-egy országra korlátozódtak, addig napjainkra egyértelműen aszimmetrikus fenyegetéssé vált, nemzetközi kereteket öltött, és így szinte a világ bármely részén, bármikor fenyegetést jelenthet. Éppen ezért az ellene folytatott küzdelem sem számolható fel a háború hagyományos eszközeivel, az eredmények elérése érdekében a harc, a bevethető eszközök összetett alkalmazását teszi szükségessé, mely során a *hangsúlyt az okok felszámolására kell helyezni.*⁴⁷² A sikerek eléréséhez továbbá egységes és összehangolt nemzetközi fellépésre is szükség van, melyben a kormányzati szervek által, a feladatokhoz átalakított és megreformált egységek mellett a *nem kormányzati szerveket is ajánlatos bevonni.*⁴⁷³

⁴⁷⁰ Az Egyesült Államok háborút hirdetett a terrorizmus ellen, melyben a „gonosz tengelyeként” nevesítette az ellenfeleket (Irán, Irak és Észak-Korea). Első lépésként szeptember 24-25-én befagyasztották a terroristák pénzügyi forrásait és pénzmosás elleni intézkedéseket vezettek be. Létrehozták a Belbiztonsági Minisztériumot (Department of Homeland Security), azzal a céllal, hogy kidolgozza, majd végrehajtásában koordinálja a nemzeti stratégiát, valamint tájékoztassa az elnököt a terrorista fenyegetésekről. Ezt követően az amerikai kormány mindössze másfél hónap alatt megalkotta, és vita nélkül elfogadtatta a kongresszussal a terrorizmusellenes törvényt, azaz a Hazafi törvényt (USA Patriot Act), amellyel jelentős mértékben kiterjesztette a rendvédelmi szervek jogkörét a terroristákkal szembeni hatékonyabb fellépés érdekében. A terrorizmus bázisának és kiképzőtáborainak felszámolása indokával pedig háborút indított Afganisztán, majd később Irak ellen. A végrehajtott szükségintézkedések azonban sok esetben megsértették az emberi jogokat, amelyeknek nemzetközi vízhangjuk is volt. Kőszegvári Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc tapasztalatai. In: Fekderítő Szemle, III. évfolyam 4. szám, Budapest, 2004. december, 5-7. p.

⁴⁷¹ Gál István László: Új biztonságpolitikai kihívás a XXI. században: a terrorizmus finanszírozása. In: Szakmai Szemle, 2012. 1. szám, 5. p.

⁴⁷² Kis-Benedek József: A nemzetközi terrorizmus sajátosságai. In: Európai Tükör, Kiadja a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, XIV. évfolyam 7-8. szám, Budapest, 2009. július- augusztus, 123. p.

⁴⁷³ Harmon, Christopher C.: Terrorizmus Today. Frank Cass Publishers, London, 2001.

A terrorizmus elleni harc legmeghatározóbb frontjait az ENSZ meghatározása alapján az alábbi szempontok szerint osztályozhatjuk:⁴⁷⁴

- Politikai, kormányzati
- Gazdasági és szociális
- Pszichológiai-kommunikációs-oktatási
- Katonai
- Bírósági és jogi
- Rendőrségi és büntetés-végrehajtási
- Titkosszolgálati
- Egyéb (pl. bevándorlással kapcsolatos intézkedések)

4.3. A szervezett bűnözés és a terrorizmus kapcsolata

A hidegháború lezárása után, a Szovjetunió 1991. évi felbomlásával és megszűnésével Amerikai Egyesült Államok egyedüli szuperhatalomként hirtelen nemzetközi ellenségkép nélkül maradt, de ezzel párhuzamosan a terrorista fenyegetések gondolata és realitása is egyre inkább előtérbe került a szervezett bűnözés mellett. A kétpólusú világrend felbomlása után részben megszűnt az „igény” a korábban jól bejáratott állami terrorizmus „fenntartására”. A hirtelen megbízás nélkül maradt nemzetközi terrorista csoportok ezért új tartalmat és finanszírozási formát kerestek működésük „legalizálására”, melyhez a legkézenfekvőbb és egyben legalkalmasabb partner a szervezett bűnözői csoportokkal való szövetségre lépés volt. Céljaik megvalósításához szükséges tevékenységi körüket fokozatosan terjesztették ki a szervezett bűnözés területeire, kihasználva az átfedések adta kedvező lehetőségeket.

Sok esetben a szervezett bűnözés és a terrorizmus tevékenysége – a szimbiózis miatt – nem választható külön, éppen ezért alapvető közös jellemzőjük, hogy az egyes országok a kölcsönös együttműködés révén már mindkét esetben nemzetállamok közössége néz szembe velük, próbálva megakadályozni ezzel illegális és pusztító tevékenységüket.

Korábban nem volt jellemző a két fél együttműködése. Az egyre fokozódó nemzetközi nyomás révén azonban – valamint kihasználva a globalizáció adta kedvező

⁴⁷⁴ Tóth Péter: A nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára Budapest, 2007. január, 11. p.
<http://kisebbssegutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/904.pdf> (2017. január 08.)

lehetőségeket – napjainkban a felek egyre inkább egymásra utaltak a munkafolyamatok és az erőforrásaik megosztását illetően, ahol az egymás infrastruktúrájának használatával költségeiket is racionalizálják. Ezeket a rövid vagy hosszabb ideig tartó, alkalmi vagy tartós kapcsolatokat, úgyis értelmezhetnénk, mint két egymáson élőködő üzleti partner, szervezeten, ki-ki a maga elé kitűzött politikai, illetve gazdasági cél elérése érdekében történő együttműködése.

A nemzetközi szintére történő belépés révén mindkét szervezet folyamatosan alkalmazkodott az új környezethez. A klasszikus terrorista csoportok működését – még a legkisebbekét is – hierarchikus felépítés jellemezte a múltban. Minden szervezet alá,- és fölérendelt tagokból állt, ezeket pedig egy központi irányítás fogta össze, akinek az egyes sejtek vezetői folyamatos jelentéseket küldtek. A váltásnak idővel a fejlődés mellett anyagi és konspirációs okai is voltak. Egy nagy szervezet fenntartása és működtetése nagyon sokba kerül, valamint lebukás esetén sokkal nagyobb az esély az egész hálózat felgöngyölítésére. Ezért a korábbi merev struktúrát egy jól szervezett, „modern” terrorizmus váltotta fel, amely már dinamikusabb és rugalmasabb, köszönhetően az egyre jobban kiszélesedő és szerteágazó nemzetközi kapcsolatrendszernek. Megváltozott összetételük és megosztott feladatkörük révén viszont a struktúrájuk „felhígult”. Egyfajta specializálódás figyelhető meg, tagjaik képzettek, sok esetben felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, így minden egyes területen kiválóan képzett, nyelveket beszélő szakembereket foglalkoztatnak. Katonás rendben, minden tagnak meghatározott feladatköre van. Szervezeti felépítésük folyamatosan alkalmazkodik a változó világ magatartás formáihoz, a konspiráció megőrzése végett pedig egyre lazább, hálózatszerű szervezeti formákat öltenek. Az anyaszervezetről leválva, vagy a maguk szervezte kis csoportokból autonóm, független sejteket hoznak létre, amelyek képesek önállóan működni, döntéseket hozni és ezeket végrehajtani. Az egyes sejtek fejlett, jól kiépített kapcsolatrendszereiken keresztül tartják a kommunikációt, de nem függnek egymástól és utasításokat sem adnak egymásnak. E laza szövetség keretében információkat cserélnek, valamint infrastruktúrájukat ajánlják egymásnak kölcsönös használatra. Kívülről átlagos hétköznapi életet élő polgároknak tüntetik fel magukat. Fegyvereik és felszereltségük folyamatosan fejlődik, akcióik végrehajtásához sokszor egyszerű, de egyre kifinomultabb módszereket vetnek be. Pénzügyi forrásaik – legális és illegális bevételek – elegendőek arra, hogy önfenntartóan gazdálkodjanak.

A felek együttműködése sok esetben természetesen érdekellentétbe is ütközik. Céljaik elérése legtöbbször fontosabb, mint hogy megalkudjanak a szövetség létrejötté érdekében. Viszont előfordul olyan is, amikor egyes terrorszervezetek feladják korábbi politikai elveiket, céljaikat, és az anyagi, gazdasági haszonnal kecsegtető szervezett bűnözésre állnak át, azaz mutálódnak.⁴⁷⁵

A szervezett bűnözést alapvetően a politikai és a vallási célok különböztetik meg a terrorizmustól. Továbbá a szervezett bűnözői csoportokat egyértelműen a minél nagyobb profit megszerzése motiválja a hatalom és a befolyás birtoklásával párhuzamosan, míg a terrorizmus egyértelműen a megfélemlítésre alapoz. Céljai megvalósításához a szervezett bűnözés leginkább a korrupciót használja, ugyanakkor a terrorizmus legfőbb fegyvere az erőszak. Míg a szervezett bűnözés elsősorban a belső gazdasági és politikai gyengeségekkel, illetve válságokkal tűzdelt térségekbe⁴⁷⁶ irányul, addig a terrorizmus a jól működő demokráciák és társadalmak bomlasztására, azaz a káosz kialakítása törekszik. Ezek alapján a szervezett bűnözés elsősorban gazdasági és társadalmi szempontból jelent közvetlen veszélyt, a terrorizmus ezek mellett már a politikára is nyomást próbál gyakorolni. Ezen kívül alapvető különbségként értékelhető még a létszámuk és technikai felszereltségük is, melyet nagymértékben meghatároz a globális bűnözésben elfoglalt szerepük. Dolgozatomban a társadalmi biztonság problémakörre részleteiben nem tértem ki, de a szakértők (Buzan, Wæver és Wilde) álláspontja szerint, a rövid- és középtávú jövőben sok egyéb biztonsági kihívás mellett a szervezett bűnözés lesz az a tényező, amely a legnagyobb hatást gyakorolja a társadalmi biztonságra.⁴⁷⁷

4.4. A terrorizmus finanszírozása

A terrorizmus finanszírozásnak meghatározására viszonylag későn, csak a 20. század legvégén került sor. A terrorizmus finanszírozása elleni harc nemzetközi jogi alapjait – megteremtve ezzel annak fogalmi kereteit és egyben szorgalmazva is minden államnak a saját jogrendjébe történő beültetését – 1999. december 9-én az ENSZ

⁴⁷⁵ Dishman, Chris: Terrorism, Crime and Transformation. In: Griset Pamala L. – Mahan Sue: Terrorism in Perspective. Thousand Oaks, CA and London: Sage, 2003

⁴⁷⁶ A pénzmosásra leginkább alkalmas helyek is ezekben az országokban alakultak ki, mivel itt kevésbé fejlett és szabályozott a pénzügyi rendszer.

⁴⁷⁷ Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap: Security: A New Framework for Analysis. Lynne Rienner, London, 1998. 138. p.

Közgyűlésének 54/109. számú határozatában, a „Nemzetközi egyezmény a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról” szóló preambulának 2. cikkében fektette le, mely szerint:⁴⁷⁸

„Minden személy jelen Egyezmény megsértését követi el (szerző megjegyzés: finanszírozza a terrorizmust) ha közvetlenül, vagy közvetetten, törvényellenesen és szándékosan, biztosít vagy gyűjt anyagi eszközöket azzal a szándékkal, hogy azokat használhassák, vagy használják teljesen vagy részlegesen az alábbiak kivitelezésére:

(a) a mellékletében felsorolt szerződésekbe foglaltak megsértésére (szerző megjegyzés: 9 vonatkozó nemzetközi szerződés)

(b) (bármilyen más) tett azzal a szándékkal, hogy halált, vagy jelentős fizikai sérülést okozzon egy civil számára, vagy más olyan személy számára, aki nem vesz részt aktívan ellenséges fegyveres konfliktusban, amikor a tett szándéka, természeténél fogva, vagy a körülményekből adódóan, hogy megfélemlítse a lakosságot, vagy kényszerítsen egy kormányt vagy egy nemzetközi szervezetet arra, hogy tegyen, vagy ne tegyen meg bármilyen lépést.”⁴⁷⁹

Az Európai Unió Tanácsa – Az ENSZ terminológiáját felhasználva, valamint az Amerikai Egyesült Államokat ért szeptember 11-ei terrortámadások következményeként – 2001 december 27-én fogadta el a 2580/2001/EK Rendeletét a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről, melyben megállapítja, hogy “*semmilyen pénzeszközt, egyéb vagyoni értéket és gazdasági erőforrást – sem közvetve, sem közvetlenül – nem lehet a rendelkezésükre bocsátani*” azoknak, akik terrorcselekményeket követnek el vagy kísérelnek meg elkövetni.⁴⁸⁰ A két említett meghatározás alapján, hétköznapi nyelvre lefordítva a terrorizmus finanszírozásán nem csak pénzügyi támogatást értünk, hanem minden egyéb olyan természetbeni (pl. információ átadása), illetve infrastrukturálist

⁴⁷⁸ Vass György: A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi aspektusai. PhD értekezés, NKE, Budapest, 2016. 100. p.

⁴⁷⁹ International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. <http://www.un.org/law/cod/finterr.htm> (2016. december 22.)

⁴⁸⁰ A Tanács 2580/2001/EK Rendelete a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről, 2001. december 27., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R2580&from=DE> (2016. december 14.) 3-4. cikk

(robbanóanyag beszerzése) is, amely bármilyen úton, akár tudatosan vagy tudatlanul, segíti a terroristákat céljaik elérésében.

A terrorizmus finanszírozása és a pénzmosás közötti kapcsolat sajátosságából eredően a szerepek felcserélődnek, ezért a kettőjük interakcióját ún. „fordított pénzmosásként” vagy “pénz-bepiszkitásként” értelmezhetjük.⁴⁸¹ Ennek lényege, hogy nem a pénz eredetének, hanem a végcéljának (a felhasználásának) a leplezésén van a hangsúly. A másik nagy különbség, hogy a feladó sokszor nincs is tisztában a végső felhasználó kilétével, a folyamatot a címzett irányítja. Ebből az a következtetés vonható le, hogy míg “a pénzmosás a bűncselekmény elkövetése utáni támogató tevékenység, addig a terrorizmus finanszírozása a bűncselekmény előkészítésének támogatása”⁴⁸² A pénzmosás természetesen a terroristáknak is jövedelmező bevétel, de jellemvonásait tekintve jelentősen eltér az összeg volumene, a motiváció sokkal erőszakosabb és akciókhoz legális pénzeket is felhasznál.⁴⁸³

A terrorista csoportok pénzügyi működésüket – a szervezett bűnözés közreműködését kihasználva – jellemzően kábítószer-⁴⁸⁴ és illegális fegyverkereskedelem, valamint prostitúcióból származó illegális tőke tisztára mosásából finanszírozzák.⁴⁸⁵ A nemzetközi összefogás, valamint az egyre szigorúbb pénzügyi szabályozások következtében viszont a bűnözők sok esetben kénytelenek a kevésbé szabályozott csatornák igénybevételére is, mint például a gyémánt és drágakövek, illetve egyéb csempészárúk nemzetközi kereskedelme. A finanszírozás különleges formája a jótékonyági alapok⁴⁸⁶ – a tagok és szimpatizánsok adományai – és a non profit szervezetek létrehozása és működtetése, valamint az informális pénzátutalások a hawala-rendszereken keresztül és a digitális valuták (pl. Bitcoin) használata. A különböző csatornákból származó pénz eljuttatása a terrorszervezeteknek történhet

⁴⁸¹ Gál István László: Új biztonságpolitikai kihívás a XXI. században: a terrorizmus finanszírozása. In: Szakmai Szemle, 2012. 1. szám, pp. 12-13.

⁴⁸² Vass György: A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi aspektusai. PhD értekezés, NKE, Budapest, 2016. 205. p.

⁴⁸³ Steven Mark Levy: Federal Money Laundering Regulation. Banking, Corporate, and Securities Compliance, New York, 2003. 2. fejezet 18-20. o.

⁴⁸⁴ A terrorizmus és a kábítószer kereskedelem szorosan összefüggő tevékenység, így terjedt el a köztudatban az egyre többen hallható narkóterrorizmus kifejezés.

⁴⁸⁵ Az IMF számításai szerint a pénzügyi források megoszlása a következő: drogüzlet 30–35%, kormányok vagy egyéb adományok 20–30%, klasszikus bűncselekmények (zsarolás és különösen az emberrablás) 10–15%, és egyéb ismeretlen 30–35%. Schneider, Friedrich: Macroeconomics: The Financial Flows of Islamic Terrorism. In: Masciandaro, Donato: Global Financial Crime, Terrorism, Money Laundering and Offshore Centres. Ashgate Publishing Company, USA, 2004. 102. p.

⁴⁸⁶ Az adományozók nem minden esetben vannak tisztába azzal, hogy valójában mit és milyen célokat is támogatnak.

közvetlen átadással (kézből-kézbe),⁴⁸⁷ valamint közvetett utalással a hagyományos formális vagy informális bankrendszeren keresztül.

A nemzeti szeparatista és a politikai ideológia terroristák megalakulásuk és működésük kezdeti finanszírozási bevételeit elsődlegesen saját forrásból biztosítják, majd tevékenységük kiszélesedésével párhuzamosan a támogatói körük nemzetköziesedett az alapmotivációnak megfelelő körrel (22. sz. ábra).⁴⁸⁸

Támogatók köre/jellege/forrása	Nemzeti szeparatista	Politikai ideológiai
megalakulás / kezdeti működés	család, barát, ismerős	család, barát, ismerős
nemzetközi lehetőségek	külföldön élő, de rokoni szálak alapján adott területhez kötődő szimpatizánsok	párttársi alapon jutattak hozzájárulást más országokból
egyén / intézmény	jellemzően egyéni támogatók	jellemzően pártoktól
pénzszerzésre irányuló bűncselekmények elkövetése	szervezet növekedésével, a tagsági kör bővülésével jelentkezik	kevésbé szükséges hozzá a növekedés
a finanszírozás tágabb értelme szerinti	más országban történő (vagy más országból érkezőktől történő) támogatás igénybevétele (pl. rejtőzködőhely-, képzés) jellemzően a szervezet növekedésével jelentkezik	az alakulás idején tapasztalható
a finanszírozás tágabb értelme szerinti, más szervezetek számára nyújtott támogatás	a szervezet növekedésével jelentkezik	az alakulás idején tapasztalható

22. sz. ábra *A nemzeti szeparatista és a politikai ideológiai terrorizmus finanszírozása*
(szerkesztette Bugyáki Attila)⁴⁸⁹

⁴⁸⁷ „A dzsihádisták szervezetek esetében az egyik leggyakoribb és legbiztonságosabb módszer a futárok útján, kézből-kézbe átadott pénzek továbbítása.” Kis-Benedek József – Kenedli Tamás: A terrorfenyegetettség új tendenciái és lehetséges válaszlépések. In: Szakmai Szemle, Budapest, 2015. 1. szám, 20. p.

⁴⁸⁸ Vass György: A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi aspektusai. PhD értekezés, NKE, Budapest, 2016. 68. p.

⁴⁸⁹ Vass György: A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi aspektusai. PhD értekezés, NKE, Budapest, 2016. 68. p.

A terrrorszervezetek működésének költségeit két nagy csoportra bonthatjuk.⁴⁹⁰

- műveleti költségek (elsősorban az akciók végrehajtásának kiadásait foglalja magában)
- hálózat fenntartási (infrastrukturális) költségek (a szervezet hétköznapi működésére, kiépítésére, illetve fenntartására szolgáló kiadások, mint pl. toborzás, kiképzés, biztonság kiépítése)

Ezen két költségcsoporton kívül – a terrorizmus irányának megváltozása óta egyre többször hallani egy harmadik járulékos kiadásról is, az öngyilkos merénylők családtagjainak felkínált anyagi támogatásról (életjáradék),⁴⁹¹ melynek összege akár a 30 ezer dollárt is elérheti.⁴⁹² Ha megnézzük a két (három) költségcsoport megosztását, akkor azt tapasztaljuk, hogy a műveleti költségek mindössze 10 százalékát képviselik a teljes kiadásnak, míg 90 százalékot a hálózat fenntartására fordítanak.⁴⁹³

A terrorcselekmények felderítésének egyik fontos „láncszeme” a pénzmosás.⁴⁹⁴ Maga, a terrorakciók már mindössze pár ezer amerikai dollárból megvalósíthatók,⁴⁹⁵ ezért ezek felfedése a pénzügyi rendszerben igen nehéz.⁴⁹⁶ Azonban a kiképzés és a felkészítés, azaz a terrorizmus bázisának kialakítása és fenntartása már jóval nagyobb költségeket igényel.⁴⁹⁷ Éppen ezért, a hangsúlyt ezeknek *a pénzügyi forrásoknak és tranzakcióknak a felfedésére*, felszámolására, valamint az ismert csoportok vagyonának

⁴⁹⁰ Arabinda Acharya: Targeting Terrorist Financing – International Cooperation and New Regimes, Routledge, 2009., 24. oldal

⁴⁹¹ Az öngyilkos merényletek ellen a legnehezebb védekezni, a büntető jog gyakorlatilag semmilyen visszatartó erőt nem képes támasztani velük szemben. Gál István László: Új biztonságpolitikai kihívás a XXI. században: a terrorizmus finanszírozása. In: Szakmai Szemle, 2012. 1. szám, pp. 7-9.

⁴⁹² Uo. 34. p.

⁴⁹³ Ezen kimutatás alapján az öngyilkos merénylők családtagjainak juttatott pénzt, az utóbbi kategóriába sorlom.

⁴⁹⁴ Bolgár Judit – Szternák György: A terrorcselekmények társadalmi és személyiség-lélektani háttere, In: Felderítő Szemle, III. évfolyam 1. szám, Budapest, 2004. március, 74. p.

⁴⁹⁵ Szakértők a 2004-es madridi robbantások költségét mintegy 8-10 ezer euróra becsülik. De voltak ennél természetesen jóval költség igényesebb akciók is pl. a 2001 szeptemberi terrorakció 400-500 ezer dollárt emésztett fel. Napjaink terrorakciót azonban kétség kívül az alacson költségigényű akciók jellemzik, gondoljunk itt csak egy teherautó vagy furgonbérletre, amivel ezt követően a tömegbe lehet hajtani, jeletős számú emberéletet kioltva és megsebesítve ezzel (2016 december, Berlin).

⁴⁹⁶ A Bizottság közleménye a Tanács és az Európai Parlament részére: A terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos megelőzésről és küzdelemről; valamint az információcsere fejlesztésére, az átláthatóság növelésére és a pénzügyi műveletek nyomon követhetőségének fokozására irányuló intézkedések segítségével, Brüsszel, 2004.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0700:HU:HTML>

(2016. november 12.)

⁴⁹⁷ Tagjaik között olyan jól képzett (diplomás, több nyelvet beszélő) és felkészült szakember is megtalálható, akik alapvetően normál hétköznapi életet élnek, így – minden gyanú felett állva – egyáltalán nem lógnak ki a tömegből.

befagyasztására, illetve zárolására kell helyezni, melynek sikere esetén ez lenne *az egyik leghatékonyabb módja a terrrorszervezetek felszámolásának*.⁴⁹⁸ A feladat azonban igen nehéz és összetett, mivel pl. Afganisztán tökéletes választás a terroristák bázisának és kiképzőhelyének, mivel itt kellő politikai támogatottságot élveznek, és a drogcsempészet adta lehetőségek is megfelelő pénzügyi alapot biztosítanak az akciók megszervezésére. Az ültetvényeken megtermelt kábítószer pedig a szervezett bűnözés teríti a piacokon, így bevételi forráshoz juttatva a terroristákat.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus finanszírozásában alapvető különbség, hogy a terrorizmusnak célja a „piszkos pénzek” felhasználása, de az eredet elfedése nem feltétlenül. A bűncselekményekből származó pénzek felhalmozása önmagában még nem bűncselekmény, de – pénzmosás után – az ebből finanszírozott terrorakciók már igen. Michael Levi – a szervezeti struktúrákat figyelembe véve – három módszert különböztet meg a pénzek mozgatására az egyes terrrorszervezeteken belül.⁴⁹⁹ Az első, amikor a pénzt egy központi helyről irányítva osztják el az ezzel megbízott személyek útján. A második esetben a sejtek kezdőtőkét kapnak, amivel gazdálkodnak. Végül a harmadik lehetőségnél egyfajta hálózatként működve, más független csoportokkal közösen használják fel a pénzt.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni fellépés korábban nem jelentett klasszikus nemzetbiztonsági feladatot és nem is igényelt nemzetközi együttműködést.⁵⁰⁰ Napjainkban azonban ezek a *fenyegetések már nem oldhatók meg pusztán katonai erővel*, az országok *titkosszolgálatainak kölcsönös kooperációja szükséges*, amely így egyre jobban felértékelte a hírszerzés és a felderítés szerepét. A küzdelemhez azonban nagyon sok pénz szükséges.⁵⁰¹

A 2008-ban kezdődő gazdasági világválság ellenére a szervezett bűnözés és a terrorizmus megfékezésére fordított költségek az elmúlt években folyamatosan nőttek. A Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) 2011. évi évkönyvében publikált adatai szerint a világ védelmi kiadása fordított összeg 2001-ben 1.044 milliárd,

⁴⁹⁸ Fontos megjegyezni, hogy a terrorizmus elleni küzdelem sokkal több költségeket emészt fel, mint egy-egy pusztító terrorakció megszervezése és végrehajtása. A legfoltalt pénzek viszont hatékonyan felhasználhatóvá válnak, a terrorizmus elleni harcban.

⁴⁹⁹ Levi, Michael: Lessons for countering terrorist financing from the war on serious and organized crime. In: Pieth, Mark: Financing Terrorism. Kluwer Academic Publishers, 2003. 277. p.

⁵⁰⁰ Tarján István: A katonai elhárítás helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni harcban. In: Felderítő szemle, V. évfolyam, Különszám, 2006. január, 41. p.

⁵⁰¹ A hatékony küzdelem részét képezheti jövőben, olyan különböző intézkedések bevezetése is, amelyek a terrorizmust és a terrrorszervezetek támogató országok ellen irányul. Ezek közül többek között kiemelkedő szereppel bírhat a politika, a diplomáciai, a gazdasági és a pénzügyi nyomásgyakorlás.

míg 2010-ben már 1.630 milliárd dollár, vagyis a kiadások több mint másfélszeresére emelkedtek az elmúlt tíz év alatt.⁵⁰² Összehasonlításként az al-Kaida vagyona 1999 és 2001 között átlagosan 5 milliárd dollár volt, éves költségvetése pedig 20 és 50 millió dollár között mozgott, míg az amerikai Foreign Terrorist Asset Tracking Center (FTATC) költségvetése ugyanezen időszakban 6,4 milliárd dollár volt.⁵⁰³

Végül érdemes megemlíteni az IMF kalkulációját, mely szerint a 21. század elején 500 és 1500 milliárd dollár közé volt tehető az a „piszkos pénz” mennyiség, amit a nemzetközi pénzügyi rendszeren keresztül a bűnözők évenként „tisztára mostak”, ez pedig a világ megtermelt GDP-jének az 5 százaléka. Számítások szerint ennek a hatalmas összegnek a 0,9 és 5,8 százalék közötti értéke pedig közvetlenül az iszlamista, szélsőséges terrorizmust finanszírozta.⁵⁰⁴

4.5. A fejezet következtetései

Folyamatosan kihasználva a globalizáció adta újabb és újabb lehetőségeket a **szervezett bűnözés és a terrorizmus** is alkalmazkodott az új kihívásokhoz és **nemzetközivé vált** az elmúlt időszakban. A terrorizmus felismerte, és igénybe is vette a szervezett bűnözés jól bejáratott csatornáit és kiépített infrastruktúráját. A két fél a nagyvilágban szerteágazó és kifinomult kapcsolataik, valamint egyes helyeken átfedést produkáló működésük révén összefonódásuk logikus lépésként értékelhető. **Igaz, céljaik, módszereik és eszközeik sok estben különböznek, de mindezek ellenére hatékonyan hajtják végre akcióikat, melyekhez megfelelő pénzügyi forrással és kiépített kommunikációs csatornával rendelkeznek.**

Térdre kényszerítésükre nagyon sok nemzetközi egyezmény és megállapodás született, de amint láthatjuk már a fogalmak meghatározása is nehézségekbe ütközik. Tovább nehezíti a problémát, hogy az ellenük harcolóknak az együttműködés sok

⁵⁰² Stockholm International Peace Research Institute: Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010. In: SIPRI Yearbook 2011, Oxford University Press, June 2011.
<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010> (2016. november 11.)

⁵⁰³ Schneider, Friedrich: Macroeconomics: The Financial Flows of Islamic Terrorism. In: Masciandaro, Donato: Global Financial Crime, Terrorism, Money Laundering and Offshore Centres. Ashgate Publishing Company, USA, 2004. 122. p.

⁵⁰⁴ Annual Report of the Executive Board for the Financial Year Ended April 30, 2001
<http://www.imf.org/en/Publications/AREB/Issues/2016/12/31/Annual-Report-of-the-Executive-Board-for-the-Financial-Year-Ended-April-30-2001> (2017. január 11).

esetben nemzeti érdekkellentétekbe ütközik, ami így, szintén gyengíti a koalíciókat és a nemzetközi szervezetek munkáját.

Mindennapi aktivitásuk veszélyeztetik a demokratikus intézményeket, és azon keresztül a kormányokat, azaz destabilizálják a világgazdaságot. Illegális tevékenységük már teljesen összefonódott a legálissal, ezért felderítésük is egyre nehezebb.

A nemzetek polgárainak – hétköznapi biztonságuk és jólétük biztosítása érdekében – el kell fogadniuk, hogy a szervezett bűnözés és a terrorizmusra fordított egyre nagyobb védelmi kiadások szükségesek és indokoltak, valamint szabadságjoguk korlátozása is ezt a célt szolgálja.

Az országoknak nem csak nemzeti, hanem nemzetközi szinten is fel kell készülniük a fenyegetésekre, és konzekvens, de ugyanakkor azonos stratégiai irányelveket kell kialakítaniuk. Folyamatosan egyeztetni és fejleszteni szükséges a megállapodásokat. A felhasznált eszközök körében a katonai fegyveres erővel és diplomáciával párhuzamosan nemzetközi szintre kell emelni a hírszerzés és a pénzügyi intézmények közötti együttműködést, információ cserét, valamint ki kell építeni ennek jogi háttérét. **Alapvető célként kell meghatározni** a törvényen kívüli csoportok és szervezetek felderítése, feltérképezése és felszámolása mellett, **a gazdasági háttérük felszámolását és azon keresztül pénzügyi finanszírozásuk ellehetetlenítését** is. Mind ezekkel párhuzamosan nagyobb hangsúlyt kell fektetni a motivációk, illetve a kiváltó okok megismerésére és kezelésére is.

A szervezett bűnözést és a terrorizmust teljesen felszámolni nem lehet. Ellenben minden szükséges lépést meg kell tenni annak érdekében, hogy ezek a törvény felettinek képzelő szervezetek ne erősödhessenek tovább, ne építhessenek ki maguknak újabb szövetségeseket, valamint akár egyetlen tömegpusztító fegyver birtokába is juthassanak.

BEFEJEZÉS

A kutatómunka eredményeinek összegzése

A biztonsági környezet átalakulásával a 20. század végétől kezdve csökkent a fegyveres összeütközések száma, viszont ezzel karöltve olyan új típusú kihívások, kockázatok, fenyegetések, válságok, konfliktusok és háborúk is előtérbe kerültek, melyeket ugyan eddig is tapasztalhattunk, de intenzitásukat figyelembe véve nem voltak olyan meghatározók, mint napjainkban. Ezen változások természetükből fakadóan magukkal hoztak egy olyan új fajta instabilitást és ezáltal kiszámíthatatlanságot is a világban, melyek azóta meghatározzák és egyben meg is változtatták a biztonságról alkotott korábbi felfogást. Ebben a megváltozott biztonsági környezetben – az államok közötti – első sorban – katonai, politikai és gazdasági erőviszonyának kialakulóban lévő átrendeződés mellett – egyre inkább előtérbe került a hétköznapi életünket beárnyékoló szervezett bűnözés, illetve terrorizmus és a sok esetben az ezeket kiszolgáló pénzmosás is, mely már nincs tekintettel országhatárookra, így bárhol és bármikor megjelenhet. Míg korábban a fenyegetések elsősorban katonai értelemben nyertek értelmezést és többnyire az egyes nemzetállamok szuverenitását és területét veszélyeztették, addigra napjainkra a kiemelt létesítmények mellett már az egyének váltak egyértelmű célponttá.

A kialakult új helyzetre reagálva, a nemzetközi rendszer szereplői mellé számos nemzetközi szervezet, pénzügyi és gazdasági intézmény, nem kormányzati szerv, illetve multinacionális vállalat is létrejött, melyek – amellet, hogy részesedni akartak a

globalizáció adta előnyökből – a kölcsönös egymásrautaltság következményeként, egymással interakcióba lépve, szorosan együttműködve végzik tevékenységüket. Természetesen ezzel párhuzamosan kialakultak olyan illegális bűnszervezetek és alvilági szövetségek, valamint különféle vallási, etnikai és ideológia nézeteket valló szélsőséges csoportok is, melyek akcióikkal jelentős befolyással bírnak és ezzel nyomást képesek gyakorolni a nemzetközi biztonságra.

Mindezek hatására a biztonság fogalmának újra értelmezése mellett, annak bővülése és egyre szerteágazóbb jellege megkívánta a komplex elemzést és értelmezést, melyet Barry Buzan vezette koppenhágai iskola dolgozott ki. A világban bekövetkezett globális változások következtében a biztonság egyre komplexebb értelmezést nyert, melynek következtében a korábbi koncepciók kiegészítésre szorulnak. Emelett szintén szembevetendő változásként könyvelhető el, hogy a biztonság külső és belső értelmezése közötti határvonal fokozatosan megszűnt, a határok fizikai lebomlásával bármilyen veszély, bárhol és bármikor megjelenhet. Megállapíthatjuk, hogy a biztonság egyre komplexebb értelmezésével párhuzamosan egyre több bizonytalansági faktor is megjelenik, melyek hatékony és sikeres kezelésére sok esetben nem felkészült még a társadalom.

A pénzmosás felszínén sok esetben csak kisebb bűncselekményekkel találkozunk, azonban annak intenzitása és szervezett mivoltja (jelentős és meghatározó bűnözői csoportok állnak mögötte) már komoly aggodalomra ad okot. Az ellene folytatott küzdelemben az a legnehezebb, hogy néhány sémától eltekintve rendkívül összetett és nehezen bizonyítható. Egy olyan önfenntartó, és egyben öngerjesztő folyamat, amelyben nincs kezdet és vég, mivel állandó körforgásban van.

Míg a 20. század nagy részében az erőviszonyok és képességek pontosan meghatározhatók, továbbá a kialakulóban lévő veszélyek, kockázatok és fenyegetések egymástól jól elhatárolhatók voltak, addigra a 21. századra ezek a viszonyok gyökeresen megváltoztak. Már nem minden esetben működnek a korábban jól bevált technikák, a világ végérvényesen és visszavonhatatlanul átalakult és a mindennapi élet egyre inkább – a nehezen ellenőrizhető – virtuális térben zajlik.

A kutatómunkám eredményeinek fejezetenkénti összefoglalása

A kutatómunka célja az volt, hogy a témámhoz tartozó releváns szakirodalom tudományos feldolgozásával tanulmányozzam a pénzmosást, mint biztonságpolitikai kockázatot a 21. században.

1. Az első fejezett összefoglalásában következtetésként megállapítottam, hogy a hidegháború lezárását követően a világban megjelenő „új típusú” kihívások, kockázatok és fenyegetések egyre összetettebb és kiszámíthatatlanabb formát kezdtek ölteni, megnehezítve ezzel az ellenük való – egyébként sem könnyű – védekezést. A hirtelen bekövetkezett változások eredményeként a biztonság különböző szektorai viharos gyorsasággal fel-, illetve egyben át is értékelődtek, melynek egyik eredményeként az egyes dimenziók egymással még inkább szoros kölcsönhatásba kerültek. A biztonsági komplexumokban kölcsönös függőség alakult ki, amiket már nem lehet külön kezelni, ez pedig azt vetíti előre, hogy az új típusú kihívások csak együttműködés keretében orvosolhatók. A világon végigsöprő globalizáció következtében a határok fizikai lebomlásával az addig statikus állapotában lévő nemzetközi környezet is gyökeresen átalakult. Mindezek a változások a pénzmosást sem hagyták érintetlenül. Ezek alapján megállapítottam, hogy az ellene folytatott harcot sem lehet már hagyományos eszközökkel folytatni. A Barry Buzan-féle szektorelméletet alapul véve megállapítottam, hogy a gazdasági biztonságon belül a pénzmosás – mint a 21. század egyik új típusú biztonságpolitikai kockázata – jellege, fejlődési dinamikája és felhasználási köre alapján egyre jobban kezd tért hódítani a világban, ezért folyamatosan nyomon követve kockázatként kell kezelni a jövőben.
2. Az második fejezett összefoglalásában kitértem arra, hogy a nemzetközi szervezetek egyre fokozódó hatása következtében a pénzmosás visszaszorítására az elmúlt közel négy évtizedben számos törekvés irányult, melynek egyik élenjáró harcosa az Európai Unió. Alapvető szempontként rögzítésre került a tiszta párbeszéd útján kialakított közös nemzetközi felfogás, még akkor is, ha annak eredménye során a nemzeti érdekek átmenetileg sérülnek. Ha letérünk erről a keskeny útról és az egyedi döntések felülkerekednek a globálison, akkor azzal a társadalom túlélését és fenntartható fejlődést kockáztatjuk. A kezdeti nehézségek ellenére kimutattam, hogy a képviselt irány jó, a folyamatosan szigorodó szabályzók és irányelvek – még ha nem is szüntetik meg teljesen a pénzmosást, illetve a terrorizmus finanszírozását – egyre nehezebbé teszik az

illegálist pénzt mosni szándékozók dolgát. Pesszimista forgatókönyv alapján bármennyire is próbál a jelenlegi nemzetközi nagyhatalmi politikai nézet a diplomácia és a stratégia területén homogénné válni, az aszimmetria kódolva van és csak idő kérdése, hogy mikor következik be a világrend átalakulása. Megállapítottam azonban azt is, hogy a további siker eléréséhez új szemléletre és a nemzetközi szövetség szereplőinek egyre fokozottabb együttműködésére van szükség, melyben az Európai Uniónak is meg kell újulnia, mely során a befolyásának növelésével párhuzamosan, továbbra is kiemelt hangsúlyt kell fektetni a preventív, illetve a represszív intézkedésekre is a jövőben.

3. Az harmadik fejezetben igazoltam, hogy a világban lezajlott technológiai és informatikai fejlődésnek köszönhetően egyfajta gazdasági és pénzügyi paradigmaváltás tanúi lehetünk, aminek következtében a pénzügyi elszámolások nagy része olyan új trend felé halad, ahol már egyre inkább nem a készpénz dominál, hanem az elektronikus számlapénz és az ehhez hasonló készpénzkímélő fizetési módszerek kezdenek elterjedni. Emelett azt is megállapítottam, hogy a világ lakosságának egy része – pénzintézet és infrastruktúra hiányában – még mindig tradicionális hagyományokon alapulva az informális földalatti banrendszert igénybevéve végez pénzügyi műveleteket (hawala), míg másfelől egy kialakulóban lévő társadalmi réteg a virtuális kriptovalutákkal (pl. Bitcoin) teszi ugyanezt. Bár természetüknek fogva ezek az alternatív megoldások alapvetően nem pénzmosás céljából alakultak ki, ettől függetlenül anonim, gyors és biztonságos mivoltjuk révén előszeretettel használják a bűnözők is a piszkos pénzek legalizálására.
4. A negyedik fejezetben igazoltam, hogy a pénzmosás továbbra is arctalan, de a fejlődések eredményeként globálissá vált, illetve transznacionális formát öltött, nemzetköziesedett. Ennek eredményeként megállapítottam, hogy a pénzmosást használók köre is megváltozott, kibővült a szervezett bűnözői csoportok szinte valamennyi csoportjával, valamint már a terroristák is egyre többször igénybe veszi a pénzmosók szolgáltatásait, melynek hatása révén még inkább kockázatot, illetve fenyegetést jelentenek a globális biztonságra.

Végkövetkeztetésem, hogy a pénzmosás korunk egyik olyan biztonságpolitikai kockázata, amely ellen a védekezés csak komplex módon, a témában érintettek hatékony összefogásával, egyeztetésekkel lehetséges. Terjedése révén már nem csak az illegális, hanem a legális gazdaságot is megfertőzte, valamint a szervezett bűnözéssel és

a terrorizmus finanszírozásával is szoros kapcsolatban áll, ezáltal globális biztonsági kockázatot jelent.

Új tudományos eredmények

A disszertációm témájában elvégzett kutatásom során, az elmélet és gyakorlat összevető elemzését követően az alábbi tudományos eredményeket fogalmazom meg

1. Feltártam az összefüggéseket, hogy a pénzmosás a biztonsági tanulmányok Barry Buzan-féle szektorelméletnek szerves része. Ennek alapján – elsősorban a gazdasági biztonság szektort elemezve – igazoltam, hogy a pénzmosásra, mint a 21. század egyik régi-új típusú biztonságpolitikai kockázatként kell tekinteni, mert a korábbi időszakhoz képes egyre szervezettebb és intenzívebb formában, alkalmazkodva a globális változásokhoz fejt ki káros tevéységét.
2. Megállapítottam, hogy a kölcsönös bizalmon alapuló nemzetközi együttműködés keretében a jövőben egyre nagyobb szerep hárul a pénzmosás elleni harcban a nemzetközi szervezetekre, ezek közül kiemelten az Európai Unióra, mely során nagyon fontos a preventív és represszív intézkedések meghozatala, valamint kockázatelemzése készítése is a veszélyek irányára, nagyságára, illetve gyorsaságára vonatkozóan.
3. Igazoltam, hogy a pénzmosás új tendenciái között a hagyományos formális bankrendszer használata mellett a jövőben fokozatosan felértékelődik az anonim földalatti bankrendszer és a virtuális valuták szerepe.
4. Megállapítottam, hogy a szervezett bűnözés, illetve a terrorizmus 21. századi megjelenése, tevékenysége a pénzmosás területén önmagában, de akár külön-külön is kiterjedésében nagyobb biztonsági kockázatot, illetve új típusú biztonsági kihívásként (intenzívebb) fenyegetést jelent az egész világ számára.

A kutatási eredmények lehetséges felhasználási területei

A kutatás eredményei és megállapításai várhatóan tovább hasznosulhatnak a hazai és nemzetközi pénzmosás elleni harcban, illetve összefoglaló jellege révén az aktuálisan napirenden lévő uniós irányelvek soron következő kidolgozása során is. Továbbá a téma biztonságpolitikai aktualitása révén hiánypótló szerepet tölthet be a

magyar felsőoktatás terén is, ezért ajánlom mindazon szakmai közegnek, akik átfogóan foglalkoznak a témával.

További kutatási területek lehetnek

Kutatásaim továbbra is szeretném folytatni, melynek egyik még meghódításra váró területe a hazai pénzintézetek és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal adataira támaszkodva egy olyan részletes magyarországi helyzetkép bemutatás, melynek felhasználása várhatóan tovább segíti a pénzmosás elleni küzdelem jövőbeni harcát.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni mind azoknak, akik a kezemet fogva végig kísérték ezen a csodálatos kiránduláson, mely során megjártam a vadregényes táj napos és borús oldalát is egyaránt. Köszönet elősorban azoknak, akik hittek bennem és mindvégig támogattak utamon, de azoknak is, akik kételkedtek, ezzel újabb erőt adva munkám beteljesüléshez.

Mindenekfelett szeretnék köszönetet mondani szüleimnek, testvéreimnek, nagymamámnak, családomnak és három csodálatos lányomnak, Jázminnak, Csengének és Majának, akik a háttérben egy-egy mosollyal mindvégig újabb és újabb inspirációt adtak. Szeretlek benneteket.

Külön köszönetet mondok Dr. Remek Éva témavezetőmnek, aki áldozatos munkájával és számos szakmai tanácsával mindvégig segítette, illetve támogatta disszertációm megírását.

Köszönet illeti a felkészülésben segített önzetlen munkájáért és számtalan szakmai útmutatásáért Prof. Dr. Gál István Lászlónak és Dr. Simonka Gábor Aurér pü. alezredesnek.

Köszönetet mondok Sasvári Anna és Szénási György barátaimnak, akik segítettek ötleteim és elképzeléseim megvalósítása során az angol nyelvű fordításokban, illetve az ábrák megszerkesztésében.

Megannyi köszönet barátaimnak, akik állandóan buzdítottak, bátorítottak és elfogadták, hogy az elmúlt évek során sokszor mellőzni kényszerültem őket.

Rövidítések jegyzéke

ENSZ – United Nations (*Egyesült Nemzetek Szervezete*)

EU – European Union (*Európai Unió*)

Europol – European Police Office (*Európai Rendőrségi Hivatal*)

Eurojust – The European Union's Judicial Cooperation Unit (*Európai Igazságügyi Együttműködési Egység*)

FATF – Financial Action Task Force on Money Laundering (*Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport*)

FinCEN – Financial Crimes Enforcement Network (*Pénzügyi Bűncselekményeket Kivizsgáló Hálózat*)

FIU – Financial Intelligence Unit (*Pénzügyi Információs Egységek*)

FTATC – Foreign Terrorist Asset Tracking Center (*Külföldi Terrorista Eszközkövető Központ*)

GAFI – Le Groupe d'action financière sur le blanchiment des capitaux-et (*Pénzmosás Elleni Pénzügyi Akció Munkacsoport*)

GDP – Gross domestic product (*Bruttó Hazai Össztermék*)

GNI – Gross National Income (*Bruttó Nemzeti Jövedelem*)

GPML – The Global Program against Money Laundering (*Pénzmosás Elleni Globális Program*)

IMF – International Monetary Fund (*Nemzetközi Valutaalap*)

IMoLIN – International Money Laundering Information Network (*Nemzetközi Pénzmosás Információs Hálózat*)

NATO – North Atlantic Treaty Organisation (*Észak-atlanti Szerződés Szervezete*)

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (*Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet*)

OLAF – Office européen de lutte antifraude (*Európai Csalás Elleni Hivatal*)

OPEC - Organization of the Petroleum Exporting Countries (*Kőolaj-exportáló Országok Nemzetközi Szervezete*)

SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute (*Stockholmi Nemzetközi Bék kutató Intézet*)

SWIFT – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (*Nemzetközi Bankközi Telekommunikációs Társaság*)

UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime (*ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala*)

WB – World Bank (*Világbank*)

WEF – World Economic Forum (*Világgazdasági Fórum*)

Ábra- és táblázat jegyzék

1. sz. ábra – A biztonsági tanulmányok helye a tudományterületek között	26
2. sz. ábra – Barry Buzan a biztonság szektorális elmélet dimenziói, kibővítve az informatikai biztonsággal.....	32
3. sz. ábra – Globális kockázatok a világon (2012-2017) – Az első öt kockázati tényező valószínűség, illetve súlyosság szerint	45
4. sz. ábra – A pénzmosással leginkább érintett illegális bűncselekmények	59
5. sz. ábra – A pénzmosás folyamata – Három fázis modell	61
6. sz. ábra – Zünd-féle körforgásmodell	64
7. sz. ábra – A pénzmosás körfolyamata, a „mosógép” működése	66
8. sz. ábra – Több mint félmillió amerikai dollárt csempésző futár lebukása Hong Kong és Shenzhen, Guangdong tartomány (Kína) határán, 2014. április 24-én	69
9. sz. ábra – A bűnözők kedvence, az 500 eurós bankjegy	81

10. sz. ábra – Kihívások, kockázatok és fenyegetések	91
11. sz. ábra A biztonságiasodás folyamata	92
12. sz. ábra – A pénzmosás elleni küzdelemben intézményrendszer főbb állomásai	96
13. sz. ábra – A pénzmosással kapcsolatos büntetőjogi szabályok összefoglalása	131
14. sz. ábra – A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tárgyában érkezett bejelentések 2016. évben	132
15. sz. – ábra A szolgáltatók által tett bejelentések számának havi bontását a 2016. évre vonatkozóan	133
16. sz. ábra – A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tárgyában érkezett bejelentések szolgáltatói kör szerinti megoszlását	134
17. sz. ábra – A hawala hálózat működése	144
18. sz. ábra – Bitcoin a kibertérben	150
19. sz. ábra – Bitcoin ATM Budapesten a Shop Stop Hűvösvölgy bevásárlóközpontnál	152
20. sz. ábra – A pénzmosás, mint egy polip, ami összefogja a törvénytelen úton szerzett jövedekemeket	166
21. sz. ábra – A terrorizmus régi, illetve új arca – "más típus, új veszély"	169
22. sz. ábra – A nemzeti szeparatista és a politikai ideológiai terrorizmus finanszírozása	177

Irodalomjegyzék

Könyvek, disszertációk

1. AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions – NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye 2000. HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség kiadványa, 2000, nyilvántartási szám: 56/37
2. ADLER, Emanuel – BARNETT, Michael (editors): „Security Communities”. Cambridge University Press, Cambridge, 1998. pp. 1-118. (nincs fehszálva)
3. BALÁZS Judit: A gazdaság biztonságának megnövekedett szerepe. In: Deák Péter (szerkesztő) – Biztonságpolitikai kézikönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2007, pp. 200-218.
4. BARONI, Raffaella – MASCIANDRO, Donato: Organized crime, money laundering and legal economy: theory and simulations. European Journal of Law & Economics 2011, 32(1).
5. BÁRÁNY V. Fanny – HAVASI Bianka – KELEMEN Anna: A terrorizmus elleni küzdelem napjainkban – közjogi megközelítésben. In: Óriás Nándor Szakkolégium Scriptura, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2015/II. szám. 142-160. pp.
6. BERNASCONI, Paolo: Transborder Offences: Terrorism, Narcotics Trafficking. White-Collar Offences. In: M. Delmas-Marty (Hrsg.): What kind of Criminal Policy for Europe? Paris 1993.
7. BÍRÓ Gáspár: Bevezetés a nemzetközi politikai viszonyok tanulmányozásába. Osiris Tankönyvek, Budapest, 2003
8. BLAHÓ András – PRANDLER Árpád: Nemzetközi Szervezetek és Intézmények. 2. Átdolgozott kiadás, Aula Kiadó, Budapest 2005.
9. Boda József: Biztonsági kihívások-nemzetbiztonsági válaszok. In: Gaál Gyula (szerk.) – Hautzinger Zoltán (szerk) Tanulmányok a "Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok" című tudományos konferenciáról. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2014. pp. 35-47.
10. BOLGÁR Judit – SZTERNÁK György: A terrorcselekmények társadalmi és személyiség-lélektani háttere, In: Felderítő Szemle, III. évfolyam 1. szám, Budapest, 2004. március, pp. 70-93. ISSN 1588-242X
11. BOLGÁR Judit – SZTERNÁK Nóra – SZTERNÁK György: A terrorizmussal kapcsolatos kutatás legújabb eredményei. In: Felderítő Szemle, IV. évfolyam 4. szám, Budapest, 2005. december, pp. 5-60. ISSN 1588-242X
12. BOTOS Csaba: A terrorizmus gazdasági-pénzügyi háttere – A nemzetközi terrorizmus elleni harc időszerű társadalmi, katonai és rendvédelmi kérdései című nemzetközi tudományos konferencia anyaga. In: Nemzetvédelmi egyetemi közlemények, 10. évf. 3. (tematikus) szám, Budapest, 2006. pp. 81-88.
13. BUGYÁKI Attila: Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági erőfölényének csökkenése a globális válság következtében. In: Hadtudomány, A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata, XX. évfolyam 2010/4. szám, Budapest, ISSN 1215-4121, pp. 102-109.
14. BUGYÁKI Attila: Bitcoin on the dark side of the Internet. In: Tradecraft Review, Periodical of the military national security service, Budapest, 2017 (megjelenés alatt)

15. BUGYÁKI Attila: Connections of terrorism and organised crime. In: Tradecraft Review, Periodical of the scientific board of military security office, 2011/2 Special issue, Budapest, ISSN 1785-1181, pp. 111-119.
16. BUGYÁKI Attila: Milestones in the foundation and role of the most significant international organizations against money laundering in the European Union I-II. Academic and Applied Research in Military and Public Management Science, NKE, Budapest, 2017 (megjelenés alatt)
17. BUGYÁKI Attila: Money laundering in the shade of underground banking system. In: Tradecraft Review, Periodical of the military national security service, 2012/2 Special issue, Budapest, ISSN 2063-2908, pp. 89-97.
18. BUZAN Barry: People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations. Prentice-Hall, London, 1991, ISBN 978 074 500 720 5
19. BUZAN, Barry – WÆYER, Ole: Regions and Powers – The Structure of International Security. Cambridge, University Press, 2003, ISBN 0-521-89111-6
20. BUZAN, Barry – WÆYER, Ole – DE WILDE, Jaap: Security: A New Framework for Analysis. Lynne Rienner, London, 1998, ISBN: 1 55587 784 2
21. CARROLL, Lisa C.: Alternative Remittance Systems. FOPAC Bulletin/ Interpol Secretariat, 1999, no. 20.
22. CECH András – SZÜTS Márton: A pénzmosás elleni küzdelem nemzetközi követelmény-rendszere és a magyar jog(szabályok), Külgazdaság, 2003/6.
23. CHAPPEZ, Jean: La lutte internationale contre le Blanchiment des capitaux d'origine illicite et le financement du terrorisme. In: Annuaire Français de droit international XLIX 2003. CNRS Éditions, Paris, Januar 01, 2003. pp. 542-562.
24. CHEESEMÁN Henry: Contemporary business law. Prentice Hall, Englewood Cliffs/NJ, 1995, ISBN-13: 978-0133578164
25. CLAUSEWITZ Károly: A Háborúról. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Kiadása, Budapest, 1917.
26. CLINTON, Bill: Vezetni vagy uralni? HVG, 2003, XXIV. 1. 44. p.
27. COLLINS, Alan (szerkesztő): Contemporary security studies. Oxford, United Kingdom, Oxford University Press, 2012, ISBN 978 019 969 477 8
28. CSÁKI György: A nemzetközi gazdaságtan és a világgazdaságtan alapjai. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006.
29. DÁNOS Valér: A gazdasági bűnözés megelőzése. In: Tudományos mozaik 1. kötet, Társadalom – gazdaság – kultúra, Tomori Pál Főiskola, 2004. ISBN 978-963-06-3027-6
30. DEÁK Péter: Biztonságpolitika a hétköznapiakban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009, ISBN 978 963 327 471 2
31. DEÁK Péter (szerkesztő): Biztonságpolitikai kézikönyv. Osiris Kiadó, Budapest, 2007, ISBN 978 963 389 915 1
32. DINI, Lamberto: General Introductory Report. International Conference on Preventing and Controlling Money Laundering and the Use of Proceeds of Crime: a Global Approach. In: Official United Nations document (E/Conf.88/7), ISPAC. P.2., Cormayeur Mont Blanc, Aosta Valley (Italy) 18–20 June 1994.

33. DISHMAN, Chris: Terrorism, Crime and Transformation. In: GRISET Pamala L. – MAHAN Sue: Terrorism in Perspective. Thousand Oaks, CA and London: Sage, 2003, ISBN 0761924043
34. DUSIK Sándor: Pénzmosás. Belügyi Szemle 2000/3.
35. Egedy Gergely: Bevezetés a nemzetközi kapcsolatok elméletébe. HVG-Orac Kiadó Kft., Budapest, 2007, ISBN 9789637490774
36. FEJES Eleonóra: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján. In: MNB Műhelytanulmányok 5., Magyar Nemzeti Bank Információs Főosztály, 1994, ISSN 12 169 293
37. FRIEDMAN, Thomas L.: És mégis lapos a föld – A XXI. Század rövid története. HVG Kiadói Zrt., Budapest, 2008, ISBN 963 7525 858
38. GAZDAG Ferenc – TÁLAS Péter: A biztonság fogalmának határaitól. In: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle, 1. évfolyam 1. szám, 2008. január, pp. 3-9.
39. GAZDAG Ferenc: Biztonsági tanulmányok alapjai. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2013, ISBN 978 615 5344 26 8
40. GAZDAG Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013, ISBN 978 615 5344 26 8
41. GAZDAG Ferenc (szerkesztő): Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011, ISBN 978 615 5057 23 6
42. GÄRTNER, Heinz: Nemzetközi biztonság – Fogalmak A-tól Z-ig. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. ISBN 9789633274439
43. GÁL István László: A pénzmosás. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2004. ISBN 963 224 754 X
44. GÁL István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései – PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2005.
45. GÁL István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, ISBN 978 963 258 171 2
46. GÁL István László – Molnár Csaba: A pénzmosás megelőzése és az informatika. In: Informatika és büntetőjog Pécs, 2006.
47. GÁL István László: A pénzmosás mint globális gazdasági és büntetőjogi kihívás. In: Belügyi Szemle 2005. 6. szám
48. GÁL István László: A gazdasági bűncselekmények és az elméleti közgazdaságtan kapcsolatának néhány kérdésköre. In: Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére Pécs, 2002.
49. GÁL István László: Új biztonságpolitikai kihívás a XXI. században: a terrorizmus finanszírozása. In: Szakmai Szemle, 2012. 1. szám, pp. 5-15.
50. Harmon, Christopher C.: Terrorizmus Today. Frank Cass Publishers, London, 2001.
51. HEGEDŰS Henrik: A biztonság fogalmának tágabb és szűkebb értelmezése, a humánbiztonság, avagy egy konferencia tanulásai. Humánstratégia a Magyar Honvédségben című konferencia, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Dísztér, 2008. február 14.
52. HÍMER Nóra Vivien: A terrorizmus eredete és fejlődéstörténete. In: Szakmai Szemle, 2011. 2. szám, pp. 49-70.
53. HOMBRECHER, Lars: Geldwäsche (§ 261 StGB) durch Strafverteidiger? – Eine Untersuchung zur Anwendung des § 261 StGB auf das Honorar des Strafverteidigers. Shaker Verlag, Aachen, 2001. ISBN 978-3-8265-9699-5

54. HORVÁTH Ferenc: A pénzmosás megakadályozására vonatkozó szabályozás. In: Botos K. (szerk.): Pénzügyek a globalizációban. SZTE GTK 2004, JATE Press, Szeged, pp. 48-49. pp. 46-61.
55. HORVÁTH Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-Orac Kft., 2011. ISBN 9789632581293
56. HUNGTINTON, P. Samuel: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó. Budapest, 1999. ISBN 963 07 6573 X
57. JACSÓ Judit: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. In: Magyar Jog, 2000. 9. szám, pp. 545-555.
58. JACSÓ Judit – UDVARHELYI Bence: A pénzmosás elleni fellépés aktuális tendenciái az Európai Unióban. Ügyészségi Szemle 2017/01. II. évfolyam 1. szám pp. 6-31.
59. JACSÓ Judit – UDVARHELYI Bence: Az Európai Unió büntetőpolitikája a pénzmosás elleni fellépés tükrében. In: Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium. Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai. Tomus 12. (587.659:12), Miskolc, 2013. pp. 117-134.
60. JONES, Seth G. – LIBICKI, Martin C.: How Terrorist Groups End – Lessons for Countering al Qaeda. Rand Corporation, Santa Monica, CA, 2008, ISBN 978-0-8330-4465-5
61. KATONA Géza: Szervezett bűnözés Magyarországon. BM Kiadó, Budapest, 2000.
62. KÁRMÁN Gabriella – MÉSZÁROS Ádám – TILKI Katalin: Pénzmosás a gyakorlatban. In: Ügyészségi Szemle, Országos Kriminológiai Intézet, 2016/03. • I. évfolyam 3. szám, pp. 82-97.
63. KEMENES Csaba: A pénzmosás technikai és a jogalkalmazás hazai tapasztalatai. Belügyi Szemle, 2001. 4-5. szám, pp. 40-60.
64. KEOHANE, Robert O.- NYE, Joseph S.: Power and Inter-dependence. New York: Longman, 2001.
65. KIS-BENEDEK József: A nemzetközi terrorizmus sajátosságai. In: Európai Tükör, Kiadja a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, XIV. évfolyam 7-8. szám, Budapest, 2009. július- augusztus, pp. 123-129. ISSN 1416-6151
66. KIS-BENEDEK József – KENEDLI Tamás: A terrorfenyegetettség új tendenciái és lehetséges válaszlépések. In: Szakmai Szemle, Budapest, 2015. 1. szám, pp. 16-34. ISSN 1785-1181
67. KISS J. László: Globalizálódás, külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003. nincs felhasználva
68. KISSINGER, Henry: Világrend. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015, ISBN 978 615 5559 07 5 még nincs felhasználva
69. KOLLER Boglárka – HALMAI Péter – BÓKA János: Válás „angolosan” – A BREXIT politikai, jogi és gazdasági agendái. Államtudományi műhelytanulmányok, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2016. évi 20. szám. ISSN 2498-5627
70. KÓNYA Judit: Banküzemeltetési alapismeretek. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1994. ISBN 9632226801
71. KŐSZEGVÁRI Tibor: A hadtudomány mai problémái, területei és új fogalma. In: Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest XVII. Évfolyam, 2007/1. szám
72. KŐSZEGVÁRI Tibor: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években. OKTK, 1996.

73. Kőszegvári Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc tapasztalatai. In: Fekderítő Szemle, III. évfolyam 4. szám, Budapest, 2004. december, pp. 5-17.
74. KUNOS Imre: A számítógépes bűnözés – A modern információtechnológia felhasználása a bűnözésben. In: Belügyi szemle 1999/11. pp. 28-42.
75. LAYMAN, Brother: Az offshore halála. Magánkiadás, 2011, ISBN: 9789630812061 (megjegyzés: a könyv egy magyar szerző, Brother Layman álnéven írt könyve, azaz magyarul Laikus Testvér).
76. LILLEY, Peter: Piszkos ügyletek – A pénzmosás világa. Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Budapest, 2001, ISBN 963 394 432 5
77. LEVI, Michael: Lessons for countering terrorist financing from the war on serious and organized crime. In: Pieth, Mark: Financing Terrorism. Kluwer Academic Publishers, 2003. ISBN 1402011520
78. LEVY, Steven Mark: Federal Money Laundering Regulation. Banking, Corporate, and Securities Compliance, New York, 2003.
79. MARTON Bernadett: A pénzmosás megelőzése és megakadályozása. A tőke szabad áramlása. In: Európai Füzetek 39. A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest, 2003.
80. MARTON Péter – BALOGH István – RADA Péter: Biztonsági Tanulmányok – Új fogalmi keretek, és tanulságok a visegrádi országok számára. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. ISBN 978 615 80092 9 4
81. MATUS János: A biztonság és a védelem problémái a változó nemzetközi rendszerben. Hadtudomány, XV. évfolyam, 2005. december 4. szám
82. MATUS János: A jövő árnyéka – Nemzetközi hatások biztonságunkra és jólétünkre. Pesti Csoport Kft., Budapest, 2005
83. MATUS János (szerkeztő): Biztonságpolitikai szöveggyűjtemény I-II. ZMNE, Budapest, 1999. nincs felhasználva
84. MATUS János: Válságkezelés és konfliktusok megelőzése. In: Új Honvédségi Szemle, 1995/10.
85. MAYERHOFER, Christoph – JEHLE, Jörg-Martin (Hrsg): Organisierte Kriminalität. Lagebilder und Erscheinungsformen, Bekämpfung und rechtliche Bewältigung, Neue Kriminologische Schriftenreihe, Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 1996, ISBN 10: 3783205964
86. McCLEAN, David: International Co-operation in Civil and Criminal Matters, Oxford University Press, 2002.
87. MINGST, Karen A.: A nemzetközi kapcsolatok alapjai. Napvilág Kiadó Kft., Budapest, 2008. ISBN 9789633380420
88. MITSILEGAS, Valsamis: Money Laundering Counter-Measures in the European Union: A New Paradigm of Security Governance vs. Fundamental Legal Principles. Kluwer Law International, The Hague-London-New York, September 25, 2003. ISBN 978 904 112 131 8
89. MOEBIUS, Gerald: A pénzmosás. Rendészeti Szemle 1994. 3. szám
90. MOLNÁR Csaba: A pénzmosásról. A múlt és a jelen. In: Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat, Budapest, 2003. június
91. MOLNÁR Csaba: Néhány gondolat a pénzmosásról. ORFK Tájékoztató, 1999/2.
92. MURRAY, Kenneth: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences. Journal of Money Laundering Control 2011.

93. NELSON, S. Selena: Regulating money laundering in the United States and Hong Kong: A post 9-11 comparison. Washington University Global Studies Law Review, volume 6, number 3, 2007.
94. NETANJAHU, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen. Alexandra Kiadó, Budapest, 1995. ISBN 963-367-190-6
95. PHILIPPSOHN, Steven: The Dangers of New Technology – Laundering on the Internet. Journal of Money Laundering Control, Volume 5, 2001.
96. POMÁZI Dávid: A pénzmosás nemzetközi és hazai vonatkozásai. Szakdolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem, 2011.
97. PAPP Zsófia: Az Európai Unió pénzmosás elleni második és harmadik irányelvének eltérő rendelkezései. In: Iustum Aequum Salutare, IV. 2008/1. pp. 137-155.
98. PAPP Zsófia – UJVÁRINÉ FEJES Renáta – SIMONKA Gábor: New act on the prevention and combating of money laundering and terrorist financing. In: Public Finance Quarterly – Journal of Public Finance, Published Quarterly, Budapest, HU ISSN 0031 496 X. pp. 296-320.
99. PERSÁNYI Miklós (szerkesztő): Közös jövőnk. A Környezet és fejlesztés világbizottság jelentése. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1988. ISBN 9632326601
100. PINTÉR Beatrix: A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2012.
101. PINTÉR Beatrix: Pénzmosás a nemesfém-kereskedelemben. In: Jog- és politikatudományi folyóirat, V. évfolyam, 2011/3. szám.
102. PINTÉR Beatrix: Vizsgálat a pénzmosás elleni fellépés büntetőeljárás jogi eszközei körében. In: Büntetőjogi szemle, 2013/1. szám. (nincs felhasználva)
103. PÓTI László: Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok – Önértelmezés és viták a hidegháború utáni korszakban – Biztonság a XXI. században. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. ISBN 963 327 412 5
104. QUIRK, Peter J.: Money Laundering: Muddying the Macroeconomy. Finance and Development, International Monetary Fund. March 1997. Vol. 34, No. 1.
105. RADA Péter: Átalakuló biztonsági kihívások – A biztonság dimenziói. In: Új világrend? Nemzetközi kapcsolatok a hidegháború utáni világban. Grotius Könyvtár I. kötet, Budapest, 2007. ISBN 978 963 06 2637 8
106. REMEK Éva: Biztonságunk a globalizáció árnyékában. Európai Tükör, 2009. 3. szám. pp. 81-90.
107. REMEK Éva: Gondolatok az Európai Unió válságkezeléséről, In: Karlovitz János Tibor (szerk.) – Tanulmányok az emberi gondolkodás tárgykörében. Komárno: International Research Institute, 2013. pp. 106-114.
108. REMEK Éva: Mekkora a „biztonságunk árnyéka” globalizált világunkban? In: Bordás Sándor (szerk.) – Glavanovics Andrea (szerk.): Nemzeti és etnikai konfliktusok – megbékélési lehetőségek. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 2014. ISBN 978-615-5075-22-3 pp. 67-78.
109. RESPERGER István: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. RESPERGER István – KIS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.

110. RESPERGER István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. In: Felderítő szemle, XII. évfolyam 3. szám, Budapest, 2013. december, HU ISSN 1588-242X, pp. 5-36.
111. REUTER, Peter – TRUMAN, Edwin M: Chasing dirty money: The fight against money laundering. Inst. for Internat. Economics, Washington DC, November 2004, ISBN 9780881323702 még nincs felhasználva
112. RÉVÉSZ Béla: Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához. JATE, Szeged, 2010. ISBN 978 963 315 005 4
113. ROBINSON, Jeffrey: Pénzmososda – A világharmadik legnagyobb üzlete belülről. Park Kiadó, Budapest, 1996, pp. 11-17.
114. ROLINGTON, Alfred: Hírszerzés a 21. században – A mozaikmódszer. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015, ISBN 978 963 87486 3 8 még nincs felhasználva
115. SCHNEIDER, Friedrich: Macroeconomics: The Financial Flows of Islamic Terrorism. In: MASCIANDRO Donato: Global Financial Crime, Terrorism, Money Laundering and Offshore Centres. Ashgate Publishing Company, USA, 2004. ISBN 0754637077
116. SEBEN A. Csaba – IBM Business Consulting Services (gazdasági hírek interjú), 2003. április 05
117. SIMONKA Gábor
118. SZABÓ A. Ferenc: A nemzetközi migráció és korunk biztonságpolitikai kihívásai. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006, ISBN 963 327 407 9
119. SZABÓ József (főszerkesztő): Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1992. és 1995.
120. SZANISZLÓ József: Napjaink Nemzetközi (Globális) Terrorizmusa 2. In: Szakmai Szemle, Budapest, 2005. 2. szám
121. SZEMERKÉNYI Réka: A Harmel-jelentés. A NATO biztonságpolitikájának megújítása. In: Rubicon 1997/5-6., Történelmi folyóirat/Európa - VIII. évfolyam 69-70. szám, Rubicon-Ház Bt. (Budapest), 1997, pp. 90-91.
122. SZENDREI Ferenc: A pénzmosás. PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010.
123. SZENES Zoltán: Biztonságpolitika és válságkezelés. Nemzeti Közzolgálati Továbbképzési Program magyar köztisztviselők számára, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2013. szeptember 26.
124. SZENES Zoltán (szerkesztő): Biztonságpolitika és válságkezelés. In: NAGY Károly – MOLNÁR Anna – MARSÁI Viktor: Államépítés és a nemzetközi kapcsolatok, NKE, Budapest, 2013. szeptember 26.
125. TÁLAS Péter (szerk.): Nemzetközi biztonsági tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006
126. TARJÁN István: A katonai elhárítás helye, szerepe és problémái a terrorizmus elleni harcban. In: Felderítő szemle, V. évfolyam, Különszám, 2006. január.
127. TURKSEN, Umut – MISIRLIOGLU, Ismail Ufuk – YUKSELTURK Osman: Anti-money laundering law of Turkey and the EU: an example of convergence? In: Journal of Money Laundering Control 2011, J.M.L.C. 2011, 14(3).
128. Udvarhelyi Bence: Pénzmosás elleni küzdelem az Európai Unióban. In: Stipta István (szerk.) Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium = Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai - Tomus 12. 601. p.

- Miskolc: Gazdász Elasztik Kft., 2013. pp. 455-471. (Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola kiadványsorozata; 12.)
129. VASS György: A terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi aspektusai. PhD értekezés, NKE, Budapest, 2016.
130. VERESS József: Gazdaságpolitika a globalizált világban. Typotex Kft., Budapest, 2009. ISBN: 978 963 2790 66 4
131. VIDÉKINÉ Farkas Anikó: A pénzmosásról. In: Ügyészek Lapja, 1995. 2. szám, pp. 21-31.
132. WOHLERS, Wolfgang: Geldwäscherei durch die Annahme von Verteidigerhonoraren – Art. 305. StGB als Gefahr für das Institut der Wahlverteidigung. Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 2002. 2. szám pp. 197-219.
133. World Economic Forum: The Global Risks Report 2017. 12th Edition, World Economic Forum, Geneva, 2017. ISBN: 978 1 944835 07 1

Internetes forrás

1. A Bizottság közleménye a Tanács és az Európai Parlament részére: A terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos megelőzésről és küzdelemről; valamint az információcseré fejlesztésére, az átláthatóság növelésére és a pénzügyi műveletek nyomon követhetőségének fokozására irányuló intézkedések segítségével, Brüsszel, 2004 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0700:HU:HTML> (2016. november 12.)
2. A Bizottság lépéseket tesz a terrorizmus, a szervezett bűnözés és a számítástechnikai bűnözés elleni küzdelem terén folytatott uniós együttműködés megerősítésére. Európai Bizottság – Sajtóközlemény, Strasbourg, 2015. április 28. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4865_hu.htm (2016. november 21.)
3. A Bizottság 2006/70/EK Irányelve. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:214:0029:0034:HU:PDF> (2017. január 31.)
4. About Electronic Frontier Foundation. <https://www EFF.org/about> (2017. január 10.)
5. A Magyar Köztársaság és az Európai Községek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről – 1994. évi I. törvény. <https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99400001.TV> (2017. január 02.)
6. Annual Report of the Executive Board for the Financial Year Ended April 30, 2001 <http://www.imf.org/en/Publications/AREB/Issues/2016/12/31/Annual-Report-of-the-Executive-Board-for-the-Financial-Year-Ended-April-30-2001> (2017. január 11).
7. A Pénzmosás Elleni Információs Iroda által vezetett adatbázis. https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok (2017. április 30.)
8. A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni fellépés nemzetközi háttere. In: Nemzetgazdasági Minisztérium – Szakmai területek, 2014. július 24.

- <http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/a-penzmosas-es-a-terrorizmus-finanszirozasa-elleni-fellepes-nemzetkozi-hattere> (2017. január 30.)
9. APG Typologies Working Group on Alternative Remittance & Underground Banking Systems. Alternative Remittance Regulation Implementation Package, 2003. július. <http://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/ARUBS-WG-2003.pdf> (2016. december 01.)
 10. Biztonságos Európa egy jobb világban – Európai Biztonsági Stratégia. Brüsszel, 2003. december 12. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIHU.pdf> (2016. december 28.)
 11. A Tanács határozata (2000. október 17.) a tagállamok pénzügyi hírszerző egységeinek az információcsere terén folytatott együttműködésére vonatkozó rendelkezésekről. In: EU-Lex, az Európai Unió hivatalos lapja, 2000. október 17. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32000D0642> (2017. január 29.)
 12. A Tanács 2001/500/IB kerethatározata a pénzmosásról, valamint a bűncselekményhez felhasznált eszközök és az abból származó jövedelmek azonosítására, felkutatására, biztosítására, lefoglalására és elkobzásáról. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX:32001F0500> a. (2017. február 02.)
 13. A Tanács 2005/212/IB Kerethatározata (2005. február 24.) a bűncselekményből származó jövedelmek, vagyon és az elkövetéshez használt eszközök elkobzásáról. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:068:0049:0051:HU:P DF> (2017. január 30.)
 14. A Tanács 2580/2001/EK Rendelete a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről, 2001. december 27., <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R2580&from=DE> (2016. december 14.)
 15. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 Irányelve. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849>
 16. Az Európai Parlament és a Tanács 1781/2006/EK rendelete <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:345:0001:0009:HU:P DF> (2017. január 31.)
 17. Az Európai Parlament és a Tanács 1889/2005/EK rendelete. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:309:0009:0012:HU:P DF> (2017. január 31.)
 18. Az Európai Parlament és a Tanács 2005/60/EK Irányelve (2005. október 26.) a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:32005L0060> (2017. február 01.)
 19. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 Irányelve. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849> (2017. január 30.)
 20. Az Európai Tanács pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, valamint a terrorizmus finanszírozásáról szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye. III. fejezet, 2. rész, 12. cikk, 2. pont. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0800063.TV (2017. február 02.)

21. Az internet igazán sötét oldala – Entering the Tor Network.
<http://kwp.wwe.hu/archives/21-Az-internet-IGAZN-soetet-oldala-Entering-the-Tor-Network.html> (2017. január 03.)
22. BÁTKY Zoltán: Bitcoin – veszélyben a bankfüggetlen virtuális pénz. 2012. szeptember 25. <http://bitport.hu/trendek/bitcoin-veszelyben-a-bankfueggetlen-virtualis-penz> (2017. január 11.)
23. BERGMAN, Michael K.: White Paper – The Deep Web – Surfacing Hidden Value. Journal of Electronic Publishing, Volume 7, Issue 1: *Taking License*, August, 2001.
<http://quod.lib.umich.edu/j/jep/3336451.0007.104?view=text;rgn=main> (2016. december 28.)
24. Bitcoin 2.0 – Ethereum. 2014. szeptember 02.
<http://alapblog.hu/bitcoin20ethereum/> (2017. január 10.)
25. Bitcoin charts. <http://bitcoincharts.com/> (2016. december 10.)
26. BTC elfogadás. <http://www.btcelfogadas.hu/> (2017. január 03.)
27. Búcsút inthetünk az 500 eurós bankjegynek? Portfolio, 2016. február 11.
http://www.portfolio.hu/gazdasag/bucsut_inthetunk_az_500_euros_bankjegynek_227010.html (2017. január 03.)
28. CHEN Adrian: We Need to Know Who Satoshi Nakamoto Is. May 9, 2016.
<http://www.newyorker.com/business/currency/we-need-to-know-who-satoshi-nakamoto-is> (2017. január 05.)
29. CIMPANU, Catalin: EU Plans Database of Bitcoin Users with Identities and Wallet Addresses – EU gets closer to ending Bitcoin anonymity. July 26, 2016.
<http://news.softpedia.com/news/eu-plans-database-of-bitcoin-users-with-identities-and-wallet-addresses-506650.shtml> (2017. január 10.)
30. Country Codes – ISO 3166 – What is ISO 3166?
http://www.iso.org/iso/home/standards/country_codes.htm (2017. január 14.)
31. Council Decision concerning arrangements for cooperation between financial intelligence units of the Member States in respect of exchanging information (2000/642/JHA). In: Official Journal of the European Communities, 24 October 2000. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:271:0004:0006:EN:PDF> (2017. február 01.). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:271:0004:0006:EN:PDF> (2017. február 01.)
32. Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Council of Europe, European Treaty Series – No. 141., Strasbourg, 8.XI.1990.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007bd23> (2017. február 01.)
33. Council of Europe – Az Európai Unió első irányelve (91/308/EGK). Luxemburg, Európai Tanács, 1991. június 10. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:31991L0308> (2017. január 28.)
34. DIÓS Anita: Világgazdasági Fórum: Ezek a globális kockázatok 2017-ben. 2017. január 19. <http://eloben.hu/kulfold/2017-01-19/vilaggazdasagi-forum-ezek-a-globalis-kockazatok-2017-ben> (2017. január 30.)
35. Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council. 4 December 2001 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32001L0097> (2017. február 02.)
36. DEIARY Majid: A kurdok eredettörténetétől a nemzeti elismerésig. In: Korunk, 2003. november. <http://www.korunk.org/?q=node/7356#> (2017. január 12.)

37. DREDGE, Stuart: "What is Tor? A beginner's guide to the privacy tool". In: The Guardian, 5 November 2013. <http://www.rogerclarke.com/DV/Dredge-131105-WhatIsTor.pdf> (2017. január 03.)
38. Egmont Group: About. <https://www.egmontgroup.org/en/content/about> (2017. január 30.)
39. Egyszintű bankrendszer. <http://ecopedia.hu/ketszintu-bankrendszer> (2017. december 22.)
40. Eszterhai Viktor – Klemensits Péter: A dél-kínai-tengeri szigetek ügyében hozott hágai ítélet geopolitikai következményei. Pallas Athéné Geopolitikai Alapítvány – Policy Brief, 2016. Július 25. http://www.geopolitika.hu/wp-content/uploads/2016/08/Policy-Brief-01-D%C3%A9l-k%C3%ADnai-tenger_final_public-6.pdf (2017. január 16.)
41. Eurojust – The European Union's Judicial Cooperation Unit. <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/hu.aspx> (2017. január 29.)
42. Európai Unió – Európai Rendőrségi Hivatal (Europol). https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_hu (2017. január 29.)
43. FAJCSÁK Gábor: Offshore riadó! – Az EU döntése nyomán átlátható lesz a vállalkozások tulajdonosi köre. 2015. július 21. <http://rsm.hu/blog/2015/07/offshore-riado-az-eu-dontese-nyoman-atlathato-lesz-a-vallalkozasok-tulajdonosi-kore> (2017. január 14.)
44. FATF Members and Observers. <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/> (2017. január 31.)
45. FATF 9 SPECIÁLIS AJÁNLÁSA
2010-2014.kormany.hu/download/7/9c/10000/Az_FATF_9_Spec_ajanlasi.doc
(2017. január 11.)
46. A FATF 40 AJÁNLÁSA
2010-2014.kormany.hu/download/6/9c/10000/Az_FATF_40_AJANLASa.doc
(2017. január 11.)
47. FENSOM, Anthony: The 5 Biggest Challenges the Global Economy Faces in 2017. The National Interest, October 23, 2016. <http://nationalinterest.org/feature/the-5-biggest-challenges-the-global-economy-faces-2017-18144> (2017. január 21.)
48. FERREIRA, Chris: World Reserve Currencies: What Happened During Previous Periods of Transition? Economic Reason, 11 August 2014. (2016. október 23.) <http://www.economicreason.com/usdollarcollapse/world-reserve-currencies-what-happened-during-previous-periods-of-transition/> (2016. október 23.)
49. FIDY Judit – MAKARA Gábor: Biostatisztika, Digitális Tankönyvtár, 2005. <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/biostatisztika-1/ch05s02.html> (2017. január 03.)
50. Financial Action Task Force On Money Laundering, Annual Report 1996/1997, June 1997. <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/1996%201997%20ENG.pdf> (2017. január 18.)
51. Financial Crime, Money laundering, Interpol. <https://www.interpol.int/Crime-areas/Financial-crime/Money-laundering> (2017. január 30.)
52. FinCEN – What we do. <https://www.fincen.gov/what-we-do> (2017. január 30.)
53. GÁL István László: A pénzmosás elleni küzdelem közgazdasági és büntetőjogi kérdései – PhD értekezés tézisei, Pécsi Tudományegyetem Állam- és

- Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2005. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/gal-istvan-laszlo/gal-istvan-laszlo-vedes-tezisek.pdf> (2016. november 10.)
54. GAZDAG Ferenc: A biztonságpolitikai kihívások természetéről. http://www.grotius.hu/doc/pub/CEKOFW/2012_35_gazdag_a_biztonsagpolitika_i_kihivasok_termeszeterol.pdf (2017. február 01.)
 55. Lolloj – Getty Images: Bitcoin <http://www.gettyimages.com/photos/bitcoin?family=creative&license=rf&phrase=bitcoin&alloweduse=availableforalluses&excludenudity=true&sort=best#license>
 56. GREENBERG, Andy: End Of The Silk Road: FBI Says It's Busted The Web's Biggest Anonymous Drug Black Market. In: Forbes Magazin, Oct 2, 2013. <http://www.forbes.com/sites/andygreenberg/2013/10/02/end-of-the-silk-road-fbi-busts-the-webs-biggest-anonymous-drug-black-market/#7599d3d0347d> (2017. január 14.)
 57. GRUT, Oscar Williams: Here are the top 10 countries where British criminals launder their money. In: Business Insider, 25 November, 2015. <http://www.businessinsider.de/britains-international-money-laundering-hotspots-according-to-the-treasury-2015-11?r=US&IR=T> (2017. Január 13.)
 58. Handbook on Anti-Drug Abuse Act of 1986 – U.S. Department of Justice – Criminal Division, March 1987, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Photocopy/157817NCJRS.pdf> (2016. október 23.)
 59. Hawala. In: The Free Dictionary <http://www.thefreedictionary.com/hawala> (2016. december 01.)
 60. HILL, Kashmir: Federal Judge Rules Bitcoin Is Real Money. Augustus 07, 2013. <http://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2013/08/07/federal-judge-rules-bitcoin-is-real-money/#360aba524fba> (2017. január 14.)
 61. History of Anti-Money Laundering Laws. In: Fiancial Crime Enforcement Network (FinCEN), <https://www.fincen.gov/history-anti-money-laundering-laws> (2017. január 04.)
 62. History of the FATF. <http://www.fatf-gafi.org/about/historyofthefatf/> (2017. január 31.)
 63. Hivatalosan is elkezdődött a Brexit, 2017. márcus 29. <http://24.hu/kulfold/2017/03/29/a-brit-kormany-bejelentette-a-brexitet/> (2017. május 01.)
 64. HM Treasure: UK national risk assessment of money laundering and terrorist financing. London, October 2015. ISBN 978 1 910835 57 9 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/468210/UK_NRA_October_2015_final_web.pdf (2016. október 05.)
 65. IMF Sees Subdued Global Growth, Warns Economic Stagnation Could Fuel Protectionist Calls. October 4. 2016. <http://www.imf.org/en/News/Articles/2016/10/03/AM2016-NA100416-WEO> (2017. január 20.)
 66. International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. <http://www.un.org/law/cod/finterr.htm> (2016. december 22.)
 67. International Money-Laundering Information Network. https://www.imolin.org/imolin/en/about_us.html (2017. február 02.)
 68. ISASZEGI János: A nemzetközi terrorizmus és a terrorizmus elleni harc aktuális kérdései – Hadsereg, rendőrség, határőrség a terrorizmuselleni harcban. Új világtrend, új kihívások, új reakciók, IVB – Konferencia, 2002. május 16. <http://uni->

- nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/publikacio/isaszegi/2002.05.16..pdf (2017. január 05.)
69. Ismét szemétkben fuldoklik Nápoly, 2011. június 29.
<http://www.origo.hu/idojaras/20110629-szemet-napoly-camorra-nincs-ujrahasznositas-a-lakohazak-else-emeleteig-er.html> (2017. január 02.)
 70. JAMWAL, N. S.: Hawala-The Invisible Financing System of Terrorism. *Strategic Analysis: A Monthly Journal of the IDSA*, 26 (2), 2002 April-June.
http://www.ciaonet.org.library.norwich.edu/olj/sa/sa_apr02jan01.html (2016. december 01.)
 71. Jelentés az európai biztonsági stratégia végrehajtásáról – A biztonság megteremtése a változó világban. Brüsszel, 2008. december 11.
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/HU/reports/104644.pdf (2016. december 28.)
 72. John Walker Crime Trends Analysis Home Page
<http://www.johnwalkercrimetrendsanalysis.com.au/> (2017. január 04)
 73. Joint Action 98/699/JHA of 3 December 1998. European Judicial Network, Judicial Library. <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libcategories.aspx?Id=76> (2017. február 01.)
 74. JOST, Patrick – SANDHU, Harjit Singh (2000): The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering.
<http://www.interpol.int/public/financialcrime/moneylaundering/hawala/default.asp#9> (2016. december 01.)
 76. KAISER Ferenc: A túlnépesedés és globális biztonsági kihívásai. In: Nemzet és Biztonság. 2011/8. szám, pp. 27-36.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kaiser_ferenca_tulnepesedes_es_globalis_biztonsagi_kihivasai.pdf (2017. január 05.)
 77. KAISER Ferenc: A túlnépesedés és globális biztonsági kihívásai II. In: Nemzet és Biztonság. 2011/9. szám, pp. 15-27.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kaiser_ferenca_tulnepesedes_es_globalis_biztonsagi_kihivasai_ii.pdf (2017. Január 05.)
 78. KELLY, Jemina: Bitcoin surges as Grexit worries mount, posts best run in 18 months. June 16, 2015. <http://www.reuters.com/article/us-eurozone-greece-bitcoin-idUSKBN0OW2DS20150616> (2017. január 15.)
 79. KELLY, Meghan: Bitcoin value spikes after hacker demands ransom in the currency. September 05, 2012. <http://venturebeat.com/2012/09/05/bitcoin-value/> (2017. január 03.)
 80. KÓSA Ferenc: A terrorizmus elleni és a pénzmosást megakadályozó törvényjavaslat kritikája. In: Jogi Fórum honlap, 2001. november 05.
<http://www.jogiforum.hu/publikaciok/47> (2016. december 05.)
 81. KOVÁCS Szilvia: Számítógépes bűnözés. 2014. április 08.
<https://prezi.com/r4yigckl4eow/szamitogepes-bunozes/> (2017. január 10.)
 82. Kovács Zita: A PSZÁF ajánlása a pénzmosás és a terrorizmus ellen. In: Magyar Nemzet. 2004. március 16. <https://mno.hu/migr/a-pszaf-ajanlasi-a-penzmosas-es-a-terrorizmus-ellen-661674> (2017. január 12.)
 83. LAZA Bálint: Bejártuk a web sötét oldalát.
http://index.hu/tech/2013/01/29/bejartuk_a_web_sotet_oldalat/ (2017. január 03.)
 84. LUO, Chris: Hong Kong man caught with cash taped to his body in US\$580,000 Shenzhen smuggling attempt. In: South China Morning, 24 April, 2014.
<http://www.scmp.com/news/china-insider/article/1495791/hongkonger-caught-carrying-half-million-us-dollars-across> (2017. Január 03.)

85. Magyar Bitcoin portál: A blokkláncról bővebben.
<https://bitcoin.hu/archivum/bevezeto/hogyan-mukodik-a-bitcoin/a-blokklancrol-bovebben/> (2016. december 12.)
86. Magyar Fejlesztési Bank Zrt. – A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem.
https://www.mfb.hu/sites/default/files/magyar_penzmosas_es_terrorizmus_finanszirozasaelleni_kuzdelem.pdf (2016. november 05.)
87. Mi az árstabilitás? Magyar Nemzeti Bank <https://www.mnb.hu/monetaris-politika/a-monetaris-politika-keretrendszer/mi-az-arstabilitas> (2017. január 20.)
88. Mi az offshore? <http://www.gooffshore.hu/mi-az-offshore> (2017. január 15.)
89. Model legislation on money laundering and financing of terrorism. UNODC – IMF 1 December 2005.
<https://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/pdf/amlml05.pdf> (2017. február 01.)
90. MOLNÁR Anna: Az EU globális kül- és biztonságpolitikai stratégiája. Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések 2016/9. 2016. július 11.
http://netk.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-elemzesek-2016-9-az-eu-globalis-strategiaja-molnar-a.original.pdf (2016. december 28.)
91. Money laundering – A three-stage process
https://www.moneylaundering.ca/public/law/3_stages_ML.php (2017. január 20.)
92. Money Laundering: The Importance of International Countermeasures – Address by Michel Camdessus. Paris, February 10, 1998.
<https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp021098> (2016. október 23.)
93. Money Muling – Public awareness and prevention.
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/public-awareness-and-prevention-guides/money-muling> (2017. január 21.)
94. MUHA Lajos: Az Informatikai Biztonság egy lehetséges rendszertana. In: Szekcióülés II. Információbiztonság.
http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2008/4/10_Muha_Lajos.pdf (2016. december 02.)
95. NAGY László: A 21. század fegyveres küzdelmeinek irányai és kihívásai a NATO szemszögéből. In.: Hadtudomány, XV. évfolyam 4. szám, 2005 december. http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_4.html (2017. január 11.)
96. Nemzet és Biztonság, Kilexikon, 2012/2. szám.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb12_02_kislexikon.pdf (2017. január 20.)
97. Nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény.
a. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0600101.TV (2017. február 01.)
98. NÉMETH György: A pénznek nincs szaga.
http://www.romaikor.hu/romai_epiteszet/vizvezeteketek_es_vizhalozatok/csatornazas_es_hulladekszállítás_a_gorog%E2%80%9393romai_világban/cikk/a_penznek_nincs_szaga (2017. január 21.)
99. NAKAMOTO, Satoshi: Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.
<https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (2017. január 10.)
100. NGO, Diana: A Short History Of The World's 400 Bitcoin ATM Machines. May 29, 2015. <http://afkinsider.com/97249/a-short-history-of-the-worlds-400-bitcoin-atm-machines/> (2017. január 03.)

101. OneCoin honlapja. <https://www.onecoin.eu/en/> (2017. március 30.)
102. Offshore Financial Centers (OFCs): IMF Staff Assessments, November 20, 2014. <http://www.imf.org/external/NP/ofca/OFCA.aspx> (2017. január 20.)
103. OLAF, European Commission, European Anti-Fraud Office, Policy. http://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/preventing-fraud_en (2017. január 29.)
104. PARK, Madison: 90 percent of U.S. bills carry traces of cocaine. August 17, 2009. <http://edition.cnn.com/2009/HEALTH/08/14/cocaine.traces.money/index.html> (2017. február 12.)
105. PASSAS, Nikos: Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations – a study into so-called underground banking networks. 1999. <http://www.apgml.org/frameworks/docs/8/Informal%20Value%20Transfer%20Systems%20-%20Passas.pdf> (2016. december 01.)
106. PEAT, Charlie: Mattis SAVAGES Iran as 'the biggest state sponsor of TERRORISM' as WW3 tensions escalate. February 4, 2017. <http://www.express.co.uk/news/world/763035/James-Mattis-Donald-Trump-savage-Iran-biggest-sponsor-terrorism-tensions-World-War-3> (2017. február 14.)
107. Pénzmosás: Szigorúbb szabályokat hagyott jóvá a Tanács. 2015. április 20. <http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/04/20-money-laundering-strengthened-rules/> (2017. január 14.)
108. PINTÉR Beatrix: A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban. Doktori értekezés tézisek, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2012. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/pinter-beatrix/pinter-beatrix-vedes-tezisek.pdf> (2016. november 10.)
109. POHJANPALO, Kati: Bitcoin Judged Commodity in Finland After Failing Money Test. January 20, 2014. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-01-19/bitcoin-becomes-commodity-in-finland-after-failing-currency-test> (2017. január 03.)
110. Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering. Basel Committee on Banking, 1988. http://secure.ksddee.com/ksdlms/courseimports/Product_424/CourseLibrary/BaselRecommendationsandRBICirculars/pages/BaselStatementOfPrinciples.pdf (2017. február 03.)
111. Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC. Commission staff working document executive summary of the impact assessment, Strasbourg, 5 July 2016. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0224&from=HU> (2017. Január 14.)
112. Putyinékat zavarja, hogy nem tudják ellenőrizni a pénzügyi terrorizmust. In: Index, 2016. május 27. http://index.hu/tech/2016/05/27/putyinekat_zavarja_hogy_nem_tudjak_ellenorizni_a_penzugyi_terrorizmust/ (2017. január 10.)
113. Publikon Szerkesztőség: A terrorizmus fogalma és története. <http://www.publikon.hu/htmls/cikkek.html?ID=23&articleID=345> (2016. november 11.)

114. RANKIN, Jennifer: EU finance ministers call for restrictions on €500 note over crime fears. In: The Guardian, 12 February 2016.
<https://www.theguardian.com/business/2016/feb/12/eu-finance-ministers-call-for-restrictions-on-500-euro-note-crime> (2017. január 05.)
115. Recommendation No. R (80) 10 of the Committee of Ministers to Member States on Measures against the Transfer and the Safekeeping of Funds of Criminal Origin. Council of Europe, Committee of Ministers, Strasbourg, 1980. június 27.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804f6231> (2017. január 28.)
116. Objectives of the Global Programme against Money-Laundering, Proceeds of Crime and the Financing of Terrorism. UNODC, 1998.
<https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/programme-objectives.html> (2017. január 02.)
117. SAMEEH, Tamer: ISIL Militants Linked To France Terrorist attacks Had A Bitcoin Address with 3 Million Dollars. November 14, 2015.
<http://www.newsbtc.com/2015/11/14/isil-militants-linked-to-france-terrorist-attacks-had-a-bitcoin-address-with-3-million-dollars/> (2017. január 10.)
118. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe – A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy, June 2016.
http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (2016. december 28.)
119. SOLTÉSZ Katalin: Pénzmosás. In: Infó jegyzet az Országgyűlés Hivatala – Közgűjteményi és Közművelődési Igazgatóság – Képviselői Információs Szolgálat, 2017/18. szám, Budapest, 2017. március 31.
http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_18_penzmosas.pdf/119edd86-7884-483d-a2fd-bbd151aa8911 (2017. január 14.)
120. SPARSHOTT, Jeffrey: Web Money Gets Laundering Rule. In: The Wall Street Journal, March 21, 2013.
<http://www.wsj.com/articles/SB10001424127887324373204578374611351125202> (2017. január 10.)
121. Stockholm International Peace Research Institute: Background paper on SIPRI military expenditure data, 2010. In: SIPRI Yearbook 2011, Oxford University Press, June 2011.
<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/factsheet2010> (2016. november 11.)
122. Szabó Zsuzsanna: A globális gazdasági és pénzügyi válság kialakulása és lefolyása 2008 végéig. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2009. május 04. pp. 4-13. http://elib.kkf.hu/edip/D_14645.pdf (2017. január 12.)
123. SZEGŐ Iván Miklós: Nagy válságok 1857 óta – mi a tanulság? I-II. rész. HVG, Budapest, 2010. szeptember 01.
http://hvg.hu/tudomany/20100901_val sag_1857_1873_gazdasagi
a. (2016. november 20.)
124. SZENDREI Ferenc: A pénzmosás. PhD értekezés tézisei, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2010.
<http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/szendrei-ferenc/szendrei-ferenc-vedes-tezisek.pdf> (2016. november 10.)
125. Új fegyverek a pénzmosás ellen – Számos IT-megoldás létezik az illegális tranzakciók kivédésére. In: Világgazdaság, 2011. október 28.
<https://www.vg.hu/vallalatok/uj-fegyverek-a-penzmosas-ellen-361253/> (2017. január 22.)

126. TAKSÁS Balázs: Gazdasági biztonsági kihívások napjaink globalizált világában. Doktori (PhD) értekezés, NKE, Budapest, 2013.
127. Tampere European Council – Presidency Conclusions. 15 and 16 October 1999. In: Az Európai Tanács következtetései (1993-2003). <http://www.consilium.europa.eu/hu/european-council/conclusions/1993-2003/> (2017. január 30.)
128. Tatár Attila: Az arany deviza standard rendszer. 2012. szeptember 20. <http://aranycenter.hu/2012/09/az-arany-deviza-standard-rendszer/> (2017. január 14.)
129. TÁLAS Péter: A nemzetközi terrorizmus és a szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára. Budapest, 2007. január. <http://kisebbsegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/904.pdf> (2017. január 08.)
130. TÁLAS Péter: Széljegyzet a biztonság szubjektív percepciójának a veszélyeiről II. In: Nemzet és Biztonság, 2009/5. szám. pp. 29-38. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/talas_peter-szeljegyzet_a_biztonsag_szubjektiv_percepciojanak_veszelyeir_l_ii_.pdf (2017. január 21.)
131. TARJÁN M. Tamás: 1973. október 17., kirobban az első olajválság. Rubiconline. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1973_oktober_17_kirobban_az_elso_olajvalsag/ (2017. január 18.)
132. Társaságiadó-kikerülés – Hibrid struktúrából adódó diszkrepanciák, Gazdasági és Pénzügyi Tanács, 2017. február 21. <http://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/ecofin/2017/02/21/> (2017.03.01)
133. TECHAU, Jan: The EU's New Global Strategy: Useful or Pointless? – The recently unveiled EU global strategy is an unusually thoughtful and rich document. The EU's leaders would be well-advised to study it. July 01, 2016. <http://carnegieeurope.eu/strategiceurope/?fa=63994> (2016. december 28.)
134. The Alliance's New Strategic Concept – agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Security Challenges and Risks 7-12. pont, Róma, 07 Nov. 1991 - 08 Nov. 1991. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (2017. január 14.)
135. The FATF Recommendations – International standards on combating money laundering and financing of terrorism & proliferation. February 2012. http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf (2017. január 31.)
136. THEIMER, Sharon: US Probes bin Laden's Finances. In: Newsday amerikai napilap, 2001. szeptember 21. <http://www.newsday.com> (2016. december 01.)
137. The Money-Laundering Cycle – United Nations Office on Drugs and Crime <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/laundrifecycle.html> (2017. január 20.)
138. The Wolfsberg Group. <http://www.wolfsberg-principles.com/> (2017. február 01.)
139. The World Bank: Massive Drop in Number of Unbanked, says New Report. Washington, April 15, 2015. <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/04/15/massive-drop-in-number-of-unbanked-says-new-report> (2016. december 08.)

140. TOR: Overview. <https://www.torproject.org/about/overview.html.en> (2017. január 03.)
141. Travolta: Az 500 eurós rejtélye, 2016. február 25. <http://alapblog.hu/az-500-euros-rejtelye/> (2017. január 03.)
142. Trencsényi Dávid: Honnan jött az Iszlám Állam? 2016. szeptember 10. <https://vs.hu/kozelet/osszes/honnan-jott-az-islam-allam-0910#!s0> (2017. január 08)
143. TURZÓ Ádám Pál: Hamar talpra állt az ütésből a Bitcoin. In: Világgazdaság, 2016. augusztus 09. <http://www.vg.hu/penzugy/befektetes/hamar-talpra-allt-az-utesbol-a-bitcoin-473795> (2017. január 10.)
144. Underground banking link to money laundering. 2005. augusztus 05. <http://www.aic.gov.au/media/2005/august/20050818.aspx> (2016. december 01.)
145. United Nations Convention: Against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances. United Nation 1988. http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf (2017. január 31.)
146. UNODC hivatalos honlapja <http://www.unodc.org/> (2016. szeptember 05.)
147. United Nations Convention: Against Transnational Organised Crime. United Nations 2000, http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf (2016. november 11.)
148. URSPRUNG János: A kétszintű bankrendszer fejlődése Magyarországon 1987-1995. Budapest, 1996. október 30. <http://www.ursprungjanos.hu/bankrendszer.pdf> (2017. december 22.)
149. VIGVÁRI András: A pénzügyek alapjai. Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 2010. Digitális Tankönyvtár, 2.2. Pénzrendszerek. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_c4_1070_1072_penzugyekalapjai_scom/borito_rxPqTTRcIho5cvm0.html (2016. december 27.)
150. Virtual Currency Schemes October 2012 – European Central Bank – Eurosystem. Germany, 2012. ISBN 978 92 899 0862 7 <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (2017. január 16.)
151. VON LAMPE, Klaus: Definitions of Organized Crime. <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm> (2016. december 06.)
152. WALKER, John: "How Big is Global Money Laundering?" Journal of Money Laundering Control, Vol. 3 Iss: 1, 1995. <http://dx.doi.org/10.1108/eb027208> (2016. október 23.)
153. WILDING, Peter: Stumbling towards the Brexit – Britain, a referendum and an ever-closer reckoning, May 15, 2012. <http://blogactiv.eu/blog/2012/05/15/stumbling-towards-the-brexit/> (2017. január 20.)
154. WOLFERS, Arnold: "National Security" as an Ambiguous Symbol. Political Science Quarterly, Vol. 67, No. 4. (Dec. 1952) pp. 481-502. [http://lindsay-hundley-ta.s3-website-us-west-1.amazonaws.com/Wolfers%20\(1952\)%20-%20National%20Security%20as%20an%20Ambiguous%20Symbol.pdf](http://lindsay-hundley-ta.s3-website-us-west-1.amazonaws.com/Wolfers%20(1952)%20-%20National%20Security%20as%20an%20Ambiguous%20Symbol.pdf) (2016. október 05.)
155. 47 members states. Council of Europe <http://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states> (2017. január 30.)
156. 178 arrests in successful hit against money muling. Joint Eurojust- Europol- European Banking Federation press release, Hague, 22 November 2016.

<http://www.eurojust.europa.eu/press/PressReleases/Pages/2016/2016-11-22.aspx>
(2017. január 01.)

157. 2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2016. november 05.)

PUBLIKÁCIÓS LISTA

Lektorált folyóirat

Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági erőfölényének csökkenése a globális válság következtében

Hadtudomány – A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata

XX. évfolyam 2010/4. szám, Budapest, ISSN: 1215-4121, pp. 102-109.

Connections of terrorism and organised crime

Tradecraft Review – Periodical of the scientific board of military security office

2011/2 Special issue, Budapest, ISSN: 1785-1181, pp. 111-119.

Money laundering in the shade of underground banking system

Tradecraft Review – Periodical of the military national security service

2012/2 Special issue, Budapest, ISSN: 2063-2908, pp. 89-97.

Milestones in the foundation and role of the most significant international organizations against money laundering in the European Union I-II.

Academic and Applied Research in Military and Public Management Science

NKE, Budapest, 2017, megjelenés alatt

Bitcoin on the dark side of the Internet

Tradecraft Review – Periodical of the military national security service

Budapest, 2017, megjelenés alatt

Előadás, konferencia

Konferencia a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Pénzügyi Információs Osztály tevékenységéről

KDB Bank Magyarország (1054 Budapest, Bajcsy- Zsilinszky út 42-46.)

2011. február 03.

A hadtudomány és a 21. század konferencia

Opponensi vélemény Katona László – Terrorizmus finanszírozása

Hadtudományi Doktori Iskola és a DOSz Hadtudományi Osztály,

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. február 13-14.

Internet

Money laundering in general and the situation in Hungary

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=259676

2008. április 1.

Methods and techniques of money laundering

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=259535

2008. április 1.

Pénzmosás a globalizáció árnyékában, mint új típusú gazdaság-, és biztonságpolitikai kihívás

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=259549

2008. április 1.

A pénzmosás kapcsolata a szervezett bűnözéssel és az Arab Unióval

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=259689

2008. április 1.

A legjelentősebb pénzmosás elleni nemzetközi szervezetek

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=265839

2010. május 15.

Doktori (PhD) értekezések pénzmosás témában

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=271769

2012. február 02.

Pénzmosás Magyarországon

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=271984

2012. június 11.

Néhány pénzmosási tipológia

http://penzmosasaticikkek.blogter.hu/?post_id=272546

2012. június 11.

1. sz. melléklet – FATF 40 AJÁNLÁSA⁵⁰⁵

A. JOGI RENDSZEREK

A pénzmosás bűncselekményének terjedelme

⁵⁰⁵ FATF 40 AJÁNLÁSA.

2010-2014.kormany.hu/download/6/9c/10000/Az_FATF_40_AJANLASa.doc (2016. december 20.)

1. Az országok az ENSZ 1988. évi tiltott narkotikus drogok és pszichotróp szerek kereskedelme ellen létrehozott egyezményében (a Bécsi Egyezményben) és az ENSZ 2000. évi transznacionális szervezett bűnözéssel szembeni egyezményében (a Palermói Egyezményben) meghatározottak szerint nyilvánítsák a pénzmosást bűncselekménynek.

Az országok minden súlyos bűncselekményre alkalmazzák a pénzmosás bűncselekményét, igyekezve az alap-bűncselekmények lehető legszélesebb körének bevonására. Az alap-bűncselekmények minden bűncselekményre, vagy valamely bűncselekmények kategóriájához meghatározott bizonyos küszöbre vagy a alap-bűncselekményre alkalmazható börtönbüntetésre (küszöb megközelítés) vagy alap-bűncselekmények valamely felsorolására vagy e megközelítések valamilyen kombinációjára hivatkozással leírhatók.

Ha az adott ország a küszöb megközelítést alkalmazza, az alap-bűncselekmények kategóriája minimális követelményként foglalja magában a nemzeti joga alapján a súlyos bűncselekmény kategóriába tartozó összes bűncselekményt, vagy foglaljon magában minden olyan bűncselekményt, amely maximálisan egy évet meghaladható börtönbüntetéssel büntetendő, vagy az olyan országok esetében, amelyek a jogi rendszereikben a bűncselekményekre vonatkozólag minimális küszöbértéket alkalmaznak, az alap-bűncselekmények köre foglaljon magában minden olyan bűncselekményt, amelyek hat hónapot meghaladó börtönbüntetéssel büntetendők.

Bármely megközelítés alkalmazása esetén is az adott ország minimális követelményként rendelje e körbe az egyes meghatározott bűncselekmény kategóriákon belüli bűncselekmények egy-egy meghatározott tartományát³.

A pénzmosás alap-bűncselekményinek ki kell terjednie a más országokban megvalósult magatartásokra is, amely a másik országban bűncselekménynek minősülnek, és amelyek alap-bűncselekménynek minősülnének, ha a saját országon belül követték volna el. Az országok előírhatják, hogy az egyetlen előfeltétel az, hogy a magatartás alap-bűncselekmény lett volna, ha belföldön valósul meg.

Az országok előírhatják, hogy a pénzmosás bűncselekménye nem vonatkozik azon személyekre, akik elkövették az alap-bűncselekményt, ahol ezt az adott ország belföldi jogrendjének alapelvei megkövetelik.

2. Az országok biztosítsák az alábbiakat:

a) A pénzmosás bűncselekménye bizonyításához szükséges szándék és ismeret álljon összhangban a Bécsi és a Palermói Egyezményben foglalt normákkal, beleértve azt a koncepciót, hogy ez a tudatállapot az objektív, tényszerű körülményekből következtethető.

b) Jogi személyekre a büntetőjogi felelősséget és - ahol az nem lehetséges - a polgári vagy közigazgatási felelősséget kell alkalmazni. Ez ne zárja ki a párhuzamos büntetőjogi, polgári vagy közigazgatási eljárást a jogi személyekre vonatkozólag az olyan országokban, ahol ilyen felelősségi formák léteznek. A jogi személyekre hatáson, arányos és elrettentő hatású szankciókat kell alkalmazni. Az ilyen intézkedések nem csorbíthatják a magánszemélyek büntetőjogi felelősségét.

Átmeneti intézkedések és elkobzás

3. Az országok vezessenek be a Bécsi és a Palermói Egyezmény által meghatározottakhoz hasonló intézkedéseket - köztük jogalkotási intézkedéseket - annak érdekében, hogy az illetékes hatóságok számára lehetővé tegyék a tisztára mosott vagyon, a pénzmosásból vagy az alaphűncselekményekből származó jövedelmek, az ilyen bűncselekmények elkövetésében felhasznált vagy felhasználni szándékozott eszközök, vagy ennek megfelelő értékű vagyontárgyak elkobzását, a jóhiszemű harmadik felek jogainak csorbítása nélkül.

Az ilyen intézkedések közé tartozzon a hatóság részéről:

- (a) az elkobzandó vagyontárgyak azonosítása, nyomon követése és értékelése;
- (b) ideiglenes intézkedések végrehajtása - pl. befagyasztás, lefoglalás - az ilyen vagyon bevonásával megvalósuló ügyletek végrehajtásának, átadásának, elidegenítésének megelőzése érdekében;
- (c) olyan lépések megtétele, amelyek megakadályozzák vagy semmissé teszik az olyan cselekvéseket, amelyek korlátoznák az államnak az elkobzás tárgyát alkotó vagyontárgyak megszerzésére való képességét; és
- (d) minden esetleg szükséges vizsgálati intézkedés végrehajtása.

Az országok megfontolhatják olyan intézkedések alkalmazását, amelyek lehetővé teszik az ilyen hasznok vagy eszközök elkobzását büntetőjogi eljárásban való elítélés nélkül, vagy amelyek megkövetelik az elkövetőtől az elkobzandónak tekintett vagyontárgy törvényes eredetének bizonyítását amennyiben ez a követelmény összhangban áll a nemzeti jogban alkalmazott alapelvekkel.

B. A PÉNZÜGYI SZERVEZETEK ÉS A NEM PÉNZÜGYI SZOLGÁLTATÓK ÉS HIVATÁSOK KÉPVISELŐI ÁLTAL A PÉNZMOSÁS ÉS A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA MEGELŐZÉSÉRE TEENDŐ INTÉZKEDÉSEK

4. Az országok biztosítsák, hogy a pénzügyi szervezetekre vonatkozó titoktartási szabályok ne gátolják a FATF Ajánlások végrehajtását.

Az ügyfelek átvilágítása és az adatok nyilvántartása

5.* A pénzügyi szervezetek ne vezessenek névtelen számlákat és nyilvánvalóan fiktív nevekre nyitott számlákat. A pénzügyi szervezetek vezessenek be az ügyfelek adatainak kellő ellenőrzését biztosító intézkedéseket, beleértve az ügyfelek azonosságának ellenőrzését:

- _ az üzleti kapcsolat létrehozatalakor;
- _ egyedi ügyletek végrehajtásakor, ha azok:
 - (i) a vonatkozó meghatározott küszöbértéket meghaladják; vagy
 - (ii) a VII. sz. Speciális Ajánláshoz fűzött értelmező megjegyzés által lefedett körülmények között végrehajtandó „wire transzfer”-ek;
- _ felmerül a pénzmosás vagy a terrorizmus finanszírozásának gyanúja; vagy
- _ a pénzügyi szervezetnek az ügyfél korábban megkapott azonosító adatai valódiságát vagy megfelelőségét tekintve kétségei támadnak.

Az ügyfél adatainak azonosítására (customer due diligence, CDD) irányuló intézkedések körébe az alábbiakat soroljuk:

- a) Az ügyfél azonosítása és az ügyfél azonosságának megbízható, független forrásdokumentumok, adatok vagy információk segítségével történő ellenőrzése⁴.
- b) A tényleges tulajdonos (beneficial owner) azonosítása és ésszerű intézkedések segítségével a tényleges tulajdonos azonosságának ellenőrzése úgy, hogy ennek eredményeként a pénzügyi szervezet számára kielégítő módon ismert legyen a tényleges tulajdonos kiléte. A jogi személyek és „társulás-jellegű jogi megállapodások” esetében e téren a pénzügyi szervezet tegyen ésszerű intézkedéseket az ügyfél tulajdonosi és irányítási struktúrájának megállapítására.
- c) Az üzleti kapcsolat céljára és szándék szerinti jellegére vonatkozó információk megszerzése.
- d) Az üzleti kapcsolat folyamatos azonosításának végzése (due diligence) és a kapcsolat fennállása során végrehajtott ügyletek vizsgálata annak biztosítása érdekében, hogy a végrehajtott ügyletek összhangban álljanak a szervezet által az ügyfélről, az ügyfél üzleti és kockázati jellemzőiről - beleértve szükség szerint a pénzek forrásait - kialakított ismeretekkel.

A pénzügyi szervezet a fenti (a) - (d) pontokban leírt ügyfél-azonosítási (CDD) eljárások mindegyikét alkalmazza, de az általa az adott esetben alkalmazni szándékozott lépések mértékét az érintett ügyfél, üzleti kapcsolat vagy tranzakció jellegének figyelembe vételével megállapított kockázatokra figyelemmel határozza meg. A végrehajtott intézkedések legyenek összhangban az illetékes hatóságok által esetleg kiadott irányelvekkel. A magasabb kockázati kategóriákban a pénzügyi szervezet végezzen fokozott azonosítási (CDD) tevékenységet. Bizonyos körülmények között - alacsonyabb kockázatok esetén - az ország úgy határozhat, hogy a pénzügyi szervezetek csökkentett, vagy egyszerűsített intézkedéseket is alkalmazhatnak.

A pénzügyi szervezetek az üzleti kapcsolat létrehozatalát megelőzően vagy ennek folyamatában, vagy pedig az eseti ügyféllel végrehajtott ügylet végrehajtása előtt vagy közben ellenőrizték az ügyfél és a tényleges tulajdonos azonosságát. Az országok engedélyezhetik a pénzügyi szervezetek számára, hogy az ellenőrzést az üzleti kapcsolat létrehozatalát követően az ésszerűen lehetséges legrövidebb időn belül végezzék el, ha a pénzmosási kockázatokat eredményesen kezelik és minderre a normál üzletmenet megzavarásának elkerülése érdekében elengedhetetlenül szükség van.

Ha a pénzügyi szervezet nem képes teljesíteni a fenti (a) - (c) pontokban leírt feladatokat, ne nyissa meg a számlát, ne kezdje meg az üzlet kapcsolatot vagy ne hajtsa végre a tranzakciót; vagy szüntesse meg az üzleti kapcsolatot; és fontolja meg az érintett ügyféllel összefüggésben a gyanús ügylet bejelentését.

E követelményeket minden új ügyfélre alkalmazni kell, de a pénzügyi szervezetek a jelentőség és a kockázat szintje alapján a meglévő ügyfeleire is alkalmazzák az ebben az Ajánlásban foglaltakat, és megfelelő időpontokban a meglévő üzleti kapcsolataikra vonatkozólag is hajtsák végre a szükséges ellenőrzési feladatokat (CDD).

6.* A pénzügyi szervezetek a politikai közszereplők tekintetében a szokásos ellenőrzési (CDD) intézkedések végrehajtása mellett:

- a) rendelkezzenek megfelelő kockázatkezelő rendszerekkel annak eldöntésére, hogy egy adott ügyfél „politically exposed person”-nek tekintendő-e.
- b) szerezzék meg felső vezetőségük jóváhagyását az ilyen ügyfelekkel való üzleti kapcsolatok létrehozatalához.
- c) tegyenek ésszerű intézkedéseket a vagyon és a pénzek forrásainak megállapítására.
- d) végezzenek fokozott folyamatos monitoring tevékenységet az adott üzleti kapcsolatra vonatkozólag.

7. A pénzügyi szervezetek a határon túlnyúló levelező banki és más hasonló kapcsolatok tekintetében a szokásos azonosítási (CDD) intézkedések mellett:

- a) gyűjtsenek megfelelő információkat a levelező intézményre (partnerbank) vonatkozólag a levelező intézmény üzleti tevékenysége jellegének teljes megismerése és a nyilvánosan hozzáférhető információk alapján az intézmény hírnevének és a felügyelet minőségének megállapítása érdekében, beleértve azt is, hogy az intézményre vonatkozólag folytattak-e korábban pénzmosás vagy a terrorizmus finanszírozása tekintetében vizsgálatot, vagy alkalmaztak-e ilyen jellegű felügyeleti intézkedést.
- b) értékeljék a levelező intézmény pénzmosás elleni és a terrorizmus finanszírozása elleni kontroll mechanizmusait.
- c) az új levelező kapcsolatok létrehozatalát megelőzően szerezzék meg a felső vezetés jóváhagyását.
- d) dokumentálják az egyes intézmények felelősségeit/feladatait (responsibilities).
- e) a számlákon keresztül történő fizetésre vonatkozó utasítások („payable-through accounts”) esetében bizonyosodjanak meg arról, hogy a levelező bank ellenőrizte-e a levelező számlájához közvetlen hozzáféréssel bíró ügyfelek azonosságát és hogy rájuk vonatkozólag végez-e folyamatos ügyfélazonosítást (CDD), továbbá, hogy a partnerbank kérése esetén képes-e rendelkezésre bocsátani a megfelelő ügyfél-azonosító adatokat.

8. A pénzügyi szervezetek fordítsanak különös figyelmet az olyan új vagy kialakulóban lévő, az anonimitásnak kedvező technológiákból fakadó pénzmosási kockázatokra, és szükség esetén tegyenek intézkedéseket az ilyen technológiák pénzmosásra irányuló tevékenységekben való alkalmazásának megelőzésére. Különösen fontos, hogy a pénzügyi szervezetek rendelkezzenek a nem személyes üzleti kapcsolatokkal vagy ügyletekkel összefüggő sajátos kockázatok kezelésére.

9.* Az országok engedhetik, hogy a pénzügyi szervezetek az alábbiakban leírt feltételek teljesülése esetén közvetítőkre vagy más harmadik felekre támaszkodjanak a CDD eljárás (a) - (c) pontjaiban felsorolt elemeinek végrehajtásában vagy az új üzletek szerzésében. E közreműködés engedélyezése esetén az ügyfél azonosításáért és

ellenőrzéséért való végső felelősséget továbbra is a harmadik fél közreműködését igénybe vevő pénzügyi szervezet viseli.

Az alábbi feltételeket kell teljesíteni:

a) A harmadik fél közreműködését igénybe vevő pénzügyi szervezet haladéktalanul szerezze be a CDD eljárás (a) - (c) pontjaihoz szükséges információkat. A pénzügyi szervezet tegyen megfelelő lépéseket annak érdekében, hogy bizonyos lehessen abban, hogy az azonosító adatokat és más lényeges - a CDD követelményekkel kapcsolatos - dokumentumok másolatait kérés esetén azonnal megkapja a közreműködő harmadik féltől.

b) A pénzügyi szervezet bizonyosodjon meg arról, hogy a közreműködő harmadik fél szabályozott és felügyelt személy/szervezet és megfelelő intézkedéseket alkalmaz a CDD követelmények teljesítésére az 5. és a 10. sz. Ajánlásban foglaltaknak megfelelően.

Az egyes országok maguk határozzák meg, hogy a feltételeket teljesítő harmadik fél mely országokban lévő központból működhet tekintettel a FATF Ajánlásokat nem vagy nem megfelelően alkalmazó országokra vonatkozólag rendelkezésre álló információkra.

10.* A pénzügyi szervezetek legalább öt éves időtávon tartsanak meg minden szükséges, a - belföldi és nemzetközi - tranzakciókra vonatkozó nyilvántartást annak érdekében, hogy az illetékes hatóságok adatkéréseit rövid idő alatt teljesíthessék. Ezek a nyilvántartások tartalmazzanak kellő részletezettségű adatokat az egyes ügyletek rekonstruálásához (beleértve az érintett összegeket és pénznemeket), hogy szükség szerint bizonyítékul szolgálhassanak a törvényellenes cselekmények esetén folytatott büntető eljárásokban.

A pénzügyi szervezetek vezessenek és őrizzenek meg nyilvántartást az ügyfél-azonosítási eljárás (CDD) során megszerzett azonosító adatokról (pl. a hivatalos azonosító iratokról, mint az útlevél, személyazonosító igazolvány, gépjárművezetői engedély és hasonló iratok), számla állományról és üzleti levelezésről az érintett üzleti kapcsolat lezárultát követően legalább öt éven keresztül.

Az azonosító adatokat és az ügyleti nyilvántartásokat megfelelő meghatalmazás alapján a belföldi illetékes hatóságok rendelkezésére kell bocsátani.

11.* A pénzügyi szervezetek fordítsanak különös figyelmet minden összetett és szokatlanul nagy ügyletre, minden olyan, szokatlan ügyleti szerkezetre, amelyek nem szolgálnak nyilvánvaló gazdasági, vagy láthatóan jogszerű célt. Az ilyen ügyletek hátterét és célját a lehetséges mértékben vizsgálni kell, a megállapításokat írásban kell rögzíteni és az illetékes hatóságok és ellenőrök rendelkezésére kell bocsátani.

12.* Az ügyfél-azonosításra és a nyilvántartásra vonatkozóan az 5., 6. és a 8-11. Ajánlásban leírt követelményeket az alábbi helyzetekben a meghatározott nem pénzügyi szolgáltatókra és hivatásokra is alkalmazni kell:

a) Kaszinók – ha az ügyfelek a meghatározott, vonatkozó küszöbértéket elérő vagy meghaladó léptékű pénzügyi tranzakciókat hajtanak végre.

b) Ingatlanügynökök - ha az ügyfelük részére ingatlanvételi -eladási tranzakció végrehajtásában vesznek részt.

c) Nemesfém- és drágakő-kereskedők - ha valamely ügyféllel a meghatározott, vonatkozó küszöbértéket elérő vagy meghaladó léptékű készpénzes tranzakciót hajtanak végre.

d) Ügyvédek, közjegyzők és más független jogi hivatások képviselői, továbbá könyvelők, amikor ügyfeleik számára az alábbi tevékenységekkel összefüggő tranzakciókat hajtanak végre vagy készítenek elő:

- _ ingatlanok vétele és eladása;
- _ az ügyfél készpénzének, értékpapírjainak és más eszközeinek kezelése;
- _ bankszámlák, takarékszámlák és értékpapírszámlák kezelése;
- _ vállalatok létrehozatalához, működtetéséhez vagy vezetéséhez tett hozzájárulások szervezése;
- _ jogi személyek vagy „társulás-jellegű jogi megállapodások” létrehozatala, működtetése vagy irányítása, üzleti vállalkozások vétele, eladása.

e) „Trust”-ok és vállalati szolgáltatók, amikor valamely ügyfél számára a Glosszáriumban foglalt definícióban felsorolt tevékenységekre vonatkozó ügyleteket készítenek elő vagy hajtanak végre.

A gyanús ügyletek bejelentése és jogkövetés

13.* Ha valamely pénzügyi szervezet gyanítja vagy megfelelő alapot lát annak gyanítására, hogy adott pénzösszeg bűncselekményből származik, vagy a terrorizmus finanszírozásával áll összefüggésben, közvetlenül törvény, vagy más jellegű előírás alapján gyanúját a pénzügyi hírszerző egységnek (financial intelligence unit, FIU) azonnal be kell jelentenie.

14.* A pénzügyi szervezetek, igazgatói, tisztviselői és dolgozói:

a) az adatok kiadására vonatkozó szerződésekből, továbbá jogi, szabályozói vagy közigazgatási előírásból fakadó korlátozások megszegése esetén részesüljenek jogszabályi védelemben a polgári vagy büntetőjogi felelősséggel szemben, ha gyanújukat jóhiszeműen az FIU-nak bejelentik, abban az esetben is, ha nem tudták pontosan, hogy mi volt az alapvető törvényellenes tevékenység, továbbá függetlenül attól, hogy ténylegesen megvalósult-e valamilyen törvényellenes tevékenység.

b) számára törvény tiltsa annak a ténynek a felfedését, hogy a FIU-hoz gyanús ügyletre vonatkozó bejelentést (suspicious transaction report, STR) tesznek, vagy a FIU-val ezzel kapcsolatos információkat jelentenek be.

15.* A pénzügyi szervezetek hozzanak létre programokat a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása ellen. Az ilyen program az alábbiakat foglalja magában:

a) Belső politikák (szabályzatok), eljárások és kontroll mechanizmusok, beleértve a megfelelő „compliance management”-et és megfelelő szűrő eljárásokat a dolgozók felvétele során magas minőségi követelmények érvényesítése érdekében.

b) A dolgozók folyamatos képzésének programja.

c) A rendszer tesztelésére megfelelő ellenőrző (audit) funkció.

16.* A 13-15. és a 21. Ajánlásban meghatározott követelmények az alábbi kitételekkel az összes meghatározott nem pénzügyi szolgáltatókra és hivatások képviselőire is alkalmazandók:

a) Az ügyvédektől, közjegyzőktől, más független jogi hivatások képviselőitől és a könyvelőktől meg kell követelni a gyanús ügyletek bejelentését, ha ügyfelük nevében vagy számára a 12(d) Ajánlásban meghatározott tevékenységekkel kapcsolatos ügyletet végeznek. Az országokat hangsúlyozottan arra ösztönözzük, hogy a bejelentési követelményt a könyvelők egyéb szakmai tevékenységeire is terjesszék ki, beleértve a könyvvizsgálói tevékenységeket.

b) A nemesfém- és drágakő-kereskedőktől meg kell követelni a gyanús ügyletek bejelentését, ha valamely ügyféllel a meghatározott, vonatkozó küszöbértéket elérő vagy meghaladó léptékű készpénzes tranzakciót hajtanak végre.

c) A „trust”októl és vállalati szolgáltatóktól meg kell követelni, hogy jelentsék be az ügyfél számára végrehajtott gyanús ügyletet, ha az ügyfél nevében vagy számára a 12(e) pontban jelzett tevékenységgel összefüggő ügyletet hajtanak végre.

Az ügyvédektől, közjegyzőktől, más független jogi hivatások képviselőitől és a könyvelőktől nem kell megkövetelni a gyanús ügyletek bejelentését, ha a vonatkozó információkat olyan körülmények között szerezték meg, amikor szakmai titoktartás kötelezettsége alatt vagy jogi szakmai kiváltsággal jártak el.

A pénzmosástól és a terrorizmus finanszírozástól való elrettentésre szolgáló egyéb intézkedések

17. Az országok gondoskodjanak arról, hogy kellően hatásos, arányos és elrettentő, büntetőjogi, polgári vagy közigazgatási szankciók álljanak rendelkezésre a jelen Ajánlások által érintett természetes és jogi személyekkel szembeni alkalmazásra, ha azok nem teljesítik a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával szemben meghatározott követelményeket.

18. Az országok ne hagyják jóvá a fiktív bankok (shell banks) alapítását és ne fogadják el további működésüket. A pénzügyi szervezetek ne hozzanak létre és ne tartsanak fenn levelező banki kapcsolatokat fiktív bankokkal. A pénzügyi szervezetek továbbá alkalmazzanak óvintézkedéseket az olyan külföldi partnerintézetekkel (respondent institutions) szemben, amelyek engedélyezik számláik fiktív bankok általi igénybe vételét.

19.* Az országok fontolják meg a következőket:

a) Működőképes intézkedések megvalósítását a valuta és a látra szóló forgatható instrumentumok határon keresztül fizikai átvitelének felismerésére és figyelemmel kísérésére az információk megfelelő használatát biztosító szigorú óvintézkedésekkel és a tőke szabad mozgásának bárminemű korlátozása nélkül.

b) Egy olyan rendszer megvalósíthatóságát és hasznosságát, amelyben a bankok és más pénzügyi szervezetek és közvetítők egy meghatározott összegen fölül minden belföldi

és nemzetközi valutaügyletet bejelentenek egy számítógépes adatbázist működtető nemzeti központi hivatalnak, amely adatbázis az illetékes hatóságok rendelkezésére áll a pénzmosási és a terrorizmus finanszírozásával összefüggő ügyekben, az információk megfelelő használatát biztosító szigorú óvintézkedések alkalmazásával.

20. Az országok fontolják meg a FATF Ajánlásoknak a megjelölt nem pénzügyi vállalkozások és hivatások körén kívüli, olyan vállalkozásokra és hivatásokra történő kiterjesztését, amelyek kapcsán a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos kockázatok merülnek föl.

Az országok továbbá ösztönözzék korszerű és biztonságos, a pénzmosással szemben kevésbé érzékeny pénzkezelési technikák fejlesztését.

A FATF Ajánlásokat nem, vagy nem elégséges mértékben alkalmazó országokkal kapcsolatosan teendő intézkedések

21. A pénzügyi szervezetek fordítsanak különös figyelmet a FATF Ajánlásokat nem, vagy nem elégséges mértékben alkalmazó országokhoz tartozó személyekkel - köztük vállalatokkal és pénzügyi szervezetekkel - fenntartott üzleti kapcsolataikra és a velük végrehajtott ügyletekre. Amikor az ilyen tranzakcióknak nincs nyilvánvaló gazdasági vagy látható törvényes célja, a lehetőség szerint vizsgálni kell hátterüket és céljukat, a megállapításokat írásban kell rögzíteni és az illetékes hatóságok munkájának segítésére rendelkezésre kell bocsátani. Ha az érintett ország továbbra sem alkalmazza, vagy nem kellő mértékben alkalmazza a FATF Ajánlásokat, az ajánlásokat alkalmazó ország legyen képes a megfelelő ellenintézkedések alkalmazására.

22. A pénzügyi szervezetek gondoskodjanak arról, hogy a pénzügyi szervezetekre vonatkozólag alkalmazandó és a fentiekben leírt elvek a külföldön működő fiókokra és többségi tulajdonukban álló leányvállalatokra is érvényesek legyenek, különös tekintettel az olyan országokban működő szervezetekre, amelyek a FATF ajánlásokat nem vagy nem kellő mértékben alkalmazó országokban működnek, amennyiben ezt az érintett ország vonatkozó törvényei és előírásai megengedik. Ha a helyi, vonatkozó törvények és előírások ezt az alkalmazást nem tiltják, a pénzügyi szervezet tájékoztassa az anyavállalat országának illetékes hatóságait arról, hogy nem tudja alkalmazni a FATF Ajánlásokat.

Szabályozás és felügyelet

23.* Az országok gondoskodjanak a pénzügyi szervezetek megfelelő szabályozásáról és felügyeletéről és arról, hogy a pénzügyi szervezetek eredményesen megvalósítsák a FATF Ajánlásokat. Az illetékes hatóságok tegyék meg a szükséges jogi vagy szabályozói intézkedéseket annak megakadályozására, hogy bűncselekmények elkövetői és társaik valamely pénzügyi szervezet jelentős vagy irányító befolyást biztosító részesedésének tényleges tulajdonosai lehessenek vagy valamely pénzügyi szervezetben vezető beosztást tölthessenek be.

Az Alapelvek (Core Principles) hatáskörébe tartozó pénzügyi szervezetek esetében a prudenciális célból érvényesített - és a pénzmosás tekintetében is lényeges - szabályozói és felügyeleti intézkedéseknek hasonlóképpen kell érvényesülniük a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem céljaira is.

Más pénzügyi szervezetekre vonatkozólag megfelelő engedélyezési és regisztrációs követelményeket és megfelelő szabályozást, továbbá a pénzmosás elleni küzdelmet szolgáló felügyeletet kell alkalmazni, kellő tekintettel a pénzmosásnak vagy a terrorizmus finanszírozásának az adott szektorban fennálló kockázatára. Minimális követelményként a pénzáttutalási vagy értéktovábbítási, vagy pénz- vagy valutaváltó tevékenységet folytató vállalkozásokra vonatkozólag engedélyezési vagy regisztrációs követelményeket kell alkalmazni, illetőleg biztosítani kell, hogy a fenti vállalkozások olyan hatékony monitoring rendszer keretein belül működjenek, amely egyben biztosítja a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával szembeni küzdelem céljaira meghatározott nemzeti követelmények érvényesülését is.

24. A meghatározott nem pénzügyi vállalkozások és hivatások képviselőire az alábbiakban meghatározott szabályozói és felügyeleti intézkedéseket kell alkalmazni.

a) A kaszinókra olyan átfogó szabályozói és felügyeleti rendszert kell alkalmazni, amely biztosítja, hogy azok eredményesen valósították meg a szükséges pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni intézkedéseket. Minimális követelményként:

_ a kaszinók legyenek engedélykötelesek;

_ az illetékes hatóságok tegyék meg a szükséges jogi vagy szabályozói intézkedéseket annak megakadályozására, hogy bűncselekmények elkövetői és társaik valamely kaszinó jelentős vagy irányító befolyást biztosító részesedésének tényleges tulajdonosai lehessenek vagy valamely kaszinóban vezető beosztást tölthessenek be, vagy kaszinó üzemeltetői lehessenek,

_ az illetékes hatóságok gondoskodjanak arról, hogy a kaszinók a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem követelményeinek betartását biztosító, megfelelő felügyelet alatt működjenek.

b) Az országok gondoskodjanak arról, hogy a meghatározott nem pénzügyi vállalkozások és hivatások képviselőinek további kategóriáira vonatkozólag is a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem követelményeinek betartását figyelemmel kísérendő és biztosító rendszerek működjenek. Ezt a feladatot a kockázatok figyelembe vételével (kockázatérzékeny alapon) kell végezni. E feladatot valamely kormányzati hatóság vagy egy megfelelő önszabályozó szervezet is elláthatja, amennyiben egy ilyen szervezet biztosítani tudja, hogy tagjai teljesítik a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemmel összefüggő kötelezettségeiket.

25.* Az illetékes hatóságok alakítsanak ki irányelveket és adjanak visszajelzéseket annak érdekében, hogy ezzel segítsék a pénzügyi szervezeteket és a meghatározott nem pénzügyi vállalkozásokat és hivatások képviselőit a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni nemzeti intézkedések alkalmazásában, különös tekintettel a gyanús ügyletek felismerésére és bejelentésére.

C. A PÉNZMOSÁS ÉS A TERRORIZMUS FINANSZÍROZÁSA ELLENI KÜZDELEM CÉLJAIT SZOLGÁLÓ RENDSZEREKBN SZÜKSÉGES INTÉZMÉNYI ÉS EGYÉB INTÉZKEDÉSEK

Illetékes hatóságok, jogkörük és erőforrásaik

26.* Minden ország hozzon létre egy Pénzügyi Információs Egységet (FIU), amelynek feladata a gyanús ügyletekre vonatkozó bejelentések (STR), és egyéb, a potenciális pénzmosás és a terrorizmus-ffinanszírozási ügyletekre vonatkozó ügyletekre vonatkozó információk fogadása (és, ahol erre lehetőség van, bekérése), elemzése és közzététele.

Az FIU számára biztosítani kell a funkciója ellátásához (így az STR elemzéséhez) szükséges pénzügyi, adminisztratív és rendőrségi információkhoz való közvetlen vagy közvetett, késedelem nélküli hozzáférést.

27.* Az országok biztosítsák, hogy a kijelölt rendőri hatóságok felelőssége legyen a pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos vizsgálatok - nyomozások - lefolytatása. Az országokat arra ösztönözzük, hogy a lehetőség szerint támogassanak és fejlesszenek a pénzmosás vizsgálatára alkalmas különleges nyomozati eljárásokat, mint pl. az ellenőrzött szállítás, a fedett műveletek és egyéb releváns technikák. Az országokat arra ösztönözzük továbbá, hogy alkalmazzanak hatásos mechanizmusokat, mint pl. a vagyoni eszközök vizsgálatára szakosodott ideiglenes vagy állandó csoportok igénybe vétele és a más országok megfelelő illetékes hatóságaival együttműködésben végzett vizsgálati tevékenységek.

28. A pénzmosás és a mögötte meghúzódó alapbűncselekmények vizsgálata során az illetékes hatóságok legyenek képesek az ilyen nyomozások, a bűnvádi eljárások és a kapcsolódó tevékenységek céljaira szükséges dokumentumok és információk megszerzésére. Ez foglalja magában a pénzügyi szervezetek és más személyek birtokában lévő nyilvántartások bemutatására vonatkozó kötelező érvényű intézkedések alkalmazására, személyek és helyszínek átkutatására és a bizonyítékok megszerzésére és lefoglalására vonatkozó jogkört.

29. A felügyeleti szervek rendelkezzenek megfelelő hatáskörrel a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem követelményei pénzügyi szervezetek általi betartásának figyelemmel kísérésére és biztosítására, beleértve a vizsgálatok végzésére vonatkozó jogkört. A felügyelők rendelkezzenek kellő hatáskörrel a jogkövetés figyelemmel kíséréséhez szükséges információk pénzügyi szervezetek általi bemutatásának előírására és a követelmények nem teljesítése esetén a megfelelő adminisztratív szankciók alkalmazására.

30. Az országok bocsássanak megfelelő pénzügyi, humán és technikai erőforrásokat a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben részt vevő illetékes hatóságaik rendelkezésére. Az országok alkalmazzanak megfelelő eljárásokat annak biztosítására, hogy az érintett hatóságok személyzete feddhetetlenül tisztességes személyekből álljon.

31. Az országok biztosítsák, hogy a politikai döntéshozók, az FIU, a rendőri hatóságok és a felügyeleti szervek számára megfelelő mechanizmusok biztosítsák az együttműködést, és - ahol szükséges - a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem politikái és tevékenységei kialakításában és megvalósításában az egymással nemzeti szinten folytatandó egyeztetést.

32. Az országok biztosítsák, hogy illetékes hatóságaik felülvizsgálhassák a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben alkalmazott rendszereik eredményességét az ilyen rendszerek eredményességével és hatékonyságával összefüggő témákra vonatkozó, átfogó statisztikai adatállomány fenntartása segítségével. Ezen adatkör foglaljon magában kapott és átadott STR információkat; a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása kapcsán végzett nyomozásokra, bűnvádi eljárásokra és ítéletekre vonatkozó adatokat; a befagyasztott, lefoglalt és elkobzott vagyontárgyakra vonatkozó információkat és a kölcsönös jogi segítségnyújtásra vagy más, nemzetközi együttműködési felkérésekre vonatkozó adatokat.

A jogi személyek és a „társulás-jellegű jogi megállapodások” átláthatósága

33. Az országok tegyenek intézkedéseket a jogi személyek pénzmosásban részt vevők általi, törvényellenes kihasználásának megelőzésére. Az országok biztosítsák, hogy megfelelő, pontos és naprakész információk álljanak rendelkezésre a jogi személyek tényleges tulajdonlására és irányítására vonatkozólag, amely információkat az illetékes hatóságok időben megkaphatnak vagy elérhetnek. Különösen fontos, hogy a bemutatóra szóló részvények kibocsátására képes jogi személyekkel rendelkező országok tegyenek megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy ezeket ne használják ki a pénzmosás céljaira és legyenek képesek az ilyen intézkedések megfelelőségének bizonyítására. Az országok fontolják meg olyan intézkedések alkalmazását, amelyek elősegítik az 5. Ajánlásban foglalt követelmények teljesítésére törekvő pénzügyi szervezeteknek a tényleges tulajdonlásra és irányításra vonatkozó adatokhoz való hozzáférését.

34. Az országok tegyenek intézkedéseket annak érdekében, hogy megelőzzék a „társulás-jellegű jogi megállapodásoknak” a pénzmosás résztvevői által való törvénytelen kihasználását. Az országok biztosítsák, hogy megfelelő, pontos és naprakész információk álljanak rendelkezésre a speciális vagyonkezelőkre (express trusts) vonatkozólag - beleértve a fizetést teljesítőre, a vagyonkezelőre, és a kedvezményezettek vonatkozó adatokat - amely információkat az illetékes hatóságok időben megkaphatnak vagy elérhetnek. Az országok fontolják meg olyan intézkedések alkalmazását, amelyek elősegítik az 5. Ajánlásban foglalt követelmények teljesítésére törekvő pénzügyi szervezeteknek a tényleges tulajdonlásra és irányításra vonatkozó adatokhoz való hozzáférését.

D. NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

35. Az országok haladéktalanul tegyenek lépéseket a Bécsi Egyezményhez, a Palermói Egyezményhez és az ENSZ 1999. évi, a Terrorizmus Finanszírozásának Visszaszorításáról szóló Nemzetközi Egyezményéhez való csatlakozásra és ezek teljes végrehajtására. Az országokat továbbá ösztönözzük más vonatkozó nemzetközi egyezmények ratifikálására és végrehajtására, mint pl. az Európa Tanács 1990. évi, pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló egyezménye és a terrorizmus elleni, 2002. évi Amerikaközi Egyezmény.

Kölcsönös jogi segítségnyújtás és kiadatás

36. Az országok gyors eljárásban, konstruktív és hatékony módon nyújtsanak egymásnak a lehető szélesebb körben kölcsönös jogi segítséget a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása körében folytatott nyomozati tevékenységekkel, bünvádi eljárásokkal és a kapcsolódó eljárásokkal összefüggésben. Különösen fontos, hogy az országok:

- a) Ne tiltsák a kölcsönös jogi segítségnyújtást, és ne alkalmazzanak ésszerűtlen vagy szükségtelenül korlátozó feltételeket az ilyen együttműködésre.
- b) Gondoskodjanak egyértelmű és hatékony folyamatokról a kölcsönös jogi segítségnyújtási kérések teljesítéséhez.

c) Ne tagadják meg a kölcsönös jogi segítségnyújtási iránti kérelmek teljesítést kizárólag azért, mert az érintett bűncselekménnyről úgy gondolják, hogy költségvetési ügyeket is érint.

d) Ne tagadják meg a kölcsönös jogi segítségnyújtási iránti kérelmeket arra hivatkozva, hogy saját törvényeik megkövetelik a pénzügyi szervezetektől a titoktartást és a bizalmas adatkezelést.

Az országok biztosítsák, hogy az illetékes hatóságaik számára a 28. sz. Ajánlás szerint szükséges hatáskörök a kölcsönös jogi segítségnyújtás iránti kérelmekre válaszul és - ha az a nemzeti kereteikkel összhangban áll - a külföldi bírósági vagy rendőri hatóságok részéről az azonos szintű belföldi szervezetekhez intézett közvetlen kérések esetében is alkalmazhatók legyenek.

A joghatósági területek közötti ütközés elkerülése érdekében meg kell fontolni az igazságszolgáltatás érdekében a terheltek elleni bünvádi eljárás legjobb helyszínének meghatározására szolgáló mechanizmusok kialakítását és alkalmazását az olyan esetekre, amelyekben több országban is bünvádi eljárás folyik.

37. Az országok a lehető legnagyobb mértékben nyújtsanak egymásnak kölcsönös jogi segítséget a kettős kriminalizáció (dual criminality) esetleges hiányának ellenére is. Ahol a kölcsönös jogi segítségnyújtás vagy kiadatás előfeltétele a kettős kriminalizáció, ezt a követelményt teljesítettnek kell tekinteni függetlenül attól, hogy mindkét ország azonos bűncselekmény kategóriába sorolja-e az adott bűncselekményt, vagy hogy azt azonos terminológiával illeti-e, amennyiben mindkét érintett ország bűncselekménynek minősíti a bűncselekmény háttérét alkotó magtartást.

38.* Megfelelő jogkört kell biztosítani a külföldi országokból a tisztára mosott vagyontárgyak, a pénzmosásból vagy alaphűncselekményekből származó dolgok, az ilyen bűncselekmények elkövetésében használt vagy használni szándékozott eszközök, vagy megfelelő értékű vagyontárgyak azonosítására, befagyasztására, lefoglalására és elkobzására irányuló kérésekre válaszul teendő, eredményes intézkedések végrehajtásához. Megfelelő megoldásokat kell kialakítani a lefoglalási és elkobzási eljárások összehangolására is, amelyek körébe tartozhat az elkobzott vagyontárgyak megosztása is.

39. Az országok ismerjék el a pénzmosást olyan bűncselekményként, amelynek elkövetői kiadhatók. Minden ország vagy adja ki saját állampolgárát, vagy, ahol azt az adott ország kizárólag a nemzetiség alapján nem teszi, ez az ország a kiadást kérő ország kérésére az ügyet haladéktalanul nyújtsa be saját illetékes hatóságaihoz a megkeresésben meghatározott bűncselekményekkel szembeni bünvádi eljárás megindítása céljából.

Az érintett hatóságok ugyanúgy döntsenek és folytassák le eljárásaikat, mint bármely más, a saját törvényeik szerinti súlyos bűncselekmények esetében. Az érintett országok működjenek együtt különös tekintettel az eljárási és bizonyítási vonatkozásokban az ilyen bünvádi eljárások hatékonyságának biztosítása érdekében.

A jogi kereteik figyelembe vételével az országok megfontolhatják a kiadatás egyszerűsítését a kiadatási kérelmek megfelelő minisztériumok közötti közvetlen átadásának engedélyezésével, a személyek csupán letartóztatási parancsok vagy

határozatok alapján történő kiadásával és/vagy a formális kiadatási eljárásokról lemondó, beleegyező személyek egyszerűsített kiadatásával.

Az együttműködés egyéb formái

40.* Az országok gondoskodjanak arról, hogy illetékes hatóságaik a külföldi hatóságok számára a lehető legszélesebb körű nemzetközi együttműködést biztosítsák. A felek között a pénzmosásra és az alaphüccselekményekre egyaránt vonatkozólag a közvetlen, azonnali és konstruktív - spontán vagy megkeresésen alapuló - adatcserek elősegítésére egyértelmű és hatékony csatornákat kell biztosítani. Az adatcsereket szükségtelenül korlátozó feltételek nélkül kell lehetővé tenni, különös tekintettel az alábbiakra:

- a) Az illetékes hatóságok ne tagadják meg a jogi segítségnyújtási iránti kérelmek teljesítést kizárólag azért, mert az érintett megkeresésről úgy gondolják, hogy költségvetési ügyeket is érint.
- b) Az országok ne hivatkozzanak az együttműködés megtagadásának alapjául olyan törvényekre, amelyek megkövetelik a pénzügyi szervezetektől a titoktartást és az adatok bizalmas kezelését.
- c) Az illetékes hatóságok folytathassanak vizsgálatokat, és ahol lehetséges, nyomozati tevékenységet, külföldi partner szervezetek nevében.

Ahol a külföldi hatóság által kért információk megszerzése nem tartozik az adott belföldi partner hatóság hatáskörébe, az országokat arra ösztönözzük, hogy engedélyezzék az azonnali és konstruktív adatcsere más hatóságokkal vagy szervezetekkel. A nem partnerszervezet külföldi hatóságokkal folytatott együttműködés közvetlen és közvetett formában is megvalósulhat. Ha az illetékes hatóság nem bizonyos az adott esetben követendő út kiválasztásában, az illetékes hatóságok először a megfelelő külföldi partner hatóságtól kérjen segítséget.

Az országok hozzanak létre kontroll mechanizmusokat és óvóintézkedéseket annak biztosítására, hogy az illetékes hatóságok között kicserélt adatokat csak a meghatalmazás szerint használják föl a személyes adatok és általában az adatok védelmével kapcsolatos kötelezettségekkel összhangban.

³ Lásd a „büncselekmények meghatározott kategóriáit” a Glosszáriumban.

⁴ A megbízható, független forrásdokumentumokra, adatokra vagy információkra a továbbiakban „azonosító adatokként” hivatkozunk.

* A csillaggal jelölt ajánlások a vonatkozó Értelmező Megjegyzésekkel együttesen értelmezendők.

2. számú melléklet – **FATF 9 SPECIÁLIS AJÁNLÁSA**⁵⁰⁶

A terrorizmus finanszírozása elleni fellépés alapvető fontosságát felismerve a FATF az alábbi ajánlásokat fogadta el, amelyek a FATF által a pénzmosás elleni küzdelemre vonatkozólag kidolgozott Negyven Ajánlásával együtt meghatározzák a terrorizmus és a

⁵⁰⁶ FATF 9 SPECIÁLIS AJÁNLÁSA

2010-2014.kormany.hu/download/7/9c/10000/Az_FATF_9_Spec_ajanlasi.doc (2016. december 20.)

terrorcselekmények finanszírozása felismerésének, megelőzésének és visszaszorításának alapvető keretrendszerét.

I. Az ENSZ okiratok ratifikálása és végrehajtása

Minden ország tegyen azonnali lépéseket az Egyesült Nemzetek 1999. évi, a Terrorizmus Finanszírozásának Visszaszorításáról szóló Nemzetközi Egyezményének ratifikálása és maradéktalan végrehajtása érdekében, továbbá haladéktalanul hajtsa végre az ENSZ által a terrorista cselekmények finanszírozásának megelőzésére és visszaszorítására vonatkozólag hozott határozatokat, különös tekintettel az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1373 sz. határozatára.

II. A terrorizmus finanszírozása és a kapcsolódó pénzmosás kriminalizálása

Minden egyes ország minősítse bűncselekménynek a terrorizmus, a terrorista cselekmények és a terrorista szervezetek finanszírozását. Az országok biztosítsák az ilyen bűncselekmények pénzmosási alapbűncselekményként történő meghatározását.

III. A terroristák vagyonának befagyasztása és elkobzása

Minden ország hajtson végre intézkedéseket a terroristák, a terroristákat finanszírozók és a terrorista szervezetek forrásainak és egyéb vagyontárgyainak haladéktalan befagyasztása érdekében az ENSZ terrorista cselekmények finanszírozása megelőzésére és visszaszorítására irányuló határozataival összhangban. Minden egyes ország vezessen be és hajtson végre intézkedéseket - köztük jogalkotási intézkedéseket - amelyek lehetővé teszik az illetékes hatóságok számára a terrorizmus, terrorista cselekmények vagy terrorszervezetek finanszírozásából származó, abban felhasznált, arra történő felhasználásra szánt vagy rendelt vagyontárgyak lefoglalását és elkobzását.

IV. A terrorizmussal összefüggő gyanús ügyletek jelentése

Ha a pénzügyi szervezet vagy más, a pénzmosás elleni kötelezettségek hatálya alá tartozó szervezet gyanítja, vagy ésszerű alapot lát annak gyanítására, hogy valamely pénzösszeg a terrorizmussal, terrorista cselekményekkel vagy terrorista szervezetekkel áll összefüggésben vagy kapcsolatban, vagy e célra vagy ilyen szervezetek használják, legyen köteles gyanúját az illetékes hatóságnak azonnal bejelenteni.

V. Nemzetközi együttműködés

Mindegyik ország valamely, a kölcsönös jogi segítségnyújtásra vagy adatcserére vonatkozó egyezmény, megállapodás vagy más mechanizmus alapján adja meg a másik országnak a lehető legnagyobb segítséget terrorizmussal, terrorcselekményekkel és terrorszervezetekkel összefüggő büntetőjogi, polgári jogalkalmazási és adminisztratív nyomozások, vizsgálatok és eljárások tekintetében.

Az országok továbbá tegyenek meg minden lehetséges intézkedést annak biztosítására, hogy nem nyújtanak menedéket a terrorizmus, terrorcselekmények vagy terrorszervezetek finanszírozásával vádolt személyeknek és rendelkezzenek megfelelő eljárásokkal az ilyen személyek szükség szerinti kiadatására.

VI. Alternatív átutalás

Minden ország hozzon intézkedéseket annak biztosítására, hogy a természetes és jogi személyek - köztük ügynökök - akik pénz vagy érték átutalására vonatkozó szolgáltatást nyújtanak - beleértve az informális pénz vagy érték-átutalási rendszeren vagy hálózaton keresztül megvalósuló szolgáltatást - köteles legyen engedélyt szerezni vagy

regisztráltatni magát és mindezen személyekre érvényesíteni kell az összes, bankokra és nem banki pénzügyi szervezetekre vonatkozó FATF Ajánlást. Minden ország biztosítsa, hogy az ilyen szolgáltatást illegálisan folytatók ellen adminisztratív, polgári vagy büntetőjogi eljárást alkalmazzanak.

VII. „Wire transfers”

Az országok hozzanak intézkedéseket, amelyben megkövetelik a pénzügyi intézményektől - köztük a pénzáttalalást végzőktől - hogy az áttalálásokon és a továbbított kapcsolódó üzenetekben megjelentsék a pontos és használható feladói információkat (név, cím és számlaszám) és hogy az információ az áttalálással vagy a kapcsolódó üzenettel a fizetési láncban mindvégig együtt mozogjon. Az országok tegyenek intézkedéseket annak biztosítására, hogy a pénzügyi intézmények - köztük a pénzáttalalást végzők - fokozott ellenőrzést és monitoring tevékenységet végezzenek az olyan gyanús tevékenységekkel járó pénzáttalalásokra vonatkozólag, amelyek nem tartalmaznak teljes feladói információkat (név, cím és számlaszám).

VIII. Non-profit szervezetek

Az országok ellenőrizzék a terrorizmus finanszírozása szempontjából visszaélésre vonható szervezetekre vonatkozó törvények és előírások megfelelőségét. A non-profit szervezetek különösen érzékenyek, és az országok biztosítsák, hogy az ilyen szervezeteket ne lehessen kihasználni: (i) jogszerű szervezetnek mutakozó terrorszervezetek által; (ii) a törvényes szervezeteknek a terrorizmus finanszírozására történő kihasználásával, beleértve az eszközök befagyasztására irányuló intézkedések elkerülését; és (iii) a terrorszervezetek számára jogszerű célokra szánt források törvénytelen eltérítésének elrejtésére vagy elfedésére.

IX. „Cash courriers”

Az országok hozzanak intézkedéseket, amelyek alapján felderítik a fizikailag határon átmenő valuta vagy más forgalomképes pénzeszköz forgalmát, beleértve a bejelentési rendszert, vagy nyilatkozattételi kötelezettséget.

Az országoknak biztosítaniuk kell, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságai joghatósággal rendelkezzenek arra, hogy megállítsák és feltartóztassák azt a valutát vagy más forgalomképes pénzeszközt, amelyek terrorizmus finanszírozása vagy pénzmosás szempontjából gyanús, vagy amelyekkel kapcsolatban hamis nyilatkozatot vagy bejelentést tettek.

Az országoknak biztosítaniuk kell, hogy hatékony, arányos és elrettentő szankciók legyenek alkalmazhatóak azokkal a személyekkel szemben, akik hamis nyilatkozatot vagy bejelentést tettek. Azokban az esetekben, ahol a valuta vagy más forgalomképes pénzeszköz terrorizmus finanszírozásához vagy pénzmosáshoz kapcsolódik, az országoknak olyan intézkedéseket kell elfogadniuk – beleértve a 3. Ajánlással és a III Speciális Ajánlással konzisztens jogalkotási intézkedéseket is -, amelyek lehetővé teszik az ilyen valuta vagy pénzeszköz elkobzását.